

The European Agricultural Fund for Rural Development:
Europe investing in rural areas

MAASEUTU 2020

Vuotuinen täytäntöönpanokertomus

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020

Vuotuinen täytäntöönpanokertomus	
Ajanjakso	01/01/2016 - 31/12/2016
Versio	2016.0
Tila – Nykyinen solmu	Euroopan komission hyväksymä - European Commission
Kansallinen viite	
Seurantakomitean hyväksyntäpäivämäärä	06/06/2017

Ohjelmaversio voimassa	
CCI	2014FI06RDRP001
Ohjelmatyyppe	Maaseudun kehittämisohjelma
Maa	Suomi
Alue	Manner-Suomi
Ohjelmakausi	2014 - 2020
Versio	3.1
Päätöksen numero	C(2016)1370
Päätöksen päivämäärä	29/02/2016
Hallintoviranomainen	Maa- ja metsätalousministeriö

Sisällysluettelo

1. OHJELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANOJA JA SEN PRIORITEETTEJA KOSKEVAT AVAINTIEDOT	8
1.a) Taloustiedot	8
1.b) Yhteiset ja ohjelmakohtaiset indikaattorit sekä määrälliset tavoitearvot	8
1.b1) Yhteenvetotaulukko	8
1.c) Maaseudun kehittämissuunnitelman täytäntöönpanoa koskevat keskeiset tiedot a) ja b) kohtien perusteella kohdealoittain	14
1.d) Taulukkoon F perustuvassa tuloskehityksessä asetettujen välitavoitteiden saavuttamista koskevat keskeisimmät tiedot.....	38
1.e) Muu maaseudun kehittämissuunnitelmaan liittyvä tekijä [valinnainen]	41
2. ARVIOINTISUUNNITELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANON EDISTYMINEN.....	42
2.a) Kuvaus mahdollisista muutoksista, joita on tehty maaseudun kehittämissuunnitelman arviointisuunnitelmaan vuoden aikana, ja perustelut.....	42
2.b) Kuvaus vuoden aikana toteutetuista arviointitoimista (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 3 jakso).....	42
2.c) Kuvaus toimista, joita on toteutettu tietojen toimittamisen ja tiedonhallinnan osalta (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 4 jakso)	42
2.d) Luettelo toteutetuista arvioinneista, myös tieto siitä, millä verkkosivustolla ne on julkaistu	44
2.e) Luettelo toteutetuista arvioinneista keskittyen arviointihavaintoihin.....	47
2.f) Kuvaus viestintätoimista, jotka on toteutettu arviointihavaintojen julkaisemiseksi (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 6 jakso)	49
2.g) Kuvaus arviointitulosten vuoksi toteutetuista jatkotoimista (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 6 jakso).....	51
3. SEIKAT, JOTKA VAIKUTTAVAT OHJELMAN JA TOTEUTETTUIEN TOIMENPITEIDEN TEHOVUUTEEN	53
3.a) Kuvaus toimista, joita on toteutettu ohjelman laadukkaan ja tehokkaan toteuttamisen varmistamiseksi.....	53
3.b) Laadun ja tehokkuuden toteutusmekanismit	63
4. TEKNISEN AVUN JA OHJELMAN JULKISUUSVAATIMUSTEN TÄYTÄNTÖÖNPANOJA VARTEN SUORITETUT TOIMET.....	64
4.a) Kansallisen maaseutuverkoston perustamiseen ja sen toimintasuunnitelman täytäntöönpanoon suoritettavat toimet ja sitä koskeva tilannekatsaus	64
4.a1) Toteutettavat toimet ja nykytilanne kansallisen maaseutuverkoston perustamisen suhteen (hallintorakenne ja verkoston tukiyksikkö).....	64
4.a2) Toteutettavat toimet ja nykytilanne toimintasuunnitelman toteuttamisen suhteen	65
4.b) Toteutettavat toimet sen varmistamiseksi, että ohjelma julkaistaan (komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 808/2014 13 artikla).....	68
5. TOIMET, JOTKA ON TOTEUTETTU ENNAKKOEHTOJEN TÄYTTÄMISEKSI.....	72
5.a) Yleisten ennakkoehtojen täyttymättä jääneet kriteerit.....	72

5.b) Sovellettavien yleisten ennakkoehtojen täyttämiseksi toteutetut toimet	73
5.c) Prioriteettisidonnaisten ennakkoehtojen täyttymättömät kriteerit	74
5.d) Sovellettavien prioriteettisidonnaisten ennakkoehtojen täyttämiseksi toteutetut toimenpiteet	75
5.e) (Valinnaiset) lisätiedot toteutettuja toimia koskevan taulukon täydentämiseksi	76
6. KUVAAUS ALAOHJELMIEN TOTEUTTAMISESTA	77
7. TIETOJEN JA OHJELMAN TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISESSA TAPAHTUNEEN EDISTYMISEN ARVIOINTI	78
7.a) CEQ01-1A - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu innovointia, yhteistyötä ja tietopohjan kasvattamista maaseutualueilla?	78
7.a1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo	78
7.a2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki	78
7.a3) Käytetyt menetelmät	79
7.a4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot	79
7.a5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen	79
7.a6) Vastaus arviointikysymykseen	80
7.a7) Päätelmät ja suositukset	80
7.b) CEQ02-1B - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu yhteyksien vahvistamista maatalouden, ruuantuotannon, metsätalouden sekä tutkimuksen ja innovoinnin välillä, mukaan lukien ympäristöasioiden hallinnan ja ympäristönsuojelun tason parantaminen?	81
7.c) CEQ03-1C - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu elinikäistä oppimista ja ammatillista koulutusta maa- ja metsätalousaloilla?	81
7.d) CEQ04-2A - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on parannettu tuettujen maatilojen taloudellista suorituskykyä ja nykyaikaistamista erityisesti markkinoille osallistumisen ja markkinoille suuntautumisen sekä maatalouden monipuolistamisen avulla?	81
7.d1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo	82
7.d2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki	82
7.d3) Käytetyt menetelmät	82
7.d4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot	83
7.d5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen	83
7.d6) Vastaus arviointikysymykseen	84
7.d7) Päätelmät ja suositukset	84
7.e) CEQ05-2B - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu riittävän ammattitaitoisten viljelijöiden maatalousalalle pääsyä ja erityisesti helpotettu sukupolvenvaihdoksia?	85
7.e1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo	86
7.e2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki	86
7.e3) Käytetyt menetelmät	86
7.e4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot	86
7.e5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen	86

7.e6) Vastaus arviointikysymykseen.....	87
7.e7) Päätelmät ja suositukset	88
7.f) CEQ06-3A - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on parannettu alkutuottajien kilpailukykyä kytkemällä heidät paremmin maatalouselintarvikeketjuun maataloustuotteiden arvoa lisäävien laatu- ja ympäristöjärjestelmien paikallisten markkinoiden edistämistä ja menekinedistämistä koskevien toimien, lyhyiden jakeluketjujen, tuottajaryhmien ja -organisaatioiden sekä toimialakohtaisten organisaatioiden avulla?.....	89
7.f1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo	90
7.f2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki	90
7.f3) Käytetyt menetelmät.....	90
7.f4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot	90
7.f5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen	91
7.f6) Vastaus arviointikysymykseen	91
7.f7) Päätelmät ja suositukset	92
7.g) CEQ07-3B - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on tuettu maatalouden riskien ehkäisemistä ja hallintaa?.....	94
7.g1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo	95
7.g2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki	95
7.g3) Käytetyt menetelmät.....	95
7.g4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot.....	95
7.g5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen.....	95
7.g6) Vastaus arviointikysymykseen	96
7.g7) Päätelmät ja suositukset.....	96
7.h) CEQ08-4A - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on tuettu luonnon monimuotoisuutta, mukaan luettuina Natura 2000 -alueet ja alueet, joilla on luonnonoloista johtuvia tai muita erityisrajoitteita, luonnonarvoltaan arvokasta maataloustuotantoa sekä Euroopan maisemien tilaa?	97
7.h1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo	98
7.h2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki	98
7.h3) Käytetyt menetelmät.....	98
7.h4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot.....	100
7.h5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen.....	101
7.h6) Vastaus arviointikysymykseen	101
7.h7) Päätelmät ja suositukset.....	103
7.i) CEQ09-4B - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on edistetty vesien käytön hallintaa, mukaan lukien lannoitteiden ja torjunta-aineiden käytön hallintaa?.....	104
7.i1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo	105
7.i2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki	105
7.i3) Käytetyt menetelmät.....	105

7.i4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot.....	108
7.i5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen.....	108
7.i6) Vastaus arviointikysymykseen	109
7.i7) Päätelmät ja suositukset.....	111
7.j) CEQ10-4C - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on parannettu maaperän eroosion torjumista ja maaperän hoitoa?.....	112
7.j1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo	113
7.j2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki	113
7.j3) Käytetyt menetelmät.....	113
7.j4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot.....	116
7.j5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen.....	116
7.j6) Vastaus arviointikysymykseen	116
7.j7) Päätelmät ja suositukset.....	117
7.k) CEQ11-5A - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on edistetty maatalouden vedenkäytön tehostamista?.....	118
7.l) CEQ12-5B - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on edistetty maatalouden ja elintarviketalouden energiatehokkuuden lisäämistä?.....	118
7.l1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo	119
7.l2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki	119
7.l3) Käytetyt menetelmät.....	119
7.l4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot.....	120
7.l5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen.....	121
7.l6) Vastaus arviointikysymykseen	121
7.l7) Päätelmät ja suositukset.....	123
7.m) CEQ13-5C - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on helpotettu uusiutuvien energialähteiden sekä biotalouteen tarkoitettujen sivutuotteiden, jätteiden, jäännösten ja muiden kuin elintarvikkeiksi tarkoitettujen raaka-aineiden tarjontaa ja käyttöä?	123
7.m1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo	124
7.m2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki	124
7.m3) Käytetyt menetelmät.....	124
7.m4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot.....	125
7.m5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen.....	126
7.m6) Vastaus arviointikysymykseen	126
7.m7) Päätelmät ja suositukset.....	128
7.n) CEQ14-5D - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on edistetty maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentämistä?.....	128
7.n1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo	129
7.n2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki	129
7.n3) Käytetyt menetelmät.....	129

7.n4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot.....	131
7.n5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen.....	132
7.n6) Vastaus arviointikysymykseen	132
7.n7) Päätelmät ja suositukset.....	133
7.o) CEQ15-5E - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on edistetty hiilen sitomista ja talteenottoa maa- ja metsätaloudessa?	134
7.o1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo	135
7.o2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki	135
7.o3) Käytetyt menetelmät.....	135
7.o4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot.....	136
7.o5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen.....	137
7.o6) Vastaus arviointikysymykseen	137
7.o7) Päätelmät ja suositukset.....	140
7.p) CEQ16-6A - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu pienyritysten monipuolistamista, perustamista ja kehittämistä sekä helpotettu työpaikkojen luomista?	141
7.q) CEQ17-6B - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu paikallista kehittämistä maaseutualueilla?	141
7.r) CEQ18-6C - Missä määrin maaseutuohjelman toimenpiteillä on parannettu tieto- ja viestintätekniikan saavutettavuutta, käyttöä ja laatua maaseutualueilla?	141
7.s) CEQ19-PE - Missä määrin prioriteettien ja kohdealojen välinen synergia on tehostanut maaseudun kehittämisohjelmaa?.....	141
7.t) CEQ20-TA - Missä määrin tekninen apu on edistänyt asetuksen (EU) N:o 1303/2013 59 artiklan 1 kohdassa ja asetuksen (EU) N:o 1305/2013 51 artiklan 2 kohdassa säädettyjen tavoitteiden saavuttamista?	142
7.u) CEQ21-RN - Missä määrin kansallisella maaseutuverkostolla on edistetty asetuksen (EU) N:o 1305/2013 54 artiklan 2 kohdassa säädettyjen tavoitteiden saavuttamista?	142
7.u1) Kansallisen maaseutuverkoston toimintalogiikka	143
7.u2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki	143
7.u3) Käytetyt menetelmät.....	144
7.u4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot.....	146
7.u5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen.....	147
7.u6) Vastaus arviointikysymykseen	148
7.u7) Päätelmät ja suositukset.....	150
7.v) PSEQ01-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	152
7.w) PSEQ02-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	152
7.x) PSEQ03-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	152
7.y) PSEQ04-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	152
7.z) PSEQ05-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	153
7.aa) PSEQ01-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	153

7.bb) PSEQ02-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	153
7.cc) PSEQ03-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	153
7.dd) PSEQ04-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	153
7.ee) PSEQ05-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys.....	153
8. ASETUKSEN (EU) N:O 1303/2013 5, 7 JA 8 ARTIKLAN MUKAISTEN PERIAATTEIDEN HUOMIOON OTTAMISEKSI TÄYTÄNTÖÖNPANNUT TOIMET.....	154
8.a) Miesten ja naisten tasa-arvon edistäminen ja syrjimättömyys (asetuksen (EU) N:o 1303/2013 7 artikla).....	154
8.b) Kestävä kehitys (asetuksen (EU) N:o 1303/2013 8 artikla).....	155
8.c) Asetuksen (EU) N:o 1303/2013 5 artiklassa tarkoitettujen kumppanien rooli ohjelman täytäntöönpanossa.....	156
9. EDISTYMINEN INTEGROIDUN LÄHESTYMISTAVAN VARMISTAMISESSA MAASEUTURAHASTON JA MUIDEN UNIONIN RAHOITUSVÄLINEIDEN KÄYTTÖÖN ..	158
10. RAHOITUSVÄLINEIDEN KÄYTTÖÖNOTTOA KOSKEVA KERTOMUS (ASETUKSEN (EU) N:O 1303/2013 46 ARTIKLA).....	159
11. YHTEISTEN JA OHJELMAKOHTAISTEN INDIKAATTOREIDEN SEKÄ MÄÄRÄLLISTEN TAVOITEARVOJEN KOODITAUUKOT	160
Annex II	161
Annex III.....	170
Asiakirjat.....	173

1. OHJELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANOJA JA SEN PRIORITEETTEJA KOSKEVAT AVAINTIEDOT

1.a) Taloustiedot

Katso liiteasiakirjat

1.b) Yhteiset ja ohjelmakohtaiset indikaattorit sekä määrälliset tavoitearvot

1.b1) Yhteenvetotaulukko

Kohdeala 1A						
Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T1: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14, 15 ja 35 artiklan mukaisten menojen prosenttiosuus suhteessa maaseudun kehittämissohjelman kokonaismenoihin (kohdeala 1A)	2014-2016			0,06	1,79	3,35
	2014-2015			0,01	0,30	

Kohdeala 1B						
Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T2: yhteistyötoimenpiteestä tuettujen yhteistyötoimien kokonaismäärä (asetuksen (EU) N:o 1305/2013 35 artikla) (ryhmät, verkostot/klusterit, pilottihankkeet...) (kohdeala 1B)	2014-2016					310,00
	2014-2015					

Kohdeala 1C						
Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T3: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14 artiklan mukaisesti koulutettujen osallistujien kokonaismäärä (kohdeala 1C)	2014-2016					20 000,00
	2014-2015					

Kohdeala 2A							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T4: niiden maatalojen prosenttiosuus, jotka saavat maaseudun kehittämissohjelmasta tukea rakenneuudistukseen tai nykyaikaistamiseen tehtäviin investointeihin (kohdeala 2A)		2014-2016	0,99	8,29	0,99	8,29	11,94
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	9 194 975,39	183,90	301 994,22	6,04	5 000 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	0,00	0,00	0,00	0,00	2 000 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	136 184 011,75	15,63	16 466 547,95	1,89	871 400 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	145 378 987,14	16,55	16 768 542,17	1,91	878 400 000,00

Kohdeala 2B							
Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023	
T5: niiden maatalojen prosenttiosuus, joilla on maaseudun kehittämissuunnitelmasta tuettu liiketoiminnan kehittämissuunnitelma / tuettuja investointeja nuorille viljelijöille (kohdeala 2B)	2014-2016	0,03	0,65	0,03	0,65	4,61	
	2014-2015						
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	9 221 474,58	307,38	63 759,72	2,13	3 000 000,00
M06	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	18 537 696,18	12,78	639 830,48	0,44	145 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	27 759 170,76	18,76	703 590,20	0,48	148 000 000,00

Kohdeala 3A							
Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023	
T6: niiden maatalojen prosenttiosuus, joita tuetaan laatujärjestelmien, paikallismarkkinoiden ja lyhyiden jakeluketjujen sekä tuottajaryhmien ja -organisaatioiden avulla (kohdeala 3A)	2014-2016					8,53	
	2014-2015						
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	4 469 641,94	148,99	0,00	0,00	3 000 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	1 102 950,87	22,06	1 102 958,69	22,06	5 000 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	22 831 688,21	51,89	3 754 786,16	8,53	44 000 000,00
M14	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	118 858 288,12	25,95	131 727 747,32	28,76	458 000 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	12 457 802,02	25,42			49 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	159 720 371,16	28,57	136 585 492,17	24,43	559 000 000,00

Painopiste P4							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T12: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi (kohdeala 4C)		2014-2016			63,18	117,15	53,93
		2014-2015			62,21	115,35	
T10: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (kohdeala 4B)		2014-2016			82,29	103,03	79,87
		2014-2015			82,44	103,22	
T9: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus (kohdeala 4A)		2014-2016			10,94	62,15	17,60
		2014-2015			9,59	54,48	
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	3 073 882,09	27,45	0,00	0,00	11 200 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	2 693 763,86	14,18	2 691 458,30	14,17	19 000 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	2 940 369,19	49,01	93 804,21	1,56	6 000 000,00
M10	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	793 008 915,54	49,99	776 627 267,70	48,96	1 586 331 757,00
M11	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	109 462 746,44	33,58	104 483 764,33	32,05	326 000 000,00
M13	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	1 466 853 059,03	40,19	1 469 071 124,78	40,25	3 650 000 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	4 632 271,08	30,88			15 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	2 382 665 007,23	42,45	2 352 967 419,32	41,92	5 613 531 757,00

Kohdeala 5B							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
Neuvontapalveluja käyttävien edunsaajien lukumäärä (kpl)		2014-2016			221,00	11,05	2 000,00
		2014-2015			18,00	0,90	
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	34 836,50	1,16	0,00	0,00	3 000 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	139 177,42	6,96	138 819,07	6,94	2 000 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	1 674 020,87	23,91			7 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	1 848 034,79	15,40	138 819,07	1,16	12 000 000,00

Kohdeala 5C							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T16: kokonaisinvestoinnit uusiutuvan energian tuotantoon (euroa) (kohdeala 5C)		2014-2016			2 539 138,00	2,15	117 900 000,00
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	2 292 401,12	143,28	0,00	0,00	1 600 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	121 254,15	6,06	121 835,19	6,09	2 000 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	6 669 279,24	11,74	856 292,43	1,51	56 800 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	3 084 822,55	44,07			7 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	12 167 757,06	18,05	978 127,62	1,45	67 400 000,00

Kohdeala 5D							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T17: niiden eläinyksiköiden (ey) prosenttiosuus, joita koskevat investoinnit kasvihuonekaasujen päästöjen ja/tai ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi karjanhoidossa (kohdeala 5D)		2014-2016			0,42	3,90	10,77
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	550 000,00	34,38	0,00	0,00	1 600 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	614,30	0,03	614,30	0,03	2 000 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	3 928 785,14	6,92	618 427,32	1,09	56 800 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	100 280,00	2,87			3 500 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	4 579 679,44	7,17	619 041,62	0,97	63 900 000,00

Kohdeala 5E							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
Neuvontapalveluja käytävien edunsaajien lukumäärä (kpl)		2014-2016			161,00	8,05	2 000,00
		2014-2015			245,00	12,25	
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	0,00	0,00	0,00	0,00	1 600 000,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	36 329,46	1,82	38 215,53	1,91	2 000 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	0,00	0,00			3 500 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	36 329,46	0,51	38 215,53	0,54	7 100 000,00

Kohdeala 6A							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T20: tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (kohdeala 6A)		2014-2016			15,30	0,38	4 000,00
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	11 451 770,61	23,86	154 942,01	0,32	48 000 000,00
M06	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	49 901 432,92	19,42	5 570 296,57	2,17	257 000 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	31 792 750,23	44,16			72 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	93 145 953,76	24,71	5 725 238,58	1,52	377 000 000,00

Kohdeala 6B							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T23: tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Leader) (kohdeala 6B)		2014-2016			2,15	0,13	1 700,00
		2014-2015					
T22: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyöttyy parannetuista palveluista/infrastruktuureista (kohdeala 6B)		2014-2016			29,32	62,29	47,07
		2014-2015					
T21: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka kuuluu paikallisten kehittämissstrategioiden piiriin (kohdeala 6B)		2014-2016			70,41	149,58	47,07
		2014-2015			70,41	149,58	
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	4 778 603,64	477,86	388 249,59	38,82	1 000 000,00
M07	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	22 435 015,43	44,87	229 770,63	0,46	50 000 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	0,00	0,00			3 000 000,00
M19	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	103 373 086,66	34,46	5 930 501,92	1,98	300 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	130 586 705,73	36,89	6 548 522,14	1,85	354 000 000,00

Kohdeala 6C							
Tavoiteindikaattorin nimi		Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
T24: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyöttyy uusista tai parannetuista palveluista/infrastruktuureista (TVT) (kohdeala 6C)		2014-2016					49,69
		2014-2015					
Toimenpide	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	1 317 339,28	131,73	0,00	0,00	1 000 000,00
M07	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	11 649 177,70	38,83			30 000 000,00
Yhteensä	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	12 966 516,98	41,83	0,00	0,00	31 000 000,00

1.c) Maaseudun kehittämisohjelman täytäntöönpanoa koskevat keskeiset tiedot a) ja b) kohtien perusteella kohdealoittain

Kohdealat 1A-C: Innovaatioiden, yhteistyön ja tietämyspohjan kehittämisen edistäminen maaseudulla; Yhteyksien vahvistaminen maatalouden, ruoan tuotannon, metsätalouden sekä tutkimuksen ja innovaatioiden välillä myös ympäristöasioiden hallinnan ja ympäristönsuojelun tason parantamiseksi; Elinikäisen oppimisen ja ammatillisen koulutuksen edistäminen maa- ja metsätaloudessa

Osaamista ja innovaatioita edistetään koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02) ja yhteistyöllä (M16). Koulutuksen ja tiedonvälityksen sekä neuvonnan avulla pystytään lisäämään tuottajien tietoisuutta maatalouden ympäristöasioista ja niiden merkityksestä. Koulutuksen ja neuvonnan avulla voidaan vaikuttaa myös toimijoiden valintoihin siten, että kasvihuonekaasupäästöjä voidaan saada vähennettyä. Yhteistyö-toimenpiteen avulla on mahdollista toteuttaa pilottihankkeita ja luoda uusia toimintamalleja esim. palveluiden tuottamiseen tai vaikka kehittää uusien energiatehokkaampia menetelmiä ja tekniikoita maataloudessa sekä kehittää hajautetun energian tuotantoa, resurssitehokkuutta ja kehittää uusia toimintamalleja. Yhteistyö-toimenpiteen kautta voidaan myös saada aikaan uusia menetelmiä ja teknologioita kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi.

Kohdealan 1A tavoitteeksi on asetettu, että koulutukseen ja tiedonvälitykseen (M01), neuvontaan (M02) ja yhteistyöhön (M16) käytetään ohjelman julkisesta rahoituksesta (sis. myös kokonaan kansallisen osuuden) 3,35 % (275 milj. euroa). Vuoden 2016 loppuun mennessä näistä toimenpiteistä oli toteutunut maksuina yhteensä 8,6 milj. euroa (0,06 %) ja sidottu oli 104,6 milj. euroa (1,28 %). Koulutuksesta ja tiedonvälityksestä oli toteutunut maksuina vuoden 2016 loppuun mennessä 2,9 milj. euroa (sidottu 46,7 milj. euroa) ja neuvonnasta 4,1 milj. euroa (sidottu 4,2 milj. euroa) sekä yhteistyöstä 1,6 milj. euroa (sidottu 53,7 milj. euroa).

Kohdealan 1B tavoitteeksi on asetettu, että tuettuja yhteistyötoimia on ohjelmakauden lopussa toteutunut yhteensä 310 kpl. Hankkeita oli päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä vasta 12 kpl (3,9 %), joten tulosten vaikutuksia ei ole tarkoituksenmukaista analysoida vielä toimenpanon tässä vaiheessa. Yhteistyö-toimenpiteestä oli vuoden 2016 loppuun mennessä hyväksytty 224 hanketta (72 %). Suosituimmat alatoimenpiteet ovat muut yhteistyöhankkeet (M16.10) sekä uusien tuotteiden ja menetelmien kehittäminen (M16.2).

Maaseudun innovaatioryhmä (M16.1) on uusi tukimuoto, jota kohtaan on ollut paljon kiinnostusta. Sen tavoitteena on lisätä maatalouden tai metsätalouden tuottavuutta, tehokkuutta ja kestävyyttä alan yritysten ja asiantuntijoiden välisenä yhteistyönä. Tavoitteena on rahoittaa 10 maaseudun innovaatioryhmää ohjelmakauden. Käytettävissä on 3 miljoonaa euroa julkista rahoitusta.

Maaseudun innovaatioryhmien haku avattiin kaksivaiheisena maaliskuussa 2016. Ensimmäisessä vaiheessa hakijat laativat kuvauksen hankeideasta, joka sopisi maaseudun innovaatioryhmäksi. Määräaikaan 9.5.2016 mennessä täytettyjä idealomakkeita saatiin yhteensä 80 kpl. Maaseudun innovaatioryhmien valintaryhmä valitsi kokouksessaan näistä 16 parasta toiselle hakukierrokselle. Toinen hakukierros päättyi 30.9.2016 ja siinä hakemuksen jätti 14 hakijaa. Marraskuussa 2016 valittiin rahoitettavaksi yhteensä 5 innovaatioryhmää.

Valitut maaseudun innovaatioryhmät olivat seuraavat:

- Maatalouden liiketoiminnan kehittäminen älykkäällä data-analytiikalla (MIKÄ-DATA)/

Tampereen teknillinen yliopisto Porin laitos

- Biokaasulaitoksesta ravinteita, energiaa ja elinkeinotoimintaa maaseudulle/ Suomen ympäristökeskus
- Hukkakauran ja muiden rikkakasvien tunnistaminen pienoishelikopterikuvista/ Turun yliopisto
- Laaturakauran tuotanto ja siitä syntyvän kasvimassa hyötykäyttö termomekaanisen prosessin avulla/ Luonnonvarakeskus
- Viljankuivaamon kosteudenpoistoprosessin, energiankäytön ja ohjauksen kehittäminen/ MTY Sippola

Seuraava hakukierros järjestetään keväällä 2017.

Kohdealan 1C tavoitteeksi on asetettu, että toimenpiteen M01 mukaisiin koulutuksiin osallistuu 20 000 henkilöä. Toimenpiteessä M01 ei ollut vuoden 2016 loppuun mennessä päättynyt hankkeita, joten tarkempia seurantatietoja ei ole vielä saatavilla. Toimenpiteessä oli hyväksytyjä hankkeita 186 kpl (koulutushankkeita 53, tiedonvälityshankkeita 133) ja ne kohdistuivat pääasiassa kohdealoille 2A, 2 B ja 6A. Koulutuksen ja tiedonvälityksen kiinnostavuus näyttää vähentyneen jonkun verran yhteistyötoimenpiteen (M16) johdosta.

Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Kohdeala 2A: Kaikkien maatilojen taloudellisen suorituskyvyn parantaminen sekä maatilojen rakenneuudistuksen ja nykyaikaistamisen helpottaminen, erityisesti markkinoille osallistumisen ja markkinoille suuntautumisen sekä maatalouden monipuolistamisen lisäämiseksi

Maatalouden tuottavuutta ja kilpailukykyä parannetaan ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01) ja investoinneilla fyysiseen omaisuuteen (M04). Tuet maatilojen investointeihin mahdollistavat esimerkiksi tuotantorakennetta parantavien, tuotantokustannuksia vähentävien sekä uuden teknologian ja prosessien käyttöön ottoa tukevien investointien rahoituksen. Investointien tukemisella luodaan pohjaa maatalouden pitkän aikavälin tuotantoedellytysten säilymiselle ja ruuantuotannon kannattavuuden paranemiselle. Investointien toteuttamisessa voidaan samalla kiinnittää erityistä huomioita myös tuotantotapojen ympäristövaikutuksiin, energiatehokkuuteen ja eläinten hyvinvointiin. Yksikkökustannusten lasku sekä ympäristöä vähemmän kuormittavat ja eläinten hyvinvointia entistä paremmin huomioivat investoinnit parantavat tuettavien tilojen kilpailukykyä kuluttajien kiinnostuksen kasvaessa. Koulutuksella ja tiedonvälityksellä helpotetaan maatilojen rakenneuudistusta ja nykyaikaistamista sekä parannetaan maatilojen taloudellista toimintakykyä.

Kohdealan 2A suunniteltu kokonaisrahoitus on yhteensä 876,4 milj. euroa, josta 608,2 milj. euroa on kokonaan kansallista rahoitusta. Julkisen rahoituksen kehyksestä oli toteutunut vuoden 2016 loppuun mennessä maksuina 53,1 milj. euroa (6,1 %) ja sidottu oli 166,7 milj. euroa (19 %). EU-osarahoitteisesta osuudesta oli toteutunut maksuina 42,7 milj. euroa (16 %) ja sidottu oli 108,1 milj. euroa (40 %). Kokonaan kansallisesta osuudesta oli toteutunut maksuina vuoden 2016 loppuun mennessä 10,4 milj. euroa ja sidottu oli 58,6 milj. euroa.

Kohdealan 2A tavoitteeksi on asetettu, että maatalainvestointeihin (M04.1) tukea saaneiden tilojen lukumäärä on ohjelmakauden lopussa 7 000 kpl (11,94 % kaikista maataloista). Vuoden 2016 loppuun mennessä oli päättynyt 162 hanketta (2,3 % tavoitteesta).

Koulutus ja tiedonvälitys -toimenpiteen (M01) tavoite kohdealalle 2A on 1 600 koulutettua. Toimenpiteen M01 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 2A on 5 milj. euroa. Toimenpiteestä M01 oli kohdealalta 2A toteutunut maksuina vuoden 2016 loppuun mennessä 0,8 milj. euroa ja sidottu oli 9,2 milj. euroa.

Hyväksytyjä hankkeita oli kohdealalle 2A n. 35 kpl. Hankkeita oli päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä vasta 5 kpl, joten tulosten vaikutuksia ei ole tarkoituksenmukaista analysoida vielä toimenpanon tässä vaiheessa. Kohdealalle 2A oli hyväksytyihin hakemuksiin sidottu rahoitusta enemmän kuin koko ohjelmakaudelle oli suunniteltu.

Maatalousinvestointeihin (M04.1) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 2A on yhteensä 871,4 milj. euroa, josta 263,2 milj. euroa on EU-osarahoitteista ja 608,2 milj. euroa kokonaan kansallista rahoitusta. Vuoden 2016 loppuun mennessä maatalousinvestoinneista oli toteutunut maksuina yhteensä 52,3 milj. euroa ja sidottu oli 157,5 milj. euroa. EU-osarahoitteisesta osuudesta oli toteutunut maksuina 41,9 milj. euroa ja sidottu oli 98,9 milj. euroa ja vastaavasti kokonaan kansallisesta osuudesta 10,4 milj. euroa ja 58,6 milj. euroa.

Kaikki vuoden 2016 loppuun mennessä maatalousinvestointeihin kohdistuneet maksut on tietojärjestelmässä kohdennettu kohdealalle 2A, vaikka maksuista n. 1,5 milj. euroa tulisi kohdistua kohdealalle 5C ja n. 0,7 milj. euroa kohdealalle 5D. Maatalousinvestointien maksujen kohdentuminen kohdealoille 2A, 5C ja 5D tarkistetaan vuoden 2017 aikana.

Toimenpiteen toteutus käynnistyi hieman arvioitua hitaammin. Hankkeita oli vuoden 2016 lopussa päättynyt 643 kpl joista EU-osarahoitteisia hankkeita 162 kpl ja kokonaan kansallisesti rahoitettuja hankkeita 481 kpl. Käynnissä oli yhteensä 2 206 hanketta, joista EU-osarahoitettuja hankkeita 994 kpl ja kokonaan kansallisesti rahoitettuja 1212 kpl. Käyntiin lähdön hitaudesta huolimatta toteutuksessa edetään tässä vaiheessa siten, että asetetut tavoitteet on mahdollista saavuttaa.

Päättäneistä hankkeista lähes puolet (310 kpl) koski salaojitusta, 54 kpl kuivaamon rakentamista, ja 60 kpl kotieläintuotannon rakentamisinvestointia. Salaojitushankkeiden osuus rahoitetuista hankkeista on suuri, sillä toimivan vesitalousjärjestelmän merkitys on suuri tuotannon kannattavuudelle. Myös kotieläintuotannon rakentamisinvestointeja rahoitetaan paljon, mutta hankkeiden pitkäkestoisuudesta johtuen niitä on loppuun maksettu vasta hyvin rajallinen määrä. Suurin osa hankkeista koskee lypsy- ja nautakarjatalouden rakentamisinvestointeja.

Kohdealaan 2A vaikuttavat toissijaisesti luonnonhaittakorvaukset (M13) ja eläinten hyvinvointi (M14) (maksettu yhteensä n. 1,6 mrd. euroa). Luonnonhaittakorvaukset parantavat maatalojen taloudellista suorituskykyä. Eläinten hyvinvointi -toimenpiteen keinot vähentävät eläinten sairauksia ja parantavat tuotteiden laatua sekä vastaavat kuluttajien odotuksiin, mikä vaikuttaa myös maatilan taloudelliseen tulokseen. Toissijaisten vaikutusten merkitystä selvitetään arvioinneissa, joista ei vielä vuoden 2016 loppuun mennessä ollut käytettävissä tuloksia.

Kohdeala 2B: Riittävän ammattitaitoisten viljelijöiden maatalousalalle pääsyn ja erityisesti sukupolvenvaihdosten helpottaminen

Viljelijöiden ikärakenteen heikkenemistä voidaan ehkäistä tukemalla nuorten viljelijöiden tilanpidon aloittamista. Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) avulla tehostetaan ammattitaitoisten viljelijöiden pääsyä maatalousalalle. Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen (M06) sisältää aloitustuen nuorille viljelijöille.

Kohdealan 2B suunniteltu kokonaisrahoitus on yhteensä 148 milj. euroa, josta 81 milj. euroa on EU-osarahoitteista ja 67 milj. euroa on kokonaan kansallista rahoitusta. Julkisen rahoituksen kehyksestä oli vuoden 2016 loppuun mennessä toteutunut maksuina 4,8 milj. euroa (3,2 %) ja sidottu oli 29,9 milj. euroa (20 %). EU-osarahoitteisesta osuudesta oli maksettu 6 % ja sidottu 28 %. Kokonaan kansallisesta

osuudesta ei ollut toteutunut maksuja vuoden 2016 loppuun mennessä.

Kohdealan 2B tavoitteeksi on asetettu, että tukea saaneiden nuorten viljelijöiden lukumäärä on ohjelmakauden lopussa 2 700 kpl (4,6 % kaikista maatiloista). Toimenpiteessä M06.1 oli vuoden 2016 loppuun mennessä päättynyt 20 hanketta (0,7 % tavoitteesta). Haun uskotaan kuitenkin vilkastuvan ohjelmakaudella siten, että asetetut määrälliset tavoitteet tullaan saavuttamaan. Tulosten vaikutuksia ei ole tarkoituksenmukaista analysoida vielä toimenpanon tässä vaiheessa.

Koulutus ja tiedonvälitys -toimenpiteen (M01) tavoite kohdealalla 2A on 800 koulutettua. Toimenpiteen M01 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 2B on 3 milj. euroa. Toimenpiteestä M01 oli kohdealalta 2B toteutunut maksuina vuoden 2016 loppuun mennessä 0,22 milj. euroa ja sidottu oli 9,2 milj. euroa. Hyväksytyjä hankkeita oli kohdealalta 2B n. 35 kpl. Hankkeita oli päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä vasta yksi, joten tulosten vaikutuksia ei ole tarkoituksenmukaista analysoida vielä toimenpanon tässä vaiheessa. Kohdealalle 2B oli hyväksytyihin hakemuksiin sidottu rahoitusta enemmän kuin koko ohjelmakaudelle oli suunniteltu.

Tilapidon aloitustukeen nuorille viljelijöille (M06.1) suunniteltu kokonaisrahoitus on yhteensä 145 milj. euroa, josta 78 milj. euroa on EU:n osaksi rahoittamaa ja 67 milj. euroa on korkotukena myönnettävää kokonaan kansallista rahoitusta. Vuoden 2016 loppuun mennessä tukea nuorille viljelijöille oli maksettu julkisesta rahoitusosuudesta 4,5 milj. euroa ja sidottu oli 20,6 milj. euroa, josta 7 milj. euroa oli sidottu kokonaan kansallisesta kehyksestä. Kokonaan kansallisesta osuudesta ei ollut toteutunut maksuja vuoden 2016 loppuun mennessä.

Toimenpiteen M06.1 tavoitteena on vähentää tilapidon aloittamisen taloudellista riskiä, parantaa yritystoiminnan kehittämismahdollisuuksia ja saada alalle uusia maatalousyrittäjiä, joilla on mahdollisuus kannattavan toiminnan harjoittamiseen ja tilojen kehittämiseen. Tavoitteena on, että nuorten yrittäjien hallitsemien tilojen osuus suhteessa tilojen kokonaismäärään säilyy nykytasolla. Vuonna 2016 aloitustuen haku oli avoinna koko vuoden lukuun ottamatta poro- ja luontaiselinkeinojen aloitustukea, joiden haku avautuu vuonna 2017.

Toimenpiteessä M06.1 oli hankkeita vuoden 2016 lopussa käynnissä 440 kpl, joista 310 käynnistyi vuonna 2016. Aloitustuen hakuvilkkaus vaihteli alueellisesti, joka on luonnollinen seuraus tilojen lukumäärän alueellisesta vaihtelusta. Eniten aloitustukia myönnettiin Varsinais-Suomessa ja Pohjois-Pohjanmaalla, vähiten Lapissa ja Kainuussa. Tukimuodon toimeenpano on käynnistynyt arvioitua hitaammin ja tässä vaiheessa ollaan asetettuja tavoitteita selvästi jäljessä. Syynä ovat osittain edellisen ohjelmakauden loppuun ajoittunut hakupiikki ja viime aikojen epävarmat tulevaisuudennäkymät. Haun odotetaan kuitenkin vilkastuvan esimerkiksi koulutus- ja kehittämishankkeiden edetessä ohjelmakaudella siten, että asetetut määrälliset tavoitteet voidaan saavuttaa.

Kohdeala 3A: Alkutuottajien kilpailukyvyn parantaminen kytkemällä heidät paremmin maatalouselintarvikeketjuun maataloustuotteiden arvoa lisäävien laatujärjestelmien, paikallisten markkinoiden edistämistä sekä menekinedistämistä koskevien toimien, lyhyiden jakeluketjujen, tuottajaryhmien ja -organisaatioiden sekä toimialaorganisaatioiden avulla

Alkutuottajien kilpailukykyä parannetaan ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02), investoinneilla fyysiseen omaisuuteen (M04), eläinten hyvinvoinnilla (M14) ja yhteistyötoimenpiteellä (M16). Tukemalla maataloustuotteiden jalostusta ja kauppaa voidaan parantaa tuottajien valmiuksia vastata kuluttajien toiveisiin mm. luomu- ja lähiruoan saatavuudesta sekä yritysten jalostusastetta voidaan nostaa. Koulutuksen, neuvonnan ja yhteistyön avulla on mahdollista luoda ja lisätä edellytyksiä laadukkaiden elintarvikkeiden tuotannolle ja jopa viennille. Eläinten hyvinvointi -

toimenpiteellä parannetaan eläinten pito-olosuhteita ja niiden hoitoa sekä vaikutetaan tuotantoeläinten lajinmukaisemman hoidon edistämiseen. Myös neuvonnan kautta voidaan vaikuttaa eläinten terveydenhuollon ja hyvinvoinnin edistämiseen. Eläinten hyvinvoinnin edistämällä ja hyvällä kohtelulla pystytään vastaamaan entistä paremmin kuluttajien odotuksiin.

Kohdealan 3A suunniteltu kokonaisrahoitus on 559 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä kohdealalta 3A oli toteutunut maksuina yhteensä 140,1 milj. euroa (25 %) ja sidottu oli 197,2 milj. euroa (35 %).

Kohdealan 3A tavoitteeksi on asetettu, että yhteistyöhön/paikalliseen menekinedistämiseen toimitusketjun toimijoiden välillä osallistuneiden maatilojen lukumäärä on ohjelmakauden lopussa 5 000 kpl (8,53 % maatiloista). Tavoite liittyy yhteistyö-toimenpiteen alatoimenpiteeseen M16.4 (Tuki horisontaaliseen ja vertikaaliseen yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden perustamiseksi ja kehittämiseksi sekä tuki paikallisiin menekinedistämistoimiin lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden kehittämiseksi). Toimenpiteessä M16.4 ei ollut vuoden 2016 loppuun mennessä päättynyt hankkeita, joten seurantatietoja ei ole vielä saatavilla.

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) tavoite kohdealalla 3A on 800 koulutettua. Toimenpiteen M01 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 3A on 3 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä oli kohdealalta 3A maksuina toteutunut 0,36 milj. euroa ja sidottu oli 4,7 milj. euroa. Toimenpiteestä oli kohdealalta 3A hyväksytty n. 15 hanketta. Hyväksytyihin hakemuksiin oli sidottu rahoitusta enemmän kuin koko ohjelmakaudelle oli suunniteltu. Hankkeita ei ollut päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 3A on 4 500 neuvontaa saanutta. Toimenpiteen M02 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 3A on 5 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli kohdealalle 3A toteutunut maksuina 1,1 milj. euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Maataloustuotteiden jalostuksen, kaupan pitämisen ja/tai kehittämisen (M04.2) tavoite kohdealalla 3A on 500 tukea saanutta yritystä. Toimenpiteen M04.2 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 3A on 44 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä oli kohdealalta 3A maksuina toteutunut 6,8 milj. euroa ja sidottu oli 20,5 milj. euroa. Hankkeita oli päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä vasta 40 kpl (8 % tavoitteesta), joten tulosten vaikutuksia ei ole tarkoituksenmukaista analysoida vielä toimeenpanon tässä vaiheessa. Käynnissä oli 172 hanketta (34,4 % tavoitteesta). Suurimpia investointeja tehtiin maataloustuotteiden ensiasteen jalostusyrityksissä, joissa tuettujen investointien kokonaiskustannukset olivat keskimäärin 489 000 euroa.

Eläinten hyvinvointikorvausten (M14) tavoite on 4 500 tuensaaja. Toimenpiteen M14 suunniteltu kokonaisrahoitus on 458 milj. euroa. Tuensaajien määrä vuoden 2016 lopussa oli 6 334. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 131,5 milj. euroa ja sidottu oli 159 milj. euroa. Vuonna 2016 eläinten hyvinvointikorvauksen sitoumus oli 52 %:lla nautatiloista, 68 %:lla sikatiloista, 53 %:lla lammask- ja vuohitiloista ja 70 %:lla siipikarjatiloista. Maatilojen neuvontajärjestelmän (ks. luku 3a) kautta on myös edistetty eläinten hyvinvointiin liittyviä asioita. Eläinten hyvinvointikorvausten tarkempi toteuma vuoden 2016 lopussa esitetään taulukossa 1.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 3A vaikuttavat ensisijaisesti 16.1 (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP)), 16.2 (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen), 16.4 (Tuki horisontaaliseen ja vertikaaliseen yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden

perustamiseksi ja kehittämiseksi sekä tuki paikallisiin menekinedistämistoimiin lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden kehittämiseksi, 16.6 (Tuki yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä elintarvikkeissa, energiantuotannossa ja teollisissa prosesseissa käytettävän biomassan tarjoamiseksi kestäväällä tavalla), 16.9 (Tuki maataloustoiminnan monipuolistamiseksi terveydenhuollon, sosiaalisen integroitumisen, yhteisön tukeman maatalouden sekä ympäristöä ja elintarvikkeita koskevan koulutuksen aloilla toteutettaviin toimintoihin) ja 16.10 (Muut). Vuoden 2016 loppuun mennessä yhteistyötoimenpiteestä (M16) oli hyväksytty yhteensä 224 hanketta, joista kohdealan 3A mukaisia hankkeita on n. 50 kpl. Suosituimmat alatoimenpiteet olivat 16.2. ja 16.10.

Toimenpiteen M16 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 3A on 49 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli kohdealalta 3A toteutunut maksuina 297 992 euroa ja sidottu oli 12,5 milj. euroa. Hankkeita ei ollut päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä.

Kohdealaan 3A vaikuttavat toissijaisesti luonnonmukainen tuotanto (M11) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä n. 105 milj. euroa). Luonnonmukaisen tuotannon toimenpiteellä voidaan vaikuttaa siihen, että alkutuottajat saadaan kytkettyä paremmin ruokaketjun laatu-järjestelmiin. Paikallisia markkinoita pystytään edistämään ja yhteistyötä toimijoiden välillä lisäämään. Toissijaisten vaikutusten merkitystä selvitetään arvioinneissa, joista ei vielä vuoden 2016 loppuun mennessä ollut käytettävissä tuloksia.

Kohdeala 3B: Maatilojen riskien ehkäisemisen ja hallinnan tukeminen

Kohdealalle 3B ei ole maaseutuohjelmassa otettu käyttöön ensisijaisesti vaikuttavia toimenpiteitä. Riskien ehkäisemiseen ja niiden hallintaan vaikutetaan välillisesti useiden ohjelmaan valittujen toimenpiteiden avulla.

Kohdealaan 3B vaikuttavat toissijaisesti koulutus ja tiedonvälitys (M01), neuvonta (M02), investoinnit fyysiseen omaisuuteen (M04), maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07), ympäristökorvaukset (M10), luonnonmukainen tuotanto (M11), yhteistyö (M16) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä n. 106 milj. euroa). Näillä toimenpiteillä vaikutetaan välillisesti maatilojen riskien ennaltaehkäisyyn ja hallintaan. Viljelijöiden ammattitaidon karttuminen vähentää toiminnan riskejä. Pieninfrastruktuurin ja laajakaistainfrastruktuurin luominen, parantaminen ja laajentaminen vähentävät paikallisen ja alueellisen toiminnan riskejä. Maaseutualueiden elinkeinoelämän kestävyttä parannetaan lisäämällä toimijoiden ympäristötietoisuutta ja energia- ja resurssitehokkuutta sekä panostamalla eläinten terveyteen ja hyvinvointiin. Leader-toimenpiteillä voidaan vaikuttaa toimintaan paikallisella tasolla. Toissijaisten vaikutusten merkitystä selvitetään arvioinneissa, joista ei vielä vuoden 2016 loppuun mennessä ollut käytettävissä tuloksia.

Kohdealat 4A-C: Biologisen monimuotoisuuden, mukaan luettuina Natura 2000 -alueet ja alueet, joilla on luonnonoloista johtuvia tai muita erityisrajoitteita, ja luonnonarvoltaan arvokkaan maataloustuotannon sekä Euroopan maisemien tilan ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen; Vesien käytön hallinnan edistäminen, mukaan lukien lannoitteiden ja torjunta-aineiden käytön hallinta; Maaperän eroosion torjuminen ja maaperän hoidon parantaminen

Maiseman ja luonnon monimuotoisuuden ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen (kohdeala 4A), vesiensuojelun edistäminen (kohdeala 4B) ja peltomaan kasvukunnon edistäminen ja eroosion estäminen (kohdeala 4C) toteutetaan ensisijaisesti luonnonhaittakorvauksilla (M13), ympäristökorvauksilla (M10), luonnonmukaisella tuotannolla (M11), investoinneilla fyysiseen omaisuuteen (M04), koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02) ja yhteistyöllä (M16). Luonnonhaittakorvauksilla on mahdollista turvata maataloustuotannon jatkuminen ja näin saadaan säilytettyä maaseutumaisema avoimena ja hoidettuna sekä voidaan vaikuttaa maatalousluonnon monimuotoisuuteen.

Ympäristökorvauksilla voidaan ylläpitää ja kehittää luonnonniittyjä ja -laitumia sekä maatalousluonnon monimuotoisuutta ja maisemaa sekä ympäristöystävällisten tuotantomenetelmien käyttöä edistämällä ja maan kasvukunnosta huolehtimalla vähentää maataloudesta pinta- ja pohjavesiin sekä maaperään kohdistuvaa ympäristökuormitusta. Investointien avulla voidaan säilyttää ja lisätä luonnon monimuotoisuutta perustamalla ja kunnostamalla perinnebiotooppeja ja luonnonlaitumia. Kosteikkoinvestoinneilla voidaan täydentää pelloilla tehtäviä vesiensuojelutoimenpiteitä ja samalla edistää kosteikkoalueilla viihtyvien lajien elinolosuhteita. Luonnonmukaisella tuotannolla on mahdollista edistää kasvi- ja eläinlajien monimuotoisuutta. Koulutuksen ja tiedonvälityksen, neuvonnan ja yhteistyön avulla pystytään lisäämään tuottajien ja muiden toimijoiden tietoisuutta luonnon monimuotoisuudesta, maatalouden vesiensuojelusta ja maaperän kasvukunnon edistämisestä. Yhteistyö-toimenpiteen avulla on mahdollista toteuttaa pilottihankkeita.

Prioriteetin 4 tavoitteeksi on asetettu, että ympäristökorvausten (M10) toteutusala on ohjelmakauden lopussa 1,9 milj. ha. Tavoitteeksi kohdealalle 4A on asetettu, että 17,6 % maatalousmaasta kohdistuu luonnon monimuotoisuuden hoitoon (399 800 ha), kohdealalle 4B, että 79,9 % maatalousmaasta kohdistuu vesienhoidon parantamiseen (1 814 100 ha) ja kohdealalle 4C, että 53,9 % maatalousmaasta kohdistuu maaperän hoidon parantamiseen (1 225 000 ha). Vuoden 2016 lopussa ympäristökorvausten toteutusala oli yhteensä 2,06 milj. hehtaaria. Kohdealan 4A toteuma oli 248 384 ha (62 %), kohdealan 4B 1 869 181 ha (103 %) ja kohdealan 4C 1 435 014 ha (117 %). Kohdealojen pinta-aloja ei tule laskea yhteen eikä lukuja voi verrata indikaattoritaulukoiden 11b5b ja 11f1 lukuihin, koska luokitteluperusteet poikkeavat toisistaan.

Prioriteetin 4 suunniteltu kokonaisrahoitus on yhteensä 5 636 milj. euroa, josta 1 860 milj. euroa on kokonaan kansallista rahoitusta. Kokonaan kansallista rahoitusta on käytettävissä luonnonhaittakorvauksiin. Julkisen rahoituksen kehyksestä oli toteutunut vuoden 2016 loppuun mennessä maksuina 2 350 milj. euroa (42 %) ja sidottu oli 3 318 milj. euroa (59 %). EU-osarahoitteisesta osuudesta oli toteutunut maksuina 1 757 milj. euroa (47 %) ja sidottu oli 2 673 milj. euroa (71 %). Kokonaan kansallisesta osuudesta oli toteutunut maksuina vuoden 2016 loppuun mennessä 593 milj. euroa ja sidottu oli 645 milj. euroa.

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) tavoite prioriteetille 4 on 3 280 koulutettua. Toimenpiteen M01 suunniteltu kokonaisrahoitus prioriteetille 4 on 11,2 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä oli toimenpiteestä M01 prioriteetilta 4 toteutunut maksuina 188 639 euroa ja sidottu oli 3,1 milj. euroa. Toimenpiteestä oli prioriteetilta 4 hyväksytty n. 10 hanketta. Hankkeita ei ollut päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä.

Neuvonnan (M02) tavoite prioriteetille 4 on 43 000 neuvontaa saanutta. Toimenpiteen M02 suunniteltu kokonaisrahoitus prioriteetille 4 on 19 milj. euroa. Neuvoa saaneiden tilojen määrä vuoden 2016 lopussa oli 10 417. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli prioriteetilta 4 toteutunut maksuja 2,7 milj. euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Ei-tuotannollisten investointien (M04.4) tavoite prioriteetilla 4 on 819 tuettua kohdetta. Toimenpiteen M04.4 suunniteltu kokonaisrahoitus prioriteetille 4 on 6 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä oli toimenpiteestä toteutunut maksuina 93 804 euroa ja sidottu oli 4,5 milj. euroa. Hyväksytyjä hankkeita oli yhteensä 162 kpl ja 12 hanketta oli päättynyt vuoden 2016 lopussa. Päätösprosessissa käytetään valintakriteerejä.

Ei-tuotannollisilla investoinneilla mahdollistetaan kosteikkojen perustaminen ja perinnebiotooppien sekä luonnonlaidunten ennallistaminen, minkä jälkeen investointikohteelle tulee tehdä ympäristökorvauksen

mukainen viisivuotinen hoitosopimus.

Vuoden 2016 loppuun mennessä oli toteutettu kaksi hakua. Päätökset vuoden 2015 hausta tehtiin vuoden 2016 puolella. Vuoden 2015 haussa jätetyistä hakemuksista n. 70 % sai rahoituksen. Näistä maksettiin vuonna 2016 viisi kosteikkoinvestointia yhteensä noin 46 000 euroa ja seitsemän perinnebiotooppien ja luonnonlaidunten alkuraivauksen ja aitaamisen investointia yhteensä noin 40 500 euroa. Suurin osa investoinneista maksettiin kertakorvauksina.

15.6.2016 päättyneessä haussa ei-tuotannollisia investointeja haettiin noin 1,8 miljoonan euron edestä. Haetusta rahoituksesta n. 1,3 miljoonaa euroa (74 %) kohdistui kosteikkoinvestointeihin ja n. 0,5 miljoonaa euroa (26 %) perinnebiotooppien ja luonnonlaidunten alkuraivaamisen ja aitaamisen investointeihin. Hakemuksia saatiin yhteensä 112 kpl, joista 54 kpl haettiin kosteikon perustamiseen ja 58 kpl perinnebiotooppien ja luonnonlaitumien alkuraivaukseen ja aitaamiseen. Kertakorvauksena haettiin kosteikkoinvestoinneista noin neljäsosa ja perinnebiotooppien ja luonnonlaidunten investoinnista puolet. Päätökset vuonna 2016 jätetyistä hakemuksista tehdään vuoden 2017 puolella.

Kiinnostus ei-tuotannollisiin investointeihin vaihteli alueellisesti. Kosteikkoinvestoinneista saatiin hakemuksia melko tasaisesti ympäri maata, eniten Etelä-Savosta, Pohjois-Savosta, Pohjois-Pohjanmaalta ja Pirkanmaalta. Perinnebiotooppien ja luonnonlaidunten alkuraivauksen investointeja haettiin eniten Varsinais-Suomessa, Etelä-Savossa, Pohjois-Karjalassa ja Pohjois-Pohjanmaalla.

Ympäristökorvauksiin (M10) suunniteltu kokonaisrahoitus on 1 586 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä oli toimenpiteestä toteutunut maksuina 774 milj. euroa ja sidottu oli 1 524 milj. euroa. Toimenpiteen suunnitellusta kokonaisrahoituksesta 96 % oli vuoden 2016 lopussa jo sidottu.

Ympäristökorvausten (M10.1) toimeenpanoa rajattiin ohjelmamuutoksella vuonna 2016, koska osa ympäristökorvauksen lohko kohtaisista toiminnoista oli jo vuonna 2015 ylittänyt toimelle asetetun pinta-alatavoitteen. Rajaus tehtiin ympäristösitoumuksen niihin lohko kohtaisiin toimiin, joiden tavoiteala oli merkittävästi ylittynyt. Rajaus tehtiin toimissa lietalannan sijoittaminen peltoon (60 %), ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen (60 %) sekä peltoluonnon monimuotoisuus -toimen kerääjäkasveilla (25 %) ja saneerauskasveilla (25 %) alentamalla lohko kohtaisen toimen enimmäisosuutta tuenhakijan sitoumuksen korvauskelpoisesta pinta-alasta suluissa mainittuihin määriin. Lisäksi uusia aloja ei voinut ilmoittaa suojavyöhykkeiksi enää vuoden 2015 jälkeen, eikä valumavesien hallintaa koskeviksi aloiksi tai monivuotisiksi ympäristönurmiksi enää vuoden 2016 jälkeen. Talviaikaisen kasvipeitteisyyden toimenpidettä muutettiin siten, että korkeimpien kasvipeitteisyysprosenttien saavuttaminen vaati aiempaa enemmän toimenpiteitä. Prosenttiin ei enää lasketa mukaan sellaisia kasvipeitteisiä aloja, jotka aiemmin olivat kasvattaneet peltojen talviaikaisen kasvipeitteisyyden korvauksen perusteena olevaa tilakohtaista kasvipeitteisyysprosenttia, mutta joille ei kuitenkaan ole maksettu korvausta peltojen talviaikaisen kasvipeitteisyyden toimesta.

Vuonna 2016 lannoitusta ja kasvinsuojelua koskeviin ympäristötoimenpiteisiin kohdistui 108,6 milj. euroa. Kasvipeitteisyyttä ja erilaisia luonnonhoidollisia nurmia edistäviin toimenpiteisiin kohdistui yhteensä 84,5 milj. euroa. Luonnon monimuotoisuuden ylläpitoon käytettiin 52,4 milj. euroa ja lannan käytön tehostamista edistäviin toimenpiteisiin käytettiin 8,8 milj. euroa. Alkuperäisrotujen kasvattamiseen ja alkuperäiskasvien ylläpitoon käytettiin 2,9 milj. euroa ja erilaisiin kosteikko- ja valumavesitoimenpiteisiin 9,9 milj. euroa. Esitetty jako on karkea, koska toimenpiteet on alunperin suunniteltu monivaikutteisiksi.

Vuonna 2016 ympäristösitoumuksia oli voimassa noin 44 000 kappaletta, kun vuonna 2015 niitä oli 45 624. Vuonna 2016 ei tehty uusia sitoumuksia, koska tavoiteala oli jo täyttynyt. Sitoumusten määrä

väheni vuodesta 2015 noin 1 400 tilalla, kun samanaikaisesti suorien tukien perustukea hakeneiden tilojen määrä väheni noin 1300 tilalla. Sitoumusala oli vuonna 2016 noin 2,06 miljoonaa hehtaaria eli noin 88,5 % suorien tukien perustukea hakeneiden tilojen kasvulohkojen pinta-alasta. Sitoumusala väheni noin 18 000 hehtaaria, kun samanaikaisesti suorien tukien perustukea hakeneiden ala väheni noin 9 400 hehtaaria. Sitoumusala ylittää ohjelmassa toimenpiteen toteutusosalalle asetetun tavoitteen (1,9 milj. ha).

Ympäristösitoumusten perusteella maksettava ala tilakohtaisessa toimessa säilyi lähes ennallaan peltoviljelykasveilla, mutta puutarhakasvien ala tilakohtaisessa toimenpiteessä kasvoi yli 4 000 hehtaarilla. Lohkokohtaisissa toimissa voidaan havaita ohjelmamuutoksella tehtyjen tilakohtaisten enimmäispinta-alarajausten vaikutus. Lietelannan sijoittamisen toimenpiteen ala väheni yli 31 000 hehtaaria, ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättämisen ala n. 1 900 hehtaaria ja kerääjäkasvien ala lähes 133 000 hehtaaria. Talviaikaisen kasvipeitteisyyden maksut vähenivät, kun korkeimpien peitteisyysprosenttien maksuala väheni. Talviaikaisen kasvipeitteisyyden kokonaisala väheni vain hieman. Saneerauskasvien alaan rajaukset eivät vaikuttaneet vaan ala kasvoi lähes 1 800 hehtaarilla. (Taulukko 2)

Vähennemää tapahtui myös luonnonhoitopeltonurmissa, etenkin muulla kuin kohdentamisalueella. Myös viherlannoitusnurmiin ja suojavyöhykkeiden ala supistui. Monimuotoisuuspeltojen alassa muutos oli pientä. Kasvua tapahtui sen sijaan molemmissa puutarhakasveille suunnatussa toimessa sekä valumavesien hallinnan toimessa, jossa etenkin säätökastelualue kasvoi.

Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoidossa sopimusmäärä kasvoi 360 sopimuksella. Sopimuksia oli vuonna 2016 voimassa 2 845 ja ne koskivat yhteensä hieman yli 29 000 hehtaaria (tavoiteala 42 000 ha). (Taulukko 3)

Sopimusosalasta noin 38 % on arvokkaaksi perinnebiotoopiksi luokiteltua. Kosteikon hoidon sopimusmäärä kasvoi 38 sopimuksella. Kosteikkosopimuksia oli vuonna 2016 voimassa 246 ja ne koskivat yhteensä 864 hehtaaria (tavoiteala 1 100 ha). Kurki-, hanhi- ja joutsenpeltojen sopimus ei ollut enää haettavana vuonna 2016, sillä vuoden 2015 haku ylitti asetetun tavoitealan. Vuonna 2015 haettujen sopimusten sopimuskausi eli toimenpiteen toteutus tiloilla alkoi kuitenkin tässä sopimustyyppissä vasta vuonna 2016. Kurki-, hanhi- ja joutsenpelto-sopimuksia oli voimassa vuonna 2016 yhteensä 51 kappaletta kokonaisalaltaan 860 hehtaaria (tavoiteala 800 ha).

Alkuperäisrotujen kasvattamisen ympäristösopimuksista maksettiin vuonna 2016 noin 2,48 milj. euroa. Sopimuksia oli yhteensä 720, jotka koskivat yli 8 000 eläinyksikköä (tavoitemäärä 7 000 eläinyksikköä). Sopimusten piirissä on eniten suomenlampaita, yli 16 000 eläintä 230 tilalla. (Taulukko 4)

Erityistukisopimuksia kaikilta aiemmilta ohjelmakausilta oli voimassa vuonna 2016 yhteensä 949 kpl. Sopimukset olivat pääasiassa 10- tai 20-vuotisia sopimuksia suojavyöhykkeistä sekä kosteikkojen tai luonnon monimuotoisuuden hoidosta. Sopimukset koskivat noin 3 400 hehtaaria ja niistä maksettiin vuonna 2016 yhteensä n. 1,08 miljoonaa euroa. (Taulukko 5)

Toimenpide M10.2 käsittää kolme geenipankkisäilytys sopimusta: alkuperäiskasvien ylläpito, alkuperäiskasvien varmuuskokoelmat ja alkuperäiseläinten perimän säilytys. Vuonna 2015 tehdyistä sopimuksista korvaukset maksettiin yhdessä erässä marraskuun lopulla 2016. Alkuperäiskasvien varmuuskokoelmat sopimuksen ensimmäisestä sopimusvuodesta maksettiin vuoden 2016 lopulla ja alkuperäiseläinten perimän säilytys – sopimuksesta haetaan ensimmäistä maksua vasta vuoden 2017 puolella. Korvauksia maksettiin vuonna 2016 yhteensä noin 31 840 euroa. Tästä suurin osa (n. 28 600 euroa) kohdistui alkuperäiskasvien varmuuskokoelmiin. Alkuperäiskasvien ylläpito-sopimukset olivat

haettavana vuonna 2016, mutta hakemuksia ei saapunut.

Luonnonmukaisen tuotannon (M11) toteutusalan tavoitteeksi on asetettu 355 000 hehtaaria. Toimenpiteen suunniteltu kokonaisrahoitus on 326 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 104,3 milj. euroa ja sidottu oli 258,3 milj. euroa. Vuonna 2016 luonnonmukaisen tuotannon (M11) sitoumusala oli 223 200 hehtaaria (63 % tavoitteesta).

Luonnonmukaisesti tuotettujen tuotteiden markkinat ovat jatkaneet kasvuaan. Tämän odotetaan edistävän luonnonmukaisesti tuotetun alan kasvua edelleen. Luonnonmukaisen tuotannon koulutuksen ja neuvonnan rooli on merkittävä uusien tuottajien luonnonmukaiseen tuotantoon sitoutumiselle. Päätös luomutuottajaksi siirtymiseen kypsyä tiloilla vähitellen ja käydyn luomukoulutuksen ja luomutuottajaksi siirtymisen välillä vierähtää usein useampi vuosi.

Vuonna 2016 maksettiin luonnonmukaisen tuotannon korvausta 4 008 tuensaajalle 214 942 hehtaarille. Korvausta luonnonmukaisesta tuotannosta avomaavihannesten viljelyalalle maksettiin 185 tuensaajalle 384 hehtaarille. Siten luonnonmukaisen tuotannon korvauksen maksettu kokonaisala oli 215 326 hehtaaria. Ala kasvoi noin 14 500 hehtaaria ja tilalukumäärä kasvoi n. 200 tilalla. Luonnonmukaisen tuotannon korvauksen maksettu ala kasvoi edellisestä vuodesta noin 7 %. Luonnonmukaisen tuotannon korvauksen sitoumuksiin voi sisältyä eräitä pinta-aloja, jotka eivät oikeuta korvaukseen luonnonmukaisesta tuotannosta, esimerkiksi suojavyöhykkeet. Luonnonmukaisen tuotannon koko sitoumusala oli noin 223 200 ha.

Luonnonmukaisen kotieläintuotannon sitoumuksen tehneitä tuensaajia oli 855. Sitoutuneiden määrä kasvoi n. 50 tilalla.

Luomutilojen keskipinta-ala jatkaa kasvuaan. Luonnonmukaiseen tuotantoon sitoutuneiden kaikkia eri tuotantosuuntia harjoittavien tilojen sitoumusalan keskipinta-ala on n. 55 hehtaaria. Luonnonmukaista kotieläintuotantoa koskevan sitoumuksen tehneet tilat ovat vielä suurempia. Kotieläintuotannossa sitoumusalan keskipinta-ala oli noin 87 hehtaaria ja kasvinviljelytiloilla sitoumuksen keskikoko oli 47 hehtaaria. Avomaavihanneksista maksettu viljelyala oli tätä tuotantoa harjoittavilla tiloilla keskimäärin 2 hehtaaria.

Luonnonmukaisen tuotannon osuus maatalousmaasta oli Suomessa vuonna 2016 Elintarviketurvallisuusviraston (Evira) tilastojen mukaan 10,6 %. Luonnonmukaisen tuotannon valvontajärjestelmässä oleva kokonaisala kasvoi 8 % vuoteen 2015 verrattuna. Suurin osa luonnonmukaisesti tuotetusta alasta on maaseutuohjelman luonnonmukaisen tuotannon korvausten sitoumusten piirissä.

Luonnonhaittakorvauksien (M13) toteutusalan tavoitteeksi on asetettu 2,2 milj. ha. Toimenpiteiden M13.1 ja M13.2 suunniteltu kokonaisrahoitus on yhteensä 3 670,3 milj. euroa, josta 1 810 milj. euroa on EU-osarahoitteista osuutta ja 1 860,3 on kokonaan kansallisesti rahoitettavaa osuutta. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina yhteensä 1 468 milj. euroa, josta EU-osarahoitteinen osuus oli 875,6 milj. euroa ja kokonaan kansallinen osuus oli 592,5 milj. euroa.

Luonnonhaittakorvauksin toteutusala vuoden 2016 lopussa oli 2,17 milj. ha ja korvauksia sai 48 290 tilaa. Ala, jolle korvausta maksettiin, oli C-alueella 1 151 672 ha (M13.1) ja AB-alueella 1 022 420 ha (M13.2).

Luonnonhaittakorvauksissa on käytössä tuen asteittainen alenema (degressio), kun tilakoko ylittää ohjelma-asiakirjassa esitetyn raja-arvon. C-alueella 766 tilalla tilakoon 150–300 ha raja täyttyi ja

vastaavasti AB-alueella 1 047 tilalla. Tilakoon 300 ha:n raja täyttyi C-alueella 68 tilalla ja AB-alueella 127 tilalla.

Vuonna 2016 otettiin käyttöön rajoitus, jolla rajoitettiin luonnonhaittakorvauksiin hyväksyttävää tukikelpoista alaa hyväksymällä vain 25 % tilan kokonaispeltoalan uusista suojavyöhykkeistä luonnonhaittakorvauskelpoisiksi.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä prioriteetille 4 vaikuttavat ensisijaisesti 16.1 (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP), 16.2 (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen) ja 16.5. (Tuki yhteisiin toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin). Vuoden 2016 loppuun mennessä yhteistyötoimenpiteestä (M16) oli hyväksytty yhteensä 224 hanketta, joista prioriteetin 4 mukaisia hankkeita oli n. 20 kpl. Suosituin alatoimenpide oli 16.2. Toimenpiteen M16 suunniteltu kokonaisrahoitus prioriteetille 4 on 15 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli prioriteetilta 4 toteutunut maksuina 122 000 euroa ja sidottu oli 4,6 milj. euroa. Hankkeet ovat vasta käynnistyneet eikä vuoden 2016 loppuun mennessä hankkeita ollut vielä päättyneet.

Kohdealaan 4A vaikuttavat toissijaisesti maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07), eläinten hyvinvointi (M14) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä n. 350 milj. euroa). Eläinten hyvinvointia lisäävällä laidunnuksella saadaan aikaan myönteisiä vaikutuksia maisemaan ja luonnon monimuotoisuuteen. Yhteisöllisesti, paikallisesti toteuttavat ympäristön tilaa parantavat toimet vaikuttavat positiivisesti luonnon monimuotoisuuteen. Yhteistyötoimenpiteen avulla on mahdollista toteuttaa pilottihankkeita.

Kohdealaan 4B vaikuttavat toissijaisesti investoinnit fyysiseen omaisuuteen (M04), luonnonmukainen tuotanto (art M11) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä n. 280 milj. euroa). Investoinnit jaloittelutarhoihin ja lannan säilytykseen, käsittelyyn ja käyttöön sekä salaojitukseen ja säätösalaoitukseen vähentävät maataloudesta aiheutuvaa vesistökuormitusta. Luonnonmukainen tuotanto vähentää vesistökuormitusta synteettisten kemiallisten lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden käyttökiellon vuoksi. Yhteisöllisesti, paikallisesti toteuttavat ympäristön tilaa parantavat toimet vaikuttavat positiivisesti vesien tilaan.

Kohdealaan 4C vaikuttavat toissijaisesti investoinnit fyysiseen omaisuuteen (M04), luonnonmukainen maatalous (M11) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä n. 285 milj. euroa). Salaojitus- ja säätösalaoitusinvestoinneilla voidaan parantaa maan kasvukuntoa. Luonnonmukainen tuotanto parantaa maan kasvukuntoa orgaanisten lannoitusaineiden käytön vaikutuksesta. Yhteisöllisesti, paikallisesti toteuttavat ympäristön tilaa parantavat toimet vaikuttavat positiivisesti maaperän kasvukuntoon.

Toissijaisten vaikutusten (maksettu yhteensä kohdealoille 4A-C n. 915 milj. euroa) merkitystä selvitetään arvioinneissa, joista ei vielä vuoden 2016 loppuun mennessä ollut käytettävissä tuloksia.

Kohdeala 5B: Maatalouden ja elintarvikejalostuksen energiatehokkuuden lisääminen

Energiatehokkuuden lisäämiseen vaikutetaan ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02) ja yhteistyöllä (M16). Vaikutuksia voidaan saada aikaan tukemalla koulutusta ja neuvontaa, joissa pyritään energian säästöön ja energiatehokkuuden parantamiseen. Yhteistyön kautta voidaan kehittää uusien energiatehokkaampia menetelmiä ja tekniikoita maataloudessa.

Kohdealan 5B suunniteltu kokonaisrahoitus on 12 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä

kohdealalta 5B oli toteutunut maksuja yhteensä 139 965 euroa (1,2 %) ja sidottu oli 2,2 milj. euroa (18 %).

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) tavoite kohdealalla 5B on 800 koulutettua. Toimenpiteen M01 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5B on 3 milj. euroa. Vuoden 2016 lopussa toimenpiteestä ei ollut toteutunut maksuina yhtään, mutta sidottu oli 0,3 milj. euroa. Toimenpiteestä oli kohdealalta 5B hyväksytty n. 1 hanke. Hankkeita ei ollut päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 5B on 2 000 neuvontaa saanutta. Neuvontaan suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5B on 2 milj. euroa. Energiatehokkuuteen liittyviä neuvontatapahtumia oli vuoden 2016 lopussa toteutunut n.160 kpl. Neuvontapalveluiden kysyntä tästä aihepiiristä on ollut vähäistä. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 138 819 euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Yhteistyöhön (M16) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5B on 7 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä ei ollut toteutunut maksuina vielä yhtään. Sidottu oli 1,7 milj. euroa. Toimenpiteestä oli kohdealalta 5B hyväksytty n. 5 hanketta. Hankkeita ei ollut päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä.

Kohdealaan 5B vaikuttavat toissijaisesti investoinnit fyysiseen omaisuuteen (M04) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä n. 1,2 milj. euroa). Vaikutuksia voidaan saada aikaan tukemalla investointeja, joissa pyritään energian säästöön ja energiatehokkuuden parantamiseen. Leader-toimenpiteillä voidaan kehittää toimintaa monipuolisesti paikallisella tasolla. Toissijaisten vaikutusten merkitystä selvitetään arvioinneissa, joista ei vielä vuoden 2016 loppuun mennessä ollut käytettävissä kattavasti tuloksia vaikutuksista.

Kohdeala 5C: Uusiutuvien energialähteiden sekä biotalouteen tarkoitettujen sivutuotteiden, jätteiden, jäännösten ja muiden kuin elintarvikkeiksi tarkoitettujen raaka-aineiden tarjonnan ja käytön helpottaminen

Uusiutuvan energian tuotantoa ja käyttöä sekä materiaalitehokkuutta edistetään ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02), investoinneilla fyysiseen omaisuuteen (M04) ja yhteistyöllä (M16). Vaikutuksia voidaan saada aikaan tukemalla maatilojen investointeja, joissa pyritään uusiutuvien luonnonvarojen ja kierrätettävien materiaalien tarkoituksenmukaiseen käyttöön, raaka-aineiden tehokkaaseen hyödyntämiseen sekä läpi tuotantoprosessin ulottuvaan resurssien kestävään ja samalla taloudellisesti kannattavaan käyttöön. Yhteistyön kautta voidaan kehittää hajautetun energian tuotantoa, resurssitehokkuutta ja kehittää uusia toimintamalleja. Näillä toimenpiteillä on mahdollista edistää uusiutuvan energian ja energian tuotantoon suunnattujen raaka-aineiden tuotantoa ja käyttöä sekä jätteiden ja tuotannon sivuvirtojen käyttöön perustuvia uusia elinkeinomahdollisuuksia maaseudulla.

Kohdealan 5C suunniteltu kokonaisrahoitus on 67,4 milj. euroa, josta kokonaan kansallista rahoitusta on 23,9 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä kohdealalta 5C oli toteutunut maksuina yhteensä 249 824 euroa ja sidottu oli 12,1 milj. euroa. Kokonaan kansallisesta kehyksestä ei ollut maksettu eikä sidottu yhtään vuoden 2016 loppuun mennessä.

Kohdealan 5C tavoitteeksi on asetettu, että maatilainvestointeihin (M04.1) tukea saaneiden tilojen lukumäärä on ohjelmakauden lopussa 455 kpl. Toimenpiteessä M04.1 oli vuoden 2016 loppuun mennessä päättynyt yhteensä 27 hanketta (5,9 % tavoitteesta).

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) tavoite kohdealalla 5C on 240 koulutettua. Toimenpiteen M01

suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5C on 0,6 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 51 234 euroa ja sidottu oli 2,3 milj. euroa. Toimenpiteestä oli kohdealalta 5C hyväksytty n. 10 hanketta. Kohdealalle 5C oli hyväksytyihin hakemuksiin sidottu rahoitus enemmän, kuin koko ohjelmakaudelle oli suunniteltu. Hankkeita ei ollut päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 5C on 2 000 neuvontaa saanutta. Julkista rahoitusta kohdealalle 5C on toimenpiteeseen M02 kohdistettu 2 milj. euroa. Uusiutuviin energialähteisiin liittyviä neuvontatapahtumia oli vuoden 2016 lopussa toteutunut n. 210 kpl. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 121 835 euroa (6 %). Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Maatalousinvestointeihin (M04.1) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5C on yhteensä 56,8 milj. euroa, josta kokonaan kansallisen rahoituksen osuus on 23,9 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä maatalousinvestoinneista ei ollut raportoitu maksuina yhtään kohdealalta 5C. Kohdealalle 5C kuuluvista maksuista n. 1,5 milj. euroa oli vuoden 2016 lopussa kohdistettu virheellisesti kohdealalle 2A. Maatalousinvestointien maksujen kohdentuminen tarkistetaan vuoden 2017 aikana. Julkista rahoitusta oli sidottu yhteensä 6,6 milj. euroa. Hankkeita oli vuoden 2016 lopussa päättynyt 27 kpl, jotka kaikki olivat EU-osarahoitettuja. Käyntiin lähdön hitaudesta huolimatta toteutuksessa edetään tässä vaiheessa siten, että asetetut tavoitteet on mahdollista saavuttaa.

Kaikki loppuun maksetut hankkeet koskevat energiantuotannon rakentamista, käytännössä maatilat siirtyvät uusiutumattoman energian käytöstä uusiutuvaan energiaan. Vaikutuksista on kerrottu tarkemmin ohjelman arviontia koskevassa luvussa.

Yhteistyöhön (M16) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5C on 7 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 76 755 euroa ja sidottu oli 3,1 milj. euroa. Toimenpiteestä oli kohdealalta 5C hyväksytty n. 15 hanketta. Hankkeita ei ollut päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä.

Kohdealaan 5 C vaikuttavat toissijaisesti tila- ja yritystoiminnan kehittäminen (M06), maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä n. 1 milj. euroa). Toimenpiteillä voidaan edistää yrittäjyyttä, kehittämistoimia, innovaatioita sekä yritysten investointeja. Leader-toimenpiteillä voidaan kehittää toimintaa paikallisella tasolla. Toissijaisten vaikutusten merkitystä selvitetään arvioinneissa, joista ei vielä vuoden 2016 loppuun mennessä ollut käytettävissä kattavasti tuloksia vaikutuksista.

Kohdeala 5D: Maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentäminen

Maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentämiseen vaikutetaan ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02), investoinneilla fyysiseen omaisuuteen (M04) ja yhteistyöllä (M16). Koulutuksen ja neuvonnan avulla voidaan vaikuttaa toimijoiden valintoihin siten, että kasvihuonekaasupäästöjä voidaan saada vähennettyä. Rakennus- ja laiteinvestointien avulla voidaan vähentää maataloudesta aiheutuvia kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjä. Yhteistyön kautta voidaan saada aikaan uusia menetelmiä ja teknologioita kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi.

Kohdealan 5D suunniteltu kokonaisrahoitus on yhteensä 63,9 milj. euroa, josta kokonaan kansallinen osuus on 23,9 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä kohdealalta 5D oli toteutunut maksuina yhteensä 75 737 euroa ja sidottu oli 3,5 milj. euroa. Toteutuneista maksuista 75 123 euroa oli maksettu

kokonaan kansallisesti ja 614 euroa oli maksettu EU-osarahoitteista osuudesta.

Kohdealan 5D tavoitteeksi on asetettu, että kasvihuonekaasujen ja ammoniakkipäästöjen vähentämiseen tähtääviin maatalainvestointeihin (M04.1) tukea saaneiden tilojen eläinyksiköiden osuus kaikista eläinyksiköistä on ohjelmakauden lopussa 10,77 %. Investointien määrä tavoitteeksi on asetettu 455 kpl. Vuoden 2016 loppuun mennessä oli 47 päättynyttä hanketta (10 % tavoitteesta).

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) tavoite kohdealalla 5D on 240 koulutettua. Toimenpiteen M01 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5D on 0,6 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä ei ollut toteutunut maksuina yhtään, mutta sidottu oli 550 000 euroa. Toimenpiteestä oli kohdealalta 5D hyväksytty n. 2 hanketta. Hankkeita ei ollut päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 5D on 2 000 neuvontaa saanutta. Neuvonnan suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5D on 2 milj. euroa. Ilmastonmuutoksen hillitsemiseen ja siihen sopeutumiseen liittyviä neuvontatapahtumia oli vuoden 2016 lopussa toteutunut n. 280 kpl. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 614 euroa. Neuvonnan (M02) toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Maatalousinvestointeihin (M04.1) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5D on yhteensä 56,8 milj. euroa, josta 23,9 on kokonaan kansallista rahoitusta. Vuoden 2016 loppuun mennessä maatalousinvestoinneista ei raportoitu EU-osarahoitteisesta osuudesta maksuina yhtään kohdealalta 5D. Kohdealalle 5D kuuluvista maksuista n. 0,7 milj. euroa oli vuoden 2016 lopussa kohdistettu virheellisesti kohdealalle 2A. Maatalousinvestointien maksujen kohdentuminen tarkistetaan vuoden 2017 aikana. Kokonaan kansallisesta kehyksestä oli toteutunut maksuina 75 000 euroa. Sidottu oli julkista rahoitusta yhteensä 2,9 milj. euroa. Hankkeita oli vuoden 2016 lopussa päättynyt 47 EU- osarahoitteista hanketta.

Päättyneet hankkeet koskivat lantaloiden kattamista sekä lannan separointi- ja sijoituslaitteiden hankintaa. Vaikutuksista on kerrottu tarkemmin ohjelman arviontia koskevassa luvussa.

Yhteistyöhön (M16) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5D on 3,5 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä ei toteutunut maksuina yhtään. Sidottu oli 100 280 euroa. Toimenpiteestä oli kohdealalta 5D hyväksytty yksi hanke. Hankkeita ei ollut päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä.

Kohdealaan 5D vaikuttavat toissijaisesti ympäristökorvaukset (M10) ja luonnonmukainen tuotanto (M11) (maksettu yhteensä n. 762 milj. euroa). Ympäristökorvaukseen sisältyvillä toimilla on merkittävä toissijainen vaikutus kohdealueeseen. Vaikka esim. kasvipeitteisyyden keskeisimmät vaikutukset kohdistuvat valumavesien hallintaan, voidaan sillä ehkäistä myös ilmastonmuutosta vähentämällä hiilidioksidipäästöjä ja esim. lietalannan sijoittamisen toimenpiteellä vähennetään maatalouden ammoniakkipäästöjä. Luonnonmukaisella tuotannolla voidaan ehkäistä ilmastonmuutosta ja vaikuttaa siihen sopeutumiseen. Toissijaisten vaikutusten merkitystä selvitetään arvioinneissa, joista ei vielä vuoden 2016 loppuun mennessä ollut käytettävissä kattavasti tuloksia vaikutuksista.

Kohdeala 5E: Hiilen sitomisen ja talteenoton edistäminen maa- ja metsätaloudessa

Maaperän hiilen säilyttämiseen ja sitomiseen vaikutetaan ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), neuvonnalla (M02) ja yhteistyöllä (M16). Koulutuksen ja neuvonnan avulla voidaan lisätä toimijoiden tietoisuutta. Yhteistyön kautta voidaan saada aikaan uusia menetelmiä ja teknologioita.

Kohdealan 5E suunniteltu kokonaisrahoitus on 7,1 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä

kohdealalta 5E oli toteutunut maksuina yhteensä 38 216 euroa (0,5 %).

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) tavoite kohdealalla 5E on 240 koulutettua. Toimenpiteen M01 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5E on suunnitelmassa 0,6 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä ei toteutunut maksuina yhtään eikä rahoitusta myöskään sidottu yhtään.

Neuvonnan (M02) tavoite kohdealalla 5E on 2 000 neuvontaa saanutta. Neuvonnan suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5E on 2 milj. euroa. Maaperään ja hiilivarastoihin liittyviä neuvontatapahtumia oli vuoden 2016 lopussa toteutunut n. 670 kpl. Neuvontapalveluiden kysyntä tästä aihepiiristä on ollut vähäistä. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 38 216 euroa ja sidottu oli vastaava summa. Neuvonnan toimeenpanon etenemistä kuvataan tarkemmin luvussa 3.a.

Yhteistyöhön (M16) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 5E on 3,5 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä ei toteutunut maksuina yhtään eikä rahoitusta myöskään sidottu.

Kohdealaan 5E vaikuttavat toissijaisesti ympäristökorvaukset (M10), luonnonmukainen maatalous (M11) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä n. 321 milj. euroa). Ympäristökorvaukseen sisältyvillä toimilla sekä luonnonmukaisella tuotannolla voidaan maan orgaanisen aineksen määrän lisäämisellä edistää hiilinieluvaihtelun säilymistä. Leader-toimenpiteillä voidaan kehittää toimintaa monipuolisesti paikallisella tasolla. Toissijaisten vaikutusten merkitystä selvitetään arvioinneissa, joista ei vielä vuoden 2016 loppuun mennessä ollut käytettävissä kattavasti tuloksia vaikutuksista.

Kohdeala 6A: Pienyritysten monipuolistamisen, perustamisen ja kehittämisen sekä työpaikkojen luomisen helpottaminen

Monipuolistamista, pienten yritysten perustamista ja kehittämistä sekä työpaikkojen perustamista edistetään ensisijaisesti koulutuksella ja tiedonvälityksellä (M01), tila- ja yritystoiminnan kehittämällä (M06) ja yhteistyöllä (M16). Tukemalla maatalouden ulkopuolisen yritystoiminnan perustamista ja maatalouden ulkopuoliseen toimintaan kohdistuvia investointeja voidaan maaseutualueille saada aikaan lisää työtä ja toimeentuloa. Koulutuksen avulla voidaan parantaa yritysten johtamista ja kehittämistä sekä markkinointia. Tietopohjan vahvistumisella voidaan luoda edellytyksiä uusien liiketoiminta-alueiden ja innovatiivisen yritystoiminnan kehittymiselle. Yhteistyön kautta voidaan lisätä yrittäjien mahdollisuuksia toimia maaseudulla.

Kohdealan 6A suunniteltu kokonaisrahoitus on 377 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä kohdealalta 6A oli toteutunut maksuina yhteensä 15,1 milj. euroa (4 %) ja sidottu oli 93,2 milj. euroa (25 %).

Kohdealan 6A tavoitteeksi on asetettu 4 000 hankkeiden vaikutuksesta syntyvää työpaikkaa. Maaseutuohjelman tavoitteeksi on asetettu, että ohjelmakaudella luodaan yhteensä 5 700 uutta työpaikkaa, joista 1 700 syntyy Leader-ryhmien kautta tuettujen hankkeiden vaikutuksesta. Leader-ryhmien tavoite ei sisälly kohdealan 6A tavoitteeseen. Vuoden 2016 lopussa ELY-keskusten myöntämistä päättäneistä hankkeista oli syntynyt 15 uutta työpaikkaa (0,4 % tavoitteesta). Päättäneitä hankkeita oli vuoden 2016 lopussa varsin vähän. ELY-keskusten kautta haetuista hankkeista oli päättynyt vuoden 2016 lopussa 450 kpl, joista 178 oli yritystukihankkeita. Työpaikkavaikutukset syntyvät pääsääntöisesti yritystoiminnan seurauksena.

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) tavoite kohdealalla 6A on 12 000 koulutettua. Toimenpiteen M01 suunniteltu kokonaisrahoitus on 48 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli

toteutunut maksuina 595 623 euroa ja sidottu oli 11,5 milj. euroa. Toimenpiteestä oli kohdealalta 6A hyväksytty n. 45 hanketta. Hankkeita oli päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä vasta 2 kpl, joten tulosten vaikutuksia ei ole tarkoituksenmukaista analysoida vielä toimenpanon tässä vaiheessa.

Tila- ja yritystoiminnan kehittämisen (M06) tavoitteeksi on asetettu 5 500 tukea saavaa yritystä. Toimenpiteessä on 2 alatoimenpidettä: yrityksen perustamistuki muuhun kuin maataloustoimintaan maaseutualueilla (M06.2) ja tuki investointeihin muun kuin maataloustoiminnan perustamiseksi ja kehittämiseksi (M06.4). Toimenpiteen M06 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6A on 257 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 13,4 milj. euroa ja sidottu oli 49,9 milj. euroa. Alatoimenpiteestä M06.2 oli toteutunut maksuina 1,4 milj. euroa ja sidottu oli 3,2 milj. euroa. Alatoimenpiteestä M06.4 oli toteutunut maksuina 12 milj. euroa ja sidottu oli 46,6 milj. euroa. Hankkeita oli päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä vasta 138 kpl (2,5 % tavoitteesta)(M06.2 24 kpl ja M06.4 114 kpl), joten tulosten vaikutuksia ei ole tarkoituksenmukaista analysoida vielä toimenpanon tässä vaiheessa. Tukia oli myönnetty yhteensä 1 195 kpl. Alatoimenpiteestä M06.2 oli vuoden 2016 loppuun mennessä myönnetty 220 kpl perustamistukia ja 975 kpl investointitukia alatoimenpiteestä M06.4.

Yhteistyön (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 6A vaikuttavat ensisijaisesti 16.1 (Tuki toimijaryhmien perustamiseen ja toimimiseen (EIP), 16.2 (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen) ja 16.5.(Tuki yhteisiin toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin). Vuoden 2016 loppuun mennessä yhteistyötoimenpiteessä (M16) oli hyväksytty yhteensä 224 hanketta, joista kohdealan 6A mukaisia hankkeita oli n. 130 kpl. Suosituin alatoimenpide oli 16.2. Toimenpiteeseen Yhteistyöhön suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6A on 72 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli kohdealalta 6A toteutunut maksuina 1,1 milj. euroa ja sidottu oli 31,8 milj. euroa. Hankkeita ei ollut päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä.

Kohdealaan 6A vaikuttavat toissijaisesti investoinnit fyysiseen omaisuuteen (M04), maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07) ja Leader (M19) (maksettu yhteensä n. 3 milj. euroa). Investoinneilla maataloustuotteiden kauppaan ja jalostukseen voidaan nostaa maataloustuotteiden jalostusarvoa. Maaseudun palveluja kehittämällä voidaan lisätä yrittäjien mahdollisuuksia toimia maaseudulla. Leader-toimenpiteillä voidaan kehittää toimintaa monipuolisesti paikallisella tasolla. Toissijaisten vaikutusten merkitystä selvitetään arvioinneissa, joista ei vielä vuoden 2016 loppuun mennessä ollut käytettävissä tuloksia.

Kohdeala 6B: Maaseutualueiden paikallisen kehittämisen edistäminen

Maaseutualueiden paikallista kehittämistä edistävät ensisijaisesti koulutus ja tiedonvälitys (M01), maaseudun palvelujen ja kylien kehittäminen (M07) yhteistyö (M16) ja Leader (M19). Maaseudun palveluita parantamalla ja kyliä kehittämällä sekä tiedottamalla voidaan vaikuttaa siihen, että maaseudulla pystyy asumaan ja yrittämään. Maaseudun elinvoimaisuuden kasvu houkuttelee myös uusia asukkaita ja yrittäjiä. Leader-toiminnalla voidaan vahvistaa ja kehittää paikallisia yhteisöjä, yrityksiä ja alueen elinvoimaa. Toiminnalla voidaan turvata paikallisten yhteisöjen, maaseudun asukkaiden ja yrittäjien palveluita, niiden uudistamista, uusien teknologioiden käyttöön ottoa, kulttuuria ja asumisen turvallisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Yhteistyön kautta voidaan luoda uusia toimintamalleja esim. palveluiden tuottamiseen.

Kohdealan 6B suunniteltu kokonaisrahoitus on 354 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä kohdealalta 6B oli toteutunut maksuina yhteensä 16,4 milj. euroa (4,6 %) ja sidottu oli 130,6 milj. euroa

(34,6 %).

Kohdealan 6B tavoitteeksi on asetettu 1 700 Leader-hankkeiden vaikutuksesta syntyvää työpaikka. Tavoitteina on myös, että 47,1 % maaseutuväestöstä kuuluu paikallisen kehittämisstrategian piiriin ja hyötyy parannetuista palveluista/infrastruktuurista. Leader-ryhmien kautta myönnettyillä päättyneillä hankkeilla oli luotu 2 uutta työpaikkaa. Päättyneitä hankkeita oli vuoden 2016 lopussa varsin vähän. Leader-ryhmien hyväksymistä hankkeista oli päättynyt 261 kpl, joista yritystukihankkeita oli 112 kpl. Työpaikkavaikutukset syntyvät pääsääntöisesti yritystoiminnan seurauksena.

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6B on 1 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 545 663 euroa ja sidottu oli 4,8 milj. euroa. Toimenpiteestä oli kohdealalta 6B hyväksytty n. 20 hanketta. Hankkeita oli päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä vasta 4 kpl, joten tulosten vaikutuksia ei ole tarkoituksenmukaista analysoida vielä toimenpanon tässä vaiheessa. Kohdealalle 6B oli hyväksytyihin hakemuksiin sidottu rahoitus enemmän, kuin koko ohjelmakaudelle oli suunniteltu.

Maaseudun palvelujen ja kylien kehittämisen (M07) alatoimenpiteistä kohdealalle 6B vaikuttavat 7.1 (Tuki maaseutualueiden kuntien ja kylien ja niiden peruspalvelujen kehittämissuunnitelmien sekä Natura 2000 -alueita ja muita luonnonarvoltaan merkittäviä alueita koskevien suojelu- ja hoitosuunnitelmien laatimiseen ja päivittämiseen), 7.2 (Tuki investointeihin kaikenlaisten pieninfrastruktuurien luomiseksi, parantamiseksi tai laajentamiseksi, uusiutuvia energialähteitä ja energiansäästöä koskevat investoinnit mukaan luettuina), 7.4 (Tuki investointeihin maaseutuväestölle suunnattujen paikallisten peruspalveluiden, vapaa-aika ja kulttuuri mukaan luettuina, ja niihin liittyvän infrastruktuurin perustamiseksi, parantamiseksi tai laajentamiseksi), 7.5 (Tuki investointeihin vapaa-ajan infrastruktuurin julkista käyttöä, matkailuneuvontaa ja pienimuotoista matkailuinfrastruktuuria varten) ja 7.6 (Tuki kylien, maaseutumaiseman ja luonnonarvoltaan merkittävien alueiden kulttuuri- ja luonnonperinnön säilyttämiseen, ennallistamiseen ja kohentamiseen liittyviin tutkimuksiin ja investointeihin, niihin liittyvät sosioekonomiset näkökohdat mukaan luettuina, sekä ympäristöalan tiedotustoimiin). Toimenpiteen M07 tavoitteeksi on asetettu 500 tuettua hanketta. Toimenpiteen M07 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6B on 50 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 1,8 milj. euroa ja sidottu oli 22,4 milj. euroa. Hankkeita oli päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä vasta 4 kpl (0,8 % tavoitteesta), joten tulosten vaikutuksia ei ole tarkoituksenmukaista analysoida vielä toimenpanon tässä vaiheessa. Hyväksytyjä hankkeita oli yhteensä n. 80.

Yhteistyötoimenpiteen (M16) alatoimenpiteistä kohdealalle 6B vaikuttavat ensisijaisesti 16.2 (Tuki pilottihankkeisiin sekä uusien tuotteiden, käytäntöjen, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseen), 16.3 (Tuki (muuhun) yhteistyöhön pienten toimijoiden välillä yhteisten työprosessien järjestämiseksi sekä tilojen ja resurssien jakamiseksi sekä matkailun kehittämiseksi/markkinoimiseksi), 16.4 (Tuki horisontaaliseen ja vertikaaliseen yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden perustamiseksi ja kehittämiseksi sekä tuki paikallisiin menekinedistämistöimiin lyhyiden toimitusketjujen ja paikallisten markkinoiden kehittämiseksi), 16.5 (Tuki yhteisiin toimiin ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi sekä tuki ympäristöhankkeita ja nykyisiä ympäristökäytäntöjä koskeviin yhteisiin lähestymistapoihin), 16.6 (Tuki yhteistyöhön toimitusketjun toimijoiden välillä elintarvikkeissa, energiantuotannossa ja teollisissa prosesseissa käytettävän biomassan tarjoamiseksi kestäväällä tavalla), 16.9 (Tuki maataloustoiminnan monipuolistamiseksi terveydenhuollon, sosiaalisen integroitumisen, yhteisön tukeman maatalouden sekä ympäristöä ja elintarvikkeita koskevan koulutuksen aloilla toteutettaviin toimintoihin) ja 16.10 (Muut). Toimenpiteen M16 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6B on 3 milj. euroa. Vuoden 2016

loppuun mennessä yhteistyötoimenpiteessä (M16) ei ollut hyväksytty kohdealan 6B mukaisia hankkeita.

Leader-toimintaan (M19) suunniteltu kokonaisrahoitus on 300 milj. euroa. Tästä 9 % jätettiin jaettavaksi kehystarkistuksissa vuosina 2018 ja 2020. Kehystarkistuksen tavoitteena on lisätä Leader-toiminnan vaikuttavuutta. Lisärahoitus tullaan osoittamaan niille ryhmille, joilla työ on edistynyt hyvin, vaikuttavuus on hyvä ja työn laatu on parantunut.

Maaseutuohjelmassa on asetettu Leader-toiminnalle tavoitteeksi, että sitä kautta toteutetaan 50 kpl toimenpiteen M04 mukaista yritystukihanketta, 500 toimenpiteen M06 mukaista yritystukihanketta ja 3 000 toimenpiteiden M07 ja M16 mukaista kehittämishanketta. Hankkeita oli päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä 6 kpl toimenpiteestä M04 (n. 53 000 euroa), 106 kpl toimenpiteestä M06 (n. 1,8 milj. euroa), 144 kpl toimenpiteestä M07 (n. 3,7 milj. euroa) ja 3 kpl toimenpiteestä M16 (n. 0,1 milj. euroa). Lisäksi oli toimenpiteestä M01 päättynyt 2 hanketta (n. 47 000 euroa). Yhteensä päätyneitä hankkeita oli 261 kpl (7,4 %). Hankkeita oli käynnissä 1 838 kpl, josta kehittämishankkeita oli 1 327 kpl ja yritystukia 511 kpl. Vuoden 2016 loppuun mennessä toimenpiteestä oli toteutunut maksuina 14,1 milj. euroa ja sidottu oli 103,4 milj. euroa. Hankkeisiin sidottiin julkista rahoitusta 72,3 milj. euroa, josta kehittämishankkeiden osuus oli 62,4 milj. euroa ja yritystukien 9,8 milj. euroa.

Rahoitetuissa hankkeissa painottui yleishyödyllinen kehittäminen ja moni ryhmä raportoi elinkeinojen kehittämisen ja erityisesti yritystukien vaativan lisää aktivointitoimia. Hakemus- ja hankemäärät vaihtelivat ryhmien välillä paljon. Joillain alueilla yritystuet olivat suosittuja. Teemahankkeita rahoitettiin 15 kappaletta (1,4 milj. euroa) ja ryhmät pitivät sitä hyvänä välineenä aktivoida pieniä toimijoita ja saada uusia hakijoita.

Rahoituksessa päästiin siis käyntiin, mutta Hyrrän ongelmat hidastivat toimintaa merkittävästi. Leader-ryhmien oli vaikea selittää asiakkaille ohjelmakauden hidasta käynnistymistä ja rahojen saannin viivästymistä ja tilanne oli toiminnan uskottavuuden kannalta jo erittäin hankala.

Alueiden välisiä ja kansainvälisiä hankkeita (M19.3) rahoitettiin yhteensä 74 kappaletta, joista esiselvityksiä 13, alueiden välisiä hankkeita 58 ja kansainvälisiä hankkeita 3 kappaletta. Näihin sidottiin rahoitusta n. 7 milj. euroa.

Maaseutuvirasto teki ensimmäiset päätökset toimintarahasta 29.11.2015. Vuoden 2015 aikana 18 Leader-ryhmää saivat tukipäätöksen toimintarahasta (M19.4) ja vuoden 2016 loppuun mennessä toimintarahaa oli hakenut ja päätöksen oli saanut 53 Leader-ryhmää. Toimintarahaa oli sidottu vuoden 2016 loppuun mennessä n. 29 milj. euroa.

Kohdealaan 6B vaikuttavat toissijaisesti koulutus ja tiedonvälitys (M01) (ei toteutuneita toissijaisia vaikutuksia maksuina). Ammatillisen koulutuksen avulla voidaan lisätä maaseudun yrittäjien ja asukkaiden tietoisuutta ja osaamista mm. paikallisvaikuttamisen mahdollisuuksiin. Toissijaisten vaikutusten merkitystä selvitetään arvioinneissa, joista ei vielä vuoden 2016 loppuun mennessä ollut käytettävissä tuloksia.

Kohdeala 6C: Tieto- ja viestintäteknologian saavutettavuuden, käytön ja laadun parantaminen maaseudulla

Maaseutualueiden tieto- ja viestintäteknologian saavutettavuutta, käyttöä ja laatua voidaan ensisijaisesti edistää maaseudun palvelujen ja kylien kehittämisellä (M07). Laajakaistainfrastruktuuriin kohdistettavilla investoinneilla voidaan luoda edellytyksiä maaseudun asukkaiden palveluiden ja elinkeinojen kehittämiseksi ja parantaa näin maaseudun elinvoimaisuutta. Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01)

avulla voidaan tehostaa tietoisuutta uusista palvelumuodoista.

Kohdealan 6C suunniteltu kokonaisrahoitus on 31 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä kohdealalta 6C oli toteutunut maksuina yhteensä 1,2 milj. euroa (3,9 %) ja sidottu oli n. 13 milj. euroa (42 %).

Kohdealan 6C tavoitteena on, että 49,7 % maaseutuväestöstä hyötyy parannetuista palveluista/infrastruktuurista. Toteumaa seurataan Tilastokeskuksen maaseutuindikaattoripalvelusta saatavien tietojen avulla. Tiedot päivittyvät viiveellä. N. 2,7 milj. maaseutualueilla asuvan henkilön arvioidaan hyötävän parantuneista palveluista.

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6C on 1 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä kohdealalta 6C oli toteutunut maksuina yhteensä 111 969 euroa ja sidottu oli 1,3 milj. euroa. Toimenpiteestä oli kohdealalta 6C hyväksytty n. 5 hanketta. Kohdealalle 6C oli hyväksytyihin hakemuksiin sidottu rahoitus enemmän kuin koko ohjelmakaudelle oli suunniteltu. Hankkeita ei ollut päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä.

Maaseudun palvelujen ja kylien kehittämisen (M07) alatoimenpiteistä kohdealalle 6B vaikuttavaa 7.3 (Tuki laajakaistainfrastruktuuria varten mukaan lukien sen luominen, parantaminen ja laajentaminen, passiivinen laajakaistainfrastruktuuri sekä laajakaistan ja julkisten sähköisen hallinnon ratkaisujen saatavuus). Toimenpiteen M07 tavoitteeksi on asetettu 100 tuettua laajakaistahanketta. Alatoimenpiteen M07.3 suunniteltu kokonaisrahoitus kohdealalle 6C on 30 milj. euroa. Vuoden 2016 loppuun mennessä kohdealalta 6C oli toteutunut maksuina yhteensä 1,1 milj. euroa ja sidottu oli 11,6 milj. euroa. Laajakaistahankkeita oli käynnissä vuoden 2016 lopussa yli 40 kpl. Hankkeita ei ollut päättynyt vuoden 2016 loppuun mennessä. Eniten laajakaistahankkeet ovat kiinnostaneet Pohjois-Pohjanmaan ja Pirkanmaan alueilla.

Kohdealaan 6C vaikuttaa toissijaisesti koulutus ja tiedonvälitys (M01) ja maaseudun palvelujen ja kylien kehittämisellä (M07) (ei toteutuneita toissijaisia vaikutuksia maksuina). Ammatillisella koulutuksella voidaan lisätä asukkaiden ja yrittäjien tietoisuutta tieto- ja viestintäteknologian käytöstä. Investoinnit maaseudun pieninfrastruktuuriin voivat tehostaa tieto- ja viestintäteknologian saavutettavuutta, käyttöä ja laatua. Toissijaisten vaikutusten merkitystä selvitetään arvioinneissa, joista ei vielä vuoden 2016 loppuun mennessä ollut käytettävissä tuloksia.

Eläinten hyvinvointikorvaukseen sitoutuneet tilat 2016

1.1.	Nautojen ruokinta ja hoito	4 376
1.2a	Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen I	1 910
1.2b	Vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen II	974
1.2c	Emolehmien vasikoiden pito-olosuhteiden parantaminen	557
1.3a	Väh. 6 kk ikäisten nautojen pito-olosuhteiden parantaminen	2 520
1.3b	Väh. 12 kk ikäisten nautojen pito-olosuhteiden parantaminen	126
1.4a	Nautojen laidunnus laidunkaud./jaloittelu laidunk. ulkopuolella	358
1.4b	Nautojen pitkäaikaisempi laidunnus laidunkaudella	1 806
1.5a	Lypsy-/emolehmien sairas-, hoito-, poikimakarsinat	1 509
1.5b	Nautojen sairas-, hoito- ja poikimakarsinat	1 380
2.1.	Sikojen ruokinta ja hoito	671
2.2.	Joutilaiden emakoiden ja ensikoiden ulkoilu	25
2.3.	Emakoiden ja ensikoiden pito-olosuhteiden parantaminen	164
2.4.	Emakoiden/ensikoiden parannetut porsimisolosuhteet	61
2.5.	Vieroitettujen porsaiden/lihasikojen karsinoiden kuivittaminen	252
2.6.	Karjuporsaiden kivunlievitys kastraatioon liittyen	324
2.7.	Sikojen virikkeet	359
2.8.	Sikojen sairas- ja hoitokarsinat	620
3.1.	Lampaiden ja vuohien ruokinta	200
3.2.	Lampaiden ja vuohien pito-olosuhteiden parantaminen	234
3.3.	Lampaiden ja vuohien hoito	265
3.4.	Lampaiden ja vuohien laiduntaminen laidunk./jal. laidunk. ulkop.	76
3.5.	Lampaiden ja vuohien pitkäaikaisempi laiduntaminen	86
4.1.	Siipikarjan ruokinta ja hoito	317
4.2.	Broilereiden ja kalkkunoiden pito-olosuhteiden parantaminen	173
4.3.	Munintakanalan ilmanlaadun parantaminen	85
4.4.	Siipikarjan virikkeet	235
4.5.	Siipikarjan tasot, rampit ja orret	206
4.6.	Kanojen ja kalkkunoiden ulkoilu	6

Tilat	Kpl % koko maan tiloista ¹⁾	
Nautatilat	4 888	52
Sikatilat	698	68
Lammas- ja vuohitilat	318	53
Siipikarjatilat	304	70
Yhteensä	6 208	

¹⁾ Tilat joilla hyvinvointikorvauksen vaatima minimieläinmäärä täyttyy

Taulukko 1. Eläinten hyvinvointikorvauksiin sitoutuneet tilat

Ympäristösitoumuksen toimet	Tukivuosi 2015			Tukivuosi 2016		
	Tilat, kpl	Ha	Myönnettyt eurot *	Tilat, kpl	Ha	Myönnettyt eurot *
Sitoumukset ja sitoumusala yhteensä	45 376	2 082 395	234 568 781	43 954	2 064 506	215 502 880
Tilakohtainen toimi yhteensä		1 809 968	101 852 090		1 810 981	102 668 691
Ravinteiden tasapainoinen käyttö, peltoviljelykasvit	44 189	1 778 547	95 613 235	43 107	1 775 415	95 582 241
Ravinteiden tasapainoinen käyttö, puutarhakasvit	4 062	31 421	6 238 855	4 239	35 566	7 086 450
Lohko kohtaiset toimet						
Lietelannan sjoittaminen peltoon	5 330	217 108	8 676 845	5 144	186 004	7 437 716
Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen	1 028	15 270	610 325	941	13 370	534 669
Vakumavesien hallinta yhteensä	2 397	48 437	4 996 896	2 338	49 105	5 126 736
Säätösalaajitus	1 970	39 502	2 763 461	1 911	39 715	2 779 583
Säätökastelu	408	8 689	2 171 997	410	9 171	2 292 353
Kuivatusvesien kierrätys	19	246	61 438	17	219	54 800
Ympäristönhoitourmet yhteensä	33 944	138 260	35 869 862	32 872	134 758	35 230 877
Suojavyöhykenurmet, kohdentamisalue	4 069	24 253	12 084 996	4 047	24 182	12 070 535
Suojavyöhykenurmet, muu alue	6 100	32 902	14 761 761	5 984	31 987	14 371 864
Monivuotiset ympäristönurmet	473	2 630	129 691	448	2 837	141 686
Luonnonhoitopeltonurmi, kohdentamisalue	11 278	56 093	6 670 207	10 945	54 477	6 523 245
Luonnonhoitopeltonurmi, muu alue	12 024	22 382	2 223 207	11 448	21 274	2 123 548
Orgaanisen kätteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla yhteensä	1 003	3 987	1 926 137	966	4 078	1 981 443
Yksivuotiset puutarhakasvit	106	292	87 245	96	267	79 863
Monivuotiset puutarhakasvit	897	3 695	1 838 892	870	3 812	1 901 580
Peltoluonnon monivuotoisuus yhteensä	24 514	301 615	34 300 378	21 107	168 222	21 323 618
Viherlannoitusurmet	4 135	23 932	1 290 684	3 709	21 906	1 181 229
Kerääjäkasvit	10 866	251 178	25 089 441	8 039	118 588	11 849 680
Saneerauskasvit	577	4 474	1 340 402	706	6 208	1 860 262
Monivuotoisuuspellot, kohdentamisalue	3 542	8 595	2 567 294	3 375	8 132	2 429 285
Monivuotoisuuspellot, muu alue	5 394	13 436	4 012 556	5 278	13 388	4 003 162
Puutarhakasvien vaihtehtoinen kasvinsuojelu yhteensä	263	1 863	693 571	254	2 071	770 073
Menetelmäryhmä 1	123	303	151 420	112	307	152 899
Menetelmäryhmä 2	140	1 560	542 151	142	1 764	617 175
Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys yhteensä	37 301	1 442 480	45 642 677	36 032	1 430 936	40 429 056
20 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	3 212	122 498	489 524	4 814	172 031	687 269
40 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	4 172	186 041	3 343 383	4 945	218 095	3 922 266
60 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	5 734	282 108	10 141 221	7 135	340 829	12 256 583
80 % kohdentamisalueen sitoumusalasta	13 421	525 606	28 335 485	8 793	379 055	20 444 246
20 % kohdentamisalueen ulkopuolisesta sitoumusalasta	568	19 037	76 064	1 111	35 823	143 044
40 % kohdentamisalueen ulkopuolisesta sitoumusalasta	1 367	57 967	521 122	2 053	77 804	699 320
60 % kohdentamisalueen ulkopuolisesta sitoumusalasta	8 827	249 223	2 735 879	7 181	207 301	2 276 327

* Myönnetyn määrärahan maksaminen tuensaajille jakautuu tukivuodelle ja sitä seuraavalle vuodelle.

Taulukko 2. Ympäristösitoumukset

Ympäristösopimus	2015			2016		
	Tilat, kpl	Myönnetty ala, ha	Myönnettyt eurot*	Tilat, kpl	Myönnetty ala, ha	Myönnettyt eurot*
Yhteensä	2 114		13 692 306	2 476		15 689 906
Maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito, yhteensä	2 485	26 217	13 353 642	2 845	29 199	14 792 527
Luonnonlaidun ym.	820	3 669	1 649 803	1 007	4 596	2 065 413
Perinnebiotooppi	1 236	12 116	5 445 110	1 379	13 534	6 089 323
Arvokas perinnebiotooppi	429	10 432	6 258 729	459	11 069	6 637 791
Kosteikon hoito	208	754	338 664	246	842	378 716
Kurki-, hanhi- ja joutsenpelto**				51	864	518 664

* Myönnetyn määrärahan maksaminen tuensaajille jakautuu tukivuodelle ja sitä seuraavalle vuodelle.

** Kurki-, hanhi- ja joutsenpelto-sopimusta haettiin vuonna 2015, mutta sopimukset alkoivat vasta vuonna 2016.

Taulukko 3. Ympäristösopimukset

Alkuperäisrotu	Tiloja, kpl	Eläimiä, kpl	Eläimiä, ey
Suomenlammas	230	16 183	3236,6
Ahvenanmaanlammas	16	483	96,6
Kainuunharmaa lammas	47	1 679	335,8
Itäsuomen karja	182	1 608	1608
Pohjoissuomen karja	133	674	674
Länsisuomen karja	161	1 132	1132
Suomenhevonen	109	428	428
Suomenvuohi	13	1 636	327,2
Maatiaiskana	29	973	*

* Maatiaiskanoilla korvaus ei määräydy eläinyksiköiden perusteella.

Taulukko 4. Alkuperäisrodut

Erityistukisopimus ja sopimuksen ohjelmakausi	Tiloja	Ha	Maksettu, euroa
Yhteensä	949	3 373	1 079 787
Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito 10v. (2007-)	119	523	223 476
Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito 20 v. (-1999)	280	541	293 464
Suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito 10v. (2000-)	8	25	11 468
Monivaikuttaisen kosteikon hoito 10 v. (2007-)	12	25	11 156
Kosteikon perustamisen ja hoito 20 v. (-1999)	27	38	23 045
Laskeutusaltaan perustaminen ja hoito 20 v. (-1999)	142	36	21 138
Turveltojen pitkäaikainen nurmiviljely (2007-)	149	1 408	145 286
Luonnon ja maiseman monimuotoisuus 10 v. (2007-)	136	519	206 353
Luonnon monimuotoisuuden edistäminen 10 v. (2000-)	4	17	6 711
Luonnon monimuotoisuuden edistäminen 20 v. (-1999)	27	62	36 814
Maiseman kehittäminen ja hoito 10 v. (2000-)	1	1	494
Maiseman kehittäminen ja hoito 20 v. (-1999)	44	176	100 382

Taulukko 5. Erityistukisopimukset edeltäviltä ohjelmakausilta

1.d) Taulukkoon F perustuvassa tuloskehyksessä asetettujen välitavoitteiden saavuttamista koskevat keskeisimmät tiedot

Tuloskehys ja suoritusvaraus

Tuloskehyksessä (ohjelma-asiakirjan luku 7) esitetään rahoituskaudelle 2014–2020 asetetut tulostavoitteet ja välitavoitteet prioriteeteittain. Maksujen osalta tavoite on asetettu 31.12.2018 toteutuneiden maksujen perusteella. Maksutavoitteissa on huomioitu kaikki toteutuneet maksut, ei vain päättyneistä hankkeista aiheutuneet maksut. Lukumäärätavoitteet on asetettu päättyneiden hankkeiden perusteella. Hyrrä-järjestelmässä hankkeen päättämistoiminto tulee käyttöön vasta syksyllä 2017. Tiedot päättyneistä hankkeista tulevat tarkentumaan vuoden 2017 raportissa yritys-, hanke- ja rakennetukien osalta.

Tuloskehyksessä esitettyjen välitavoitteiden toteutumista tarkastellaan 31.12.2018 maaseutuohjelman toimeenpanon toteuman perusteella. Suoritusvarauksen maksaminen riippuu välitavoitteiden toteutumisesta. Suoritusvaraus on 6 % ohjelman maaseuturahaston osuudesta, yhteensä 141 581 960 euroa. Tekninen apu on huomioitu suoritusvarauksessa.

Prioriteetti 2: Maatilojen elinkelpoisuuden ja kilpailukyvyn edistäminen kaikenlaisessa maataloudessa kaikilla alueilla sekä innovatiivisen maatalousteknologian ja metsien kestävä hoidon ja käytön edistäminen

Prioriteetille 2 on maaseutuohjelman tuloskehyksessä asetettu 2 tavoitetta. Välitavoitteiksi on asetettu, että prioriteetin 2 julkiset menot vuoden 2018 lopussa ovat yhteensä 70,24 milj. euroa ja tukea maatalousinvestointeihin (M04.1) ja tilanpidon aloitustukeen nuorille viljelijöille (M06.1) on myönnetty yhteensä 890 hankkeeseen. Koko ohjelmakaudelle asetetut vastaavat tavoitteet ovat 1 026,4 milj. euroa, josta 675,2 milj. euroa on kokonaan kansallista rahoitusta ja 9 700 tuettua hanketta, josta 5 250 kpl on kokonaan kansallisesti rahoitettujen hankkeiden osuus. Kokonaan kansallista rahoitusta ei huomioida tuloskehyn välitavoitteessa. Valitut indikaattorit prioriteetin 2 tuloskehyksessä edustavat 97 % sen rahoituskehksestä.

Välitavoite investointitukia ja nuorten viljelijöiden aloitustukea saaneiden tilojen määrälle on asetettu kauden 2007–2013 toteuman ja odotettavissa olevan investointitarpeen kasvun perusteella. Välitavoitteen asettamisessa on huomioitu vuoden 2011 loppuun mennessä päätökseen saatujen hankkeiden määrä. Lisäksi välitavoitteen asettamisessa on huomioitu viljelijöiden ikärakenne ohjelmakauden alussa.

Vuoden 2016 loppuun mennessä prioriteetilta 2 oli toteutunut maksuina 47,5 milj. euroa (ei sis. kokonaan kansallisesti maksettua osuutta). Maksuina oli toteutunut 67,6 % tuloskehyksessä esitetystä välitavoitteesta. Vuoden 2016 lopussa prioriteetilta 2 oli sidottu n. 131 milj. euroa. Valtaosa vuoden 2016 lopussa käynnissä olleista hankkeista tulee päättymään ennen vuoden 2018 loppua, joten maksujen osalta prioriteetille 2 asetettu välitavoite tullaan ylittämään hyväksytyjen hankkeiden vaikutuksesta määräaikaan mennessä.

Prioriteetilta 2 hyväksytyistä hankkeista vuoden 2016 lopussa oli päättynyt yhteensä 182 tuloskehyn tavoitteeseen liittyvää hanketta. Näistä maatalousinvestointeja oli 162 kpl ja aloitustukia 20 kpl. Välitavoitteesta n. 20 % oli saavutettu vuoden 2016 loppuun mennessä. Lisäksi vuoden 2016 lopussa oli käynnissä maatalousinvestointihankkeita 1 156 kpl ja aloitustukihankkeita 440 kpl. Tuloskehukseen sisältyviä prioriteetin 2 hankkeita oli vuoden 2016 lopussa hyväksytty yhteensä 1 778 kpl. Hyväksytyjen hankkeiden määrä ylittää tuloskehyksessä vuodelle 2018 asetetun välitavoitteen ja koko ohjelmakauden

tavoitteestakin 40 % toteutuu vuoden 2016 loppuun mennessä hyväksytyjen hankkeiden perusteella.

Prioriteetin 2 suoritusvaraus on 5 % (n. 7,5 milj. euroa) sen maaseuturahasto-osuudesta.

Prioriteetti 3: Elintarvikeketjun organisoitumisen edistäminen mukaan lukien maataloustuotteiden jalostus ja kaupan pitäminen, eläinten hyvinvointi ja maatalouden riskienhallinta

Prioriteetille 3 on maaseutuohjelman tuloskehityksessä asetettu 2 tavoitetta. Välitavoitteiksi on asetettu, että prioriteetin 3 julkiset menot vuoden 2018 lopussa ovat yhteensä 167,7 milj. euroa ja eläinten hyvinvointikorvauksiin (M14) on sitoutunut 3 600 tilaa. Koko ohjelmakaudelle asetetut vastaavat tavoitteet ovat 559 milj. euroa ja 4 500 sitoutunutta tilaa. Valitut indikaattorit prioriteetin 2 tuloskehityksessä edustavat 82 % sen rahoituskehityksestä.

Välitavoitteen asettamisessa on huomioitu vuoden 2011 loppuun mennessä päätökseen saatujen hankkeiden määrä. Lisäksi on arvioitu, että pääosa kotieläintiloista valitsee toimenpiteen ohjelmakauden alkupuolella. Välitavoite eläinten hyvinvointisitoumuksen tehneiden tilojen määrälle on asetettu oletuksella, että toimenpiteeseen sitoutuneiden osuus kaikista kotieläintiloista kasvaa. Kotieläintilojen määrän on kuitenkin arvioitu laskevan kolmanneksella vuoteen 2020 mennessä, mikä aiheuttaa haastetta sitoutuvien tilojen määrän arvioinnille.

Vuoden 2016 loppuun mennessä prioriteetilta 3 oli toteutunut maksuina 140,1 milj. euroa. Maksuina oli toteutunut 83,5 % tuloskehityksessä esitetystä välitavoitteesta. Vuoden 2016 lopussa prioriteetilta 3 oli sidottu n. 197 milj. euroa. Sidontojen perusteella maksuille asetettu välitavoite prioriteetin 3 osalta tullaan ylittämään.

Eläinten hyvinvointikorvauksiin oli vuoden 2016 sitoutunut hieman yli 6 300 tilaa. Kotieläintilojen määrän odotetaan vähenevän ohjelmakauden aikana siten, että vuoden 2020 lopussa eläinten hyvinvointikorvauksiin on sitoutunut 4 500 tilaa.

Prioriteetin 3 suoritusvaraus on 5 % (n. 11,9 milj. euroa) sen maaseuturahasto-osuudesta.

Prioriteetti 4: Maa- ja metsätalouteen liittyvien ekosysteemien ennallistaminen, säilyttäminen ja parantaminen

Prioriteetille 4 on maaseutuohjelman tuloskehityksessä asetettu 2 tavoitetta. Välitavoitteiksi on asetettu, että prioriteetin 4 julkiset menot vuoden 2018 lopussa ovat yhteensä 1 887 milj. euroa ja sitoumusala on 1,8 milj. hehtaaria. Koko ohjelmakaudelle asetetut vastaavat tavoitteet ovat 5 614 milj. euroa ja 2,255 milj. hehtaaria. Kokonaan kansallista rahoitusta ei huomioida tuloskehityksessä asetetuissa tavoitteissa. Valitut indikaattorit prioriteetin 4 tuloskehityksessä edustavat 51 % sen rahoituskehityksestä.

Välitavoitetta asetettaessa arvioitiin, että pääosa viljelijöistä sitoutuu ympäristökorvauksiin ohjelmakauden alussa. Tavoitealaksi asetettiin Manner-Suomen ympäristökorvauksien sitoumusala yhteensä.

Vuoden 2016 loppuun mennessä prioriteetilta 4 oli toteutunut maksuina 1 757 milj. euroa. Maksuina oli toteutunut 93,1 % tuloskehityksessä esitetystä välitavoitteesta. Vuoden 2016 lopussa prioriteetilta 4 oli sidottu n. 2 673 milj. euroa. Sidontojen perusteella maksuille asetettu välitavoite prioriteetin 4 osalta tullaan ylittämään.

Tuloskehitykseen sisältyväksi prioriteetin 4 pinta-alatavoitteeksi on esitetty ympäristökorvauksien (M10) sitoumusala. Vuoden 2016 lopussa sitoumusala oli 2,06 milj. hehtaaria ja toteutusala (ala, jolle maksettiin

tukea) oli 1,9 milj. ha. Pääosa 5-vuotisista sitoumuksista tehtiin vuonna 2015. Sitoumukset ovat voimassa vuoden 2018 lopussa, kun välitavoitteen toteutumista tarkastellaan.

Prioriteetin 4 suoritusvaraus on 6,47 % (n. 104 milj. euroa) sen maaseuturahasto-osuudesta.

Prioriteetti 5: Voimavarojen tehokkaan käytön sekä vähähiiliseen ja ilmastoa säästävään talouteen siirtymisen edistäminen maatalous-, elintarvike- ja metsäsektoreilla

Prioriteetille 5 on maaseutuohjelman tuloskehyksessä asetettu 3 tavoitetta. Välitavoitteiksi on asetettu, että prioriteetin 5 julkiset menot vuoden 2018 lopussa ovat yhteensä 20,52 milj. euroa, uusituvan energian tuotantoon liittyviä maatalousinvestointeja (M04.1) on toteutunut 91 kpl ja kasvihuonekaasujen vähentämiseen liittyviä maatalousinvestointeja on toteutunut vastaavasti 91 kpl. Koko ohjelmakaudelle asetetut vastaavat tavoitteet ovat 150,4 milj. euroa ja 455 kpl toteutuneita investointeja uusituvan energian tuotantoon ja 455 kpl kasvihuonekaasujen vähentämiseen. Valitut indikaattorit prioriteetin 5 tuloskehyksessä edustavat 64 % sen rahoituskehiksestä.

Välitavoitteen asettamisessa on huomioitu vuoden 2011 loppuun mennessä päätökseen saatujen hankkeiden määrä.

Vuoden 2016 loppuun mennessä prioriteetilta 5 oli toteutunut maksuina 0,4 milj. euroa. Maksuina oli toteutunut 2,1 % tuloskehyksessä esitetystä välitavoitteesta. Vuoden 2016 lopussa prioriteetilta 5 oli sidottu n. 17 milj. euroa. Sidontojen perusteella maksuille asetettu välitavoitteesta on täyttymässä 87 % prioriteetin 5 maksuille asetetusta välitavoitteesta.

Vuoden 2016 lopussa oli päättynyt 27 uusituvan energian tuotantoon liittyvää investointia. Kasvihuonekaasujen vähentämiseen liittyviä investointeja oli päättynyt 47 vuoden 2016 lopussa. Käyntiin lähden hitaudesta huolimatta toteutuksessa edetään tässä vaiheessa siten, että asetetut tavoitteet on mahdollista saavuttaa.

Prioriteetin 5 suoritusvaraus on 5 % (n. 2,2 milj. euroa) sen maaseuturahasto-osuudesta.

Prioriteetti 6: Sosiaalisen osallisuuden, köyhyyden vähentämisen ja taloudellisen kehityksen edistäminen maaseudulla

Prioriteetille 6 on maaseutuohjelman tuloskehyksessä asetettu 3 tavoitetta. Välitavoitteiksi on asetettu, että prioriteetin 6 julkiset menot vuoden 2018 lopussa ovat yhteensä 152,4 milj. euroa, Leader-ryhmien kattaman väestön määrä on 1,44 milj. henkilöä ja yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen (M06.2 ja M06.4) saa tukea 1 100 yritystä. Koko ohjelmakaudelle asetetut vastaavat tavoitteet ovat 762 milj. euroa, 1,8 milj. henkilöä ja 5 500 tukea saanutta yritystä (tavoite ei sisällä Leader-ryhmien kautta tuettuja yrityksiä). Valitut indikaattorit prioriteetin 6 tuloskehyksessä edustavat 73 % sen rahoituskehiksestä.

Vuoden 2016 loppuun mennessä prioriteetilta 6 oli toteutunut maksuina 32,7 milj. euroa. Tuloskehyksessä esitetystä välitavoitteesta oli toteutunut 21,4 %. Vuoden 2016 lopussa prioriteetilta 6 oli sidottu n. 237 milj. euroa. Prioriteetin 6 maksujen välitavoite on sidontojen perusteella ylittymässä.

Vuoden 2016 lopussa Leader-ryhmien kattaman väestön määrä oli n. 2,7 milj. henkilöä. Yritystoiminnan perustamiseen ja kehittämiseen oli vuoden 2016 loppuun mennessä ELY-keskusten kautta myönnetty tukea 1 191 hankkeeseen, joista 138 oli päättynyt vuoden 2016 lopussa.

Prioriteetin 6 suoritusvaraus on 5 % (n. 16,2 milj. euroa) sen maaseuturahasto-osuudesta.

--

1.e) Muu maaseudun kehittämisselmaan liittyvä tekijä [valinnainen]

Ei ole.
----

2. ARVIOINTISUUNNITELMAN TÄYTÄNTÖÖNPANON EDISTYMINEN.

2.a) Kuvaus mahdollisista muutoksista, joita on tehty maaseudun kehittämisohjelman arviointisuunnitelmaan vuoden aikana, ja perustelut

Ohjelman arviointisuunnitelman toteutuksen kuvaamiseksi ja arviointien laadun parantamiseksi tehtiin arvioinnin toteuttamissuunnitelma. Suunnitelma esiteltiin seurantakomitealle 23.5.2016 ja se julkaistiin Maaseutu.fi-sivuilla syyskuussa 2016.

Arviointisuunnitelman lukua 9.2. muutettiin ohjelmamuutoksella vastaamaan valtioneuvoston hankintojen prosessiohjetta 1/2016. Hankintaa suunniteltaessa valitaan tapauskohtainen hankintatapa. Pääsääntöisesti arvioijat valitaan tarjouskilpailun perusteella. Arvioinnit tehdään ministeriön sisäisenä virkатыönä, teetetään toiminnallisesti riippumattomana omana työnä ilman kilpailuttamista tai ne teetetään ulkopuolisella arvioijalla.

2.b) Kuvaus vuoden aikana toteutetuista arviointitoimista (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 3 jakso)

Vuoden 2016 loppuun mennessä maa- ja metsätalousministeriö oli käynnistänyt kaksi arviointihanketta. Ohjelman tavoitteessa ”Osaaminen, tiedonvälitys, innovaatiot ja yhteistyö maaseudulla lisääntyvät” käynnistyi selvitys neuvonnan (M02) toteutuksesta, tuloksista ja alustavista vaikutuksista. Työn tekijä on Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI ja osuuskunta Avaintaito. Ohjelman tavoitteissa ”Ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen ilmastonmuutokseen tehostuvat” ja ”Luonnon monimuotoisuus lisääntyy, vesistöjen tila ja maatalouskäytössä olevan maaperän tila paranevat” käynnistyi selvitys ohjelman ympäristötoimenpiteiden tuloksellisuuden arvioinnista. Työn tekijä on Luonnonvarakeskus.

Vuoden 2017 alussa ohjelman tavoitteissa ”Maataloustuotannon kilpailukyky vahvistuu” ja ”Maaseutuyritykset vastaavat kuluttajien kysyntään tuottamalla laadukasta ruokaa ja parantamalla eläinten hyvinvointia” käynnistettiin selvitys maaseutuohjelman tuloksista ja vaikutuksista maatalousalan kilpailukykyyn. Työn tekijäksi valittiin Pellervon taloustutkimus PTT ja Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI. Samoin käynnistyi maaseutuverkoston toiminnan arviointi, jonka tekijä on Ramboll Management Consulting Oy.

Edellä kuvattujen arviointien tämänhetkiset tulokset on kuvattu tämän kertomuksen luvussa 7.

2.c) Kuvaus toimista, joita on toteutettu tietojen toimittamisen ja tiedonhallinnan osalta (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 4 jakso)

Yhteisen maatalouspolitiikan ja maaseutuohjelman kansallisia vaikuttavuusindikaattoreita raportoidaan Agrikaattori-palvelussa, jota ylläpitää Luonnonvarakeskus. Palvelun tietosisältöä on päivitetty vuoden aikana.

Ympäristötoimien tuloksellisuuden arvioinnissa ja maatalousalan kilpailukyky selvityksessä luodaan menetelmät, joilla voidaan laskea täydentävien tulosindikaattoreiden lukuarvot Manner-Suomen ohjelmassa.

Maaseudun parantuneista palveluista ja saavutettavuudesta kerättiin tietoja Maaseutupolitiikan neuvoston teettämällä Maaseutukatsauksella. Katsauksen kansalaiskyselyyn vastasi n. 2000 asukasta maaseudulla ja sen tietoja voidaan yhdistää ja käyttää jatkossa ohjelman vaikuttavuusarviointiin 2018/2019 sekä jälkiarviointiin.

Tutkimustiedon ylläpitämiseksi maa- ja metsätalousministeriö koordinoi ja rahoittaa laajaa tutkimusohjelmaa Maatalouden ympäristövaikutusten tutkimusohjelma MATO, joka tuottaa tutkimustietoa ohjelman ympäristöarviointien tueksi.

Neuvontatoimenpiteen arvioinnissa on huomattu, että talousvaikutusten arvioinnissa voidaan mahdollisesti jatkossa käyttää myös Luonnonvarakeskuksen ylläpitämää kirjanpitoilujen tuottavuuden tietojärjestelmää ja Tilastokeskuksen tietoja yritysten tuloksesta, kannattavuudesta ja muista taloustiedoista.

2.d) Luettelo toteutetuista arvioinneista, myös tieto siitä, millä verkkosivustolla ne on julkaistu

Julkaisija/kustantaja	Pellervon taloustutkimus PTT
Kirjoittaja(t)	Arovuori, K., Auri, E., Haanpää, S., Pyykkönen, S., Ranta, T., Rannanpää, S., Rinta-Kiikka, S., Toikkanen, H. ja Yrjölä, T.
Nimike	Selvitys maaseudun kehittämisohjelman 2014-2020 tuloksista ja vaikutuksista maatalousalan kilpailukykyyn
Tiivistelmä	<p>Tuloksellisuusarvioinnissa arvioitiin ohjelman vaikutusta maatalousalan kilpailukykyyn kehittämiseen. Keskeisiä ohjelman välineitä ovat koulutus ja tiedonvälitys, neuvonta, investoinnit, tila- ja yritystoiminnan kehittäminen, peruspalvelut sekä kylien kunnostaminen maaseutualueilla. Arvioinnissa ohjelman vaikutus maataloustuotannon kilpailukykyyn kehitykseen arvioidaan kokonaisuutena. Arvioinnin kokonaisuudessa tarkasteltiin esimerkiksi, miten Suomen maatalouden rakenne on kehittynyt, tarkasteltiin lyhyitä jakeluketjuja, arvioidaan tuottajien taloudellisen aseman kehittymistä, seurattiin maatalousyritysten tuottavuutta sekä tuottavuuskehitystä.</p> <p>Arviointi toteutettiin olemassa olevan seuranta- ja tilastotiedon perusteella. Numeerisen tiedon pohjalta arvioinnissa pyritään tunnistamaan maaseutuohjelman nettovaikutukset ja erottamaan ne muun toimintaympäristön muutoksista aiheutuneista vaikutuksista.</p>
URL	https://www.maaseutu.fi/fi/maaseutuohjelma/arvionti-ja-seuranta/arviointiraportit/Sivut/default.aspx

Julkaisija/kustantaja	Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI
Kirjoittaja(t)	Tommi Ranta, Elina Auri, Sinikukka Pyykkönen ja Sari Rannanpää
Nimike	Selvitys Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014-2020 neuvontatoimenpiteen toteutuksesta, tuloksista ja alustavista vaikutuksista. Väliraportti, helmikuu 2017.
Tiivistelmä	Neuvonnan ollessa uusi toimenpide Manner-Suomen maaseutuohjelmassa hallintoviranomaiselle on tärkeää tietää uuden järjestelmän onnistumiset ja kehittämiskohteet, jotta neuvontatoimenpide saadaan mahdollisimman onnistuneeksi vielä ohjelmakauden aikana. Tiivistelmässä on arvioinnin tärkeimmät havainnot ja päätelmät sekä suositukset. Tiivistelmä on raportin sivulla 3.
URL	https://www.maaseutu.fi/fi/maaseutuohjelma/arvionti-ja-seuranta/arviointiraportit/Sivut/default.aspx

	seuranta/arvointiraportit/Sivut/default.aspx
--	--

Julkaisija/kustantaja	Luonnonvarakeskus
Kirjoittaja(t)	Anja Yli-Viikari, Jyrki Aakkula, Jaakko Heikkinen, Mervi Honkatukia, Erja Huusela-Veistola, Terho Hyvönen, Elina Kiviharju, Riitta Lemola, Harri Lilja, Sari Luostarinen, Sanna Pitkänen, Kristiina Regina, Taija Sinkko, Eila Turtola ja Kirsi Usva
Nimike	Maaseutuohjelman ympäristötoimien tuloksellisuuden arviointi
Tiivistelmä	<p>Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman arvioinnin yhtenä osuutena oli ympäristötoimien tuloksellisuuden arviointi, joka toteutettiin ensimmäisen kerran vuonna 2017 ja tullaan toistamaan vuonna 2019. Arvioinnissa selvitettiin, missä määrin Maaseutuohjelmassa on toteutettu luonnon monimuotoisuutta ja maisemaa, vesien ja maaperän hyvää tilaa sekä ilmastonmuutoksen hillintää edistäviä toimenpiteitä. Suurin osa käsittelyistä tietoaineistoista on Maaseutuviraston tuottamaa seurantatietoa liittyen ohjelman toteutukseen.</p> <p>Arvioinnin tekemiseen on määritelty EU-tasolla yhtenäiset periaatteet, joiden mukaisesti kansallinen arviointijärjestelmä on rakennettu. Tuloksellisuuden arviointi tapahtui suhteessa toimenpiteiden toteutukselle asetettuihin tavoitearvoihin. Tätä tulkintaa täydennettiin mahdollisuuksien mukaan olemassa olevien tutkimustiedon perusteella avaten toimenpiteiden laajempaa merkitystä ympäristön kannalta.</p>
URL	https://www.maaseutu.fi/fi/maaseutuohjelma/arvionti-ja-seuranta/arvointiraportit/Sivut/default.aspx

Julkaisija/kustantaja	Ramboll Consulting Oy
Kirjoittaja(t)	Antti Eronen ja Henrik Pekkala
Nimike	Maaseutuverkoston arviointi
Tiivistelmä	<p>Maaseutuverkoston arviointi perustuu toiminnasta kertyvien tietojen analysointiin sekä ulkoiseen arviointiin, jonka yhteydessä on toteutettu erillistä tiedonkeruuta. Arviointi ja siihen kytkeytyvä tiedonkeruu on toteutettu huhtikuussa – kesäkuussa 2017.</p> <p>Ulkopuolisen arvioinnin yhteydessä on analysoitu maaaseutuverkostopalveluiden ja ministeriön keräämiä aineistoja, tehty haastatteluita ja sähköinen kysely, jolla on kartoitettu verkoston toimintaan osallistuneiden henkilöiden näkemyksiä verkostotyön merkityksestä. Maaseutuverkoston arvioinnin keskeisin haaste on verkoston avoin luonne. Sillä ei ole varsinaisia jäseniä ja toiminta on kasvanut monella tavalla osaksi</p>

	maaseudun kehittämisohjelman toteutusta. Tämän raportin lisäksi ulkopuolisessa arvioinnissa kerättyä tietoa hyödynnetään maaseutuverkoston toiminnan kehittämisessä. Tällöin keskitytään erityisesti käsittelemään esimerkkejä toiminnan organisaatio- ja yksilövaikutuksista.
URL	https://www.maaseutu.fi/fi/maaseutuohjelma/arvionti-ja-seuranta/arvointiraportit/Sivut/default.aspx

2.e) Luettelo toteutetuista arvioinneista keskittyen arviointihavaintoihin

Neuvonnan arvioinnin väliraportin mukaan neuvontatoimenpide on lähtenyt rivakasti käyntiin, mutta vauhtia tarvitaan lisää. Neuvontaa on vuoden 2016 loppuun mennessä annettu noin 17 000 kertaa yhteensä noin 10 500 tilalle. Neuvonnan osa-alueiden toteutuman välillä on kuitenkin suuria eroja. Neuvontakäynneistä on ollut tiloille käytännön hyötyä. Viljelijät kokevat saaneensa lisää tietoa tilan pitämiseen ja kehittämiseen, henkistä tukea valinnoille ja päätöksille sekä konkreettisia vinkkejä yksittäisiin, tilakohtaisiin kysymyksiin. Haastatelluilla asiantuntijoilla ei ollut vielä ohjelmakauden tässä vaiheessa tietoa neuvontakäyntien hyödyllisyydestä valvontaan.

Neuvontajärjestelmä toimii kohtalaisesti. Toimenpide on melko yksinkertainen ja byrokratiaa on kokoon nähden runsaasti. Tiedottaminen sen sijaan jakaa mielipiteet. Osan neuvojista mukaan neuvonnasta tiedotetaan tarpeeksi, osan mukaan liian vähän. Viestintäkanavina ovat pääosin lehtijutut, uutiskirjeet ja neuvontaorganisaatioiden omat tiedotuskanavat. Viljelijäkyselyssä yli kolmannes neuvontaa käyttämättömistä tiloista vastasi, ettei ole kuullut maaseutuohjelman neuvontatoimenpiteestä. Neuvonnan vaikuttavuuden arviointi on vaikeaa toimenpiteen läpileikkaavan luonteen ja uutuuden vuoksi. Vuonna 2017 alkavaa talousneuvontaa kohtaan tiloilla on korkeat odotukset.

Ympäristötoimien tuloksellisuusarvioinnissa ohjelman ympäristötavoitteiden tuloksellisuutta katsottiin seuraavista näkökulmista.

Ravinnekuormitus ja eroosio. Maaseutuohjelma on tarjonnut erittäin monipuolisen valikoiman toimenpiteitä, joilla voidaan vaikuttaa ravinnekuormitukseen ja sitä kautta vesistöjen tilaa. Ohjelma myötä on voitu toteuttaa maatalojen ympäristönhoitoon liittyviä toimenpiteitä valtakunnallisessa laajuudessa.

Ohjelman pinta-alatavoitteet on saavutettu tai ylitetty useimmissa toimenpiteissä kuten ravinteiden käytön säätelyssä, lietelannan sijoittamisessa peltoon, ravinteiden ja orgaanisen aineiden kierrättämisessä, valumavesien hallinnassa ja ympäristöhoitonurmien perustamisessa.

Ohjelmakauden saavutuksiin kuuluu erityisesti peltojen talviaikaisen kasvipeitteisyyden laajeneminen, minkä seurauksena myös peltojen vesieroosioriski on vähentynyt verrattuna vuoteen 2010.

Kasvipeitteisyyden kohdentaminen alueelle, jolla viljellään paljon yksivuotisia kasveja ja viljelymaista suuri osuus on eroosioherkkiä savimaita, on niin ikään onnistunut hyvin.

Ympäristökorvausjärjestelmän ulkopuolella oli jäänyt 6601 tilaa ja noin 107 000 ha peltomaata (v. 2016). Tuen ulkopuolelle jäi myös isoja siipikarja- tai sikatiloja, mikä on omiaan heikentämään ohjelman ympäristötavoitteiden saavuttamista.

Torjunta-aineiden käyttö. Torjunta-aineiden käytön hallintaa on ohjelmassa edistetty toimenpiteillä, jotka vähentävät torjunta-aineilla käsitellyn peltomaan pinta-alaa (mm. luonnonmukainen tuotanto, luonnonhoitopellot, suojavyöhykenurmet).

Luonnon monimuotoisuuden kannalta vaikuttavia ovat olleet erilaiset ympäristönhoitonurmet ja peltoluonnon monimuotoisuus-toimenpiteet, joiden yhteinen pinta-ala oli vuonna 2016 13,3 % käytössä olevasta maatalousmaasta. Tämä on ollut peltolajiston monimuotoisuuden kannalta edullista kehitystä. Kosteikkoalueiden samoin kuin perinnebiotooppien hoidossa on saavutettu vasta 70 % ohjelmakauden pinta-alatavoitteesta. Luontoarvoltaan arvokkaiden maatalousalueiden määrää kuvaava HNV -indikaattorin laskeva trendi kertoo niin ikään tarpeesta luonnonhoidon edistämiseen jatkossakin. Alkuperäisrotuja kasvatetaan noin 920 maatilalla, mikä turvaa näiden perimältään arvokkaiden lajien säilymistä. Sen sijaan alkuperäiskasvien ylläpitosisopimuksien määrä on edelleen alhaisella tasolla.

Hiilen sitominen peltomaahan. Viljelysmaan kasvihuonekaasupäästöt koostuvat suurelta osin turvepeltojen viljelystä, ja tehokkaimmat toimet yleensä kohdistuvat niihin. Tulokset kuitenkin osoittavat, että myös isossa mittakaavassa tehtävät kivennäismaiden viljelyyn liittyvät toimet, saattavat olla tehokkaita. Suurin vaikutus maatalousmaan hiilivarastojen kehitykseen on ollut kerääjäkasvien viljelyllä ja monivuotisilla nurmilla. Viljelysmaan päästöt ovat kokonaisuudessaan laskeneet vuodesta 2010 alkaen, mikä johtuu turvemaiden vähentyneestä raivauksesta ja nurmen osuuden lisääntymisestä. Maaseutuohjelman toimilla on edelleen vahvistettu laskevaa kehitystä.

Energian säästö ja –tehokkuus. Maaseutuohjelmassa on rahoitettu energian säästöön ja energiatehokkuuteen liittyviä hankkeita etenkin maatalouden ja elintarvikejalostuksen parissa. Teemoihin liittyvän hankemäärän toivotaan edelleen kasvavan ohjelmakauden aikana.

Maatalouden ammoniakkipäästöjä on vähentänyt lietalannan sijoitus, joka on ollut suosittu toimenpide ohjelmassa. Ohjelmassa tuetaan myös multaimien hankintaa ja lietevarastojen kattamista.

Uusiutuvan energian käyttö. Maaseudulla on käynnissä suuri rakennemuutos fossiilisista polttoaineista kohden uusiutuvia energialähteitä. Vuonna 2013 oli maa- ja puutarhatalouden kuluttamasta energiasta jo lähes puolet metsien ja peltojen tuottamaa uusiutuvaa energiaa. Maaseutuohjelman hankkeiden ja investointitukien kautta on edistetty näkyvästi uusiutuvan energian tuottamista. Myös biokaasulaitoksia on rakennettu, minkä lisäksi biokaasun tuotantoon liittyviä selvityksiä ja suunnitelmia on tehty useilla alueilla.

Maatalousalan kilpailukyky selvityksen mukaan ohjelman toimenpiteet ovat edistäneet pienyritysten toimintaa kohtuullisen hyvin. Tukien määrällä ei ole pienyritysten toiminnan kannalta suurta merkitystä. Rakennetukien kautta voi lisätä kilpailukykyä, mutta lopulta kilpailukyky realisoituu kuluttajakäyttäytymisestä välittyvien vaikutusten kautta. Maatalouden rakennekehitys on edennyt ohjelmakauden aikana. Maatalouden kilpailukykyyn kehittymisen näkökulmasta tarkasteltaessa ohjelman säilyttävä ominaisuus ei ole optimaalinen. Kilpailukykyyn kannalta maatalouden rakenteen tulisi kehittyä aikaisempaa tehokkaammin. Ohjelmaan kuuluvalla aloitustuella on merkittävä rooli maatalouden sukupolven-vaihdosten toteuttamisessa. Tilanpidon aloittajat ovat kokeneet, että ohjelman puitteissa järjestetty koulutus ja neuvonta ovat hyödyllisiä.

Riskien ehkäisyä ja hallintaa voisi ohjelmassa painottaa enemmänkin. Erityisesti on tarvetta riskeihin liittyvän tietämyksen siirron ja neuvonnan lisäämiselle. Toimenpiteistä neuvontatoimenpiteiden nähtiin kaikkein eniten edistäneen riskien ehkäisemistä ja hallintaa. Ohjelman toimenpiteillä on ainakin jossain määrin saatu parannettua alkutuottajien kilpailukykyä kytkemällä heidät paremmin maatalouselintarvikeketjuun. ELY-keskusalueilla on käynnissä useita lähiruokaan, maatalouselintarvikeketjun kokonaisvaltaiseen kehittämiseen sekä alkutuotannon kilpailukykyyn liittyviä hankkeita.

Arvioinnin perusteella hankkeiden valintakriteerit ovat pääosin auttaneet hakemusten paremmuusjärjestykseen asettamisessa sekä parhaiden hankkeiden valitsemisessa. Käynnistymisen jälkeen ohjelman toteuttaminen on lähtenyt hyvin vauhtiin. Toimenpiteiden toteuttaminen on hyvässä vauhdissa kaikilla arvioinnin kohteena olleilla kohdealoilla. Myös toimenpiteiden rahoitus on saatu hyvin käyttöön.

Maaseutuverkoston arvioinnin mukaan verkoston toiminta on käynnistynyt aktiivisesti. Tilaisuuksia on järjestetty runsaasti ja ne ovat kattaneet laajasti erilaisia teemoja. Toiminnan määrää ei voida yksiselitteisesti verrata edelliseen ohjelmakauteen, mutta karkeasti arvioiden toiminta näyttää olevan vastaavalla aktiivisuustasolla. Maaseutuverkoston ytimessä ovat edelleen ELY-keskukset, Leader-ryhmät,

kylätoiminta ja kunnat. Se on luontevaa, sillä erityisesti ELY-keskukset ja Leader-ryhmät ovat avainroolissa maaseudun kehittämisohjelman toteutuksessa.

Maaseutuverkosto näyttää kuitenkin kyenneen kohdentamaan ja fokusoimaan toimintaansa uudella tavalla, joka voi vähitellen lisätä verkoston vaikuttavuutta. Tässä keskeisessä roolissa ovat maaseutuverkoston teemaryhmät, jotka konkretisoivat tiettyihin kohderyhmiin ja kysymyksiin liittyviä tavoitteita. Teemaryhmiä on ollut kuusi kappaletta ja niiden vetäjät ovat olleet hyvin motivoituneita edistämään maaseudun elinvoimaisuutta valituissa teemoissa.

Teemaryhmät ovat hyötyneet palvelupaketti-toimintamallista, joka on otettu käyttöön nykyisellä ohjelmakaudella. Palvelupakettien avulla on järjestetty jo yli 100 tilaisuutta. Pakettien voi arvioida aktivoineen paikallisia toimijoita järjestämään itse omiin tarpeisiinsa perustuvaa toimintaa. Järjestäjät ovat arvioineet tilaisuuksien täytäneen niille asetetut tavoitteet erinomaisesti.

Maaseutuverkoston puitteissa on järjestetty toimintaa, joka tukee Leader-ryhmien ja muiden kehittämisohjelman toimeenpanoon osallistuvien henkilöiden osaamista. Ulkopuolisen arvioinnin yhteydessä tehdyn sähköisen kyselyn perusteella kehittämisohjelman toimeenpanon kanssa työskentelevät henkilöt tunnistavat verkostotoiminnan positiivisia vaikutuksia omassa työssään. Verkosto antaa mahdollisuuden hakea apua ja ideoita tarvittaessa sekä tunnistaa yhteistyökumppaneita.

Viestintä on keskeinen osa maaseutuverkoston toimintaa, eikä sitä ole tarkoituksenmukaista erottaa muusta maaseudun kehittämisohjelmaan liittyvästä viestinnästä. Kehittämisohjelman viestinnän ympärille on rakennettu valtakunnallinen viestintäverkosto, jossa on laaja paikallinen edustus. Viestintäverkostoa pidetään merkittävänä resurssina, jonka avulla tietoa ja käytäntöjä voidaan jakaa ja levittää. Viestinnän on todettu menneen eteenpäin käynnissä olevalla ohjelmakaudella ja jatkossa hyvin käynnistynyt valtakunnallinen yhteistyö palvelee kehittämisohjelman tuloksista viestimistä.

Maaseutuverkoston toiminta on hyvin organisoitua ja aktiivista. Verkostossa on tunnistettu uudenlaisia toimintatapoja, jotka voivat nostaa esiin keskeisiä maaseudun elinvoimaisuuteen vaikuttavia kysymyksiä ja aloitteita. Jatkossa verkoston toiminnassa voitaisiin ottaa entistä vahvemmin huomioon kehittämisohjelman tavoitteiden eteneminen ja suunnata toimintaa niiden tarpeiden mukaisesti.

2.f) Kuvaus viestintätoimista, jotka on toteutettu arviointihavaintojen julkaisemiseksi (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 6 jakso)

On viitattava arviointisuunnitelmaan, kuvattava toteutuksessa mahdollisesti havaittuja vaikeuksia ja ilmoitettava, mihin ratkaisuihin on päädytty tai mitä ratkaisuja on ehdotettu

Päivämäärä/ajanjakso	01/01/2016 - 31/12/2017
Viestintätoimen/-tapahtuman nimi ja käsiteltyjen/jaettujen arviointihavaintojen aihe	Tiedotetaan neuvonnan mahdollisuuksista ja ajankohtaisista asioista. Viestinnässä on panostettava hyviin paikallisiin tarinoihin. Vuoden 2016 puolella Maaseudun Tulevaisuus kirjoitti aiheesta mm. otsikolla ”Neuvontapalvelu valmistaa tilatarkastuksiin”.

Toimen/tapahtuman yleinen järjestäjä	MMM, Mavi ja maaseutuverkosto
Käytetyt tiedostuskanavat/-formaatit	Tiedotteet, Mavin neuvopakirjeet, maaseutu.fi, koulutukset ja seminaarit, lehtijutut
Kohdeyleisön tyyppi	Neuvojat, viljelijät neuvonnan kohteena, sidosryhmät
Tavoitettujen sidosryhmien lukumäärä suunnilleen	300000
URL	http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka-ja-talous/maatilojen-neuvontapalvelu-valmistaa-tilatarkastuksiin-1.142597

2.g) Kuvaus arviointitulosten vuoksi toteutetuista jatkotoimista (pitäen mielessä arviointisuunnitelman 6 jakso)

On viitattava arviointisuunnitelmaan, kuvattava toteutuksessa mahdollisesti havaittuja vaikeuksia ja ilmoitettava, mihin ratkaisuihin on päädytty tai mitä ratkaisuja on ehdotettu

Jatkotoimien kannalta merkityksellinen arviointitulos (kuvailtava havainto ja mainittava lähde sulkeissa)	Neuvonnan elinkaari on otettava huomioon se ei ole vain ohjelmakauden alun asia. Neuvonnan profiiliin on noustava.
Toteutetut jatkotoimet	Jatketaan tehokasta viestintää ja koulutuksia. Ensimmäisen kokonaisen toimeenpanovuoden jälkeen viestintää viedään enemmän paikallistasolle.
Seurannasta vastaava viranomainen	Hallintoviranomainen

Jatkotoimien kannalta merkityksellinen arviointitulos (kuvailtava havainto ja mainittava lähde sulkeissa)	Neuvonnan kohdentumisen kysymyksiin on pureuduttava.
Toteutetut jatkotoimet	Annetaan vinkkejä lehtijuttuihin onnistumisista ja hyvistä paikallisista tarinoista.
Seurannasta vastaava viranomainen	Hallintoviranomainen

Jatkotoimien kannalta merkityksellinen arviointitulos (kuvailtava havainto ja mainittava lähde sulkeissa)	Neuvonnan viestintää on kehitettävä ja kohdennettava. Neuvonnan viestinnässä on panostettava hyviin paikallisiin tarinoihin.
Toteutetut jatkotoimet	Ensimmäisen kokonaisen toimeenpanovuoden jälkeen viestintää viedään enemmän paikallistasolle. MMM, Mavi ja viestintäverkosto tuovat muun viljelijöille menevän viestinnän yhteydessä esille mainintoja, miten neuvontaa voi hyödyntää. Viestintää pyritään kohdentamaan niille, jotka vielä eivät ole neuvontaa hyödyntäneet ja korostamaan mitä hyötyä neuvonnasta on. YTA-alueiden (kuntien) viranomaisille täsmäkoulutusta neuvonnasta ja sen kertomisesta viljelijöille, jotta neuvonnan viestintää viedään myös

	paikallistasolle. Levitetään esimerkkejä viestintäverkoston kautta mm. paikallislehtiin.
Seurannasta vastaava viranomainen	Hallintoviranomainen

Jatkotoimien kannalta merkityksellinen arviointitulos (kuvailtava havainto ja mainittava lähde sulkeissa)	Neuvonnan saavutettavuutta on parannettava.
Toteutetut jatkotoimet	Ensimmäisen kokonaisen toimeenpanovuoden jälkeen viestintää viedään enemmän paikallistasolle. MMM ja Mavi tuovat muun viljelijöille menevän viestinnän yhteydessä esille mainintoja, miten neuvontaa voi hyödyntää.
Seurannasta vastaava viranomainen	Hallintoviranomainen

3. SEIKAT, JOTKA VAIKUTTAVAT OHJELMAN JA TOTEUTETTUJEN TOIMENPITEIDEN TEHOKKUUTEEN

3.a) Kuvaus toimista, joita on toteutettu ohjelman laadukkaan ja tehokkaan toteuttamisen varmistamiseksi

Tietojärjestelmät

Hyrrä-tietojärjestelmä

Hyrrä-tietojärjestelmän kautta käsitellään maaseudun kehittämishankkeiden, yritystukien, maatalousinvestointien, nuoren viljelijän aloitustukien sekä neuvontakorvauksien tuki- ja maksuhakemukset. Hyrrään tallennetaan rahoitettujen hankkeiden tavoite- ja toteumatiedot. Tiedot saadaan raportoitua tietokannasta eri tarpeisiin, esimerkiksi yhdistettäväksi muiden tietojärjestelmien tietoihin ohjelman seurannan ja toteutumisen arvioinnin tarpeisiin. Maaseutuvirasto julkistaa Hyrrässä käsitellyt tuet vuosittain huhtikuun loppuun mennessä.

Tukisovellus

Tukisovelluksella käsitellään suurin osa viljelijöille maksettavista EU-tuista ja kansallisista tuista Suomessa. Järjestelmän kautta kerätään myös suuri osa maatalouden perustilastoista. IACS-tietojärjestelmä koostuu Tukisovelluksesta, laskentasovelluksesta, raportointijärjestelmästä, maksukeräilyjärjestelmästä ja valvontasovelluksesta, jotka ovat yhteydessä keskitettyyn tietokantaan, IACS-keskusrekisteriin. Tukisovelluksen kehittämisessä on huomioitu ohjelmakauden 2014–2020 seurannan tarpeet vuodesta 2015 alkaen. Tukisovelluksesta on raportoitavissa haettujen sitoumusten ja sopimusten määrät, pinta-ali tiedot, valvontatiedot ja maksutiedot.

Tukisovelluksella suoritetaan hakemustietojen tallennus, tietojen validointi ja maksupäätösten tekeminen. Laskentasovelluksen avulla toteutetaan tukien laskenta, jonka sivutuotteena tietokantaan syntyy paljon muun muassa raportoinnissa tarvittavaa informaatiota. Raportointijärjestelmä on Tukisovelluksen yhteyteen rakennettu osio, jonka avulla hoidetaan päivittäinen ns. operatiivinen raportointi. Maksukeräilyjärjestelmän avulla tuotetaan keskitetyn tukimaksujen käsittelyjärjestelmän edellyttämä data tukien maksamiseksi. Valvontasovelluksella on käsitelty täydentävien ehtojen valvontatietoja; muut valvontatiedot on käsitelty Tukisovelluksella. Myös maatilarekisteriä on ylläpidetty Tukisovelluksen avulla. IACS keskusrekisterissä on tehty myös valvontaan liittyvät ristiintarkistukset ja riskianalyysit.

Seurantakomitea

Vuoden 2016 aikana seurantakomitea kokoontui kaksi kertaa: 23.5. ja 16.11.

Seurantakomitean kokoonpano, esityslistat ja kokousmuistiot löytyvät maaseutu.fi-sivuilta.

Ohjelmamuutos

Seurantakomitea puolsi ohjelmamuutosesitystä 16.11.2016 pidetyssä kokouksessa. Komissio hyväksyi ohjelmamuutoksen 16.2.2017.

Vuonna 2016 tehdyn muutoksen sisältö:

- Toimenpiteiden yhteiset asiat (kohta 8.1.): Tehtiin tarkistuksia eläinyksikkökertoimiin.
- Toimenpiteiden yhteiset asiat (kohta 8.1.): Tehtiin tarkistuksia käytettyjen koneiden

tukikelpoisuuteen.

- Koulutuksen ja tiedonvälityksen toimenpide tehtävät tarkistukset: Toimenpiteen yleiseen kuvaukseen lisättiin maininta kansainvälisen toiminnan tukemisen mahdollisuudesta ja Muut tärkeät huomiot -kohdasta poistettiin viittaus Leaderiin.
- Neuvontaan tehtävät tarkennukset: Tilakohtaisen neuvontakorvauksen enimmäismäärä korotettiin 3 500 eurosta 7 000 euroon koko ohjelmakaudella ja sähköinen tentti poistettiin valintavaatimuksista.
- Poistettiin tarpeettomat lainsäädäntöviittaukset alatoimenpiteistä M04.2, M06.2 ja M06.4.
- Palveluiden ja kylien kehittämisen toimenpiteeseen tehtävät tarkistukset: Yleisestä kuvauksesta ja toiminnan tyyppin kuvauksesta korjattiin kyläverkkohanke laajakaistahankkeeksi ja korjattiin, että laajakaistahankkeen toteuttajaksi voidaan valita tarkoituksenmukaisin paikallinen toimija, muutettiin tukitasoa siten, että ELY-keskus pystyy myöntämään tukea joko 50 % tai 70 % riippuen hanketoteuttajan liikevaihdosta ja toimenpiteen tukikelpoisten kustannusten lukuun lisättiin sana yksityinen loppukäyttäjän yhteyteen.
- Ympäristökorvauksiin tehtävät tarkistukset: Tehtiin tekstitarkennuksia kohtiin 10.1.3, 10.1.12 ja 10.1.13.
- Eläinten hyvinvointikorvauksiin tehtävät tarkistukset: Määritettiin korkeampi ikäraja ylämaankarjalle kuin muille naudoille, tarkennettiin vaatimusta emolehmätilojen vasikoista, tarkennettiin parannettujen porsitusolosuhteiden vaatimuksia, lisättiin nuoret siitossiat vierotettujen porsaiden ja lihasikojen toimeen ja tarkennettiin, että karitsat ja kilit on huomioitava lampaiden ruokintasuunnitelmassa kahden viikon iästä alkaen sekä tarkennettiin, että karitsoilla ei tarvitse olla karitsakamareita laitumella.
- Luonnonhaittakorvauksiin tehtävä muutos: Vuodelle 2017 tehty luonnonhaittakorvauksien korvaustason leikkaus peruttiin.
- Yhteistyötoimenpiteeseen tehtävät tarkennukset: Toimenpiteen tekstiä tarkennettiin ja selkeyden vuoksi lisättiin pilotointiin liittyvät kustannukset tukikelpoisten kustannusten listalle.
- Arviointisuunnitelman hallinnoinnin ja koordinoinnin tarkennus: Tarkistettiin tekstiä siten, että hankintaa suunniteltaessa hankintatapa valitaan tapauskohtaisesti, osa arvioinnin tietotarpeista hankitaan ohjelman teknisellä avulla ja osa maa- ja metsätalousministeriön tutkimusrahoituksella ja tarkennettiin tapoja, miten arviointeja toteutetaan (virkatyönä, riippumattomilla toimijoilla ilman kilpailutusta tai kilpailutuksen avulla).

Sähköinen haku ja raportointi

Tukihakemukset: viljelijätuet 90 %, hanketuet 86 %, yritystuet 90 %, teemahanke 100 %, toimintaraha 100 %, tekninen apu 100 %, neuvonta 100 %, nuoren viljelijän aloitustuki 56 %, maatalousinvestoinnit 57 %

Maksuhakemukset: viljelijätuet 90 %, hanketuet 70 %, yritystuet 21 % (mahdollinen 19.9.2016 alkaen), toimintaraha 100 %, tekninen apu 100 %, neuvonta 100 %, nuoren viljelijän aloitustuki 100 %, maatalousinvestoinnit 68 %

Seuranta ja raportointi: viljelijätuet 90 %, hanketuet 95 % (arvio), yritystuet 95 % (arvio), toimintaraha 100 %

Tukien maksaminen

Alla esitetään, milloin tuensaajat keskimäärin saavat maksut haetuista tuista.

Ympäristökorvaukset (M10): Sitoumukset: 1.erä 5kk (85 %), 2.erä 12kk (15 %); Sopimukset: 1. erä 5kk

(85 %), 2. erä 8 kk (15 %) alkuperäisrotusopimukset, 2. erä 10kk (15%) kosteikkojen hoito ja peltoluonnon monimuotoisuus, 2. erä 12 kk (15 %) kurki-, hanhi- ja joutsenpellot

Luonnonhaittakorvaukset (M13): 1. erä 5kk (85 %), 2. erä 7kk (15 %)

Eläinten hyvinvointikorvaukset (M14): 1. erä 5 kk (50 %), 2. erä 12 kk (50 %)

Ei tuotannolliset investoinnit (M04.4): alkaen 16 kk

Luonnonmukainen tuotanto (M11): 1. erä 5kk, 2. erä 12kk

Hanketuet (M01, M07, M16, M19): 1,5 kk

Yritystuet (M04.2, M06.2, M06.4, M19)1 kk

Toimintaraha (M19): 4 kk

Neuvonta (M02): 1 kk

Nuoren viljelijän aloitustuki (M06.1): 0,5 kk

Maatalousinvestoinnit (M04.1): 0,5 kk

Tarkastus- ja valvontamenettelyt

Yritys- ja hanketuet (M01, M04.2, M06.2, M06.4, M07, M16 ja M19)

Yritys- ja hanketukien tuki- ja maksuhakemusten hallinnolliset tarkastukset tehdään ELY-keskuksissa. Maaseutuviraston tarkastusyksikkö tekee valvonta-asetuksen mukaiset paikanpäällä tehtävät otantatarkastukset. Tarkastettavat kohteet valitaan satunnaisotannalla ja painotetulla otannalla. Otannat tehdään viikoittain. Tarkastukset tehdään ennen loppumaksua. Vuonna 2016 tarkastettiin 65 hanke- ja yritystukihanketta. Tarkastuksissa tehtiin yksittäisiä havaintoja matkakustannusten jäljitettävyydestä.

Rakennetuet (M04.1 ja M06.1)

Maatalouden investointitukien ja nuorten viljelijöiden aloitustuen tarkastusmenettelyt ovat samat kuin hanke- ja yritystuissa. Vuonna 2016 tarkastettiin 28 rakennetukitapausta. Tarkastuksissa ei havaittu huomautettavaa.

Neuvonta (M02)

Maaseutuvirasto teki tarkastuksia vuoden loppuun mennessä yhteensä 74 kpl (21 tuensaajaa, 32 neuvojaa, 11 neuvonnan osa-alueita, 11 ELY-keskusta). Tarkastettujen tapausten maksuun hyväksytyt kokonaisrahoitus oli yhteensä 19 172,46 euroa. Pääsääntöisesti tarkastuksissa ei havaittu maksatukseen vaikuttavia poikkeamia. Kahdessa tapauksessa todettiin, että neuvonnan etukäteisvalmistelusta oli veloitettu, ja tästä annettiin huomautus ELY-keskukselle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Ei-tuotannolliset investoinnit (M04.4)

Ei-tuotannollisten investointien paikalla tehtävät tarkastukset ajoitetaan pääsääntöisesti ennen hakijalle myönnetyn korvauksen viimeisen erän tai kertakorvauksen maksua. Tarkastukset ulotetaan vähintään viiteen prosenttiin kaikista maaseuturahaston rahoittamista menoista. Vuonna 2016 tarkastettiin yksi

kertakorvauksena maksettu perinnebiotooppihanke.

Lisäksi ei-tuotannollisten investointien korvauksiin tehdään jälkitarkastuksia, joiden tarkoituksena on varmistaa, että investoinnin kohteena oleva kosteikko- tai perinnebiotooppialue on viiden vuoden ajan olemassa ja korvauspäätöksen mukaisessa käytössä. Jälkitarkastukset kohdistuvat vähintään yhteen prosenttiin korvauskelpoisista menoista, joista pysyvyysvaatimus on voimassa ja maksu on lopullinen. Vuonna 2016 jälkitarkastus tehtiin kolmelle hankkeelle, joista kaksi oli perinnebiotooppihanketta ja yksi kosteikon perustamishanke.

Tarkastuksissa ei havaittu puutteita eikä laiminlyöntejä.

Ympäristökorvauksen valvonta (M10)

Ympäristökorvauksen valvonnassa oli vuonna 2016 2 492 tilaa. Osa tukiehdoista tarkastettiin paikan päällä tilalla kasvukauden aikana ja osa kasvukauden päätyttyä talviaikaisessa asiakirjavalvonnassa ja kasvipeitteisyysvalvonnassa. Talviaikainen asiakirjavalvonta ja kasvipeitteisyysvalvonta on tehtävä valmiiksi 15.5.2017 mennessä.

Paikan päällä tapahtuvassa valvonnassa todettiin eniten tukiehtopuutteita vesistöjen varsilla olevissa suojakaistoissa sekä monimuotoisuuspeltojen ja kerääjäkasvien kasvivaatimuksissa. Perustason vaatimuksissa laiminlyöntejä oli eniten valtaojien ja vesistöjen varsilla olevissa pientareissa ja viljelytavassa.

Ympäristökorvauksen tukiehdoissa vaaditut asiakirjat (esim. viljavuustutkimukset) tarkastetaan lohkokokoitaisesti talviaikaisessa asiakirjavalvonnassa. Asiakirjavalvonta on kesken ja tulokset ovat saatavilla vasta kesäkuussa 2017.

Luonnonmukaisen tuotannon korvauksen valvonta (M11)

Luonnonmukaisen tuotannon korvauksen valvonta tehtiin samalla tavalla kuin edellisenä vuonna. Perustason vaatimukset tarkastettiin paikan päällä tilalla ja niiden tarkastuksia on jatkettu talviaikaisessa asiakirjavalvonnassa. Korvauksessa ei ole paikan päällä tilalla tarkastettavia tukiehtoja. Talviaikaisessa asiakirjavalvonnassa tarkastetaan, onko paikan päällä tehdyssä luonnonmukaisen tuotannon tuotantotarkastuksessa todettu sellaisia puutteita, jotka vaikuttavat tilalle maksettavaan korvaukseen.

Eläinten hyvinvointikorvauksen valvonta (M11)

Eläinten hyvinvointikorvaukseen sitoutuneista tiloista tilavalvonta tehtiin 351 tilalle vuonna 2016. Yleisimmät valvonnassa havaitut puutteet liittyivät eläinten korvamerkintään ja eläinrekisterin tietoihin sekä tukiehtojen noudattamisen osalta erilaisiin asiakirjapuutteisiin, kuten ruokintasuunnitelma, laidunnuskirjanpito, sekä riittämättömään kuivitukseen.

Luonnonhaittakorvaukset (M13)

Luonnonhaittakorvaus valvottiin 2 594 tilalta vuonna 2016. Virhetaso oli aiempien vuosien tapaan matala. Valvonnassa vähennykset tulevat lähinnä pinta-alavirheistä, koska tukiehtoja ei ole kuin muutama ja niissä puutteita ei juurikaan todeta.

Takaisinperinnät

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman takaisinperintöjen EU-osuus oli yhteensä noin 7,84 milj.

euroa ajalla 1.1–31.12.2016. Tähän summaan sisältyivät myös tekniset takaisinperinnät tuensaajilta perittyjen takaisinperintöjen lisäksi. Teknisiä takaisinperintöjä ei ole peritty takaisin tuensaajilta, vaan ne ovat liittyneet tietojärjestelmän sisäisiin korjauksiin.

Tuensaajilta perittiin takaisin tukia ja tehtiin summakarensseihin liittyviä tuen vähennyksiä yhteensä noin 0,14 milj. euroa toimenpiteissä: maatalouden ympäristö- ja ilmasto, luonnonmukainen maatalous, tuet alueille, joilla on luonnonolosuhteista johtuvia tai muita erityisrajoitteita sekä eläinten hyvinvointi. Takaisinperinnät ovat johtuneet pääosin johtuneet pinta-aloihin liittyvistä virheistä sekä tukiehtojen noudattamatta jättämisestä.

Teknisiä takaisinperintöjä on tehty toimenpiteissä: investoinnit fyysiseen omaisuuteen, tila- ja yritystoiminnan kehittäminen sekä tuki yhteisöllähtöiseen kehittämiseen (Leader). Lisäksi teknisiä takaisinperintöjä kohdistui viljelijätukiin johtuen mm. palkkiolajien korjauksista.

Alaisen hallinnon, neuvojien ja potentiaalisten tuenhakijoiden koulutus

Erityisesti ohjelmakauden alussa maa- ja metsätalousministeriö koulutti alaista hallintoa, neuvoja ja potentiaalisia tuenhakijoita. Maaseutuvirasto järjesti hallinnolle useita koulutuksia toimeenpanosta. Maaseutuvirasto ja Elintarviketurvallisuusvirasto järjestivät koulutusta myös lakisääteisistä vaatimuksista. Osa koulutuksista videoitiin ja ne ovat saatavissa myös jälkikäteen. Maaseutuvirastolla oli säännöllisesti kokouksia alaisen hallinnon kanssa. Koulutusmateriaalit ovat saatavissa maaseutu.fi -osoitteesta tai Aitta-ekstranetistä.

Potentiaalisille tuenhakijoille annettiin tietoa tukimahdollisuuksista ja lakisääteisistä vaatimuksista maa- ja metsätalousministeriön, Maaseutuviraston, ELY-keskusten, kuntien, neuvontajärjestöjen ja Leader-ryhmien järjestämässä koulutustilaisuuksissa ja -seminaareissa sekä hakuoppaissa, tiedotteissa ja ammattilehtien kirjoituksissa. Keskeinen viestinnän väline on internet, josta kaikki kansalaiset ja yrittäjät saavat vapaasti kaiken EU:n ja hallinnon tuottaman tiedon ja ohjeistuksen, joka on tarpeen tuen hakemiseksi. Sivuja ylläpitävät maa- ja metsätalousministeriö, Maaseutuvirasto, maaseutuverkostopalvelut ja Evira.

Leader-ryhmät aktivoivat ja neuvovat potentiaalisia tuenhakijoita ohjelman rahoitusmahdollisuuksien hyödyntämisessä. Ryhmät ovat sopineet yhdessä ELY-keskusten kanssa menettelytavoista, joilla varmistetaan joustava yhteistyö.

Tekninen apu

Teknistä apua käytetään maa- ja metsätalousministeriössä, ELY-keskuksissa, Maaseutuvirastossa ja Maaseutuviraston verkostopalvelut-yksikössä. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014-2020 seurantakomitea käsitteli ja hyväksyi 29.1.2015 teknisen avun ensimmäisen erän käyttösuunnitelman. Valtioneuvosto päätti raha-asiainvaliokunnan käsittelyn jälkeen 12.3.2015, seurantakomitean päätösten mukaisesti, osoittaa valtion vuoden 2015 talousarvion momentilta 30.10.64 yhteensä 30 miljoonaa euroa myöntämisvaltuutta maa- ja metsätalousministeriön, Maaseutuviraston sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten käytettäväksi teknisenä apuna Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimeenpanoa varten.

Maa- ja metsätalousministeriö on vahvistanut maaseudun kehittämisohjelman 2014-2020 varoista myönnettävästä teknisestä avusta annetun valtioneuvoston asetuksen 395/2014 sekä edellä mainittujen päätösten mukaisesti teknisen avun ensimmäisen erän käyttösuunnitelman. Vahvistetussa käyttösuunnitelmapäätöksessä asetetaan kullekin käyttäjälle henkilötyövuosien enimmäismäärä, jonka

mukaisesti palkkauksesta voi syntyä teknisen avun menoja.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014-2020 mukaan teknistä apua on käytettävissä yhteensä 70 miljoonaa euroa, joka budjetoidaan valtion talousarviossa jaettavaksi kolmena eränä ohjelmakauden aikana. Tekninen apu on tällä ohjelmakaudella etenkin ELY-keskuksissa joustavasti käytössä ilman vuosittaisten käyttösuunnitelmien sitovuutta. Ohjelmakautta 2014-2020 koskevat teknisen avun menot ovat tukikelpoisia 1.9.2014 alkaen. Teknistä apua koskevia maksajaviraston maksuja voidaan toteuttaa 31.12.2023 saakka.

Neuvonnan laaja käyttö

Neuvoja oli vuoden 2016 lopussa 579 ja neuvontaorganisaatioita 84. Vuoden 2016 aikana toteutettiin 12 465 neuvontatapahtumaa, yhteensä 8 515 tilalle. Vuoden 2016 loppuun mennessä oli toteutettu yhteensä 16 876 neuvontatapahtumaa, yhteensä 10 417 tilalle. Eniten viljelijät käyttivät neuvontaa ympäristökorvauksista, viherryttämistuen vaatimuksista, eläinten hyvinvoinnista ja luonnonmukaisesta tuotannosta. Taulukossa 6 on neuvontakäynnit aihealueittain ja taulukossa 7 neuvonnat ELY-keskuksittain.

Neuvojen täydennyskoulutukseen on käytössä maaseutu.fi -sivuston yhteinen koulutuskalenteri <https://www.maaseutu.fi/fi/koulutukset-ja-tapahtumat/Sivut/kalenteri.aspx> ja koulutuksia mainostetaan myös erikseen esim. sähköisillä neuvojatiedoilla, joita Mavi lähettää neuvoijille ajankohtaisista aiheista.

Neuvo 2020 on näkynyt myös tiedotusvälineissä. Useat lehdet kirjoittivat aiheesta vuoden aikana.

Vuoden 2016 aikana valmisteltiin neuvonnan laajentamista maatilojen nykyaikaistamiseen ja kilpailukyvyyn edistämiseen. Laajennus toteutetaan vuoden 2017 aikana.

Suomalaista hyvinvointiosaamista viedään Euroopan sikaloihin

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira esitteli Euroopan komissiolle tammikuussa 2016 suomalaista sikojen hyvinvointiosaamista.

Euroopan komission edustajat tekivät opintomatkan Suomeen 25–29.1.2016. Vierailuun osallistui myös viiden eri jäsenmaan kansalliset asiantuntijat Saksasta, Tanskasta, Espanjasta, Itävallasta ja Irlannista. Euroopan komission edustajat ja usean jäsenmaan asiantuntijat tutustuivat sikojen pitoon Suomessa. Erityisesti haluttiin nähdä, kuinka Suomessa onnistutaan kasvattamaan hännällisiä sikoja. Suomessa sikojen häntien tyypitys on ollut täysin kiellettyä vuodesta 2002 lähtien. Lähes kaikissa muissa EU-maissa sikojen hännät tyypistetään hännänpurennan ehkäisemiseksi.

Suomessa sikojen hyvinvointiin vaikuttaviin tekijöihin, kuten esimerkiksi virikkeiden antamiseen, sopiviin lattiamateriaaleihin, riittävään ruokintaan, eläintiheyteen ja terveydenhuoltoon on panostettu jo vuosia. Euroopan komission tavoitteena on, että kaikissa EU-jäsenmaissa voitaisiin luopua häntien tyypittämisestä Suomen mallin mukaan. Suomalaista osaamista ja sikatalouden hyviä käytäntöjä käytetään esimerkkinä muille EU-maille.

Eri alojen asiantuntijoiden tapaamisten lisäksi EU:n edustajat tutustuivat käytännössä hännällisten sikojen pidon edellytyksiin ja haasteisiin kahdella sikatilalla. Sikojen hyvinvointioppien lisäksi vieraat aikovat ottaa mallia suomalaisten tilojen rakentamisesta. Lisäksi sekä tuottajien että eläinlääkäreiden koulutusta ja yhteistyötä pidettiin tärkeänä.

Sikatuottajien huono taloudellinen tilanne koko Euroopassa saattaa vaikuttaa siihen, kuinka paljon

sikojen hyvinvointiin panostetaan. Esimerkiksi rakenteelliset muutokset sikaloissa ovat kalliita ja vievät paljon aikaa. Myös hännällisistä sioista saatavaa alemmalla vientihinnalla vieraat pitivät epäkohtana.

Valtakunnalliset hankkeet

Valtakunnallisten maaseudun kehittämishankkeiden hakuja on järjestetty kolme kertaa. Kiinnostus valtakunnallista hanketoimintaa kohtaan on ollut vahvaa. Avoimeen ideahakuun on vuoden 2016 loppuun mennessä esitetty 171 ideaa ja teemalliseen ideahakuun 55 hankeideaa. Valtakunnallisen hanketoiminnan tavoitteena on täydentää ja tukea alueilla tehtävää kehittämistyötä ja hanketoimintaa.

Valtakunnalliset hankkeet arvioidaan ja pisteytetään maaseutuohjelman valintaperusteita käyttäen. Valtakunnallisille hankkeille on omat yleiset valintaperusteet ja niiden lisäksi käytetään toimenpidekohtaisia valintaperusteita. Arviointiryhmä arvioi saapuneet ideat ja valitsee jatkovalmisteluun eli varsinaiseen hankehakuun valittavat ideat. Seuraava vaihe on varsinainen hankehaku.

Arviointiryhmä arvioi saapuneet hankehakemukset ja tekee esityksen rahoitettavista hankkeista valintaryhmälle, joka valitsee rahoitettavat hankkeet. Valintaryhmässä on yksi edustaja kustakin ELYkeskuksesta eli yhteensä 15 jäsentä. Kun rahoitettavat hankkeet on valittu, Hämeen ELY-keskus tekee hankkeille rahoituspäätökset.

Valtakunnallisten hankkeiden avoin ideahaku avattiin joulukuussa 2014. Ideahakuun jätettiin 171 ideaa, joista arviointiryhmä valitsi hakuvaiheeseen 16 hanketta ja näistä valittiin rahoitettaviksi seitsemän hanketta (2,5 milj. euroa).

Valtakunnalliset koordinaatiohankkeet

Koordinaatiohankkeet kokoavat ja analysoivat tietoa ja nostavat esille hyviä käytäntöjä ja viestittävät niistä alueille ja valtakunnallisesti. Koordinaatiotyön tavoitteena on osaltaan huolehtia siitä, että alueelliset hankkeet eivät tee päällekkäistä työtä. Koordinaatiohankkeet tukevat alueellista viestintää ja tuottavat rahoittajille ja muille sidosryhmille tietoa toimialan kehittämistarpeista.

Koordinaation vaikuttavuus perustuu kiinteään yhteistyöhön alueilla toteutettavien hankkeiden kanssa. Keskeinen toimintatapa on viestintä, johon sisältyy myös hankkeiden keskinäisen verkostoitumisen edistäminen. Koordinaatiohankkeita on käynnissä kuudessa teemassa: luomu, luonnontuotteet, lähiruoka, Green care -hyvinvointipalvelut, energiatehokkuus ja matkailu (2 milj. euroa).

Leader-toiminta

Leader-ryhmien hallituskoulutusristeilyllä 22.-23.1.2016 käsiteltiin Leader-toiminnan ajankohtaisasioiden lisäksi viestintää, hallitustyöskentelyä yhdistystyön näkökulmasta, laatutyötä, raportointia ja vaikuttavuuden mittaamista, hankkeiden käsittelyn hyviä käytäntöjä ja elinkeinojen kehittämistä. Kevätpäivät pidettiin 12.-13.4.2016 Hämeenlinnassa yhdessä ELY-keskusten kanssa ja samassa yhteydessä järjestettiin Leader-työn uusien työntekijöiden koulutuspäivä. Eniten puhututti Hyrrä-järjestelmän tilanne ja lisäksi käsiteltiin mm. Leader-ryhmien kehystarkistusta.

Keväällä aloitettiin Leader2030-tulevaisuusprosessi, jonka tavoitteena on Leader-metodin kehittäminen erityisesti maakunta- ja kuntauudistukseen liittyen. Prosessiin kuului verkkotyöskentelyä sekä tulevaisuustyöpajat Tuusulassa 28.-30.6. ja 1.-2.11.2016. Prosessin tuloksena työstettiin yhteinen visio ja missio.

Suomalainen Leader-työ täytti vuonna 2016 20 vuotta. Juhlaseminaarissa 2.9. tuotiin esiin Leaderin

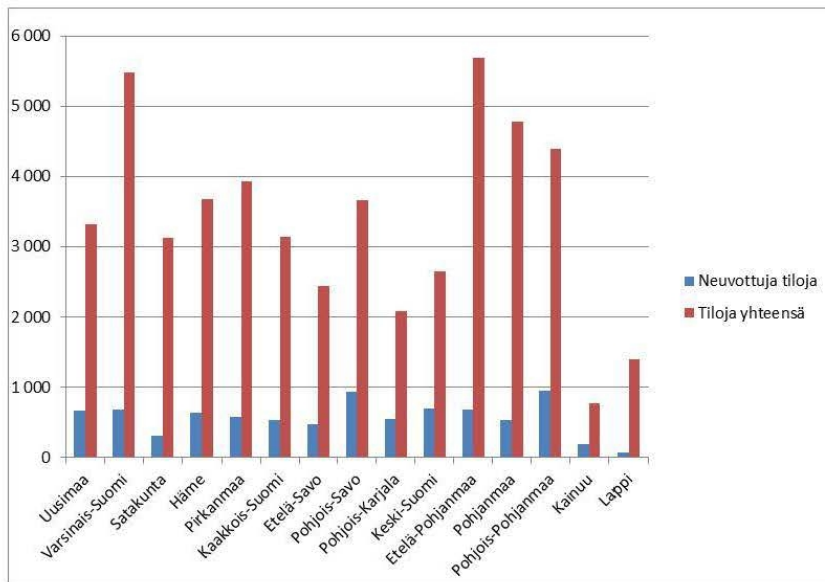
tuloksia vuosien varrelta ja luotiin katse tulevaisuuteen. Samassa yhteydessä pidettiin Leader-ryhmien puheenjohtajien tapaaminen. Syksyn ajankohtaispäivät pidettiin Helsingissä 22.-23.11.2016 ja siellä jatkettiin Leader2030-tulevaisuusprosessia ja käytiin läpi maa- ja metsätalousministeriön ja Maaseutuviraston ajankohtaisia asioita.

Neuvontatapahtumat aihealueittain vuonna 2016

NEUVONTAOSIO	AIHEALUE	Ensisijainen	Toissijainen
ENERGIA	energiasuunnitelma	115	5
	muu energianeuvonta, energiatehokkuus	80	82
	muu energianeuvonta, uusiutuva energia	102	108
KASVINSUOJELU YM.	kasvintuotantotilojen elintarvike- ja rehuhygieniä (täydentävät ehdot)	18	117
	rehujen sekoitus ja eläinten ruokinta, rehuhygieniä (täydentävät ehdot)	167	504
	integroitu torjunta	290	562
	kasvinsuojelu (täydentävät ehdot)	372	968
	kasvinsuojelu täydentävien ehtojen ylittävien osin	107	354
LUOMU	luonnonmukaisen tuotannon ehdot	1 015	460
	eläintaudit, vain TSE-taudit sekä tuonti- ja vientiasiat (täydentävät ehdot)	8	199
TUOTANTOELÄIMET	eläinten hyvinvointi (täydentävät ehdot)	461	583
	eläinten hyvinvointi täydentävien ehtojen ylittävien osin	58	287
	eläinten hyvinvointikorvaus	693	575
	eläinten tunnistus ja rekisteröinti (täydentävät ehdot)	552	525
	eläintuotantotilojen elintarvikehygieniä ml. kielletyt aineet ja jäämät (täydentävät ehdot)	166	286
	ammoniakkipäästöjen vähentäminen ruokinnan avulla	2	4
	tuotantoeläinten terveydenhuoltosuunnitelma	926	1
TUOTANTOELÄIMET, terveydenhuoltosuunnitelmat	biologinen monimuotoisuus (täydentävät ehdot)	44	431
	biologinen monimuotoisuus täydentävien ehtojen ylittävien osin	273	86
	maisema (täydentävät ehdot)	71	529
	ravinttaselaskelmat	292	163
	vesien ja maaperän suojelu täydentävien ehtojen ylittävien osin	85	186
	vesiensuojelu (täydentävät ehdot)	326	954
	viherryttämistuen vaatimukset	1 178	2 291
	ympäristökorvauksen ehdot; ympäristökorvauksen toimenpiteiden muuttaminen	3 212	1 095
	ympäristösuunnitelma	5	6
	maatalousmaan säilyttäminen	130	700
	maaperä ja hiilivarasto (täydentävät ehdot)	174	500
	maatalouden ympäristötoimet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi ja siihen sopeutumiseksi	93	189
YMPÄRISTÖ			
INNOVAATIONEUVONTA			980

Taulukko 6. Neuvontakäynnit aihealueittain

Tehdyt neuvontakäynnit vuonna 2016				
ELY-keskukset	Neuvontoja	Neuvottuja tiloja	Tiloja yhteensä	% tiloista
Uusimaa	1 037	666	3 322	20,05
Varsinais-Suomi	873	685	5 490	12,48
Satakunta	399	310	3 123	9,93
Häme	864	642	3 678	17,46
Pirkanmaa	765	581	3 924	14,81
Kaakkois-Suomi	824	538	3 138	17,14
Etelä-Savo	769	480	2 444	19,64
Pohjois-Savo	1 477	931	3 652	25,49
Pohjois-Karjala	949	554	2 093	26,47
Keski-Suomi	1 114	696	2 660	26,17
Etelä-Pohjanmaa	865	678	5 694	11,91
Pohjanmaa	709	536	4 778	11,22
Pohjois-Pohjanmaa	1 450	950	4 396	21,61
Kainuu	284	192	776	24,74
Lappi	86	76	1 404	5,41
	12 465	8 515	50 572	17,63

Taulukko 7. Neuvonta ELY-keskuksittain

3.b) Laadun ja tehokkuuden toteutusmekanismit

Yksinkertaistetut kustannusvaihtoehdot (SCO) ¹, epäsuora indikaattori lasketaan automaattisesti

	Maaseudun kehittämissuunnitelman määrärahat yhteensä [maaseuturahasto]	Suunniteltu yksinkertaistettujen kustannusvaihtoehtojen osuus kaikista maaseudun kehittämissuunnitelman määrärahoista [%] ²	Yksinkertaistetuissa kustannusvaihtoehdoissa toteutuneet menot suhteessa maaseudun kehittämissuunnitelman kaikkiin määrärahoihin (kumulatiivinen) [%] ³
Erityiset rahastokohtaiset menetelmät, yhteisiä säännöksiä koskevan asetuksen 67 artiklan 5 kohdan e alakohta	2 359 699 338,00	80,37	33,88

¹ Yksinkertaistetuilla kustannusvaihtoehdoilla tarkoitetaan yhteisiä säännöksiä koskevan asetuksen 67 artiklan 5 kohdan mukaisia yksikkökustannuksia / kiinteitä määriä / kertakorvauksia, mukaan lukien kyseisen artiklan e alakohtan mukaiset maaseuturahaston erityiset menetelmät kuten yrityksen perustamiseen myönnettävät kertakorvaukset, kiinteämääräiset maksut tuottajaorganisaatioille sekä pinta-aloihin ja eläimiin liittyvät yksikkökustannukset

² Lasketaan automaattisesti ohjelmaversioiden toimenpiteistä 06, 09, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18

³ Lasketaan automaattisesti menoilmoitusten toimenpiteistä 06, 09, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18

Tuensaajien sähköinen hallinta [valinnainen]

	Maaseuturahaston rahoitus [%]	Asianomaiset toimet [%]
Tukihakemus		
Maksuhakemukset		
Valvonta ja noudattaminen		
Seuranta ja raportointi hallintoviranomaiselle/maksajavirastolle		

Keskimääräiset aikarajat, jonka kuluessa maksut tulevat tuensaajille [valinnainen]

[päivää] Tarvittaessa jäsenvaltion määräaika maksujen suorittamiselle tuensaajille	[päivää] Tuensaajille maksamisen keskimääräinen aika	Huomautukset

4. TEKNISEN AVUN JA OHJELMAN JULKISUUSVAATIMUSTEN TÄYTÄNTÖÖNPANOA VARTEN SUORITETUT TOIMET

4.a) Kansallisen maaseutuverkoston perustamiseen ja sen toimintasuunnitelman täytäntöönpanoon suoritettavat toimet ja sitä koskeva tilannekatsaus

4.a1) Toteutettavat toimet ja nykytilanne kansallisen maaseutuverkoston perustamisen suhteen (hallintorakenne ja verkoston tukiyksikkö)

Maaseutuverkoston perustaminen

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 kansallisen maaseutuverkoston perustaminen aloitettiin syksyllä 2014 valitsemalla maaseutuverkostolle avoimella haulla ensin johtaja ja sen jälkeen muut työntekijät. Näin maaseutuverkostoyksikkö pääsi aloittamaan työnsä vuoden 2015 alussa, heti sen jälkeen kuin komissio oli hyväksynyt uuden maaseudun kehittämisohjelman. Maaseutuverkoston rakennetta uudistettiin myös siten, että sen ohjausryhmässä ei enää ole kaikkien sidosryhmäorganisaatioiden edustajia, vaan maaseutuverkoston tavoitteita toteutetaan vaihtuvien työryhmien avulla. Ohjausryhmän valitaan avoimella haulla kahdeksi vuodeksi kerrallaan puheenjohtajat 2-4 ohjelman tavoitteiden kannalta merkitykselliselle teemalle. Puheenjohtajat kokoavat oman alansa asiantuntijoista koostuvan työryhmän, joka päättää itsenäisesti siitä, miten kyseiseen teemaan liittyviä ohjelman tavoitteita edistetään.

Maaseutuverkosto koostuu Manner-Suomen ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelmien keskeisistä toimijoista. Verkosto tiedottaa maaseudun kehittämisohjelmista ja järjestää niihin liittyviä tilaisuuksia, levittää tietoa ohjelmien hyvistä käytännöistä ja edistää maaseudun toimijoiden kansainvälistymistä.

Suomen maaseutuverkostoyksikkö eli maaseutuverkostopalvelut toimii Maaseutuviraston yksikkönä.

Maaseutuverkoston toimintaan suunnitellaan toimintasuunnitelmien avulla. Vuoden 2016 maaseutuverkostotoiminnan päätavoitteet ovat seuraavat:

- edesauttaa uuden ohjelmakauden käynnistymistä;
- esitellä ohjelmakauden 2014–2020 mahdollisuuksia maaseudun kehittämisessä ja biotalouden edistämiseksi;
- lisätä yhteistyötä ja verkostoitumista ohjelman toimijoiden välillä;
- esitellä Manner-Suomen ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämisohjelmien 2007–2013 hyviä käytäntöjä;
- edistää valittavan teemavuoden teeman sekä työryhmien teemojen osalta viestintää ja kehittämisohjelman toimintaa.

Verkoston toimintaa ohjaa ja linjaa maa- ja metsätalousministeriön asettama ohjausryhmä. Ohjausryhmä on asettanut työryhmiä, joiden kautta sidosryhmät osallistuvat verkoston toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Maaseutuverkoston työryhmät

Maaseutuverkoston työryhmätoimintaa uudistettiin uuden ohjelmakauden myötä. Työryhmät asetettiin ohjausryhmän toimesta ohjausryhmän temaattisiksi alatyöryhmiksi kahden vuoden määräajaksi vuosille 2015–2016. Työryhmien puheenjohtajat ovat ohjausryhmän jäseniä työryhmien toimintakauden ajan.

Työryhmätoiminnan tavoitteena on monipuolistaa ja syventää maaseutuverkostotyötä. Työryhmien kautta sidosryhmät voivat myös laajemmin osallistua ohjausryhmätyöhön, maaseutuverkoston toiminnan suunnitteluun ja sen toteuttamiseen. Ensimmäisten maaseutuverkoston työryhmien teemoina ovat olleet nuoret, ympäristö ja ilmasto, innovaatiot sekä elinkeinot ja yrittäjäyys. Ensimmäiset työryhmät toimivat vuoden 2016 loppuun asti. Nyt voidaan todeta työryhmätoiminnan uudistamisen tuoneen uusia ulottuvuuksia maaseutuverkoston toimintaan. Työryhmien kautta toimintaan on saatu mukaan uusia sidosryhmiä ja toiminnan sisältöön on tullut uudenlaista luonnetta. Työryhmien teemojen kautta maaseutuverkostotoiminnan painopisteet ovat nousseet hyvin esille.

4.a2) Toteutetut toimet ja nykytilanne toimintasuunnitelman toteuttamisen suhteen

Maaseutuverkoston työryhmät

Ensimmäisen toimintavuoden taustatyö tuottikin nyt tulosta, ja vuoden aikana työryhmät pääsivät yhä enemmän kiinni varsinaiseen kenttätyöhön. Vuoteen mahtui huippuseminaareja, kiertueita, messuja ja valtava määrä työryhmätyöskentelyn kehittämiseenliittyvää ajatustyötä, joka palvelee tulevien ryhmien toimintaa. Esimerkiksi Ympäristö-työryhmä järjesti menestyksekkään kansainvälisen seminaarin, joka kokosi lähes 200 osallistujaa.

Yrittäjäyys-ryhmän yhdessä Suomen Yrittäjien ja MTK:n kanssa järjestämä kiertue kertoi ja esitteli monipuolisesti maaseuturahaston yrittäjille tarjoamia mahdollisuuksia ympäri Suomen. Tilaisuudet kokosivat yhteen paikallisia yrittäjiä ja toimijoita yhteen. Vuoden aikana järjestettiin 11 tilaisuutta ympäri Suomea.

Nuoriso-työryhmän palvelupaketteina toteutettiin 26 nuorisotapahtumaa, jotka suunnattiin erityisesti nuorten yrittäjäyden ja työllistymisen edistämiseen. Nuoriso-työryhmän toimikausi huipentui nuorten yrittäjien innovaatio-ohjelma Karhunpesään. Ohjelmaan valittiin mukaan 44 nuorta yrittäjää ja asiantuntijaa, joiden tukena oli laaja joukko ulkopuolisia asiantuntijoita. Työskentely koostui verkkopohjaisista seminaareista, työskentelystä sähköisellä alustalla sekä varsinaisesta innovaatioleiristä.

Idea valtakunnallisesta lähiruokapäivästä syntyi Nuoriso-työryhmän aloitteesta, ja vuonna 2016 päätettiin kokeilla, miten tuottajat ja kuluttajat saadaan liikkeelle. Tavoitteena oli saada mukaan 100 tilaa ja tuottajaa, ja tässä onnistuttiin mainiosti. Virallisesti mukaan rekisteröityi lähes 200 tilaa, ja näiden lisäksi mukana oli lukuisia rekisteröitymättömiä osallistujia.

Innovaatiotyöryhmän toiminnan kantava ajatus oli toimia ajatushautomona ja ideoiden virtuaalisena pilotointialustana maaseudun innovaatiotoiminnan edistämiseksi.

Maaseutuverkoston työryhmät viestivät aktiivisesti omille kohderyhmilleen hyödyntäen usein jo olemassa olevia verkostojaan. Viestinnän koordinaatiota vahvistamalla työryhmien työstä olisi kenties saatu vielä enemmän irti, mutta näinkin työryhmät toivat loistavan lisän viestinnän resursointiin. Työryhmät jalkautuivat myös messuille kuten Porin SuomiAreenaan ja Jazzeille.

Nopeaan tiedonvälityksen ja somen maailmassa myös perinteiset konstit pitävät pintansa. Ympäristö- ja ilmastotyöryhmän perustamalla sähköpostilistalla oli vuoden 2016 lopussa jo lähes 190 tilaajaa ja listalle tulleita viestejä jatkolähetetään ahkerasti eteenpäin. Listan kautta työryhmän puheenjohtaja Eija Hagelberg lähettää tietoa ajankohtaisista tapahtumista, kiinnostavista materiaaleista ja rahoitushauista. Lista toimii

kaksisuuntaisesti; tilaajat myös lähettävät juttuvinkkejä.

Palvelupaketit

Vuosi 2016 näytti, että edellisenä vuonna lanseerattu palvelupakettikonsepti on toimiva tapa aktivoida verkostoa ja mahdollistaa tarpeellisten tapahtumien toteuttaminen. Niinpä palvelupakettitarjontaa päädyttiin laajentamaan koulutustapahtumista myös kv-toiminnan lisäämisen sekä innovaatioleirin järjestämisen tueksi. Vuoden aikana toteutettiin yhteensä 51 koulutuspalvelupakettitapahtumaa, kuusi kv-toiminnan palvelupakettia sekä yksi innovaatioleirin palvelupaketti, joka toteutettiin jo kesällä pilottitoimintana tulevaa konseptia testaten. Kentältä saatu palaute oli oikein positiivista. Suunnitelmia esitettiin kaikkiaan 82.

Alueverkostot

Vuonna 2015 alkanut mittava alueverkostopäivien kiertue jatkui vuoden 2016 puolelle. Alueverkostojen toiminnassa ja tarpeissa on suuria eroja. Kokonaisuutena voidaan kuitenkin sanoa että tilanne on hyvä. Pääsääntöisesti verkostot toimivat hyvin, ja pystyvät hyödyntämään maaseutuverkoston palveluita tehokkaasti. Jatkossa keskitytään edelleen vahvistamaan nykyistä toimintaa ja tukemaan erityisesti niitä verkostoja, joiden toiminnassa koetaan olevan haasteita. Myös tuleva maakuntauudistus tulee muuttamaan verkostojen toimintaa ja tarjoamaan uusia mahdollisuuksia niiden kehittämiseen.

Yrittäjyyskampanja Mahdollisuuksien maa

Vuoden suurimpana viestinnällisenä ponnistuksena oli *Mahdollisuuksien maa*, monikanavainen kampanja yrittäjille ja yrittämisestä kiinnostuneille. Kampanjalla kerrottiin maaseutuohjelman mahdollisuuksista ja haluttiin lisätä ohjelman tunnettuutta erityisesti kilpailukyvyyn luoja ja elinkeinojen kehittämisen ja uusien työpaikkojen mahdollistajana. Kampanja sisälsi verkkomainontaa, kampanjasivuston, tietoiskun YLE:llä ja kiertueen sekä kiertueelle tuotettua markkinointimateriaalia alueiden käyttöön.

Yksi suurimmista kampanjan ja teemavuoden onnistumisista oli viestintäyhteistyön tiivistyminen Suomen Yrittäjien ja MTK:n kanssa. Viestit levisivät tehokkaasti yrittäjille näiden valmiiden verkostojen kautta. Merkittävä osa teemavuoden viestintää oli kiertue, jonka maaseutuverkoston yrittäjyysryhmä järjesti yhdessä Suomen Yrittäjien ja MTK:n kanssa. Vuoden aikana järjestettiin 11 tilaisuutta ympäri Suomea. Tilaisuudet keräsivät yhteen yli 600 yrittäjää ja yrittäjyydestä kiinnostunutta, ja se sai hyvin näkyvyyttä myös mediassa: jättipotti saatiin heti kiertueen lähtölaukauksen yhteydessä Suomen Yrittäjien tekemästä uutisesta, joka nousi Suomen Yrittäjien vuoden 2016 luetuimmaksi jutuksi:

<https://www.yrittajat.fi/uutiset/546857-yrittajille-tarjolla-tukea-tana-vuonna-jopa-700-miljoonaa-harvatietaa-tayttavansa> Kampanjaviesti pääsi kevättalvesta myös Maaseudun Tulevaisuuden pääkirjoitukseen.

Kampanjavidео saatiin kahteen otteeseen kesällä ja syksyllä YLE:n tietoiskujen lähetyspaikalle, mikä näkyi huomattavana piikkinä verkkosivuilla.

Eritoten Yleisradion tietoisku ja juttu Suomen Yrittäjien lehdessä toivat maaseutuohjelman yritystuet monen sellaisen tietoon, jotka eivät aikaisemmin olleet niistä kuulleetkaan. Potentiaalisia tuensaajia tavoitettiin siis erinomaisesti.

Kampanjaa kiiteltiin alueilla siitä, että materiaaleihin oli helppo ohjata asiakkaita. Mahdollisuuksienmaa.fi-verkkosivusto luotiin tarjoamaan tietoa nimenomaan yrittäjän tarpeisiin vastaten: mikä on yrittäjän ongelma ja löytyykö maaseudun yritystuista ongelmaan ratkaisu? Sivustolla nostettiin esiin myös yrittäjyystarinoita eri puolilta Suomea videoiden ja kirjoitettujen juttujen kautta. Humoristinen *Millainen maaseudun yrittäjä olisit -testi* oli tarkoitettu sosiaaliseen mediaan. Sen tavoitteena oli tuoda epäsuorasti tietoa maaseudun yrittäjyydestä ja maaseutuohjelman yritystuista niillekin, keitä informaatio ei suoraan onnistu tavoittamaan.

Testissä vieraili yli 10 000 tuhatta kävijää.

Hyvinvointia koko Suomelle

Suurta yleisöä tavoitettiin myös TV-ohjelma Elixirin kanssa tehdyn yhteistyön kautta. Elixir on koko perheen liikunta- ja hyvinvointiohjelma, jota esitetään valtakunnallisella MTV3- ja AVA-kanavilla kolme kertaa viikossa. Lisäksi ohjelmalla on kattava sivusto MTV3.fi-verkkoportaalissa sekä YouTubessa. Elixir-ohjelma kuvataan lähes aina maaseudulla, ja haimme yhteistyössä sopivia kuvauskohteita kultakin eri paikkakunnilta. Lisäksi Elixir toimitti videosarjan teemalla Hyvinvointia koko Suomelle.

Sosiaalisessa mediassa terävöitettiin kanavia ja tavoitteita

Maaseutuverkoston someviestintä jatkoi hyvää kasvuaan myös vuoden 2016 aikana. Sosiaaliselle medialle luotiin kanavakohtaiset tavoitteet. Facebookissa saatiin vuoden aikana hieman yli 1300 uutta sivutykkääjää, joista moni seuraa sivun sisältöä hyvinkin aktiivisesti. Facebook-sivulla tarjoihtiin paitsi verkostotoimijoille ajankohtaisia asioita, myös runsaasti esimerkkejä ja tiedotusta maaseuturahaston tukimahdollisuuksista. Parhaimmat postaukset tavoittivat Facebookissa lähes 10 000 käyttäjää.

Twitterissä vakiinnutettiin vuoden 2016 aikana todella hyvin tunniste #maaseutu2020 koko maaseutuverkoston käyttöön, ja verkostokuulumisille saatiin aikaiseksi hienoja jatkotwiittausten kehii. Tunniste kokosi vuoden aikana tuhansittain terveisiä seminaareista, tapahtumista, hyvistä käytännöistä ja kuulumisista. MaaseutuFi-tilin yksittäisetkin twiitit tavoittivat säännönmukaisesti useita tuhansia näyttökertoja.

Youtubeen taltioitiin vuoden mittaan tallennettuja seminaari- ja koulutustilaisuuksia, ja myös alueelliset kuulumiset näkyivät entistä enemmän.

Esillä kansainvälisillä kentillä

Euroopan maaseutuverkostoille esiteltiin suomalaista osaamista. Vuoden 2015 lanseerauskampanja herätti yhä kiinnostusta ja sitä esiteltiin edellisen vuoden ENRD:n Rural Connections -lehden lisäksi nyt Euroopan maaseutuverkostojen tapaamisessa Amsterdamissa. Kevään 2016 Rural Connections -lehdessä Suomen maaseutuverkosto oli jälleen esillä, tällä kertaa aiheena oli arviointi ja itsearviointi ja miten näitä Suomessa toteutetaan. EU Rural Review -julkaisun molemmissa vuoden 2016 numeroissa oli mukana Suomesta nostettu esimerkki. Vuoden jälkimmäisessä numerossa esillä ollut Arctic Warriors -yritys oli myös yksi Mahdollisuuksien maa -kampanjamme esimerkkiyrityksistä. Punkalaitumen kotouttamishankkeita esiteltiin vuonna 2016 Euroopan komission sosiaalisten innovaatioiden sivulla ja kotouttamista käsittelevässä EAFRD-hankelehtisessä.

Rural Connections, kevät 2016 (arviointi)

Rural Review, numero 22 - Smart and competitive food and drink supply chains (Arctic Warriors)

EAFRD Project Brochure – Migrant and refugee integration (Punkalaidun)

4.b) Toteutetut toimet sen varmistamiseksi, että ohjelma julkistetaan (komission täytäntöönpanoasetuksen (EU) N:o 808/2014 13 artikla)

Viestintäverkosto

Viestinnän keskeisenä toteuttajana toimi edelleen viestintäryhmä, joka koostuu maa- ja metsätalousministeriön, Maaseutuviraston ja verkostopalveluiden ohjelmaviestinnän tekijöistä. Ryhmä on tiiviissä yhteistyössä valtakunnallisen viestintäverkoston kanssa ja erityisesti viestintähankkeiden ja viestinnän yhdyshenkilöiden kanssa.

Tavoitteiden toteutuminen

Viestinnän tavoitteet vuodelle 2016 olivat:

1. Maaseutuohjelman tunnettuus erityisesti elinkeinojen kehittämisen, yrittäjyyden ja uusien työpaikkojen mahdollistajana kasvaa.
2. Maaseutuohjelman tulokset ja mahdollisuudet nousevat esiin tarinoiden ja elävien esimerkkien kautta.
3. Viestintäverkosto vahvistuu ja vakiinnuttaa paikkansa

Tavoite yksi syntyi tarpeesta kohentaa taloudellisesta alavireestä kärsivää yrittäjyysilmapiiriä ja luoda uskoa yrittämisen tulevaisuuteen. Tavoitetta lähdettiin toteuttamaan *Mahdollisuuksien maa* -kampanjalla, josta lisää kohdassa 2a2. Erityisteemoina nostettiin esiin myös biotalouteen ja ravinteiden kierrätykseen liittyvä yrittäjyys ja niihin liittyvät tukimahdollisuudet. Luonnonvarakeskuksen koordinoima *Maatalouden ravinteet hyötykäyttöön* -kärkihanke teki tehokasta viestintää ja näkyi muun muassa Maaseudun Tulevaisuudessa kattavasti. Viestintäyhteistyö hankkeen kanssa oli tiivistä.

Toisaalta viestintään haettiin tehoa ja tunnetta tarinallisuudesta ja elävistä esimerkeistä. Vuoden aikana nostettiin esiin lukuisia rahoitusta saaneita yrittäjiä eri puolilta Suomea. Esimerkkejä jaettiin erityisesti ohjelman Facebook-kanavalla, jonka tavoitettavien ihmisten määrä on jatkuvasti kasvanut. Yrittäjätarinat ovatkin Maaseutu - tilaa elämälle -Facebook-sivun suosituimpia sisältöjä. Tarinallisuudesta ja kiinnostavuudesta koulutettiin maaseutuviestijöitä, ja aiheeseen palataan jatkossa.

Kolmannen tavoitteen täyttymiseen voidaan olla hyvin tyytyväisiä, sillä viestintäverkosto toimi aktiivisemmin kuin koskaan. Viestintäverkosto vahvistui vuoden aikana uusilla edustajilla. Kasvokkain tapaamisten lisäksi verkosto järjesti useita videoneuvotteluja ajankohtaisista aiheista.

Lisätavoitteina haluttiin vahvistaa viestinnän kohderyhmä- ja tavoitelähtöisyyttä. Siihen panostettiin erityisesti vuoden teemakampanjassa sekä Maaseutu.fi-sivuston uudistuksessa, joka vuoden lopulla käynnistyi.

Tukihaun viestintä herätti tunteita

Tukihaun viestintä ja erityisesti Maaseutuvirasto olivat kovan paineen keskellä vuonna 2016. Uuden ohjelmakauden tukiehdot, muutos maksuaikataulussa sekä Hyrrä-järjestelmään siirtyminen edellyttivät tarkkaa viestintää. Mavin uutiskirjeet niin hallinnon toimijoille kuin viljelijöille tavoittivat tarkasti kohderyhmää. Viljelijöille ja neuvoijille lähtevä kirje julkaistiin 22 kertaa.

Uuden ohjelmakauden muutokset ajoittuivat samaan aikaan maatalouden kannattavuuden heikentymisen ja maatalojen kasvavien maksuvaikeuksien kanssa. MTK:n maaliskuussa järjestämässä viljelijöiden mielenilmauksessa tyytymättömyys kohdistettiin Maaseutuvirastoon. Viestinnässä ennakoitiin, perusteltiin

tilannetta ohjelmakauden vaihtumisella ja todettiin Suomen onnistuneen maksatusten aloituksessa ensimmäisenä EU-maana. Viestiä ei kuitenkaan saatu perille ymmärrettävästi. Alle 5 prosenttia vuonna 2015 haetuista viljelijätuista maksettiin myöhemmin kuin maksuaikataulussa luvattiin. Tästä huolimatta ”myöhässä maksaminen” jäi elämään julkisuudessa.

Menestyksiä saatiin sen sijaan sähköisessä tukihaussa. Kevään viljelijätukihaun sähköisten hakemusten määrässä rikottiin 90 prosentin raja. Tietoisuus mahdollisuudesta käyttää viljelijätukihaussa sähköistä asiointia on hyvä. Kenties jopa niin hyvä, ettei sähköisen asioinnin kasvuun pysty enää viestinnän keinoin merkittävästi vaikuttamaan.

Uuden tietojärjestelmän, Hyrrän, käyttöönotossa oli vaikeuksia, mikä aiheutti päällekkäistä työtä ja ärtymystä kentällä. Keväällä saadun palautteen perusteella lisättiin suoraa viestintää ELY-keskuksille ja Leader-ryhmille. Vuonna 2016 lähetettiin ensimmäiset sähköpostiuutiskirjeet hanke- ja yritystuki hakijoille. Aitta-uutiskirjeitä hallinnolle julkaistiin 11 kertaa. Kuukausittaisen Aitta-uutiskirjeen tavoitteena on antaa hallinnolle ennakoivaa tietoa tukien toimeenpanosta. Uutiskirjeen kohderyhmänä ovat ELY-keskukset, kuntien maaseutuelinkeinoviranomaiset ja Leader-ryhmät.

Viestintäverkosto ja viestintähankkeet sen kulmakivinä

Viestintäverkostoa on rakennettu edelliseltä ohjelmakaudelta alkaen, jotta kaikkialta maasta saataisiin sisältöä valtakunnalliseen viestintään, jotta valtakunnallisesti tuotettu viestintämateriaali hyödyttäisi mahdollisimman laajaa joukkoa, ja jotta päällekkäiseltä työltä välttyttäisiin. Vuonna 2016 elettiin monessa mielessä viestintäverkoston parasta aikaa, sillä lähes joka alueella oli käynnissä viestintähanke, ja viestintäverkoston työskentelyyn osallistuvia ihmisiä oli enemmän kuin koskaan.

Tärkeänä viestintäverkoston päivittäisen keskustelun kanavana toimi yhteinen Facebook-ryhmä, jossa kyseltiin, ihmeteltiin, tiedotettiin, vinkattiin ja ideoitiin yhdessä hyvinkin vilkkaasti. Ryhmässä oli vuoden lopussa 216 jäsentä. Vuoden aikana pidettiin kolme videokokousta ja viestintähankkeiden tapaaminen. Lisäksi neljä alueellista tapaamista, koulutukset sekä viestintäleiri osoittivat viestintäyhteistyön tarpeellisuuden. Alueellisissa tapaamisissa voitiin keskittyä kunkin alueen erityistarpeisiin ja vahvistettiin alueellista yhteistyötä. Koulutukset oikeakielisyydestä, sosiaalisesta mediasta ja viestinnän mittaamisesta olivat hyvää peruskoulutusta koko laajalle viestintäverkostolle. Viestintäleirille kutsuttiin viestintää päätoimenaan tekeviä ja keskeisten sidosryhmien viestinnän tekijöitä ja päästiin pureutumaan syvälle maaseutuviestinnän kysymyksiin.

Viestintähankkeilla on merkittävä rooli viestinnän lisäarvon tuottajina. Osaavat viestinnän ammattilaiset ovat tehneet suunnitelmallista ja korkealaatuista viestintää, mihin monella alueella ei olisi muutoin resursseja. Hankkeilla on suuri merkitys alueen viestinnän koordinoinnissa ja alueen erityispiirteiden esiin nostamisessa. Hankkeet kouluttivat alueensa toimijoita. Erityisesti sosiaalisen median koulutuksille oli tilausta.

Paikallisuus on valttia maaseutuohjelman markkinoinnissa. Leader-ryhmät ja ELY-keskukset järjestivät lukuisia eriteemaisia tilaisuuksia, joihin saatiin pääsääntöisesti erittäin hyvin osallistujia, joiden arvioidaan vaikuttaneen suoraan ja myönteisesti myös tukihakemusten määrään. Kentän toimijat ovat olleet aktiivisia paikallis- ja aluemedioiden suuntaan, mikä on tuonut ohjelmalle arvokasta näkyvyyttä. Arvokas viestinnällinen rooli on myös valtakunnallisilla hankkeilla, joista erityisesti Rural Finland, Aitoja makuja ja Luomu ovat satsanneet erityisesti viestintään.

Tukihaun ohjeistukseen ja sen selkeyteen panostettiin. Erityisesti sähköinen tukihaku on vaikuttanut siihen, että hakijat kaipaavat hyvin seikkaperäistä ohjeistusta. Kaivattu hanketoimijan käsikirja päivitettiin

yhdessä Leader-ryhmien kanssa ja julkaistiin helposti päivitettävänä verkko-oppaana.

Yhteiset viestintämateriaalit olivat ahkerassa käytössä vuoden aikana, erityisesti Tailorframe -kuvauskonsepti, joka kiersi messuja ja muita tilaisuuksia ja jonka kautta kuvia saattoi jakaa myös sosiaalisessa mediassa. Yhteisinä materiaaleina käytössä olivat myös messuseinämä, telta ja lomakepohjia (juliste, käyntikortti, ilmoitus, tarra jne.).

Maaseutuverkoston kuvapankki uudistettiin täysin vuoden 2016 keväällä, ja uudistus sai valtavasti hyvää palautetta. Uudistuksessa kuvien määrää karsittiin ja panostettiin enemmän laatuun. Kuvituskuvina toimivat valokuvat jaoteltiin nyt neljään eri teemaan: Yrittäjyys, Maa- ja metsätalous, Luonto ja Ihmiset. Lisäksi on saatavilla yleisiä kuvituskuvia sekä logot ja lomakepohjat. Sopivan kuvan löydettävyyttä lisäsi mahdollisuus asiasanoihin perustuvaan hakuun.

Tuensaajien viestintä

Hakijoiden käyttöön tuotettiin valmiita tiedotuskylttipohjia, joita hakijat voivat käyttää täyttääkseen viestintävelvollisuudet. Hakijoiden viestinnän avuksi tuotettiin myös kirje-, esitys- ja ilmoituspohjia, joissa on valmiina maaseuturahaston tunnus. Monet hankkeet ovat toiminnallaan ylittäneet uutiskynnyksen niin paikallis-, alue- kuin valtakunnan medioissa. Uuteen hanketoimijan käsikirjaan koottiin vinkkejä myös hyvään hankeviestintään.

Visuaalisuus entistä suuremmassa roolissa

Visuaalisuus korostuu viestinnässä yhä enemmän ja enemmän. Kuvan sisältävät julkaisut toimivat sosiaalisessa mediassa, mistä syystä erityisesti infograafien kysyntä on kasvanut.

Suomalaisen Leaderin 20-vuotisjuhlaa vietettiin syyskuussa. Juhlaa vietettiin paitsi historiaa tarkastellen, myös tulevaan katsoen ja ottaen kantaa Leaderin mahdollisuuksiin aluehallintouudistuksessa. Aihe saatiin esille myös Suomen EU-edustuston kolumnisarjassa. Juhlaan valmistui kuvitussarja Leaderistä.

Yritystuista, maksatuksen hakemisesta ja ympäristökorvauksesta valmistuivat infograafit perinteisten esitteiden rinnalle. Myös esitteissä on panostettu kuvitukseen, ja uudet esitteet (yritysryhmähanke, ravinteiden kierrätys) on tuotettu ohjelmakauden alussa lanseeratun kuvamaailman mukaan.

Myös videoita tehtiin yhä enemmän ja myös pienemmällä kynnyksellä omin voimin. Nuorisotyöryhmä organisoi Mun maaseutu -kuvakisan, jonka satoa jaettiin maaseutuverkoston Instagram-tilillä kuten myös Tailor frame -kuvia.

Tietoa tuloksista

Yritys- ja hanketuissa vuosi 2016 oli ensimmäinen toimeenpanon vuosi. Maksun saaneita esimerkkejä oli vielä vuonna 2016 jokseenkin vähän, mutta se ei estänyt kiinnostavien hankkeiden esittelyä. Alueet esittelivät käynnistyneitä hankkeita, ja myös edellisen ohjelman tukikohteita hyödynnettiin. Yrittäjyyskampanjassa mahdollisuuksista kerrottiin nimenomaan elävien esimerkkien kautta. Muun muassa Keski-Suomen ohjelmaviestinnässä panostettiin erityisesti siihen, että mahdollisuuksista kerrotaan aina tulosten kautta, ja hyviä kokemuksia kerätään hankkeilta matalan kynnyksen verkkolomakkeen kautta pitkin matkaa.

Maaseutu.fi-sivustolla julkaistiin hankerekisteri, josta tietyn teeman mukaisten tai tietyn alueen rahoitettujen kohteiden etsiminen käy vaivatta. Rekisteri sisältää hanketuet ja osan yritystuista ja se

päivittyy joka päivä.

Ohjelman tuloksista viestimisessä nähtiin monenlaisia tapoja ja kanavia. Kaakon Kantri -viestintähanke kutsui kaksi aktiivista bloggaajaa päiväksi tutustumaan rahoitettuihin kohteisiin. Uutiskirjeitä ja liitelehtiä tehtiin. Suomen Kylätoiminta, maaseutuverkosto ja maaseutupolitiikan neuvosto tuottivat muun muassa yhteisen kotouttamista maaseudulla käsittelevän liitelehden Maaseudun Tulevaisuuden väliin, samoin maaseutuverkoston ympäristötyöryhmä, jonka ympäristöaiheinen liitelehti ilmestyi keväällä. Keski-Suomen viestintähanke tuotti hankekortteja, joiden avulla tuloksia esiteltiin mm. kuntapäättäjille. Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan ja Etelä-Savon ELY-keskukset tuottivat yhteisen lehden, jota jaettiin alueilla. Etelä-Pohjanmaan Leader-ryhmät juhlistivat Leader-työn 20-vuotisjuhlaa kiertonäyttelyllä ja kiertoajelulla, jossa tutustuttiin rahoitettuihin kohteisiin.

Ohjelman vaikuttavuuden osoittaminen puhututti jatkuvasti enemmän ja nostettiin yhdeksi vuoden 2017 painopisteistä.

5. TOIMET, JOTKA ON TOTEUTETTU ENNAKKOEHTOJEN TÄYTTÄMISEKSI

5.a) Yleisten ennakkoehtojen täyttymättä jääneet kriteerit

Yleinen ennakkoehto	Arviointiperuste
G7 - Tilastojärjestelmät ja tulosindikaattorit :on olemassa tilastopohja, joka on tarpeen ohjelmien tehokkuuden ja vaikutusten arvioinnissa On olemassa tulosindikaattorijärjestelmä, jonka avulla valitaan toimet, joilla edistetään tehokkaimmin haluttuja tuloksia, seurataan tulosten toteutumista ja suoritetaan vaikutustenarviointeja	G7.b - Tilatototietojen oikea-aikaista keräämistä ja yhdistämistä koskevat järjestelyt, joissa on järjestelyt yhdistettyjen tietojen julkistamista ja julkista saatavuutta varten

5.b) Sovellettavien yleisten ennakkoehtojen täyttämiseksi toteutetut toimet

Yleinen ennakkoehto	Arviointiperuste	Toteutettavat toimet	Määräaika	Ehtojen täyttymisestä vastaava elin	Toteutetut toimet	Ehtojen täyttymisajankohta	Komission kanta	Huomautuksia
G7	G7.b	<p>CAPin vaikuttavuusindikaattoreiden tilastointijärjestelmän luominen Tikeen.</p> <p>Tietojärjestelmien rakentaminen ja kehittäminen vastaamaan ohjelmakauden 2014–2020 seurannan tarpeita.</p>	31/12/2015	Maaseutuvirasto, Luonnonvarakeskus ja maaja metsätalousministeriö	<p>Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020 hyväksyttiin 12.12.2014. Hyväksytyssä ohjelmassa ennakkoehdon G7 Tilastojärjestelmät ja tulosindikaattorit alakohta b ei täytynyt. Ohjelma-asiakirjassa esitetään, että ennakkoehdon täyttymiseksi luodaan CAPin vaikuttavuusindikaattoreiden tilastointijärjestelmä ja rakennetaan ja kehitetään tietojärjestelmät vastaamaan ohjelmakauden 2014–2020 seurannan tarpeita.</p> <p>CAPin vaikuttavuusindikaattoreiden tilastojärjestelmä on toteutettu ja palvelu löytyy osoitteesta http://stat.luke.fi/indikaattorit.</p> <p>Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 tilastotiedot kerätään oikea-aikaisesti Tukisovelluksessa sekä HYRRÄ- ja Rahtujärjestelmissä. HYRRÄ-järjestelmän julkinen hankerekisteri julkaistaan 30.11.2016 mennessä osoitteessa http://www.mavi.fi/fi/tietoa-meista/tietopalvelut/Sivut/Hankerekisteri.aspx. Tukisovelluksesta ja Rahtusta voi tilata raportteja osoitteesta Tilausraportointi@maanmittauslaitos.fi. Lisäksi seurantatiedot sekä ohjelma keskeiset tulokset julkaistaan vuosittain Maaseutu.fi-sivuilla osoitteissa https://www.maaseutu.fi/fi/maaseutuohjelma/arvionti-ja-seuranta/vuosikertomukset/Sivut/default.aspx ja https://www.maaseutu.fi/fi/maaseutuohjelma/arvionti-ja-seuranta/edistymismittarit/Sivut/default.aspx.</p>	30/11/2016	Myönteinen	

5.c) Prioriteettisidonnaisten ennakkoehtoien täyttymättömät kriteerit

Prioriteettisidonnainen ennakkoehto	Arviointiperuste
-------------------------------------	------------------

5.d) Sovellettavien prioriteettisidonnaisten ennakkoehtojen täyttämiseksi toteutetut toimenpiteet

Prioriteettisidonnainen ennakkoehto	Arviointiperuste	Toteutettavat toimet	Määraaika	Ehtojen täyttymisestä vastaava elin	Toteutetut toimet	Ehtojen täyttymisajankohta	Komission kanta	Huomautuksia
-------------------------------------	------------------	----------------------	-----------	-------------------------------------	-------------------	----------------------------	-----------------	--------------

5.e) (Valinnaiset) lisätiedot toteutettuja toimia koskevan taulukon täydentämiseksi

Ei lisätietoja.

6. KUVAUS ALAOHJELMIEN TOTEUTTAMISESTA

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmassa ei ole alaohjelmia.

7. TIETOJEN JA OHJELMAN TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISESSA TAPAHTUNEEN EDISTYMISEN ARVIOINTI

7.a) CEQ01-1A - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on tuettu innovointia, yhteistyötä ja tietopohjan kasvattamista maaseutualueilla?

7.a1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo

Kohdealaa 1A vaikuttavat koulutus ja tiedonvälitys (M01), neuvonta (M02) ja yhteistyö (M16).

Vuoden 2016 aikana käynnistettiin selvitys neuvontatoimenpiteen (M02) toteutuksesta, tuloksista ja alustavista vaikutuksista. Arviointia toteuttavat MDI ja Avaintaito. Väliraportti valmistuu keväällä 2017. Arvioinnissa esille tulleita havaintoja ja suosituksia otetaan käyttöön välittömästi viestinnässä, koulutuksissa ja seminaareissa.

Koulutuksen ja tiedonvälityksen (M01) ja yhteistyön (M16) arviointeja ei ole toimeenpanon tässä vaiheessa tarkoituksenmukaista käynnistää.

7.a2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki

Arviointikriteerit	Yhteinen tulosindikaattori	Lisätulosindikaattori
Neuvonta on lisännyt viljelijän osaamista maatalojen nykyaikaistamisessa ja kilpailukyvyntarvonnassa	T1: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14, 15 ja 35 artiklan mukaisten menojen prosenttiosuus suhteessa maaseudun kehittämissuunnitelman kokonaismenoihin (kohdeala 1A)	
Hankkeet ja neuvonta edistivät innovatiivisuutta, uudistamista ja uuden tiedon levittämistä	T1: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14, 15 ja 35 artiklan mukaisten menojen prosenttiosuus suhteessa maaseudun kehittämissuunnitelman kokonaismenoihin (kohdeala 1A)	
Neuvonta on lisännyt viljelijän osaamista maatalan hoitamisessa, ympäristökysymyksissä, eläinten hyvinvointi- ja terveysasioissa, energiatehokkuuden parantamisessa ja/tai ilmastomuutoksen aiheuttamien riskien varautumisessa	T1: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14, 15 ja 35 artiklan mukaisten menojen prosenttiosuus suhteessa maaseudun kehittämissuunnitelman kokonaismenoihin (kohdeala 1A)	
Operationaalisia ryhmiä on perustettu		
EIP:n operationaalisiin ryhmiin on osallistunut useita kumppaneita		Yhteistyöhankkeisiin osallistuvien kumppaneiden lukumäärä ja tyypit
EIP:n operationaaliset ryhmät ovat panneet täytäntöön ja jakaneet tietoa innovatiivisista		Sellaisten tuettujen innovatiivisten toimien lukumäärä, joiden täytäntöönpanosta ja jakamisesta

hankkeista		ovat vastanneet EIP:n operatiiviset ryhmät
------------	--	--

7.a3) Käytetyt menetelmät

Neuvonta (M02)

Seurantatiedot saadaan Hyrrä-tietojärjestelmistä ja analyysit tehdään niiden perusteella. Mavi käyttää Qlikview-raportointivälinettä arvioinnissa käytettävän aineiston lajitteluun. Qlikview mahdollisti nopean ja täsmällisen tietojen tuottamisen tehtyyn arvioinnin väliraporttiin, mikä helpotti arviointityötä. Tiedot ovat ajantasaisia ja raportointivälineet ovat erinomaisia.

Arvioinnissa hyödynnetään arviointiaineiston triangulaatiota ja monimenetelmäisyyttä (mixed methods), mikä tarkoittaa, että aineistojen ja tiedonkeruun, analyysin ja metodologian sekä kohderyhmien suhteen käytetään useita eri menetelmiä (tietoaineistot, dokumentoidut materiaalit, selvitykset, haastattelut), joilla varmistetaan ajantasaiset ja luotettavat havainnot, päätelmät ja suositukset.

7.a4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot

Indikaattorityyppi	Indikaattorin koodi ja nimi (yksikkö)	Suhde	Indikaattorin arvo	Laskettu bruttoarvo	Laskettu nettoarvo	Tietolähteet
Yhteinen tulosindikaattori	T1: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14, 15 ja 35 artiklan mukaisten menojen prosenttiosuus suhteessa maaseudun kehittämissuhteen kokonaismenoihin (kohdeala 1A)	Kyllä	0.06%			Hyrrä
Lisätulosindikaattori	Yhteistyöhankkeisiin osallistuvien kumppaneiden lukumäärä ja tyypit	Ei				
Lisätulosindikaattori	Sellaisten tuettujen innovatiivisten toimien lukumäärä, joiden täytäntöönpanosta ja jakamisesta ovat vastanneet EIP:n operatiiviset ryhmät	Ei				

7.a5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen

Neuvonta (M02)

Ongelmia ei ole ollut.

7.a6) Vastaus arviointikysymykseen

Neuvonta (M02)

Neuvonnan avulla on lisätty viljelijöiden tietämystä mm. tukiehtojen noudattamiseen, viljelytoimenpiteiden suunnitteluun, riskien hallintaan ja tuotannon laadun parantamiseen.

7.a7) Päätelmät ja suositukset

7.a7.a) *Päätelmä/suositus 1*

Päätelmä:

Neuvonta (M02)

Jatketaan tehokasta viestintää ja koulutuksia.

Suositus:

Neuvonta (M02)

Neuvonnan elinkaari on otettava huomioon (= ei ole vain ohjelmakauden alun asia). Neuvonnan profiilin on noustava.

7.a7.b) *Päätelmä/suositus 2*

Päätelmä:

Neuvonta (M02)

YTA-alueiden (kuntien) viranomaisille järjestetään täsmäkoulutusta neuvonnasta ja sen kertomisesta viljelijöille, jotta neuvonnan viestintää viedään myös paikallistasolle. MMM ja Mavi tuovat muun viljelijöille menevän viestinnän yhteydessä esille mainintoja, miten neuvontaa voi hyödyntää.

Suositus:

Neuvonta (M02)

Neuvonnan kohdentumisen kysymyksiin on pureuduttava. Neuvonnan saavutettavuutta on parannettava.

7.a7.c) Päätelmä/suositus 3

Päätelmä:

Neuvonta (M02)

Ensimmäisen kokonaisen toimeenpanovuoden jälkeen viestintää viedään enemmän paikallistasolle.

Suositus:

Neuvonta (M02)

Viestintää on kehitettävä ja kohdennettava. Viestinnässä on panostettava hyviin paikallisiin tarinoihin.

7.b) CEQ02-1B - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu yhteyksien vahvistamista maatalouden, ruuantuotannon, metsätalouden sekä tutkimuksen ja innovoinnin välillä, mukaan lukien ympäristöasioiden hallinnan ja ympäristönsuojelun tason parantaminen?

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelmakauden tässä vaiheessa ei ole vielä tarkoituksenmukaista analysoida toimenpiteiden vaikutuksia.

7.c) CEQ03-1C - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on tuettu elinikäistä oppimista ja ammatillista koulutusta maa- ja metsätalousaloilla?

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelmakauden tässä vaiheessa ei ole vielä tarkoituksenmukaista analysoida toimenpiteiden vaikutuksia.

7.d) CEQ04-2A - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on parannettu tuettujen maatilojen taloudellista suorituskykyä ja nykyaikaistamista erityisesti markkinoille osallistumisen ja markkinoille suuntautumisen sekä maatalouden monipuolistamisen avulla?

7.d1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo

<p>Ensisijaisesti kohdealaan 2A vaikuttavat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koulutus (M01), Neuvonta (M02), Maatalousinvestoinnit (M04.1) <p>Toissijaisesti vaikuttavat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Luonnonhaittakorvukset (M13), Eläinten hyvinvointikorvaukset (M14)
--

7.d2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki

Arviointikriteerit	Yhteinen tulosindikaattori	Lisätulosindikaattori
Eläinten hyvinvointiin ja terveyteen panostaminen sekä luonnonhaittakorvukset ja niiden eriyttäminen viljelyjärjestelmittäin ovat parantaneet tilojen taloudellista suorituskykyä.	R1 / T4: niiden maatilojen prosenttiosuus, jotka saavat maaseudun kehittämisohjelmasta tukea rakenneuudistukseen tai nykyaikaistamiseen tehtäviin investointeihin (kohdeala 2A)	
Maatalouden rakenne on kehittynyt Suomessa.	R2: tuettujen maatilojen maatalouden tuotoksen/vuosityöyksikkö muutos (kohdeala 2A)*	
Neuvonnalla ja innovaatiotoiminnalla on edistetty maatalouden nykyaikaistamiseen ja kilpailukyyn parantumiseen.	R1 / T4: niiden maatilojen prosenttiosuus, jotka saavat maaseudun kehittämisohjelmasta tukea rakenneuudistukseen tai nykyaikaistamiseen tehtäviin investointeihin (kohdeala 2A)	

7.d3) Käytetyt menetelmät

Arvioinnissa on hyödynnetty julkisia tilastoja ja erikseen pyydettyjä tilastoaineistoja. Tilastotietoa on kuvattu ja analysoitu. Lisäksi tilastoaineiston perusteella on laskettu arvot EU:n yhteisille indikaattoreille R1 ja T4. Yhteiset indikaattorit lasketaan seuraavasti:

R1: Niiden maatilojen prosenttiosuus, jotka saavat maaseudun kehittämisohjelmasta tukea rakenneuudistukseen tai nykyaikaistamiseen tehtäviin investointeihin

Investoineet maatilat (kpl) / Kaikki maatilat (kpl)

T4: Nuorten viljelijöiden osuus tehdyistä investoinneista

Nuorten viljelijöiden tekemät investoinnit (kpl) / Kaikki investoinnit (kpl)

R2:

Maatalouden kokonaistuotto (SE 131) / Keskimääräinen työpanos vuodessa (SE 0101) =
 [kasv.vilj.kok.tuotto (SE 135) + kotiel. tuot.kok.tuotto (SE 206) + muu tuotto (SE 256)] /
 keskimääräinen työpanos vuodessa (AWU)

Lisäksi arvioinnin apuna on käytetty soveltuvien osin aikaisempien kyselytutkimusten aineistoja.

Kyselytutkimusten aineisto täydentää tuloksellisuusarviointia niiltä osin, kun tilastotietoa ei ole saatavilla.

7.d4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot

Indikaattorityyppi	Indikaattorin koodi ja nimi (yksikkö)	Suhde	Indikaattorin arvo	Laskettu bruttoarvo	Calculated gross value out of which Primary contribution	Calculated gross value out of which Secondary contribution, including LEADER/CLLD contribution	Laskettu nettoarvo	Tietolähteet
Yhteinen tulosindikaattori	R2: tuettujen maatilojen maatalouden tuotoksen/vuosityöyksikkö muutos (kohdeala 2A)*	Ei						Aineistona käytetään FADN-aineistoa. Indikaattorin laskennassa ovat mukana kaikki kirjanpitotilat, koska Suomessa valtaosa maailoista osallistuu maaseutuohjelmaan. Ei-osallistujien tilojen joukko on pieni eikä ei ole vertailukelpoinen.
Yhteinen tulosindikaattori	R2: Muutos tuettujen tilojen maataloustuotoksessa (kohdeala 2A)*	Ei						
Yhteinen tulosindikaattori	R2: Vuosityöyksikkö (kohdeala 2A)	Ei						
Yhteinen tulosindikaattori	R1 / T4: niiden maatilojen prosenttiosuus, jotka saavat maaseudun kehittämissuostusta tukea rakennemuutokseen tai nykyaikaistamiseen tehtäviin investointeihin (kohdeala 2A)	Kyllä	0.99%					Hyrrä

7.d5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen

Ohjelmakauden 2014-2020 käynnistyminen viivästyi ja ohjelma saatiin käyntiin joiden toimenpiteiden osalta vasta vuoden 2015 aikana. Neuvonta- ja koulutustoimenpiteet eivät ole vielä käynnistyneet talousneuvonnan osalta. Näiden toimenpiteiden tuloksellisuutta ei voida vielä arvioida.

Investointituen maksatukset saatiin toden teolla käyntiin vasta vuonna 2016. Näin investoinnit lykkääntyivät ja tavoiteindikaattori laahannee hieman jäljessä suhteessa siihen, jos ohjelma olisi ollut käynnissä vuoden pidempään. ELY-keskusten raportointitapa eroaa toisistaan eikä niiden tuottama materiaali ole vertailukelpoista. Näin alueiden välinen vertailu ei ole mahdollista.

Maatalouden rakennekehitystä kuvaavien tilastojen tilastointitapa. Esimerkiksi Lapissa maatilojen lukumäärä on lisääntynyt ohjelmakauden aikana. Havaitun kokonaiskehityksen valossa tämä ei ole uskottavaa. Toisaalta rakenteen ohjelmanmukaisen kehityksen arviointi on haastavaa, sillä ohjelmassa ei ole

määritelty, mikä on suotuisaa rakennekehitystä.

Ohjelman nettovaikutuksen vaikutus maatalouden kilpailukykyyn on vaikea tunnistaa. Ohjelmaa suurempi vaikutus maatalouteen on yleisen taloustilanteen kehittymisellä, kotimaisen ostovoiman kehittymisellä sekä maataloustuotteiden ja tuotantopanosten maailmanmarkkinahinnoilla.

Tulosindikaattori R2 laskentaan liittyen arvioinnin yhteydessä havaittiin kansallisesä ja FADN aineistossa raportoitavan vuosityöpanoksen eroavan toisistaan. FADN:n aineiston tieto vuosille 2015 ja 2016 ei ole käytettävissä. Tuloksellisuusarvioinnin aikataulun puitteissa asiaa ei ehditty selvittämään, joten indikaattorille R2 ei laskettu arvoa.

7.d6) Vastaus arviointikysymykseen

Maatalouden rakennekehitys on edennyt ohjelmakauden aikana. Ohjelman tavoitteissa ei ole määritelty suotuisaa rakennekehitystä. Maatalouden kilpailukykyyn kehittymisen näkökulmasta tarkasteltaessa ohjelman säilyttävä ominaisuus ei ole optimaalinen. Kilpailukykyyn kannalta maatalouden rakenteen tulisi kehittyä aikaisempaa tehokkaammin.

Haastavasta yleisestä taloustilanteesta huolimatta maatilat ovat investoineet aktiivisesti. Ohjelmakauden käynnistymisen lykkääntyminen on myöhästyttänyt investointeja. Siitä huolimatta vuoden 2016 loppuun mennessä 18,0 % (157,5 miljoonaa euroa) toimenpiteelle sidotusta 871,4 miljoonasta eurosta oli sidottu tuleviin investointeihin. Maatalouden investointituen avulla on tuettu erityisesti hankkeita, joiden tavoitteena on tuotannon nykyaikaistaminen (esim. salaajainvestoinnit), helpotettu rakenneuudistusta (esim. navetat) sekä markkinoille osallistumista (esim. myyntikunnostusinvestoinnit).

Koulutuksen ja tiedonvälityksen toimenpiteitä ei tämän arviointikysymyksen kohdalla ole käynnistetty. 54 % neuvontaan osallistuneista tiloista kokee, että neuvonta on auttanut tuotannon tehostamisessa ja 42 %, että neuvonta on auttanut tuotantokustannusten vähentämisessä. suorituskykyä ja helpotettu maatalojen rakenneuudistusta ja nykyaikaistamista erityisesti markkinoille osallistumisen ja markkinoille suuntautumisen sekä maatalouden monipuolistamisen avulla.

7.d7) Päätelmät ja suositukset

7.d7.a) Päätelmä/suositus 1

Päätelmä:

Maatalouden rakenteen kehittyminen etenee. Viljelijöiden ikäjakauma ei kehity toivottuun suuntaan, vaan viljelijäväestö ikääntyy entisestään.

Suositus:

Maatalouden rakenteen todellinen uudistaminen vaatii rohkeampia politiikkakeinoja

7.d7.b) *Päätelmä/suositus 2*

Päätelmä:

Investointituki on otettu hyvin vastaan ja ohjelmanmukaisiin investointeihin on sidottu hyvin niille varattuja varoja.

Suositus:

Viljelijöiden ikärakenteeseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Alalle tulon lisäksi myös alalta luopumista tulee edistää.

7.e) CEQ05-2B - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on tuettu riittävän ammattitaitoisten viljelijöiden maatalousalalle pääsyä ja erityisesti helpotettu sukupolvenvaihdoksia?

7.e1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo

Ensisijaisesti kohdealaan 2B vaikuttavat:

- Koulutus (M01), Nuoren viljelijän aloitustuki (M06.1)

7.e2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki

Arviointikriteerit	Yhteinen tulosindikaattori	Lisätulosindikaattori
Nuorten viljelijöiden osuus säily nykyisellään.	R3 / T5: niiden mautilojen prosenttiosuus, joilla on maaseudun kehittämissuunnitelmasta tuettu liiketoiminnan kehittämissuunnitelma / tuettuja investointeja nuorille viljelijöille (kohdeala 2B)	

7.e3) Käytetyt menetelmät

Arvioinnissa on käytetty monimenetelmä tutkimusta (kysely, haastattelu, dokumentti-analyysi, kuvaavat tilastot). Menetelmät valittiin arvioinnin aikatauluun sopiviksi sekä saatavilla olevaa tietoa hyödyntäviksi. Ongelmallista menetelmien käytössä oli haastattelujen yleiset vastaukset sekä ELY-keskusten vuosiraporttien tietojen poikkeavuus Mavin tiedoista. Mavin rekisteritietoja nuorten viljelijöiden aloitustuesta ei kuitenkaan saatu ajoissa.

Indikaattoreiden laskentatavat:

Tulosindikaattori R3: Myönnetty aloitustuet / kaikki maatilat

Tavoiteindikaattori T5: nuoren viljelijän aloitustukea saaneiden tilojen lukumäärä

7.e4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot

Indikaattorityyppi	Indikaattorin koodi ja nimi (yksikkö)	Suhde	Indikaattorin arvo	Laskettu bruttoarvo	Laskettu nettoarvo	Tietolähteet
Yhteinen tulosindikaattori	R3 / T5: niiden mautilojen prosenttiosuus, joilla on maaseudun kehittämissuunnitelmasta tuettu liiketoiminnan kehittämissuunnitelma / tuettuja investointeja nuorille viljelijöille (kohdeala 2B)	Kyllä	0.03%			Hyrrä

7.e5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen

Ohjelmakausi pääsi kunnolla käyntiin joidenkin toimenpiteiden osalta vasta vuonna 2016. Vaikka varoja on

sidottu, maksatukset (ja siten myös tulosindikaattorit) ovat alhaisella tasolla. Päätelmiä voidaan tehdä lähinnä tuotostasolla. Tilastollinen tarkastelu ei ole mahdollista aineiston puitteissa.

Arviointia varten olisi ollut hyvä saada tietoa kohdealaan 2B liittyvien koulutus- ja tiedonvälityshankkeiden (M01) kuvaukset, jotta voitaisiin tehdä luotettavia päätelmiä. Mavin hankerekisterin hakukriteereissä on kuitenkin vain toimenpide, ei kohdealaa. Lisäksi olisi ollut hyvä saada Mavista hakemusten määrät ELY-keskuksittain ja tuotantosuunnittain sekä hyväksytyt/hylätyt hakemukset.

Ohjelmakaudelle on sattunut myös muista syistä johtuvaa kannattavuuden heikkenemistä, jonka vuoksi haastateltavien mielestä on ollut vaikea nähdä selkeästi ohjelman vaikutuksia. Lisäksi aloitustuen houkuttelevuuteen vaikuttavat useat muut tekijät, kuten luopumistuen ehtojen ja eläkelainsäädännön muutokset, samoin kuten maatalouden ja yleiset talousnäkymät.

7.e6) Vastaus arviointikysymykseen

Vuoden 2016 loppuun mennessä kohdealan 2B varoista oli sidottu noin 20%. Nuorten viljelijöiden aloitustukea oli sidottu 20,6 miljoonaa euroa, josta avustuksen osuus oli 13,6 miljoonaa euroa ja korkotuen oli 7 miljoonaa euroa (14% toimenpiteen kohdealalle osoitetusta kehyksestä) ja koulutus- ja tiedonvälityshankkeisiin oli sidottu noin 9,2 miljoonaa euroa (mikä on enemmän kuin toimenpiteen kohdealalle osoitettu kehys).

Nuorten viljelijöiden (alle 40 vuotiaiden) osuus kaikista viljelijöistä oli 18,1% vuonna 2015 ja 17,3% vuonna 2016. Nuorten viljelijöiden määrä on laskenut sekä absoluuttisesti että suhteessa kaikkien viljelijöiden määrään.

Aloitustukien hakijamäärä on ELY-keskusten vuosiraporttien mukaan vähentynyt edellisestä ohjelmakaudesta, johtuen luultavimminkin maatalouden kannattavuuden heikkenemisestä, luopumistukiehtojen ja eläkelainsäädännön muutoksista sekä rakennetukiehtojen tiukentumisesta, mikä kiristi myös nuorten viljelijöiden aloitustuen ehtoja.

Aloitustukihakemuksia on tullut, ja Manner-Suomen maaseutuohjelman tavoitteesta on noin kuudennes saavutettu (toteutuma 2014 – 2016 ja käynnissä olevat 2016). Tukiehtojen kiristyminen saattaa johtaa siihen, että vähenevä määrä sukupolvenvaihdosta suunnittelevia nuorista viljelijöistä hakee aloitustukea tai jopa toteuttaa sukupolvenvaihdon.

Pellervon taloustutkimus PTT:ssä toteutetun sukupolvenvaihdoskyselyn (Hietala ym. 2017) sekä ELY-keskusten haastatteluiden mukaan aloitustuella on merkittävä rooli sukupolvenvaihdosten toteuttamisessa.

Yli puolella sukupolvenvaihdoskyselyyn vastanneista vuosina 2015-16 sukupolven-vaihdon tehneistä oli opisto- tai korkeakoulututkinto. Ohjelman aikana maataloussektorille tulneiden koulutustaso on hyvä.

Haastatteluiden perusteella tärkein merkitys sukupolvenvaihdokseen on ollut nuorten viljelijöiden aloitustuella (M06.1) sekä myös yleisesti yrityksen kehitystuella (M06).

Muita sukupolvenvaihdokseen vaikuttavia toimenpiteitä mainittiin olevan tiedotuspalvelut (M01), neuvontapalvelut (M02) sekä maatalousinvestoinnit (M04).

Muutamassa haastattelussa huomautettiin, ettei sukupolvenvaihdos ole kiinni vain yhdestä rahoitusoperaatiosta, vaan se on monen eri tekijän summaa. Ennen aloitustukea täytyy olla paljon neuvontaa

ja tiedottamista aiheeseen liittyen.

7.e7) Päätelmät ja suositukset

7.e7.a) Päätelmä/suositus 1

Päätelmä:

Toimenpiteistä tärkein merkitys sukupolvenvaihdokseen on ollut nuorten viljelijöiden aloitustuella (M06.1)

Suositus:

Nuorten viljelijöiden aloitustuen jatkaminen.

7.e7.b) Päätelmä/suositus 2

Päätelmä:

Kohdealan 2B koulutus- ja tiedonvälitystoimenpiteen rahoitusta on sidottu kolme kertaa rahoituskehyksen määrä.

Suositus:

Sukupolvenvaihdokseen liittyvälle koulutukselle ja tiedonvälitykselle on kysyntää. Toimenpiteen rahoituskehystä kohdealalle 2B tulisi tarkastella.

7.e7.c) Päätelmä/suositus 3

Päätelmä:

ELY-keskusten vuosiraporttien mukaan aloitustuen ehtojen kiristäminen olisi vähentänyt hakumääriä. Mikäli asetuksen 1305/2013 Artiklan 19(4) ja asetuksen 1307/2013 Artiklan 9 aktiiviviljelijän määritelmä (maataloustyötulon alarajat) ei täyty, sukupolvenvaihdos tehdään ilman maaseutuohjelman tukea.

Suositus:

Aloitustuen ehtoja tulisi tarkastella, jos hakumäärät selkeästi vähenevät viime ohjelmakaudesta.

7.e7.d) *Päätelmä/suositus 4*

Päätelmä:

Aloitustukien osalta ELY-keskusten vuosiraportointi on hieman sekavaa, sillä käynnissä olevia hankkeita on laskettu toteumaksi. Näin ollen ELY-keskusten vuosiraportoinnin toteuma ei vastaa Mavin rekisteritietoja.

Suositus:

ELY-keskuksia tulee ohjeistaa selkeästi, miten nuorten viljelijöiden aloitustuki tulee raportoida vuosiraportissa. Ainoastaan loppumaksatuksen saaneet tulisi laskea toteutumaan ja käynnissä olevat aloitustuet odotettuun toteumaan.

7.f) CEQ06-3A - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on parannettu alkutuottajien kilpailukykyä kytkemällä heidät paremmin maatalouselintarvikeketjuun maataloustuotteiden arvoa lisäävien laatujärjestelmien paikallisten markkinoiden edistämistä ja menekinedistämistä koskevien toimien, lyhyiden jakeluketjujen, tuottajaryhmien ja -organisaatioiden sekä toimialakohtaisten organisaatioiden avulla?

7.f1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo

<p>Ensisijaisesti kohdealaan 3A vaikuttavat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koulutus (M01), Neuvonta (M02), Yritysinvestoinnit (M04.2), Eläinten hyvinvointikorvaukset (M14), Yhteistyö, innovaatioryhmät (M16.1), Yhteistyö, pilotit, uudet tuotteet ja menetelmät (M16.2), Yhteistyö, lyhyet toimitusketjut (M16.4), Yhteistyö, horisontaalinen ja vertikaalinen yhteistyö (M16.6), Yhteistyö, maataloustoiminnan monipuolistaminen (M16.9) <p>Toissijaisesti vaikuttavat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Luonnonmukainen tuotanto (M11), Leader (M19)
--

7.f2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki

Arviointikriteerit	Yhteinen tulosindikaattori	Lisätulosindikaattori
Kuluttajien haluamilla tavoilla tuotettuja tuotteita on saatavilla (vrt. eettisyys, eläinten hyvinvointi)	R4 / T6: niiden maatilojen prosenttiosuus, joita tuetaan laatujärjestelmien, paikallismarkkinoiden ja lyhyiden jakeluketjujen sekä tuottajaryhmien ja -organisaatioiden avulla (kohdeala 3A)	
Lähellä tuotettuja laadukkaita elintarvikkeita on saatavilla kysyntää vastaavasti		Elintarviketuotantoon ja lähiruokaan liittyvien hankkeiden lukumäärä (Hyrrä)
Tuottajien taloudellinen asema lyhyissä jakeluketjuissa on parantunut (tuottajille parempi kate).	R4 / T6: niiden maatilojen prosenttiosuus, joita tuetaan laatujärjestelmien, paikallismarkkinoiden ja lyhyiden jakeluketjujen sekä tuottajaryhmien ja -organisaatioiden avulla (kohdeala 3A)	

7.f3) Käytetyt menetelmät

<p>Arvioinnissa on käytetty laadullisia ja määrällisiä menetelmiä. Laadulliset menetelmät täydentävät määrällisten tietojen puutetta ja syventävät tietoja etenkin niiden alueiden osalta, mistä lukumääriä ei ole saatavilla.</p>
--

7.f4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot

Indikaattorityyppi	Indikaattorin koodi ja nimi (yksikkö)	Suhde	Indikaattorin arvo	Laskettu bruttoarvo	Laskettu nettoarvo	Tietolähteet
Yhteinen tulosindikaattori	R4 / T6: niiden maatilojen prosenttiosuus, joita tuetaan laatujärjestelmien, paikallismarkkinoiden ja lyhyiden jakeluketjujen sekä tuottajaryhmien ja -organisaatioiden avulla	Kyllä	0%			Hyrrä

	(kohdeala 3A)				
Lisätulosindikaattori	Elintarviketuotantoon ja lähiruokaan liittyvien hankkeiden lukumäärä (Hyrrä)	Ei	88,00		Haku suoritettu Hyrrästä hakemalla avainsanoja (elintarvike tai ruoka) ja (lähi). Kentistä: hankekuvaus, julkinen kuvaus ja hanketavoitteet. Näistä hankkeista loppuun maksettuja vuoden 2016 loppuun mennessä: 16 kpl

7.f5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen

Ohjelmakausi pääsi kunnolla käyntiin joiden toimenpiteiden osalta vasta vuonna 2016. Vaikka varoja on sidottu, maksatukset (ja siten myös tulosindikaattorit) ovat vielä alhaisella tasolla. Päätelmiä voidaan tehdä lähinnä tuotostasolla. Tilastollinen tarkastelu ei ole vielä mahdollista aineiston puitteissa.

Myös haastateltavien mielestä tämän vuoksi on vielä hyvin aikaista miettiä ohjelman vaikutuksia. Osa hankkeista on vielä kesken ja joitain hankkeita ei ole vielä edes aloitettu. Ohjelmakaudelle on sattunut myös muista syistä johtuvaa kannattavuuden heikkenemistä, jonka vuoksi haastateltavien mielestä on ollut vaikea nähdä selkeästi ohjelman vaikutuksia.

7.f6) Vastaus arviointikysymykseen

Manner-Suomen maaseutuohjelmasta ei tueta maataloustuotteiden arvoa lisääviä laatujär-jestelmiä, tuottajaryhmiä ja –organisaatioita. Näin ollen arviointikysymyksen vastauksessa keskitytään maatalouselintarvikeketjuun, paikallisten markkinoiden edistämiseen ja lyhyisiin jakeluketjuihin.

Vastaukset tähän arviointikysymykseen vaihtelivat alueittain. Valtaosa haastateltavista on kuitenkin sitä mieltä, että kehittämisohjelman toimenpiteillä on ainakin jossain määrin saatu parannettua alkutuottajien kilpailukykyä kytkemällä heidät paremmin maatalous-elintarvikeketjuun. Vain muutaman vastaajan mukaan toimenpiteet ovat kuitenkin parantaneet alkutuottajien kilpailukykyä hyvin tai paremmin kuin hyvin. Osa vastaajista oli myös sitä mieltä, ettei toimenpiteillä ole lähes ollenkaan onnistuttu parantamaan alkutuottajien kilpailukykyä. Ongelmina nähtiin muun muassa hankaluus saada jalostavia yrityksiä mukaan kehittämistyöhön sekä alkutuottajien kilpailukyvyn edistämiseen panostavien toimijoiden puute hankepuolella. Hyviksi toimiksi kysymyksen kannalta nähtiin tiedottaminen, kouluttaminen, lähiruokaan liittyvien yritysten rahoittaminen sekä yhteistyö.

ELY-keskusten alueiden elinkeinorakenteet eroavat toisistaan merkittävästi, mikä näkyy kohdealan hankke- ja yritystukien hakumäärissä. Vahvoilla ruoka-alueilla, kuten Pohjanmaalla, Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa, kohdealaan kohdistuneet kehittämishankkeet ovat lähteneet hyvin käyntiin ja niiden suunnitteluun on panostettu heti ohjelmakauden alussa. Yritystukien haku näillä alueilla on ollut aktiivista ja ohjelmasta on päästy tekemään päätöksiä jo vuonna 2015. Alueilla, joilla ohjelmakauden aloitus on käynnistynyt kangerrellen, kuten Kainuussa ja Kaakkois-Suomessa, hidasta aloitusta on paikattu vuonna 2016 panostamalla tiedotukseen ja hanketoimijoiden aktivointiin.

Vahvoilla ruoka-alueilla pk-yritykset panostavat kehittämiseen ja hakevat rahoitusta aktiivisesti kehittämishankkeisiinsa. Kohdealan yritysten hankkeet ovat selvästi kohdennet-tuja harkittuun kehittämistoimeen ja yrityksen kilpailukyvyn parantamiseen. Heikommin kehittyvillä alueilla yritysten kehityshankkeet ovat varovaisia.

Vahvoilla ruoka-alueilla myös toimialan kehittämisorganisaatioiden koordinoimat hankkeet ovat integroituneet käytännön toimenpiteisiin paikallisen lähiruokaketjun, yrittäjien aktivoinnin ja ruoka-alan toimijoiden yhteistyön edistämiseksi. Myös yhteistyöryhmät ja innovaatiotoiminta toimivat alueilla aktiivisesti. Heikommin pärjäävillä alueilla kehittä-mishankkeet ovat selvästi varovaisempia avauksia ja selvityksiä kehittämisen tueksi. Näillä alueilla suurempi osuus rahoituksesta on kohdistunut hankkeisiin kuin kohdealan yritysinvestointeihin.

ELY-keskusten vuosiraporttien mukaan vuoden 2016 loppuun mennessä oli toteutettu 60 hanketta ja käynnissä olevia hankkeita oli 118. Yritystukia toimenpiteeseen 4.2. kohdealalle 3A on myönnetty vuoden loppuun mennessä 172 yritykselle.

Yhtenäistä määrällistä tietoa ohjelman toimenpiteiden vaikutuksesta tuottajien aseman parantumisesta lyhyissä jakeluketuissa tai vaikutuksista paikallisten tuotteiden saatavuuden parantamiseen ei ole käytettävissä. Monissa hankkeissa on kuitenkin kehittämiskohteena paikalliset lyhyet jakeluketjut ja paikallisten tuotteiden saatavuus kuluttaja kysyntää vastaavasti.

Kehittämishankkeilla on pyritty edistämään tiedon siirtymistä kuluttajien ja tuottajien välillä sekä lisäämään tuottajien osaamista asiakaslähtöistä tuotekehityksestä ja markkinoinnista, joilla voitaisiin paremmin vastata kuluttajien kysyntään. Myös koulutuksilla on edistetty paikallisen ruuan tuottamista ja lisätty alkutuottajien ja pk-yrittäjien tietoa kuluttajien haluamista tuotantotavoista. Monissa alueellisissa hankkeissa on kuitenkin kehittämiskohteena paikalliset lyhyet jakeluketjut ja paikallisten tuotteiden saatavuus kuluttaja kysyntää vastaavasti. Kehittämishankkeilla on pyritty edistämään kuluttajien ja tuottajien välistä vuoropuhelua sekä lisäämään tuottajien osaamista asiakaslähtöistä tuotekehityksestä ja markkinoinnista, joilla voitaisiin vastata kuluttajien kysyntään. Haastattelujen mukaan myös tiedotuksella ja koulutuksella on edistetty paikallisen ruuan tuottamista ja lisätty tietoa kuluttajien haluamista tuotantotavoista.

Toteutuneiden tietojen valossa ohjelmakauden jälkipuoliskolla tarvitaan aktiivista panostusta, jotta ohjelman kohdealalle asetetut määrälliset tavoitteet saavutetaan. Laadullisesti kuitenkin näyttää siltä, että jokaisella alueella on käynnissä ainakin yksi oma tai alueiden välinen kehittämishanke, jonka toimenpiteet parantavat alkutuottajien mahdollisuuksia kytkeytyä paremmin ruokaketjuun, edistävät paikallisia markkinoita ja lyhyitä jakelukanavia sekä mahdollisuuksia uuden maaseutuyrittäjyyden aloittamiseen ja kehittämiseen.

7.f7) Päätelmät ja suositukset

7.f7.a) Päätelmä/suositus 1

Päätelmä:

Vastaukset kysymykseen vaihtelivat alueittain. Toimenpiteillä on parannettu tyydyttävästi alkutuottajien kilpailukykyä.

Suositus:

Ruokaketjun kehittämiseen tarvitaan kokonaisvaltaista näkemystä ja kehittämistoimia, jotka osallistavat toimijoita ruokaketjun jokaiselta tasolta.

7.f7.b) Pöätelmä/suositus 2

Pöätelmä:

Hyviksi toimiksi nähtiin tiedottaminen, kouluttaminen, lähiruokaan liittyvien yritysten rahoittaminen sekä yhteistyö.

Suositus:

Yhteistyöhankkeiden onnistumisia ja hyviä käytäntöjä tulisi tutkia, kerätä ja jakaa ELY-keskusten välillä.

7.f7.c) Pöätelmä/suositus 3

Pöätelmä:

Pääasiassa kehittämishankkeet kohdistuvat ohjelman painopisteisiin hyvin.

Suositus:

Alueellisia eroja ja niiden syitä tulee tarkastella ohjelmakauden aikana. Hyviä esimerkkejä toimintatavoista ja onnistumisista tulee jakaa aktiivisesti.

7.f7.d) Pöätelmä/suositus 4

Pöätelmä:

Erot alueiden välillä hanketoiminnassa ja yritysten kehittämisinvestoinneissa ovat huomattavia ja se näkyy niin hakemusten määrässä kuin laadussakin. Aktiivinen suunnittelu ohjelmakauden alusta näkyy ohjelman hyvänä käynnistymisenä.

Suositus:

Alueiden välisten ja valtakunnallisten kehittämishankkeiden vipuvaikutusta alueellisiin hankkeisiin ja yhteistyötä niiden kanssa olisi hyvä tarkastella.

7.f7.e) Pöätelmä/suositus 5

Pöätelmä:

Tavoitteiden saavuttaminen näyttääkin osalla alueista vuoden 2016 tietojen pohjalta epätodennäköiseltä.

Alueiden väliset ja valtakunnalliset kehittämishankkeet vaikuttavat erityisesti alatoimenpiteiden M16.1, M16.2 ja M16.6. kautta.

Suositus:

7.g) CEQ07-3B - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on tuettu maatalojen riskien ehkäisemistä ja hallintaa?

7.g1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo

<p>Ensisijaisesti vaikuttavia toimenpiteitä ei ole.</p> <p>Toissijaisesti kohdealaan 3B vaikuttavat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koulutus (M01), Neuvonta (M02), Maatalousinvestoinnit (M04.1), Palvelut ja kylien kehittäminen, pieninfrastruktuuri (M07.2), Palvelut ja kylien kehittäminen, laajakaistainfrastruktuuri (M07.3), Ympäristökorvaukset (M10), Luonnonmukainen tuotanto (M11), Yhteistyö innovaatioryhmät (M16.1.), Yhteistyö, pilotit, uudet tuotteet ja menetelmät (M16.2.), Yhteistyö ilmastonmuutos (M16.5.)

7.g2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki

Arviointikriteerit	Yhteinen tulosindikaattori	Lisätulosindikaattori
Maatalous on välillisesti varautunut riskienhallintaan (esim. sähkökatkot)		Riskienhallintakoulutusten lkm (Hyrrän asia-sanahaku)
Tarttuvia eläintautuja on torjuttu.		?
Yrittäjien jaksaminen on parantunut.		?

7.g3) Käytetyt menetelmät

Arvioinnissa on käytetty laadullisia menetelmiä (haastattelut, dokumenttianalyysi). Menetelmät valittiin arviointitehtävään ja –aikatauluun sopivina. Menetelmien käytössä ei ilmennyt ongelmia.

7.g4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot

Indikaattorityyppi	Indikaattorin koodi ja nimi (yksikkö)	Suhde	Indikaattorin arvo	Laskettu bruttoarvo	Laskettu nettoarvo	Tietolähteet
Lisätulosindikaattori	?	Ei				
Lisätulosindikaattori	Riskienhallintakoulutusten lkm (Hyrrän asia-sanahaku)	Ei	7,00			Hyrrä-tietokannan mukaan vuoden 2016 loppuun mennessä on tehty myönteiset tukipäätökset. Tieto on kerätty hakemalla hankerekisterin hankekuvauksesta ja – tavoitteista avainsanoja 'riski' ja 'koulutus'.

7.g5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen

Kohdealalle 3B ei ole otettu käyttöön ensisijaisia toimenpiteitä. Näin ollen kohdealalle ei ole varattu rahoitusta eikä sille ole laadittu tavoitteita (vaikutus, tulos, tuotos). Näin ollen maatilojen riskinhallinnan

interventiologiikka ei ole selkeä Manner-Suomen maaseutuohjelmassa.

Usealla toimenpiteellä oletettiin olevan toissijaisia vaikutuksia maatalojen riskien ehkäisemiseen ja hallintaan, mutta käsite maatalojen riskeistä ei käy selkeästi ilmi ohjelmadokumentista. Huomattavaa on, että M01 Tietämyksen siirtoa ja tiedonvälitystä koskeva toimenpide ei ole listattu toimenpiteissä, joilla on toissijaista vaikutusta maatalojen riskinhallintaan ja jonka kautta on jo rahoitettu riskinhallintaa tukevia hankkeita.

Arvioinnin toteuttamissuunnitelmassa ehdotetut arviointikriteerit ja lisäindikaattorit eivät pysty vastata kysymykseen, sillä maaseutuohjelmasta tuettujen varavoimajärjestelmien lukumäärää ei seurata (ne rakennetaan yleensä investointien yhteydessä, mutta niitä ei dokumentoida), eikä maatalousyrittäjien jaksamiseen ole luotettavaa indikaattoria.

7.g6) Vastaus arviointikysymykseen

Kohdealalle 3B ei ole otettu käyttöön ensisijaisia toimenpiteitä maaseutuohjelmassa. Täten kohdealalle ei ole myöskään varattu rahoitusta, eikä sillä ole määrällisiä tavoitteita. Kohdealalle on ohjelmadokumentissa oletettu toissijaisia vaikutuksia, jotka vaikuttavat välillisesti maatalojen riskien ennaltaehkäisyyn ja hallintaan. Joitakin riskinhallintaan välillisesti liittyviä koulutuksia ja hankkeita on rahoitettu, mutta niiden vaikutus ylittää lähinnä hankkeen tuotantosuuntaan (esim. poronhoito) tai toteuttamisalueeseen.

Yleisesti haastatteluissa nähtiin, että maaseutuohjelman toimenpiteillä on jollain tasolla onnistuttu edistämään maatalojen riskien ehkäisemistä ja hallintaa. Haastatteluissa nostettiin kuitenkin esille, että riskien ehkäisyä ja hallintaa voisi olla enemmänkin. Erityisesti painotettiin tietämyksen siirron ja neuvonnan lisäämisen tarvetta aiheeseen liittyen. Toimenpiteistä neuvontatoimenpiteiden nähtiin kaikkein eniten edistäneen riskien ehkäisemistä ja hallintaa. Lisäksi myös investointien ja investointitukien nähtiin edesauttavan tätä.

7.g7) Päätelmät ja suositukset

7.g7.a) Päätelmä/suositus 1

Päätelmä:

Toimenpiteet (erityisesti M01, M02, M04 ja M16) ovat jossain määrin tukeneet riskien hallintaa. Haastatteluissa nähtiin tarvetta tietämyksen siirron ja neuvonnan lisäämiseksi.

Suositus:

7.g7.b) Päätelmä/suositus 2

Päätelmä:

Kohdealalle 3B ei ole otettu käyttöön ensisijaisia toimenpiteitä, eikä sillä ole määrällisiä tavoitteita. Toimenpiteet, joilla oletetaan olevan toissijaisia vaikutuksia maatalouden riskinhallintaan, ei ole jäsennetty loogiseksi kokonaisuudeksi, eikä käsitettä maatalojen riskeistä ole määritelty selkeästi. Näin ollen kohdealan 3B interventiologiikka jää epäselväksi, eikä kohdealaa voi arvioida syvällisesti.

Suositus:

Tietämyksen siirron ja neuvonnan lisääminen.

Käsite 'maatalojen riski' tulisi määritellä.

Kohdealan 3B interventiologiikka tulisi selventää.

Kohdealalle tulisi laatia tavoitteet.

7.g7.c) Päätelmä/suositus 3

Päätelmä:

Arvioinnin toteuttamissuunnitelmassa mainitut arviointikriteerit ja indikaattorit eivät pysty vastaamaan arviointikysymykseen.

Suositus:

Arvioinnin toteuttamissuunnitelmaa tulisi mukauttaa ja selkeyttää interventiologiikan selvennyksen jälkeen.

7.h) CEQ08-4A - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on tuettu luonnon monimuotoisuutta, mukaan luettuina Natura 2000 -alueet ja alueet, joilla on luonnonoloista johtuvia tai muita erityisrajoitteita, luonnonarvoltaan arvokasta maataloustuotantoa sekä Euroopan maisemien tilaa?

7.h1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo

Ensisijaisesti kohdealaa vaikuttavat koulutus ja tiedonvälitys (M01), neuvonta (M02), ei-tuotannolliset investoinnit (M04.4), ympäristökorvaukset (M10), luonnonmukainen tuotanto (M11), luonnonhaittakorvaukset (M13) ja yhteistyö (M16). Toisisijaisesti vaikuttavat peruspalvelut ja kylien kehittäminen (M07), eläinten hyvinvointi (M14) ja Leader (M19).

7.h2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki

Arviointikriteerit	Yhteinen tulosindikaattori	Lisätulosindikaattori
On tehty maatalousalueiden lajien ja luontotyyppien menestymistä edistäviä toimenpiteitä peltoviljelyssä sekä muilla maatalousvaikutteisilla kohteilla	R7 / T9: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus (kohdeala 4A)	Luontoarvoiltaan arvokkaiden maatalousalueiden (HNV-alue) osuus maatalousmaasta
On tehty maatalousalueiden maisemien tilaa edistäviä toimenpiteitä		<ul style="list-style-type: none"> Ympäristökorvauksen ympäristösopimukseen kuuluvan maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito-toimenpiteen pinta-alat Luonnonhaittakorvauksen kautta tuettujen pellon ulkopuolisten laiturien (luonnonlaidun ja -niitty, avoin hakamaa, pysyvä laid
On tehty viljelykasvien ja kotieläinrotujen geneettistä monimuotoisuutta edistäviä toimenpiteitä.		<ul style="list-style-type: none"> Maatiaisviljelykasvien lajikekantojen kehitys Alkuperäiseläinrotupopulaatioiden kehitys
Toimenpiteet ovat kohdentuneet tavoitteiden mukaisesti.		Ympäristökorvauksen toimenpiteiden pinta-alojen ja sopimusmäärien tavoitteiden toteutuminen

7.h3) Käytetyt menetelmät

Kysymykseen vastaamisessa käytettiin ainoastaan kvantitatiivisia arviointimenetelmiä.

Perustelu menetelmän käytölle

Arvioinnissa on käytetty pääosin Maaseutuohjelman toimenpiteiden pinta-aloja sekä sopimus- ja korvausmääriä tuloksellisuuden mittareina sekä osasta ko. toimenpiteistä muodostettua tavoiteindikaattoria (sen maatalousmaan pinta-ala, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus). Mittarit kuvaavat ohjelman toteutumista. Mittareiden arvojen muutosten perusteella voidaan välillisesti päätellä, mikä on ollut vaikutus luonnon monimuotoisuuteen, sillä toimenpiteiden vaikutus useimpiin lajiryhmiin tunnetaan aiempien tutkimusten perusteella. Tämä arvio ei ole kuitenkaan kvantitatiivinen, vaan siitä voidaan ainoastaan päätellä, onko vaikutus positiivinen tai negatiivinen. Tämä kuitenkin riittää vastaamaan selvitetävän kysymykseen.

Vaikuttavuusindikaattorit sen sijaan tarjoavat suoraa tietoa vaikutuksista. Arvioinnissa on mukana kaksi

vaikuttavuusindikaattoria geneettiselle monimuotoisuudelle (*maatiaisikasvilajien lajikekantojen kehitys sekä alkuperäiseläinrotupopulaatioiden kehitys*) ja kolme lajiston monimuotoisuudelle (*maatalousympäristön lintupopulaatioindeksi, maatalousympäristöjen päiväperhosten kannan kehitysindeksit ja luontoarvoiltaan arvokkaiden maatalousalueiden* (HNV-alue) osuus maatalousmaasta). Geneettisen monimuotoisuuden indikaattorit mittaavat suoraan tavoitteen toteutumista. Sen sijaan linnut ja päiväperhoset toimivat indikaattoriryhminä, jotka kuvastavat myös jossain määrin muun lajiston monimuotoisuutta. HNV-indeksi kuvastaa epäsuorasti maatalousalueiden elinympäristöjen monimuotoisuutta, joka heijastuu lajiston monimuotoisuuteen. Nämä vaikuttavuusindikaattorit on valittu tarkasteluun, koska käytävissä olevista vaihtoehdoista ne kuvastavat parhaiten tutkittavaa asiaa.

Kuvaus laskentamenetelmästä, indikaattoreista

Maaseutuohjelman toimenpiteiden toteutumistiedot on kerätty viranomaisten tietojärjestelmistä, joissa on tiedot toimenpiteiden pinta-aloista sekä sopimus- ja korvausmääristä. Tavoiteindikaattori ”*sen maatalousmaan pinta-ala, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus*” on muodostettu laskemalla yhteen seuraavien toimenpiteiden pinta-ala: luonnonmukainen tuotanto, maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito, kurki-, hanhi- ja joutsenpellot sekä puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu.

Vaikuttavuusindikaattoreista *maatiaisikasvilajien lajikekantojen kehitys*-indikaattori muodostuu alkuperäislajikkeiden hyväksytystä siemenviljelypinta-alan sekä alkuperäislajikkeiden lukumäärän muutosten kuvauksesta. Tiedot indikaattoriin saadaan Eviran viljelystarkastustiedoista ja kasvilajikeluettelosta. *Alkuperäiseläinrotupopulaatioiden kehitys*-indikaattori muodostuu alkuperäiseläinrotujen määrän muutosten kuvauksesta. Lehmien, lampaiden ja vuohien lukumäärät roduittain saadaan Eviran eläinrekistereistä ja suomenhevosten lukumäärä Suomen Hippos ry:n tiedoista. Kanojen määrät saadaan Luken koordinoiman Kansallisen eläingenivaraohjelman tiedoista.

Maatalousympäristön lintupopulaatioindeksin tarkoitus on kuvata epäsuorasti maatalousympäristöjen muutoksia ja ekologista tilaa. Se on koostettu 14 lintulajin kannankehitysindekseistä vuodesta 1979 lähtien, joka on indeksin lähtötaso. Lintupopulaatioindeksin perusteella maatalousympäristöille voidaan määrittää ns. tilaindikaattori, joka yhdistää toisiinsa tiettyjä elinympäristöjä suosivien lintulajien pitempiäaikaiset kannankehitykset. Tämän avulla voidaan arvioida, miten lajit keskimäärin pärjäävät kyseisessä elinympäristössä. Indikaattorin aineisto perustuu linjalaskentoihin, joita on tehty koko Suomen kattavassa systemaattisessa vakioreitiverkostossa vuodesta 2006 lähtien. Kuusi kilometriä pitkiä reittejä on yhteensä 565 ja niistä lasketaan vuosittain nykyään noin puolet. Laskennassa mukana olevat lajit ovat ruisrääkkä, töyhtöhyppä, kuovi, kiuru, haarapääsky, räystäspääsky, niittykirvinen, pensastasku, räkättirastas, pensaskerttu, naakka, kottarainen, pikkuarvonen ja peltosirkku. Helsingin yliopiston Luonnontieteellinen keskusmuseo toteuttaa lintuseurannan ja tuottaa indeksin.

Maatalousympäristöjen päiväperhosten kannankehitysindeksi kuvastaa eri päiväperhoslajien kantojen vuosittaisia muutoksia, ja heijastelee siten epäsuorasti maatalousympäristön ekologista tilaa. Päiväperhosseuranta on tehty Suomessa vuodesta 1999 alkaen. Päiväperhosia seurataan vapaaehtoistyönä niin sanotun linjalaskentamenetelmän avulla. Linjalaskennassa havainnoija kävelee vakiona pysyvän reitin toistuvasti, säännöllisin väliajoin kesän alusta loppuun asti. Kullakin kävelykerralla kirjataan lajeittain muistiin havaitut perhosyksilöt edessä olevalta 5x5x5 metrin alueelta. Suomen ympäristökeskus vastaa päiväperhosseurannan koordinoinnista ja tuottaa indeksin.

Luontoarvoiltaan arvokkaiden maatalousalueiden eli HNV-maatalousalueiden (High Nature Value farmland) -indikaattori kuvastaa epäsuorasti monimuotoista maatalousluontoa ylläpitävien elinympäristöjen määrän kehitystä. HNV -indikaattori perustuu yksittäisten maatilojen pisteyttämiseen niiden maankäytön ja

tuotantorakenteen perusteella. Korkean HNV -pistemäärän maatiloilla on edellytykset ylläpitää tavanomaista monipuolisempaa kasvi- ja eläinlajistoa. Maatilojen arvottamisessa käytetään yhteensä viittä osamuuttujaa (ominaisuustietoa): luonnonlaidun- ja niittyperuslohkojen osuus käytössä olevasta maatalousmaasta, ympäristösopimuksiin kuuluvien alueiden osuus, peltolohkojen reunatiheys, ekstensiivisen viljelyalan osuus ja onko tila päätuotantosuunnaltaan nauta-, lammas-, hevos- tai vuohitila. HNV -indikaattorin laskentamalli on laadittu Suomen ympäristökeskuksessa. Laskennallinen arvio HNV -maatalousmaan määrästä on tehty vuodesta 2006 alkaen. Indikaattori perustuu kokonaisuudessaan Maaseutuviraston rekisteritietoihin.

Ongelmia valitun menetelmän käytössä sekä tavat, joilla ongelmia on pyritty lievittämään tai ratkaisemaan

Lintu- ja perhosindikaattorien käytön ongelmana on, että ne eivät välttämättä kuvaa riittävän hyvin muiden eliöiden lajiston monimuotoisuutta (esim. maaperäeliöstö). Molemmissa eliöryhmissä sään vaikutus vuosittaisiin kannanvaihteluihin on suuri, mikä heikentää indikaattorin soveltuvuutta elinympäristön muutosten kuvaamisessa. Elinympäristön muutoksiin molemmat eliöryhmät reagoivat viiveellä, joka sekin vaikeuttaa tulkintaa. Tosin perhospopulaatiot reagoivat nopeammin lähiympäristön muutoksiin kuin lintupopulaatiot ja kertovat siten nopeammin muutoksista maatalousympäristöissä. Maastohavaintojen sitominen tiettyihin muutoksiin maatalousympäristössä on vaikeaa, eikä indikaattorien laskennassa ole millään tavoin käytetty tietoja maatalouden ympäristöohjelman toteutumisesta yksittäisillä inventointialueilla. Tämän vuoksi sen paremmin lintu- kuin päiväperhosindikaattorinkaan avulla ei voida suoraan arvioida ympäristöohjelman vaikuttavuutta. HNV -indikaattori on näistä mittareista ainoa, jonka lähtötiedot linkittyvät aidosti ympäristöohjelman toteutukseen. Sitäkään ei silti ole suunniteltu ympäristöohjelman vaikuttavuuden tai arvioinnin työkaluksi.

Maatiaiskasvilajien ja -lajikekantojen indikaattori ei huomioi, että Suomessa on myös sellaisia rekisteröityjä alkuperäislajikkeita, joista ei tuoteta siementä myyntitarkoituksiin ja eivät siksi ole mukana indikaattorin seuraamassa alassa. Alkuperäislajikkeiden viljelijät näkyvät tilastoissa ainoastaan jos he ovat rekisteröineet kantansa. Kaikki alkuperäiskasvinsa rekisteröineet viljelijät eivät välttämättä viljele kantaa aktiivisesti. Toistaiseksi indikaattorin avulla seurataan pelkästään peltokasveja. Uudessa vuonna 2015 alkanessa alkuperäiskasvien varmuuskokeelmat -sopimuksessa perustetaan varmuuskokeelmia kasvullisesti lisättävien viljelykasvien (hedelmät, marjat, vihannekset, yrtit, viherrakentamisen kasvit) geenipankkisäilytyksen varmistamiseksi. Indikaattoreita ei sille ole vielä määritelty. Jos se katsotaan tarpeelliseksi, niin voitaisiin käyttää *perustettujen alkuperäiskasvien varmuuskokeelmien määrä ja niissä säilytettävien kasvikantojen määrä*.

7.h4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot

Indikaattorityyppi	Indikaattorin koodi ja nimi (yksikkö)	Suhde	Indikaattorin arvo	Laskettu bruttoarvo	Laskettu nettoarvo	Tietolähteet
Lisätuotosindikaattori	Alkuperäisrotujen yksilömäärät ympäristökorvauksen (M10) alkuperäisrotujen kasvattaminen (1000 kpl)	Ei	24,79			Luonnonvarakeskus ja Maaseutuvirasto (sisältää vuosien 2015 ja 2016 sopimukseen kuuluvat eläinmäärät)
Yhteinen tulosindikaattori	R7 / T9: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus (kohdeala 4A)	Kyllä	10.93%			Tukisovellus 10.3.2017

Lisätulosindikaattori	Luontoarvoiltaan arvokkaiden maatalousalueiden (HNV-alue) osuus maatalousmaasta	Ei				
Lisätulosindikaattori	<ul style="list-style-type: none"> Maatiaiskasvilajien lajikekantojen kehitys Alkuperäiseläinrotupopulaatioiden kehitys 	Ei				
Lisätulosindikaattori	<ul style="list-style-type: none"> Ympäristökorvauksen ympäristösopimukseen kuuluvan maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito-toimenpiteen pinta-alat Luonnonhaittakorvauksen kautta tuettujen pellon ulkopuolisten laiturien (luonnonlaidun ja -niitty, avoin hakamaa, pysyvä laid 	Ei				
Lisätulosindikaattori	Ympäristökorvauksen toimenpiteiden pinta-alojen ja sopimusmäärien tavoitteiden toteutuminen	Ei				
Yhteinen konteksti-indikaattori	C37 - Luonnonarvoltaan merkittävä maatalous - yhteensä (2010) (% of total UAA)	Kyllä	6.8%			Luonnonvarakeskus (vuoden 2016 tilanne)

7.h5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyteen ja luotettavuuteen

Lyhyellä aikajänteellä lintu- ja perhosindikaattoreiden arvojen vaihteluun vaikuttavat keskeisimmin vuosittaiset säätekijät, joista ohjelmasta johtuvien muutosten vaikutusta on käytännössä mahdoton erottaa. Tämän arvioinnin puitteissa ei ollut myöskään tietoa, mitä ohjelman toimenpiteitä ja kuinka paljon inventointialueilla on tehty, vai onko tehty mitään. Niinpä arviot ohjelman vaikuttavuudesta jäävät tältä osin arvailujen varaan. Arvio lajiston monimuotoisuusvaikutuksista perustuu vain kahteen eliöryhmään, ja esimerkiksi maaperäeliöitä ei ole mukana tarkastelussa.

Tietorekisteristä saadut luvut kuvaavat hyvin elinympäristön muutoksia, mutta kaikkien niiden vaikutuksista lajiston monimuotoisuuteen ei tiedetä riittävästi. Esimerkiksi ohjelmassa laajan pinta-alan saavuttaneiden kerääjä- ja saneerauskasvien monimuotoisuusvaikutuksista ei ole lainkaan tutkimustietoa käytettävissä. Tässä esitetyt päätelmät perustuvat siksi siihen, mitä tiedetään erilaisten kesantojen monimuotoisuusvaikutuksista.

Alkuperäiskasvien varmuuskokoelmien ja alkuperäisrotujen perimän säilytyssovimuksien tuloksellisuutta ei ole erikseen selvitetty.

7.h6) Vastaus arviointikysymykseen

Luonnon monimuotoisuuden ja maaseutualueiden maiseman kannalta Maaseutuohjelman toimenpiteet

voidaan jakaa vaikutuksiltaan kolmeen ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat laaja-alaisesti pellon käyttöön vaikuttavat ja viljelyn monimuotoisuutta lisäävät toimenpiteet, jotka vaikuttavat ensisijaisesti tavallisen viljely-ympäristön lajistoon, kuten peltojen linnustoon, pölyttäjähönteisyhteisöön sekä maaseudun maisemaan. Näihin toimenpiteisiin voidaan lukea kuuluvaksi ympäristökorvauksen piirissä olevista toimenpiteistä ympäristöhoitonurmet (suojavyöhykenurmet, luonnonhoitopeltonurmet ja monivuotiset ympäristöhoitonurmet), peltoluonnon monimuotoisuus-toimenpiteen (kerääjäkasvit, monimuotoisuuspellot, saneerauskasvit, viherlannoitusnurmet). Näiden toimenpiteiden pinta-ala oli vuonna 2016 peräti 13,3 % käytössä olevasta maatalousmaasta tavoitteen ollessa 9,5 %. Tätä voidaan pitää peltolajiston monimuotoisuuden kannalta edullisena. Tosin pinta-alatavoitteen ylittyminen johtui peltoluonnon monimuotoisuus-toimenpiteisiin kuuluvien kerääjä- ja saneerauskasvien suuresta osuudesta. Näiden toimenpiteiden arvoa luonnon monimuotoisuudelle ei tarkkaan tunneta, mutta oletettavasti niistä ainakin osa on kesantojen kanssa samalla tasolla. Myös monimuotoisuuspeltojen määrä ylitti pinta-alatavoitteen, mutta niistä suurin osa sijoittui kohdentamisalueen ulkopuolelle. Sen sijaan luonnonhoitopeltonurmiala jäi noin 10 % pinta-alatavoitteestaan ja lisäksi pinta-ala pienentyi vuosien 2015 ja 2016 välillä. Siitä suurin osa kuitenkin sijoittui kohdentamisalueelle, mikä on erityisen tärkeää Etelä-Suomen yksipuolistuneista viljelykierroista kärsivälle peltolinnustolle. Lajiston monimuotoisuuteen positiivisesti vaikuttaa myös luonnonmukainen viljely, jonka pinta-alat kasvoivat 8 % vuosina 2015-2016. Kaiken kaikkiaan Suomen peltopinta-alasta on huomattava määrä peltolajiston monimuotoisuutta edistävää kasvillisuutta, ja tämä on Maaseutuohjelman toimenpiteiden ansiota.

Toiseen ryhmään kuuluu viljeltyjen peltojen ulkopuoliset alueet, kuten luonnonlaitumet, -niityt ja perinnebiotoopit, joilla on keskeinen merkitys maatalousympäristön uhanalaisten lajien elinympäristönä, sekä useita lintulajeja hyödyttävät kurki-, hanhi- ja joutsenpeltosopimukset sekä kosteikon hoitosopimukset. Näistä ympäristösopimuksiin kuuluvat kurki-, hanhi- ja joutsenpeltosopimukset solmittiin ensimmäisen kerran vuonna 2016. Sopimusten määrä saavutti niille asetetun pinta-alatavoitteen, joka osaltaan osoittaa toimenpiteen tarpeellisuuden. Toimenpiteen vaikuttavuudesta ei kuitenkaan ole tutkittua tietoa. Sen sijaan kosteikon hoitosopimukset saavuttivat ohjelmakauden pinta-alatavoitteesta ainoastaan 70 %. Tämä voi johtua kosteikkojen perustamisen työläyteen nähden riittämättömästä korvaustasosta tai sopivien paikkojen puutteesta. Molemmat toimenpiteet ovat hyödyllisiä tukemaan sellaista eliölajiston monimuotoisuutta, jota ei välttämättä tueta muilla toimenpiteillä.

Perinnebiotooppien hoitoa tuetaan ympäristökorvauksen ympäristösopimuksiin kuuluvan maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoito-toimenpiteen avulla. Sekä perinnebiotooppien että arvokkaiden perinnebiotooppien hoidettu ala kasvoi vuosien 2015 ja 2016 välillä, mutta kokonaisala jäi kuitenkin 70 % tavoitteesta. Niinpä hoidettua alaa ei voi pitää lajiston suojelun kannalta riittävänä. Verrattaessa viiden vuoden takaisiin, hoitoalat ovat kuitenkin kasvaneet merkittävästi. Luonnonhaittakorvauksen kautta tuettujen pellon ulkopuolisten laitumien (luonnonlaidun ja -niitty, avoin hakamaa, pysyvä laidun ja pysyvä nurmi) määrä oli hieman vähentynyt vuosien 2015 ja 2016 välillä. Näistä lajiston monimuotoisuuden kannalta arvokkaimpien eli luonnonlaitumen ja -niityn sekä avoimen hakamaan alan pieneneminen on erityisen haitallista. Luonnonlaitumien ja -niityjen väheneminen näkyy myös luontoarvoltaan arvokkaiden maatalousalueiden määrää kuvaavan HNV-indikaattoriarvojen laskevana trendinä. Laskeva trendi kertoo, että Maaseutuohjelman toimet arvokkaimpien elinympäristöjen määrän lisäämiseksi ovat riittämättömiä.

Kolmantena ryhmänä on tuotantoeläinten ja viljelykasvien geneettisen monimuotoisuuden säilyttämiseen tähtäävät toimenpiteet: alkuperäiskasvilajikkeiden ylläpito, alkuperäiskasvien varmuuskokoelmat, alkuperäisrotujen kasvattaminen ja alkuperäisrotujen perimän säilytys. Nämä toimenpiteet edistävät suoraan geenivarojen ylläpitoa. Alkuperäisrotujen kasvattaminen toimenpiteen osalta vuosien 2015 ja 2016 välinen lisäys on tiloittain/eläinlajeittain vaihdellut 8-14 %, paitsi maatiaiskanalla, jonka kohdalla vuotuinen lisäys on ollut 26 % tilatasolla. Eläinten lukumäärän suhteen vastaavat luvut vaihtelevat 2 ja 10 % välillä, paitsi maatiaiskanalla, jolla kasvua eläinmäärässä on ollut 20 %. Maatiaiskan kohdalla tuki on otettu hyvin

vastaan. Tuen saamiseksi riittää, että säilyttäjän parvessa on vähintään 20 aikuista yksilöä ja säilyttäjä on sitoutunut ohjelman sääntöihin. Vuonna 2016 sopimuksia ovat tehneet kooltaan pienemmät tilat. Alkuperäisrotujen kasvattaminen-sopimuksen edellytyksenä on, että hakija on aktiiviviljelijä. Niinpä kaikilla alkuperäisrotuja säilyttävillä ei ole mahdollisuutta hakea tukea. Tämä koskee erityisesti maatiaiskanujen säilyttäjiä. Aiemmalla sopimuskaudella suomenkarjan eri roduilla oli erisuuruiset tuet, mikä laski motivaatiota säilyttää etenkin länsisuomenkarjaa. Tämä näkyy edelleen sopimusten määrässä. Länsisuomenkarjasta sopimuksen piiriin kuulu noin 27 %, pohjoissuomenkarjasta 35 % ja itäsuomenkarjasta 64 %. Tukiehdot täyttääkseen eläimen pitää kuulua 75 % alkuperäisrotuun ja olla kantakirjattu. Osa tiloista saattaa luopua myös tukien hakemisesta niihin liittyvän hallinnollisen työn vuoksi. Alkuperäisrotujen perimän säilytys-toimenpide on edistänyt geenipankkitoimintaa.

Maaseutuohjelman alkuperäiskasvilajikkeiden ylläpito-sopimuksia solmittiin varsin vähän. Huolimatta hienoisesta sopimusmäärien kasvusta vuosien 2015 ja 2016 välillä niiden määrä on edelleen alhainen. Alkuperäislajikkeiden määrää sekä viljely pinta-alaa pitäisi saada kasvatettua. Alkuperäiskasvien varmuuskokoelmat -sitoumus on edistänyt Kansallisen kasvigeenivaraohjelman maatiaiskasvien varmuussäilytysverkoston kehittämistä.

7.h7) Päätelmät ja suositukset

7.h7.a) Päätelmä/suositus 1

Päätelmä:

Laaja-alaisesti pellon käyttöön vaikuttavat ja viljelyn monimuotoisuutta lisäävät Maaseutuohjelman toimenpiteet ovat toteutuneet hyvin, osin jopa ylittäneet tavoitteet moninkertaisesti. Näillä on positiivinen vaikutus lajiston monimuotoisuuteen. Kuitenkin joidenkin, erityisesti peltoluonnon lajiston monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettujen, toimenpiteiden pinta-alaa pitäisi kasvattaa ja kohdentaa.

Suositus:

Monimuotoisuuspeltojen pinta-alaa pitäisi kasvattaa kohdentamisalueella. Luonnonhoitopeltonurmien sekä luonnonmukaisen tuotannon pinta-alaa pitäisi lisätä niin, että ne saavuttaisivat niille asetetut pinta-alatavoitteet.

7.h7.b) Päätelmä/suositus 2

Päätelmä:

Lajiston monimuotoisuudeltaan arvokkaimpien maatalousympäristön elinympäristötyyppien, kuten luonnonlaitumien ja -niittyjen sekä hoidettujen perinnebiotooppien pinta-alat ovat riittämättömät turvaamaan lajiston suojelua.

Suositus:

Hoidettujen perinnebiotooppien ja luonnonlaitumien pinta-alaa pitäisi kasvattaa niin, että ne saavuttavat niille asetetut tavoitteet.

7.h7.c) Päätelmä/suositus 3

Päätelmä:

Alkuperäisrotujen kasvattaminen-ympäristösopimuksen edellytyksenä on, että hakija on aktiiviviljelijä. Niinpä kaikilla alkuperäisrotuja säilyttävillä ei ole mahdollisuutta hakea tukea.

Suositus:

Tukiehtoja täytyisi muokata siihen suuntaan, että kaikki aktiivisäilyttäjät olisivat tukikelpoisia. Tämä lisäisi erityisesti maatiaiskanojen säilytystä.

7.h7.d) Päätelmä/suositus 4

Päätelmä:

Maaseutuohjelman alkuperäiskasvilajikkeiden ylläpito-sopimusten määrä on alhainen.

Suositus:

Maaseutuohjelman ylläpitosopimusten piiriin kuuluvien alkuperäislajikkeiden määrää sekä viljelyn pinta-alaa pitäisi saada kasvatettua.

7.i) CEQ09-4B - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelmien toimenpiteillä on edistetty vesien käytön hallintaa, mukaan lukien lannoitteiden ja torjunta-aineiden käytön hallintaa?

7.i1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo

Ensisijaisesti kohdealaa vaikuttavat koulutus ja tiedonvälitys (M01), neuvonta (M02), ei-tuotannolliset investoinnit (M04.4), ympäristökorvaukset (M10) ja yhteistyö (M16). Toisisijaisesti vaikuttavat maatalousinvestoinnit (M04.1), luonnonmukainen tuotanto (M11) ja Leader (M19).

7.i2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki

Arviointikriteerit	Yhteinen tulosindikaattori	Lisätulosindikaattori
On tehty kemiallista kasvinsuojelua vähentäviä toimenpiteitä.	R8 / T10: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (kohdeala 4B)	Ympäristökorvauksen Puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu toimen toteutunut pinta-ala (tuhat ha)
On tehty pellon vesitaloutta parantavia toimenpiteitä.	R8 / T10: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (kohdeala 4B)	
On tehty ravinteiden kierrättämistä edistäviä toimenpiteitä.	R8 / T10: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (kohdeala 4B)	
On tehty typen ja fosforin tarkoituksenmukaista käyttöä edistäviä, ravinnehuuhtoumaa vähentäviä ja ravinnetaseita parantavia toimenpiteitä.	R8 / T10: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (kohdeala 4B)	Ympäristökorvauksen Ravinteiden tasapainoinen käyttö toimen osuus maataloustukea saaneesta maatalousmaasta
Toimenpiteet ovat kohdentuneet tavoitteiden mukaisesti.	R8 / T10: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (kohdeala 4B)	

7.i3) Käytetyt menetelmät

Arvioinnissa käytettiin pääasiassa maaseutuohjelman *toimenpiteiden pinta-aloja sekä sopimus- ja korvausmääriä* tuloksellisuuden mittareina sekä osasta toimenpiteitä muodostettua tavoiteindikaattoria (sen maatalousmaan pinta-ala, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi, tulosindikaattori R8).

Ravinteiden käytön arvioinnissa oli mukana kolme *vaikuttavuusindikaattoria: typpi- ja fosforitase, hiilen määrä peltomaassa ja nitraattipitoisuudet pinta- ja pohjavesissä*. Vaikuttavuusindikaattorit tarjoavat tietoa toimenpiteiden vaikutuksesta. Toisaalta vaikutuksista on joissakin tapauksissa vaikea erottaa ohjelman vaikutusta muista toimintaympäristössä tapahtuneista muutoksista (sääilmiöt, tuotosten ja panosten hintasuhteet). Jotkin toimenpiteet vaikuttavat hitaasti, eikä positiivista kehityssuuntaa välttämättä voida havaita lyhyellä aikajänteellä vaikuttavuusindikaattoreiden arvoissa.

Toimenpiteiden määrät ja toteuttamispinta-alat saatiin Maaseutuviraston (Mavi) tietohallinnosta. Mavi myös laski tulosindikaattorin R8 arvon. Vaikuttavuusindikaattorit typpi- ja fosforitase, peltojen vesieroosio, hiilen määrä peltomaassa ja nitraattipitoisuudet pinta- ja pohjavesissä saatiin Luonnonvarakeskuksen ylläpitämältä ja päivittämältä Agrikaattori-sivustolta. Suomen ympäristökeskus on tuottanut tiedon pinta- ja pohjavesien nitraattipitoisuuksista. Muilta osin indikaattorien arvot on tuotettu Luonnonvarakeskuksessa.

a) Tavoiteindikaattori R8

Maaseutuviraston tietohallinto on laskenut maatalousmaan osuuden, josta on tehty joku seuraavista ympäristökorvauksen toimista: Ravinteiden tasapainoinen käyttö, kosteikon hoito, ympäristönhoitonurmiin kuuluvat suojavyöhykkeet. Päällekkäisten pinta-alojen välttämiseksi kaikkien vesistökuormitukseen tai maaperän tilaan vaikuttavien toimenpiteiden pinta-aloja ei ole otettu indikaattorissa huomioon.

b) Typpi- ja fosforitase

Ravinnetaseet kertovat maataloudessa käytettyjen ravinteiden hyötysuhteesta ja niiden avulla voidaan seurata maatalouden ravinnevirtoja.

Tärkein typpi- ja fosforitaseisiin vaikuttava toimenpide on "Ravinteiden tasapainoinen käyttö", joka pienentää varsinkin peltojen fosforitaseita niillä pelloilla, joilla fosforipitoisuus on korkea ja typpitaseita pelloilla, joiden orgaanisen aineksen pitoisuus on korkea. Ravinnetaseiden alenemista ja ravinteiden käytön hyötysuhdetta edistetään myös pellon kasvukuntoa parantavilla toimenpiteillä, jotka nostavat satotasoja. Tällaisia toimenpiteitä ovat maan orgaanista ainesta lisäävät sekä maan rakennetta ja pellon vesitaloutta parantavat toimenpiteet. Ravinteiden kierrätystä edistävät tai kaasumaisia typpitappioita vähentävät toimenpiteet vähentävät väkilannoiteravinteiden käyttöä. Toimenpiteet, joissa lannoitus on normaalia vähäisempää tai se on kokonaan kielletty pienentävät ravinteiden käyttöä, mutta samalla ne myös vähentävät sadon mukana poistuneiden ravinteiden määrää, jos satotaso laskee tai satoa ei lainkaan korjata, jolloin vaikutus ravinnetaseisiin voi jäädä pieneksi.

Esitetyissä taseissa ovat mukana mineraalilannoitteiden, tuotantoeläinten lannan ja siementen sisältämät typpi- ja fosfori. Peltoon tulevista ravinneistä vähennetään sadon mukana pelloilta poistuvat ravinteet.

Ohjelmakauden toimenpiteiden toteuttamisajalta indikaattorista oli saatavissa tieto vuodelta 2015. Vuoden 2016 tiedot ovat laskentavaiheessa.

c) Nitraattipitoisuudet pinta- ja pohjavesissä

Pinta- ja pohjavesien nitraattipitoisuuksiin vaikuttavat kaikki ympäristökorvauksen toimenpiteet, jotka tarkentavat lannoitusta ja alentavat typpitaseita sekä lisäävät kasvipeitteisyyttä, vähentävät maan muokkausta ja orgaanisen aineksen hajoamista. Lisäksi kosteikot pidättävät tyypeä ja luomuviljely vähentää typpikuormitusta viljelykiertojen ja laajaperäisemmän tuotantotapansa vuoksi. Investoinnit lantaloihin, jaloittelutarhoihin, säilörehuvarastoihin ja lannan käsittelyyn vaikuttavat indikaattoriin. Myös hankkeet, jotka parantavat ravinteiden kierrätystä tai kohentavat vesistöjen tai maaperän tilaa voivat vähentää pinta- ja pohjavesien nitraattipitoisuuksia.

Tarkasteltavana ovat maatalousvaikutteiset pintavesien seurantakohteet. Seurantakohteet on luokiteltu niistä otettujen vesinäytteiden typpipitoisuuksien (N mg/l) vuosikeskiarvon mukaan. Laatuluokat ovat:

Hyvä: < 2 N-mg/l

Kohtalainen: 2 - < 5,6 N-mg/l

Huono: > = 5,6 N-mg/l

Seurannassa on mukana myös maatalousvaikutteiset pohjavesien seurantakohteet. Niiden laatuluokat ovat:

Hyvä: nitraattipitoisuus < 25 NO₃-mg/l

Kohtalainen: nitraattipitoisuus 25 - < 50 NO₃-mg/l

Huono: nitraattipitoisuus > = 50 NO₃-mg/l

d) Hiilen määrä peltomaassa

Hiilipitoisuus kertoo siitä kuinka paljon maassa on eloperäistä ainesta. Indikaattori selittää peltomaan rakenteen muutoksia. Hiilen määrä peltomaassa kuvaa eloperäisen aineksen määrää peltomaassa (multavuus). Eloperäisen aineksen määrän avulla voidaan arvioida eri toimenpiteiden vaikutuksia maaperän tuottokyvyn säilyttämiseen ja parantamiseen.

Indikaattorin tietoja saadaan kahdella tavalla: kasvihuonekaasuinventaariorissa tehdyn mallintamisen ja peltomaiden kemiallisen tilan valtakunnallisesta seurantatutkimuksesta (Luken toteuttama Valse-tutkimus). Suomi on jaettu Valse-tutkimuksessa neljään alueeseen (pohjoinen, itä, länsi ja etelä), jotka muodostettiin maaperän luontaisen vaihtelun perusteella. Hiilipitoisuus mitattiin erikseen kivennäismailta ja orgaanisilta mailta. Ohjelman toimenpiteiden vaikutusta hiilen määrään peltomaassa voidaan arvioida indikaattorin avulla siltä osin kuin toimenpiteet ovat kohdistuneet Valse-tutkimuslohkoille.

Valtakunnallisesta seurantatutkimuksesta ei ole saatavilla päivitettyä tietoa nykyisen ohjelmakauden ajalta. Seuraavat maanäytteet hiilipitoisuuden määrittämiseksi otetaan vuonna 2019 ja laskettuja tuloksia saadaan aikaisintaan vuonna 2020. Kasvihuonekaasuinventaarion tuloksia on käsitelty erillisessä arviointikysymyksessä.

e) Muut indikaattorit

Kaikkien vesien tilan parantamiseen vaikuttavien toimenpiteiden määrät alueittain: alatoimenpiteiden ja operaatioiden toteutuneet pinta-alat, osuudet tavoitealoista ja maatalousmaan kokonaisalasta tai muusta soveltuvasta vertailuaresta, ympäristö- ja luomutoimenpiteiden kokonaisalasta tai muusta soveltuvasta vertailuaresta, ympäristö- ja luomutoimenpiteiden sitoumusmäärät, vesien hyvää tilaa edistävien hankkeiden (sis. Leader), ei-tuotannollisten ja tuotannollisten investointien sekä vesiensuojeluun liittyvän neuvonnan määrät alueittain. Tavoiteindikaattorista (T10) poiketen tarkastelu tehtiin ympäristökorvausten osalta koskien kaikkia vesiensuojeluun liittyviä toimia.

f) Tilat ja pinta-alat, jotka ovat jääneet ympäristökorvausjärjestelmän ulkopuolelle.

Tilojen määriä ja pinta-aloja tarkastellaan tuotantosuunnittain ja ELY-keskusalueittain.

g) Torjunta-aineiden käytön hallinta

Kasvinsuojeluaineiden käyttöä vähentävinä ohjelman *toimenpiteinä* tarkastellaan puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu, orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla, suojavyöhykkeet ja luonnonhoitopeltonurmet sekä luonnonmukainen tuotanto –toimenpiteiden määriä.

Kasvinsuojeluaineiden käyttöä arvioidaan *tehoaineiden myyntimäärien* perusteella. Myyntimäärää on suhteutettu käytössä olevan maatalousmaan pinta-alaan. Myyntimäärät antavat kuvan tehoaineiden kokonaismyyntimäärien muutoksista ja kasvinsuojeluaineryhmien suhteellisista osuuksista pitkällä aikavälillä. Myyntimäärät eivät kerro suoraan vuosittaista lohkokokoista kasvinsuojeluaineiden käyttöä, koska myyntimääriin sisältyy myös mm. maatalojen ulkopuolinen käyttö ja varastointi. Tehoaineiden myyntimääriä tilastoi Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes). Vuosittaista tilastoa myyntimääristä Suomessa on pidetty vuodesta 1953. Uusin päivitetty tieto on saatavissa vuodelta 2015.

Torjunta-ainemääriä pinta- ja pohjavesissä on selvitetty maa- ja metsätalouden kuormituksen ja sen vesistövaikutusten seurantaohjelman (MaaMet) yhteydessä vuodesta 2007 lähtien (<http://www.syke.fi/hankkeet/maamet>). Pintavesiseurantaa ei ollut vuonna 2015 ja vuonna 2016

pintavesiseuranta keskitettiin Savijoelle, jossa seuranta oli intensiivistä.

7.i4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot

Indikaattorityyppi	Indikaattorin koodi ja nimi (yksikkö)	Suhde	Indikaattorin arvo	Laskettu bruttoarvo	Laskettu nettoarvo	Tietolähteet
Lisätuotosindikaattori	Ympäristökorvauksen Pellon talviaikainen kasvipeitteisyys toimen osuus maataloustukea saaneesta maatalousmaasta	Kyllä	63.3%			Luonnonvarakeskus ja Maaseutuvirasto 2017
Lisätuotosindikaattori	Ympäristökorvauksen Puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu toimen toteutunut pinta-ala (tuhat ha)	Ei	2,07			Luonnonvarakeskus ja Maaseutuvirasto 2017
Yhteinen tulosindikaattori	R8 / T10: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (kohdeala 4B)	Kyllä	82.29%			Tukisovellus 10.3.2017
Lisätulosindikaattori	Ympäristökorvauksen Ravinteiden tasapainoinen käyttö toimen osuus maataloustukea saaneesta maatalousmaasta	Kyllä	80.1%			Luonnonvarakeskus ja Maaseutuvirasto 2017
Lisätulosindikaattori	Ympäristökorvauksen Puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu toimen toteutunut pinta-ala (tuhat ha)	Ei				
Yhteinen konteksti-indikaattori	C40 - Vedenlaatu - Mahdollinen typpiylijäämä maatalousmaalla (2013) (kg N/ha/year)	Ei	49,20			14.12.2016 Luonnonvarakeskus (vuoden 2015 arvo)
Yhteinen konteksti-indikaattori	C40 - Vedenlaatu - Mahdollinen fosforiylijäämä maatalousmaalla (2013) (kg P/ha/year)	Ei	3,80			14.12.2016 Luonnonvarakeskus

7.i5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen

Hankkeiden, yritystukien ja maatalouden rakennetukien tuettujen toimien kohdentuminen maaperään, ravinteiden kierrätykseen tai ravinteiden huuhtoutumiseen ei aina selvinnyt. Todennäköisesti kaikkia toimenpiteitä ei hakusanojen avulla löydetty.

Ravinnetaseiden yhteen taustatekijään, väkilannoituksen määrään vaikuttaa ohjelman toimenpiteiden lisäksi myös satotuotteiden ja väkilannoiteravinteiden hinnat, kun taas kasvukauden suotuisuus vaikuttaa sadon määrän kautta. Erityisesti alueellisella tasolla ravinnetaseiden tarkastelu vaatii useamman vuoden jakson, jolloin indikaattorissa mahdollisesti tapahtunut suuntaus voidaan erottaa.

Joidenkin toimenpiteiden osalta on vaikea päätellä tehtäisiinkö toimenpide muutoinkin. Esimerkkeinä voidaan pitää syyviljojen ja -öljykasvien viljelyä, hevos-, lammas- ja nautakarjatilojen nurmia sekä

suorakylvöä harjoittavien tilojen sänkiä peltojen talviaikaista kasvipeitteisyyttä täyttämässä. On myös mahdollista, että ohjelman kasvipeitteisyystoimenpide on lisännyt kyseisten kasvien viljelypinta-aloja tai siirtymistä suorakylvöön.

Neuvontaa, investointeja ja hankkeita, jotka pyrkivät parantamaan ainakin joltakin osin vesistöjen ja maatalouskäytössä olevan peltomaan tilaa, on tehty runsaasti. Niiden vaikuttavuuden arviointia varten pitäisi hanketietojen koodausta parantaa, jotta ympäristöön kohdistuvat toimenpiteet voidaan saada paremmin selville. Vaikuttavuuden arviointi on hankalaa, jos käytettävissä on vain otsikko ja lyhyt kuvaus. Toisaalta tarkempi vaikuttavuusarviointi vie runsaasti aika ja pitäisi ilmeisesti tehdä tapaustutkimuksena.

Kasvinsuojeluaineiden myyntimäärä ei kerro suoraan käyttömäärää ja sen jakautumista eri kohteisiin eikä anna selkeää kuvaa ohjelman toimenpiteiden vaikuttavuudesta. Myyntimäärät vaihtelevat vuosittain ja tulokset riippuvat valitusta tarkastelujaksosta. Lisäksi eri kasvinsuojeluaineet ovat vaikutuksiltaan erilaisia, eikä myynti/käyttömäärästä voi suoraan päätellä niiden ympäristövaikutuksia. Jos kasvinsuojeluaineita käytetään perusvaatimusten ja ohjeiden mukaisesti kestäväällä tavalla (asianmukaisesti ja turvallisesti), käytöstä aiheutuvien riskien pitäisi kuitenkin jäädä vähäisiksi.

7.i6) Vastaus arviointikysymykseen

Ohjelmassa on paljon toimenpiteitä, jotka pyrkivät parantamaan vesistöjen ja maatalouskäytössä olevan maaperän tilaa. Ympäristösitoumuksen tila- ja lohkokohtaisista toimenpiteistä kaikki paitsi ”Puutarhakasvien vaihtoehtoinen kasvinsuojelu” on tarkoitettu vähentämään eroosiota tai vesistöjen ravinnekuormitusta. Useat toimenpiteet ovat myös monivaikutteisia, ja samalla toimenpiteellä on voitu vesistövaikutusten lisäksi parantaa mm. peltoluonnon monimuotoisuutta tai vähentää ilmastovaikutuksia. Toimenpiteistä osa on pinta-alallisesti suuria kuten Ravinteiden tasapainoinen käyttö ja Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys -toimenpiteet. Osa toimenpiteistä kohdistuu suppeammalle alueelle, ja niiden toteuttamista on kohdennettu erilaisten vaatimusten täyttymisen perusteella. Esimerkiksi valumavesien hallintaan liittyvät toimenpiteet on kohdennettu eloperäisille maille ja happamille sulfaattimaille.

Toimenpiteiden todelliset vaikutukset riippuvat sekä niiden ominaisvaikuttavuudesta peltohehtaarisella toteutusala-alueella. Laajasti toteutetuilla toimenpiteillä voi siten olla kohtalaisen suuri vaikutus ravinnekuormitukseen koko Suomen alueella, vaikka toimenpiteiden ominaisvaikuttavuus olisi keskitasoinen. Pinta-alaltaan vähän toteutettujen toimenpiteiden kokonaisvaikuttavuus on vähäinen, vaikka niiden ominaisvaikuttavuus olisikin suuri. Tällaisilla toimenpiteillä voi kuitenkin olla hyvin merkittävä paikallinen vaikutus. Kokonaisvaikuttavuuden kannalta tarkasteltuna ohjelman merkittävimmät toimenpiteet olivat ”Ravinteiden tasapainoinen käyttö” ja ”Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys”.

Vuonna 2016 tavoiteindikaattori T10, joka kuvaa ravinnekuormitusta vähentävien toimenpiteiden toteuttamislaajuutta oli 1 869 181 ha ja indikaattorin tavoite saavutettiin 103 prosenttisesti. Maatalouden suoria tukea saaneiden peltopinta-alasta yli 82 %:lla toteutettiin toimenpiteitä, jotka vähentävät ravinnekuormitusta vesiin. Muista indikaattoreista peltojen vesieroosion riski pieneni ja ravinnetaseet laskivat hieman vertailuarvoihinsa nähden. Nitraattipitoisuus pinta- ja pohjavesissä pysyi entisellä tasolla, pintavesien nitraattipitoisuudessa oli tosin hienoista nousua. Ohjelman vaikutusta indikaattorien arvoihin on vaikea erottaa muusta toimintaympäristössä tapahtuneesta muutoksesta kuten säästä ja tuotospänossuhteista. Tavoitepinta-aloihin verrattuna useimmat toimenpiteet saavuttivat niille asetetut tavoitteet, mutta muutama toimenpide myös jäi selvästi tavoitteestaan. Näistä eniten tavoitteestaan jäi Monivuotinen ympäristönurmi -toimenpide, josta toteutui ainoastaan 9 %. Muita merkittävästi tavoitteestaan jääneitä toimenpiteitä olivat: ”Viherlannoitusnurmien”, ”Luomusitoumus” ja ”Orgaanisen katteen käyttö

puutarhakasveilla ja siemenperunalla”. Tavoitteeseensa nähden erittäin runsasta oli sitoutuminen Kerääjäkasvien ja Saneerauskasvien viljely sekä Suojavyöhyke -toimenpiteisiin.

Ympäristökorvausjärjestelmän ulkopuolella vuonna 2016 oli 6601 tilaa ja noin 107 000 ha peltomaata. Yleisimpänä syynä voidaan pitää tilakoon pienuutta, jonka vuoksi tila ei ole korvauskelpoinen. Keskipinta-alaltaan suurimmat ympäristökorvausjärjestelmän ulkopuolelle jääneet tilat olivat siipikarja- tai sikatiloja. Mielenkiintoista on, että Pohjanmaan ELY -keskuksen alueella ympäristökorvausjärjestelmään sitoutuminen oli kuitenkin suurinta, vaikka se on voimaperäistä kotieläintuotantoaluetta.

Luomuviljelyn määrä on nykyisellä vuotuisella kasvuvauhdilla jäämässä sille vuodeksi 2020 asetetusta 20 prosentin osuudesta viljelyalasta. Suurin osa luomuviljelyä harjoittavista tiloista oli kasvinviljelytiloja, mutta tärkein viljelykasvi oli kuitenkin erilaiset nurmet. Viherlannoitus oli kasvitietojen mukaan vähäisempää kuin luomun malliviljelykierto-esimerkkien avulla tarkasteltuna voisi olettaa. Luomuviljelyalan lisääntymiseen vaikuttavia esteitä tulisikin selvittää. Samassa yhteydessä voitaisiin myös tarkastella keinoja, joiden avulla saataisiin enemmän luomutuotteita kuluttajille niin kasvinviljely- kuin kotieläintiloilta.

Ravinteiden käyttö. Ohjelman vaatimukset lannoituksen suhteen ”Ravinteiden tasapainoinen käyttö” -toimenpiteessä ylittävät lain vaatimukset varsinkin fosforilannoituksen osalta. Ohjelmassa fosforilannoituksen enimmäismääriä on alennettu, erityisesti korkeammassa viljavuusluokissa, edelliseen ohjelmakauteen verrattuna, minkä vuoksi fosforikuormituksen riskitekijä (fosforiluku) voi laskea hieman nopeammin. Nykyisellä ohjelmakaudella lannan ravinnesisältö myös otetaan aikaisempaa paremmin huomioon. Väkilannoiteravinteiden myynti maataloille väheni aikaisempaan verrattuna. Missä määrin se johtui ohjelmasta ja sen kiristyneistä vaatimuksista enimmäislannoitusrajojen suhteen tai eloperäisten lannoitteiden fosforin käyttökelpoisuudessa tehdyistä muutoksista, on vaikea selvittää. On myös mahdollista, että väkilannoiteravinteita ostettiin maataloille vähemmän, koska satotuotteiden hinnat olivat alhaiset suhteessa väkilannoitepanosten hintoihin.

Ravinnetaseiden osalta on tapahtunut pientä alenemaa. Näyttää kuitenkin siltä, että erityisesti fosforitaseet koko valtakunnan tasolla tarkasteltuina ovat jääneet tietylle tasolle. Voidaan olettaa, että tuotantosuuntien ja tilojen erikoistuminen alueellisesti ja myös paikallisesti rajoittaa ravinnetaseiden alenemista. Kasvinviljelyyn erikoistuneet tilat ostavat väkilannoiteravinteita, kun kotieläintiloilla ravinteita tuotetussa lannassa on enemmän kuin viljeltävät kasvit tarvitsisivat. Voitaisiinko tilannetta parantaa neuvonnan, hanketoiminnan tai muunlaisten ravinteiden kierrätystä edistävien toimien kautta? Erityisesti tilojen välistä yhteistyötä tulisi parantaa ja panostaa sellaiseen lannankäsittelyteknologiaan, jonka avulla lannan ravinteita voitaisiin kustannustehokkaasti siirtää pitkiäkin matkoja.

Typpi- ja fosforilannoituksen perusta on viljelijän tai hänen valtuuttamansa neuvojan tekemä maanäytteenotto ja näytteistä määritetty maalaji, multavuus ja fosforipitoisuus. Maanäytteen edustavuuden parantamiseen on neuvonnan ja päivitettyjen ohjeiden avulla kiinnitetty huomiota. Tehtyjen kehittämistoimenpiteiden vaikutusta olisi hyvä selvittää. Onko maanäytteiden edustavuus parantunut? Näytteiden sisältämää informaatiota ei myöskään systemaattisesti koota ohjelman toteutuksen yhteydessä maataloushallinnon käyttöön, mitä voidaan pitää suurena puutteena ohjelman vaikutusarvioinnin kannalta.

Typpilannoituksen enimmäismäärät perustuvat maan multavuuteen, joka viljavuuslaboratorioissa tehdään aistinvaraisesti. Aistinvarainen analyysi, jota eri laboratoriot ja henkilöt tekevät, sisältää riskin maanäytteiden luokittumiseen väärin multavuuden suhteen. Erilaisissa laboratoriovertailuissa multavuus on luokituttu väärin useammin kuin maalaji, joka myös määritetään aistinvaraisesti. Multavuus voitaisiin määrittää myös orgaanisen hiilen määrä mittaamalla. Koska orgaanisen hiilen pitoisuus on myös tärkeä maatalousmaan laadun indikaattori, tulisikin harkita siirtymistä vähemmän virheille riskialttiiseen menetelmään. Määritysmenetelmän vaihdoksen kustannus-hyötysuhde tulisi selvittää.

Ohjelmassa on viljelijäkoulutusta, neuvontaa ja toimenpiteitä, joiden teho riippuu ratkaisevasti siitä, millaisella motivaatiolla ne tehdään. Ravinteiden tasapainoinen käyttö -toimenpide sisältää peltomaan laadun itsearvioinnin ja 5-vuotisen viljelykiertosuunnitelman tekemisen. Molempien toimenpiteiden tavoite on parantaa maan rakennetta ja tuotto-ominaisuuksia, jotka pitkällä tähtäyksellä ovat erittäin merkitseviä maan kasvukunnon ja ravinnekuormituksen kannalta. Ohjelmassa myös korostetaan edellisten toimenpiteiden, lohko-kohtaisen kirjanpidon ja viljavuusnäytteiden muodostavan viljelijälle tietoa-aineiston, jota hän itse ja yhdessä neuvojan kanssa voi hyödyntää viljelyn ja sen ympäristövaikutusten parantamiseksi. Vaikuttavuusarvioinnin kannalta olisi tarpeellista tietää, missä määrin kyseiset tavoitteet on saavutettu. Onko viljelykiertosuunnitelma lisännyt viljelykiertoja tai peltomaan laadutestin itsearviointi toimenpiteitä maan rakenteen parantamiseksi siellä, missä esiintyy rakenneongelmia.

Torjunta-aineiden käytön hallintaa on edistetty erityisesti toimenpiteillä, joilla on vähennetty torjunta-aineiden käyttöalaa. Luonnonmukaisen tuotannon positiivinen kehitys on yksi vaikuttavimmista kasvinsuojeluaineiden käyttö vähentävistä ohjelman toimenpiteistä. Myös suojaväyhykenurmilla ja luonnonhoitopelloilla on ollut merkitystä. Puutarhakasvien vaihtoehdoisen kasvinsuojelu -toimenpiteen ala oli vuonna 2015 kaikkiaan 1 863 ha ja vuonna 2016 2 071 ha. Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla –toimenpiteen ala oli vuonna 2015 3 986 ha ja vuonna 2016 4 078 ha. Nämä kaksi toimenpidettä ovat kohtuullisen hyvin käytössä, mutta pinta-alaltaan pieniä.

Vaikka kasvinsuojeluun liittyvän sääntelyn tarkentuminen ei ole ohjelman vaikutusta, lainsäädännön vaatimusten kuuluminen tukien vähimmäisvaatimuksiin ja seuraamukset lainsäädännön noudattamisen virheistä ovat osaltaan parantaneet integroidun kasvinsuojelun periaatteiden noudattamista ja kasvinsuojelun tarkentumista.

Kasvinsuojelun huomioidulla osana ympäristökorvauksen vähimmäisvaatimuksia ja täydentäviä ehtoja sekä kasvinsuojeluaineiden käyttöön liittyvän sääntelyn tarkentumisella on vaikutuksia, mutta ne eivät lyhyellä tarkastelujaksolla näy myyntimäärissä. Kasvinsuojeluaineiden myynti vuosina 2014-2015 on pysynyt jokseenkin samalla tasolla edelliseen ohjelmakautteen verrattuna. Vuosittaiseen vaihteluun vaikuttavat myös muut kuin ohjelmaan ja toimenpiteisiin liittyvät tekijät. Varsinaisia kasvinsuojeluun liittyviä toimenpiteitä ohjelmassa on ollut valittavissa vähän ja niillä on ollut vaikutusta vain rajoitetulla pinta-alalla.

7.i7) Päätelmät ja suositukset

7.i7.a) Päätelmä/suositus 1

Päätelmä:

Ohjelmassa on panostettu runsaasti keinoihin, joilla tavoitellaan ravinnekuormituksen vähentymistä. Ohjelman tavoitteet pinta-alallisesti ovat merkittävimpien toimenpiteiden osalta myös täyttyneet. Toimenpiteitä on myös kohdennettu ja ne ovat toteutuneet hyvin kohdentamisalueillaan.

Suositus:

Selvitetään tarkemmin ja kehitetään seuraavia teemoja:

- Eri toimenpiteiden kiinnostavuudessa esiintyvät erot. Varsinkin vähäisessä määrin toteutuneita toimia tulisi selvittää

- Ympäristökorvausjärjestelmän ulkopuolelle jäämisen analyysi
- Luomuviljelyyn siirtymisen esteet ja keinot lisätä luomutuotteiden tarjontaa kuluttajille
- Maanäytteiden edustavuuden ja maaperätiedon systemaattisen kokoamisen selvittäminen
- Siirtyminen multavuuden määrittämisestä orgaanisen hiilen mittaukseen
- Lisäpanostusta toimiin ravinteiden kierrätyksen lisäämiseksi
- Kohdennettuja toimia maan rakenteen parantamiseksi
- Selvitys vapaaehtoisuuden ja neuvonnan vaikutuksesta motivaatioon ja parempaan vaikuttavuuteen. Käyttäytymistieteisiin liittyen voitaisiin selvittää, minkälaisin toimin voitaisiin lisätä viljelijän motivaatiota suorittaa toimenpiteitä. Tarvitaanko uuden tyyppistä koulutusta tai neuvontaa, vai voitaisiinko tilannetta kehittää nykyaikaisen sopimustuotannon keinoin.

7.i7.b) Päätelmä/suositus 2

Päätelmä:

Torjunta-aineiden kasvinsuojelulainsäädäntö sinällään on sinällään kattava, ja lainsäännön noudattamisesta ei ohjelmassa voi maksaa. Siten ohjelmassa on vain vähän yksinomaan kasvinsuojeluun liittyviä toimenpiteitä. Puutarhakasvien vaihtoehtoisen kasvinsuojelu (ala 2 071 ha vuonna 2016) ja Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla (4 078 ha) -toimenpiteet ovat kohtuullisen hyvin käytössä.

Torjunta-aineiden käytön hallintaa on edistetty ohjelman avulla erityisesti toimenpiteillä (luonnonmukainen tuotanto, suojavyöhykenurmet, luonnonhoitopellot), joilla on vähennetty torjunta-aineiden käyttöalaa.

Suositus:

Mahdollisuuksia ja kannusteita vaihtoehtoisten kasvinsuojelumenetelmien (mekaaninen, biologinen, viljelytekninen) käyttöön tarvitaan myös laaja-alaisesti viljellyille peltokasveille. Koska pääosa käytössä olevista torjunta-aineista on rikkakasvien torjuntaan käytettäviä valmisteita, vaihtoehtoista rikkakasvitorjuntaa edistävät toimenpidevaihtoehdot olisivat tarpeen.

7.j) CEQ10-4C - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on parannettu maaperän eroosion torjumista ja maaperän hoitoa?

7.j1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo

Ensisijaisesti kohdealaa vaikuttavat koulutus ja tiedonvälitys (M01), neuvonta (M02), ympäristökorvaukset (M10) ja yhteistyö (M16). Toisisijaisesti vaikuttavat maatalousinvestoinnit (M04.1) ja luonnonmukainen tuotanto (M11).

7.j2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki

Arviointikriteerit	Yhteinen tulosindikaattori	Lisätulosindikaattori
On tehty eroosiota vähentäviä toimenpiteitä.	R10 / T12: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi (kohdeala 4C)	
On tehty peltomaan orgaanisen aineksen ylläpitoa ja lisäämistä edistäviä toimenpiteitä	R10 / T12: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi (kohdeala 4C)	Ympäristökorvauksen aidon kasvipeitteisyyden osuus koko kasvipeitteisyys toimesta.
Toimenpiteet ovat kohdentuneet tavoitteiden mukaisesti.	R10 / T12: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi (kohdeala 4C)	Hoitosopimusten piiriin kuuluvien maa-alueiden maaperän eroosioon liittyvät lisätiedot.

7.j3) Käytetyt menetelmät

a) Tavoiteindikaattori T12

Tavoiteindikaattoria (T12) ilmaisee sen maatalousmaan pinta-alasta, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi. Tavoiteindikaattorin T12 on laskettu ympäristökorvausjärjestelmän *'Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys'* ja *'Orgaanisen katteen käyttö puutarhakasveilla ja siemenperunalla'* -toimenpiteiden toteutusalojen summa.

b) Toimenpiteiden määrät

Arvioinnissa käytettiin pääasiassa maaseutuohjelman toimenpiteiden pinta-aloja sekä sopimus- ja korvausmääriä tuloksellisuuden mittareina sekä osasta toimenpiteitä muodostettua tavoiteindikaattoria (T12) *sen maatalousmaan pinta-alasta, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi*. Mittarit kuvaavat ohjelman toteutumista ja niiden arvojen muutosten perusteella voidaan välillisesti päätellä ohjelman vaikutusta eroosioon ja maaperän tilaan olemassa olevan tutkimustiedon pohjalta. Arvioinnissa oli mukana *Peltojen vesieroosio* -indikaattori, joka tarjoaa tietoa toimenpiteiden vaikutuksista. Lisäksi tarkasteltiin kaikkien maaperän tilan parantamiseen ja eroosion vähentämiseen vaikuttavien toimenpiteiden ja alatoimenpiteiden sekä operaatioiden pinta-aloja suhteessa niiden tavoitteisiin ja maatalousmaan kokonaisuuteen.

c) Peltojen vesieroosio

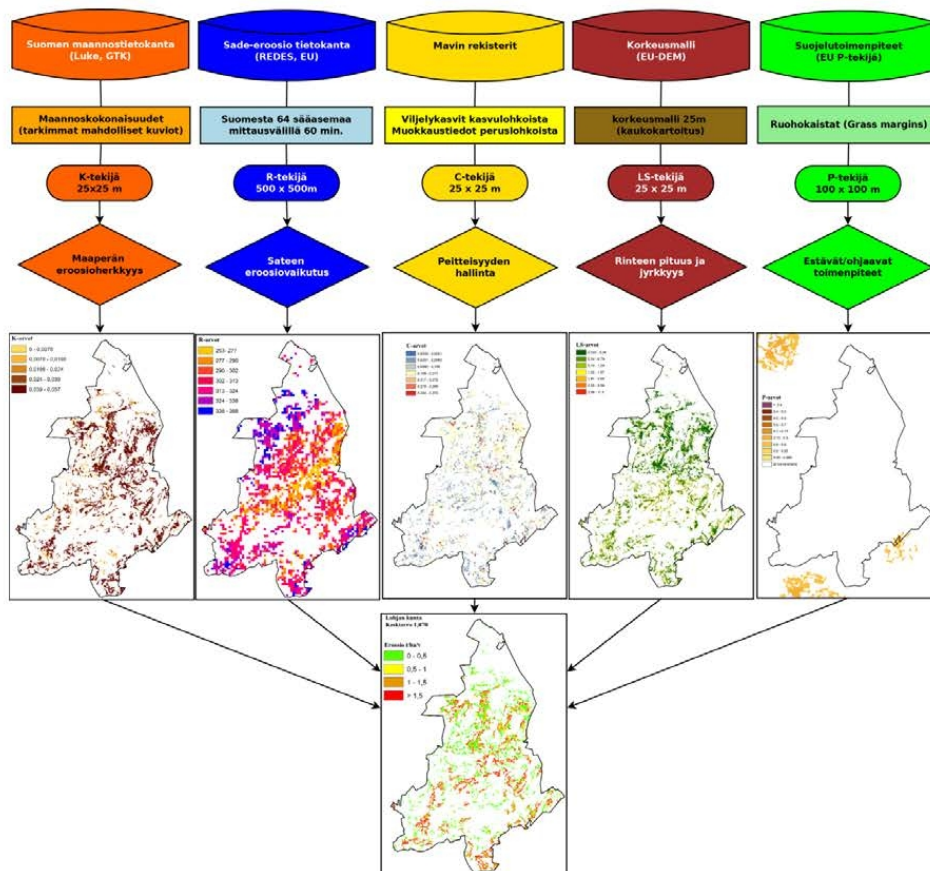
Peltojen vesieroosiota laskettiin RUSLE-mallin avulla. RUSLE (Revised Universal Soil Loss Equation)

julkaistiin 1990-luvun alussa ja RUSLE 2 vuonna 2003. RUSLE-mallia voidaan käyttää kaikilla mineraalimaalajeilla arvioimaan pintavaluntaa. RUSLE on poikkeuksellisen hyvin dokumentoitu ja vahvistettu kaava, minkä vuoksi sitä käytetäänkin joka puolella maailmaa. Arvion tuottaa Luonnonvarakeskus Mavin, Maanmittauslaitoksen ja Euroopan komission yhteisen tutkimuskeskuksen (YTK) tietoaisteistojen pohjalta.

Laskentamallin avulla pyritään arvioimaan vesieroosion riskiä ja seuraamaan eroosiota ehkäisevien toimenpiteiden vaikutuksia. Mallista saadaan riskiarvio eroosiolle (tonnia/hehtaari/vuosi), johon vaikuttaa myös sääolosuhteet. Peltojen vesieroosio -indikaattori ottaa huomioon maaperän eroosioherkkyyden (K-tekijä), sateen eroosiovaikutuksen (R-tekijä), maan peitteisyyden (C-tekijä), rinteiden pituuden ja jyrkkyyden (LS-tekijä) sekä estävät ja ohjaavat toimenpiteet (P-tekijä) (Kuva 8).

Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys -toimenpiteellä ja sen toteuttamistavalla on suuri vaikutus indikaattoriin, kuten myös erilaisten nurmien määrällä ja sijoittumisella. Nurmi- ja vesieroosioriskiä vähentävä vaikutus on suurin ja kevennetyn muokkauksen vähäisin. Suojavyöhykkeet vaikuttavat C-tekijään, jos koko lohko on suojavyöhykkeenä, muuten suojavyöhyke vaikuttaa P-tekijään. Peltojen talviaikaista kasvipeitteisyyttä lisäävät myös seuraavat ohjelman toimenpiteet: suojakaistat vesistöjen varsilla, ympäristöhoitonurmet, kerääjäkasvit, viherlannoitusnurmet ja monimuotoisuuspellot mikäli kasvustot säilyvät talven yli muokkaamattomina. Talviaikaista kasvipeitteisyyttä lisäävät luonnollisesti myös viljellyt nurmet ja viherkesannot, vaikka eivät olisikaan ohjelman toimenpiteitä. Ohjelman vaikutusta ei siten voida yksiselitteisesti eritellä indikaattorin lopputuloksesta.

Indikaattorin arvoa vuoden 2016 kasvi- ja muokkaustiedoilla laskettuna voidaan verrata vuoden 2010 tilanteeseen.

Kuva 8. Kaavio peltojen vesieroosion laskemisesta RUSLE2015-mallilla. Maaseutuohjelman avulla voidaan vaikuttaa C- ja P-tekijöihin.

Kuva 8. Kaavio peltojen vesieroosion laskemisesta RUSLE2015-mallilla. Maaseutuohjelman avulla voidaan vaikuttaa C- ja P-tekijöihin.

7.j4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot

Indikaattorityyppi	Indikaattorin koodi ja nimi (yksikkö)	Suhde	Indikaattorin arvo	Laskettu bruttoarvo	Laskettu nettoarvo	Tietolähteet
Lisätuotosindikaattori	Maaperän hoitoon kohdistuneet Leader-hankkeet M19 (kpl)	Ei	21,00			Luonnonvarakeskus ja Maaseutuvirasto 2017
Lisätuotosindikaattori	Yhteistyöhankkeiden lukumäärä joiden oletettiin parantavan vesistöjen tai maaperän tilaa M16 (kpl)	Ei	55,00			Luonnonvarakeskus ja Maaseutuvirasto 2017
Yhteinen tulosindikaattori	R10 / T12: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi (kohdeala 4C)	Kyllä	63.18%			Tukisovellus
Lisätulosindikaattori	Hoitosopimusten piiriin kuuluvien maa-alueiden maaperän eroosioon liittyvät lisätiedot.	Ei				
Lisätulosindikaattori	Ympäristökorvauksen aidon kasvipeitteisyyden osuus koko kasvipeitteisyys toimesta.	Kyllä	86%			Luonnonvarakeskus 2017

7.j5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen

Muutokset maaperän tilassa ovat hitaita ja toimenpiteiden vaikutuksia on vaikea havaita lyhyellä aikajänteellä. Yritystukiin, hankkeiden ja maatalouden investointien listauksista oli vaikeaa löytää ne toimenpiteet, jotka vaikuttavat maaperän eroosiota vähentävästi tai maaperän tilaa parantavasti. On mahdollista, ettei kaikkia hankkeita löydetty. Joidenkin toimenpiteiden toteutumisen ei voida yksiselitteisesti katsoa johtuneen ohjelmasta, mm. erilaiset kasvipeitteisyystoimenpiteet.

7.j6) Vastaus arviointikysymykseen

Vuonna 2016 erityisesti eroosion torjuntaan ja maaperän tilan parantamiseen vaikuttaneiden toimenpiteiden laajuus oli 1 435 014 ha (tavoiteindikaattori T12). Indikaattorin tavoite ylitettiin 17 %:lla. Toimenpiteitä, jotka vähentävät eroosiota ja/tai parantavat maaperän tilaa toteutettiin laajasti. Ympäristöhoitonurmi ja Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys -toimenpiteitä kohdennettiin alueille, joissa viljelykasvit ovat suurelta osin yksivuotisia ja viljelysmaa eroosiolle herkkää savea. Tässä tavoitteessa onnistuttiin hyvin. Kohdentamisalueille asetetut pinta-alatavoitteet saavutettiin.

Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys on lisääntynyt edelliseen ohjelmakauteen verrattuna, mitä ilmentää myös Peltojen vesieroosio -indikaattorin pieneneminen verrattuna vuoteen 2010. Joidenkin kasvipeitettä lisäävien toimenpiteiden osalta on selvää, että ohjelma on vaikuttanut toimenpiteiden tuloksellisuuteen (kerääjäkasvit, suojavaikykkeet). Joidenkin toimenpiteiden osalta on mahdollista, että ne olisivat voineet toteutua ilman ohjelmaakin. Tällaisia toimia on mm. suorakylvötilojen sänki sekä syysviljojen ja -öljykasvien viljely.

Monivuotiset ympäristönurmet, viherlannoitusnurmet ja luomusitoumukset jäivät selvästi niille asetetuista tavoitteista. Saneerauskasveja ja kerääjäkasveja sen sijaan toteutettiin yli kymmenkertaisella pinta-alalla tavoitteeseensa nähden. Saneerauskasveja viljeltiin erityisesti erikoiskasvien tuotantosuunnassa ja viherlannoitusnurmia viljanviljelyssä. Viherlannoitusnurmien viljely oli melko vähäistä Varsinais-Suomen alueella, jossa se voisi monipuolistaa melko yksipuolista viljanviljelyä ja parantaa maan rakennetta.

Jonkin verran maatalouden investoinneista, hankkeista ja yritystuista voitiin ajatella vaikuttavan maaperän eroosioon ja maanhoitoon mm. salaojitusten ja ravinteiden kierrätyksen kautta.

7.j7) Päätelmät ja suositukset

7.j7.a) Päätelmä/suositus 1

Päätelmä:

Viherlannoitusnurmia, joilla tavoitellaan maanparannus- ja lannoitusvaikutusta, viljeltiin selvästi ohjelman tavoitealaa vähemmän. Etelä-Suomen savialueilla, joilla viljellään suurimmalla osalla peltoalueesta erilaisia viljoja, viherlannoitusnurmet voisivat kuitenkin tuoda kaivattua monipuolisuutta viljelykiertoihin.

Suositus:

Viljelykiertojen lisääminen erilaisten toimenpiteiden avulla olisi suotavaa erityisesti viljanviljelyyn keskittyvillä alueilla, joiden pääasiallinen maalaji on savi. Ravinteiden kierrätyksen tehostaminen parantaisi myös maan kasvukuntoa maan orgaanisen aineksen lisääntymisen ansioista. Ravinteiden kierrätyksen tehostamista tulisi myös tästä syystä tehostaa

7.j7.b) Päätelmä/suositus 2

Päätelmä:

Kasvipeitteisyyden lisääntyminen sisältää myös riskin liukoisen fosforin kuormituksen lisääntymisestä suorakylvössä ja sellaisilla nurmipeitteisillä alueilla, joilla kasvustoa ei korjata pois ja viljely jatkuu samanlaisena pitkiä aikoja (mm. luonnonhoitopeltonurmet).

Suositus:

Selvitetään peltojen talviaikaisen kasvipeitteisyyden vaikutukset liukoisen fosforin kuormitukseen ja keinot sen ehkäisemiseksi.

Pöätelmä:

Suojavyöhykkeitä toteutettiin selvästi tavoitettaan enemmän, mutta Uudenmaan, Varsinais-Suomen ja Satakunnan alueilla uudet suojavyöhykkeet eivät kohdentuneet kovin hyvin suojavyöhykkeiden yleissuunnitelmien mukaisille paikoille, joissa niiden hyödyn arvioidaan olevan suurin.

Suositus:

Suojavyöhykkeiden kohdentamista suojavyöhykkeiden yleissuunnitelmien mukaisiin paikkoihin tulisi tehostaa.

7.k) CEQ11-5A - Missä määrin maaseudun kehittämissuohjelman toimenpiteillä on edistetty maatalouden vedenkäytön tehostamista?

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelmassa ei ole kohdistettu ensivaikutuksia tälle kohdealalle, toissijaiset vaikutukset arvioidaan myöhemmin.

7.l) CEQ12-5B - Missä määrin maaseudun kehittämissuohjelman toimenpiteillä on edistetty maatalouden ja elintarvikejalostuksen energiatehokkuuden lisäämistä?

7.11) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo

Ensisijaisesti kohdealaan 5B vaikuttavat:

- Koulutus (M01), Neuvonta (M02), Yhteistyö, innovaatioryhmät (M16.1), Yhteistyö, pilotit, uudet tuotteet ja menetelmät (M16.2)

Toissijaisesti vaikuttavat:

- Maatalousinvestoinnit (M04.1), Yritysinvestoinnit (M04.2), Yhteistyö, horisontaalinen ja vertikaalinen yhteistyö (M16.6), Leader (M19.2), Leader (M18.3)

7.12) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki

Arviointikriteerit	Yhteinen tulosindikaattori	Lisätulosindikaattori
Maatalouden ja ruuanjalostuksen energiatehokkuus on parantunut	R14: maatalouden ja elintarvikkeiden jalostuksen energiankäytön tehostaminen maaseudun kehittämisohjelmasta tuetuissa hankkeissa (kohdeala 5B)*	
Maatalouden ja ruuanjalostuksen energiatehokkuus on parantunut	T15: kokonaisinvestoinnit energiatehokkuuteen (kohdeala 5B)	

7.13) Käytetyt menetelmät

Lähtöaineistona on käytetty Maaseutuviraston poimimia tietoaineistoja hankerekisteristä. Aineistoista on tehty lisähakuja tarpeen mukaan.

Kehittämishankkeista poimittiin ensin alatoimenpiteeseen 16.5 *Energian säästöä ja ympäristön tilaa parantavat menetelmät* luokitellut hankkeet, joista tarkasteluun valittiin vain suoraan energiatehokkuuteen liittyvät hankkeet. Muista kehittämishankkeista hakusanalla ”energia” löytyneet hankkeet eriteltiin hankekuvausten perusteella tarkasteltavien hankkeiden joukkoon. Maaseudun kehittämishankkeet ryhmiteltiin alatoimenpiteen ja kohdennetun toimen mukaisiin luokkiin.

Yritystukien listauksesta poimittiin hankkeet, jotka olivat valinneet toissijaiseksi kohdealaksi 5B *Maatalouden ja elintarvikkeiden jalostuksen energiatehokkuuden lisääminen*. Lisäksi hakusanalla ”energia” löytyi lisää energiatehokkuuteen liittyviä hankkeita. Kun hankkeet ryhmiteltiin tarkempiin aihepiireihin, huomattiin, etteivät kaikki hankkeet liittyneet energiatehokkuuteen, vaikka ne oli merkitty olevan kohdealaa 5B. Nämä hankkeet poistettiin tarkastelusta. Lisäksi kaksi 5B-hanketta liittyi todellisuudessa uusiutuvan energian tuotantoon ja ne siirrettiin uusiutuvan energian tuotannon tarkasteluun (yhteinen arviointikysymys 13).

Maatalousinvestointi-hankkeista poimittiin ensin hankkeet, jotka kuuluivat kohdennettuun toimeen *Energiantuotannon rakentamisinvestoinnit*. Näiden todettiin kuitenkin olevan

pikemminkin investointeja uusiutuvan energian tuotantoon tai vanhojen laitteistojen muokkaamista uusiutuvalle energialle sopivaksi. Energiatehokkuuteen liittyvät hankkeet haettiin hakusanalla ”energia” kaikista maatalousinvestointihankkeista.

Täydentävän tulosindikaattorin R14 mukaista kvantitatiivista energiansäästöä pyrittiin selvittämään koeluontoisesti tapaustutkimuksen avulla. Tapaustutkimuksessa valittiin 14 energiaterhokkuuteen liittyvää tukea saanutta, joille lähetettiin sähköinen webropol-kysely.

Energiansäästö = Energiankulutus ennen hanketta – Energiankulutus hankkeen jälkeen

Määrällistä energiansäästöä oli tarkoitus tarkastella niiden hankkeiden osalta, joissa on saavutettu yli 5 % vähennys energiankäytössä. Valitettavasti kuitenkin tapaustutkimukseen ei saatu vastauksia energiansäästöhankkeiden osalta.

Tapaustutkimuksessa pyrittiin kartoittamaan määrällisten energiansäästöjen lisäksi tuensaajien näkemyksiä Maaseutuohjelman hyödyistä. Tapaustutkimus toteutettiin sähköisellä webropol-kyselyllä, johon valittiin otos erityyppisistä energiaterhokkuuteen liittyvistä yrityshankkeista (yksittäinen laitehankinta, toiminnan laajentaminen, laajempi muutostyö, yhteensä 11 hanketta). Lisäksi kysely lähetettiin energiaterhokkuuteen liittyville kehittämishankkeille, jotka olivat valinneet alatoimenpiteen 16.5 *Energian säästöä ja ympäristön tilaa parantavat menetelmät* (3 hanketta). Valitettavasti kyselyyn ei kuitenkaan saatu vastauksia energiansäästöhankkeiden osalta. Uusiutuvan energian tuotannon ja sivuvirtojen hyötykäytön osalta toimijoiden näkemyksiä saatiin, ja ne on esitetty luvussa liittyen kansalliseen kysymykseen 9 (luettavissa erillisestä arviointiraportista).

7.14) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot

Indikaattorityyppi	Indikaattorin koodi ja nimi (yksikkö)	Suhde	Indikaattorin arvo	Laskettu bruttoarvo	Calculated gross value out of which Primary contribution	Calculated gross value out of which Secondary contribution, including LEADER/CLLD contribution	Laskettu nettoarvo	Tietolähteet
Lisätuotosindikaattori	Maatalousinvestointien lukumäärä, jotka vaikuttavat energiaterhokkuuteen - toissijainen vaikutus kohdealalle 5B (kpl)	Ei	12,00					Luonnonvarakeskus ja Maaseutuvirasto
Lisätuotosindikaattori	Yritystukien lukumäärä, jotka vaikuttavat elintarvikejalostuksen energiaterhokkuuden lisäämiseen - toissijainen vaikutus kohdealalle 5B (kpl)	Ei	23,00					Luonnonvarakeskus ja Maaseutuvirasto
Yhteinen tulosindikaattori	R14: maatalouden ja elintarvikkeiden jalostuksen energiankäytön tehostaminen maaseudun	Ei						Aineistoa indikaattorin laskemiseksi ei saatu kerättyä. Hankemäärä on tässä vaiheessa vielä vähäinen.

	kehittämissuunnitelmasta tuetuissa hankkeissa (kohdeala 5B)*						
Yhteinen tulosindikaattori	T15: kokonaisinvestoinnit energiatehokkuuteen (kohdeala 5B)	Ei	0,00				Hyrrä, ohjelmassa ei ole ensisijaisia vaikutuksia tälle kohdealalle (5B) toimenpiteillä M04 ja M7.2.

7.15) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen

Aineiston hakuun liittyi selkeitä ongelmia, sillä Mavi:n tietokannasta saatavat hankelistaukset ovat puutteellisia.

Kaikkien hankkeiden osalta ei oltu valittu oikeaa kohdealaa tai toimenpidettä, jonka vuoksi pelkän kohdealan tai toimenpiteen perusteella ei löytynyt kaikkia energiatehokkuuteen liittyviä hankkeita. Hakusanalla ”energia” etsimällä löydettiin iso joukko hankkeita. Hakusanalla ”energia” tuli kuitenkin myös uusiutuvaan energiaan liittyviä hankkeita, jonka vuoksi oli vielä käsin poimittava hankkeiden kuvauksista energiansäästöön liittyvät hankkeet. Toinen ongelma olivat hankkeiden kuvaukset. Ne olivat hyvin suppeita, ainakin osassa hankkeita, ja sisälsivät vaihtelevasti informaatiota. Määrämittaiset ja strukturoidut hankekuvaukset tarjoaisivat paljon paremman lähtökohdan hankkeiden arvioinnille. Tässä arvioinnissa jäi paikoin epäselväksi mitä hankkeessa on todella tehty tai suunnitellaan tehtävän.

Tiedonsaannin ongelmia liittyi myös määrällisen energiansäästön arviointiin, sillä energiankulutusta ennen ja jälkeen hankkeen ei kysytä hanketiedoissa. Toistaiseksi arviointi on tehtävä otostutkimuksena. Koska toimialojen kirjo on laaja, ei otosmenetelmällä ole mahdollista saada kattavaa kuvaa koko ohjelman energiansäästövaikutuksista.

Ohjelman toimenpiteet yritys-, hanke- ja rakennetukien osalta ovat vasta käynnistyneet, eikä tässä arvioinnissa mukana olevien vähäisen hankemäärän vuoksi voida vielä tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

7.16) Vastaus arviointikysymykseen

Luonnonvarakeskuksen mukaan maatalous- ja puutarhatuotannon osuus oli noin kolme prosenttia Suomen koko energiankulutuksesta vuonna 2013. Tuotantosuunnista eniten energiaa kuluu lypsykarjataloudessa, viljanviljelyssä ja puutarhatuotannossa. Suurin yksittäinen sähkökäyttäjryhmä on kasvihuoneyritykset. Maa- ja puutarhatalouden kuluttamasta energiasta oli vuonna 2013 puu- ja peltoenergiaa 45 %, kevyttä ja raskasta polttoöljyä 34 %, sähköä 15 % ja turvetta 6 %.(Luke Tilastotietokanta, Maa- ja puutarhatalouden energiankulutus 2015, www.statdb.luke.fi).

Tuetuista maatalousinvestoinneista (yhteensä 12 kpl) suurin osa kohdistui yhdistetyille kasvinviljelyn ja kotieläintalouden tiloille. Näiden osuus kaikista energiatehokkuuteen liittyvistä maatalousinvestoinneista oli 84 %. Kasvihuoneyritykset ovat suurin yksittäinen sähkökäyttäjryhmä, joten siellä on edelleen tarvetta energiansäästötoimiin.

Elintarviketeollisuuden osuus vuonna 2015 oli noin kolme prosenttia teollisuuden energiankulutuksesta. Lämmön kulutuksessa elintarviketeollisuuden osuus oli merkittävä, jopa 12 prosenttia. (Tilastokeskus,

Energia/Energian hankinta ja kulutus).

Energiatehokkuuteen liittyviä yritystukihankkeita oli toteutettu 23 kpl. Suurin osa hankkeista liittyi elintarvikkeiden valmistukseen (21 kpl). Erityisesti energiatehokkuuden hankkeita oli toteutettu liha- ja siipikarjatuotteiden valmistuksessa.

Kehittämishankkeissa oli toteutettu 3 maatalouden ja elintarviketeollisuuden energiatehokkuuteen liittyvää hanketta, minkä lisäksi löytyi 50 hanketta, jotka panostavat yleisesti vähähiilisyyteen tähtäävään toimintaan. Suurimmaksi osaksi hankkeet liittyivät kylätalojen tai muiden vastaavien energiatehokkuuden parantamiseen esimerkiksi valaistusta uusimalla. Hankkeissa tehtiin yleisesti myös muita peruskorjauksia, joten koko myönnetty avustus ei välttämättä kohdennu vähähiilisyyttä tukevaan toimintaan.

Määrällisiä energiansäästölujuja (Täydentävä tulosindikaattori R14 sekä Lisäindikaattori) ei tällä arviointikierroksella pystytty tuottamaan, mutta arvioinnin perusteella syntyi näkemys siitä, miten määrälliset tulokset voidaan myöhemmissä arvioinneissa tuottaa.

Jatkoarviointien mahdollistamiseksi suositellaan tuensaajien lomakkeiden sekä ohjeistuksen kehittämistä. Hankkeiden tunnistamiseksi energiansäästöön liittyvät hankkeet olisi eriteltävä erikseen. Pelkkä alatoimenpiteen merkintä (esim. Kehittämishankkeissa alatoimenpide 16.5 Energian säästöä ja ympäristö tilaa parantavat menetelmät) ei riitä, koska monet hankkeista voivat kohdentua eri toimenpiteille ja alatoimenpiteille, mutta silti niiden seurauksena syntyy myös energiansäästöä. Tämä lisäys tulee tehdä kaikkien hanketyyppien lomakkeille.

Mikäli määrällinen tulos energiansäästön suuruudesta tuetuissa hankkeissa halutaan selvittää, tulee tuensaajien lisäksi ilmoittaa hankkeen avulla saavutettavan energiansäästöhyödyn suuruus (kWh/vuosi) sekä arviona ennen hanketta että toteutmana hankkeen jälkeen. Energiasäästöhyöty tulee kysyä tuensaajalta sähkönä, lämpönä ja polttoaineena. Tällä hetkellä ei ole ihan selvää, onko hankearvioinneissa käytetty ainoastaan sähköä ja lämmön kulutusta. Kuitenkin työkoneiden ja kuljetuskaluston polttoainekulutukset ovat esimerkiksi maataloudessa merkittäviä päästölähteitä.

Olellaisen tärkeää on myös julkisen hankekuvauksen sisältö. Kuvauksen kirjoittaminen tuli ohjeistaa siten, että kuvauksesta selviää, mitä energiansäästöön liittyviä toimia hanketuella on tarkoitus tehdä.

Lisäindikaattoria varten tulee maataloustoimijoilta kysyä lomakkeella myös tuotettu tuote tai tuotteet. Kasvintuotannon osalta tarvitaan viljellyt hehtaarit tuotteittain ja eläintuotannon osalta pääluku ennen hanketta ja sen jälkeen, jotta voidaan arvioida energiansäästö suhteessa tuotettuun määrään (Standard output €/Energy input MJ). Mikäli halutaan jatkossa tarkastella lisäindikaattoria myös muiden toimijoiden kuin alkutuottajien osalta, tulee heiltä kysyä tuotetun tuotteen määrä ja arvo euroissa. Lisäindikaattorin tavoitteena on osoittaa energiansäästöllä saavutettu tehokkuus: lisääntyvätkö tuotetut eurot per käytetty MJ.

Lisäindikaattorin käytön hyötyä voidaan kyseenalaistaa, jos toimialojen kirjo on kovin suuri ja tuotteiden arvo vaihtelee vuosittain. Näin karkean tason mittari vaatii toimiakseen kohtuullisen suuret aineistot. Muutamien hankkeiden perusteella ei arvioita voi tehdä, koska hanketuki kohdentuu usein moniin toimenpiteisiin, ei pelkästään energiansäästöön. Kuitenkin yhdistettynä esim. koko Euroopan laajuiseen aineistoon indikaattorin käyttö voi olla

mielekästä.

Tukieurojen jyvittämistä tavoitteiden mukaan kannattaa lisäksi harkita. Esimerkiksi suuri investointi voi sisältää kokonaisen uuden tuotantolaitoksen tai linjaston rakentamisen, joka tähtää osittain myös energiansäästöön. Tämän euromäärän käyttäminen evaluoinneissa sellaisenaan kuvaamaan investointia energiansäästöön, johtaa harhaan. Jyvitys osoittaisi paremmin eurojen kohdentumisen tavoitteiden mukaan. Tämä on usein kuitenkin melko teennäistä, eikä työhön kannata ryhtyä, ellei tietoa todella tarvita.

7.17) Päätelmät ja suositukset

7.17.a) Päätelmä/suositus 1

Päätelmä:

Ohjelmassa on rahoitettu erityyppisiä energian säästöön ja energiatehokkuuteen liittyviä hankkeita sekä maataloustuotannon että elintarviketalouden parissa.

Suositus:

Koska aihealue on vielä monin osin uusi, on edelleen tarpeen välittää ja jakaa tietoa hyväksi havaituista keinoista säästää energiaa sekä muutenkin nostaa energiansäästön mahdollisuuksia maa- ja elintarviketaloudessa esille.

Jatkossa erityisesti elintarvikkeiden jalostukseen liittyvät hankkeet ja investoinnit, jotka tähtäävät lämmönkulutuksen pienentämiseen, olisivat toivottavia. Alkutuotannon puolella sähkönsäästöön tähtäviä puutarhatuotannon hankkeita olisi hyödyllistä rahoittaa. Sekä vähähiilisyys- että energiansäästötavoitteet tukisivat alkutuotannon öljynkäytön vähentämistä, sekä eläin- että kasvintuotannossa.

7.m) CEQ13-5C - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on helpotettu uusiutuvien energialähteiden sekä biotalouteen tarkoitettujen sivutuotteiden, jätteiden, jäännösten ja muiden kuin elintarvikkeiksi tarkoitettujen raaka-aineiden tarjontaa ja käyttöä?

7.m1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo

<p>Ensisijaisesti kohdealaa 5C vaikuttavat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koulutus (M01), Neuvonta (M02), Maatalousinvestoinnit (M04.1), Yhteistyö, innovaatioryhmät (M16.1), Yhteistyö, pilotit, uudet tuotteet ja menetelmät (M16.2), Yhteistyö, ilmastonmuutos (M16.5) <p>Toissijaisesti vaikuttavat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yrityksen perustamistuki (M06.2), Yritysinvestoinnit (M06.4), Palvelut ja kylien kehittämien, pieninfrastruktuuri (M07.2), Yhteistyö, horisontaalinen ja vertikaalinen yhteistyö (M16.6), Yhteistyö, maataloustoiminnan monipuolistaminen (M16.9), Leader (M19.2), Leader (M18.3)
--

7.m2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki

Arviointikriteerit	Yhteinen tulosindikaattori	Lisätulosindikaattori
Kiertotaloutta edistävä sivutuotteiden ja jätteiden hyötykäyttö on lisääntynyt maaseutuohjelman toimenpiteillä.		Sivutuotteiden tarjontaa ja käyttöä (tarkasteltiin perehtymällä hankkeiden tiivistelmiin)
Uusiutuvan energian saatavuus ja käyttö ovat kasvaneet maaseutuohjelman toimenpiteillä	R15: tuetuissa hankkeissa tuotettu uusiutuva energia (kohdeala 5C)*	
Uusiutuvan energian tarjonta on lisääntynyt	T16: kokonaisinvestoinnit uusiutuvan energian tuotantoon (kohdeala 5C)	
Uusiutuvan energian käyttö on lisääntynyt		Maaseudun kehittämisohjelmasta tuettujen uusiutuvan energian käyttöä koskevat kokonaisinvestoinnit;

7.m3) Käytetyt menetelmät

Lähtöaineistona on käytetty Maaseutuviraston poimimia tietoaineistoja hankerekisteristä. Aineistoista on tehty lisähakuja tarpeen mukaan.

Kehittämishankkeista poimittiin ensin alatoimenpiteeseen *16.5 Energian säästöä ja ympäristön tilaa parantavat menetelmät* liittyvät hankkeet, joista osa liittyi uusiutuvan energian tuotantoon. Tämän jälkeen hankelistauksesta haettiin hakusanan ”energia” sisältävät hankkeet, joista eriteltiin hankekuvausten perusteella uusiutuvaan energiaan liittyvät hankkeet. Kehittämishankkeet ryhmiteltiin alatoimenpiteiden ja kohdennetun toimen mukaisesti.

Yritystukien listauksesta poimittiin hankkeet, jotka olivat valinneet toissijaiseksi kohdealaksi 5C (Uusiutuvien energialähteiden sekä biotalouteen tarkoitettujen sivutuotteiden, jätteiden, jäännösten ja muiden kuin elintarvikkeiksi tarkoitettujen raaka-aineiden hankinta ja käyttö). Lisäksi jäljelle jäävistä hankkeista haettiin hankkeen nimestä ja kuvauksesta hakusanalla ”energia”, jolloin löytyi lisää uusiutuvaan energiaan liittyviä hankkeita. Tämän jälkeen

hankkeet ryhmiteltiin tarkempiin aihepiireihin (esim. investointi uusiutuvan energian tuotantoon, uusiutuvan energian hankintaketjuun liittyvät, selvitykset). Tässä yhteydessä havaittiin, etteivät kaikki hankkeet liittyneetkään uusiutuvaan energiaan, vaikka ne oli merkitty kohdealaan 5C. Nämä hankkeet poistettiin tarkastelusta. Lisäksi kaksi hanketta oli valinnut toissijaisen kohdealan 5B (energiatehokkuus), vaikka hankekuvausten perusteella ne kuuluivat uusiutuvan energian tuotantoon, joten ne lisättiin tarkasteluun.

Maatalousinvestointi-hankkeista poimittiin ensin hankkeet, jotka olivat valinneet kohdennetun toimen *Energiantuotannon rakentamisinvestoinnit*. Lisäksi aineistosta poimittiin 13 investointihanketta, joiden kuvauksesta löytyi hakusana ”energia”, mutta kohdennettu toimi oli joku muu kuin *Energiantuotannon rakentamisinvestoinnit*. Nämä hankkeet käytiin läpi ja jaoteltiin aiheen mukaan.

Täydentävän tulosindikaattorin R15 arvioinnissa tarvittavat uusiutuvan energian tuotantomäärät sekä uusiutuvan energian raaka-ainemäärät saadaan yritystuen indikaattorilomakkeesta, jossa tuensaaja ilmoittaa tuotetun sähkön ja lämmön määrän sekä tuotetun uusiutuvan energian raaka-ainemäärä. Tulos voidaan laskea vain yritystuettujen hankkeiden indikaattorilomakkeille esitetyille tavoitteille ja toteumille hankkeen päätyttyä. Ohjelman tässä vaiheessa toteutettuja hankkeita oli vasta muutamia.

Tapaustutkimuksessa kartoitettiin tuensaajien näkemyksiä Maaseutuohjelman hyödyistä. Tapaustutkimus toteutettiin sähköisellä webropol-kyselyllä, johon valittiin otos (13 hanketta) erityyppisistä uusiutuvaan energiaan liittyvistä yrityshankkeista (suora investointi uusiutuvaan energiaan, raaka-aineen hankintaan liittyvät hankkeet, muutos fossiilisesta uusiutuvaan, selvitykset). Lisäksi kysely lähetettiin osalle kehittämishankkeista (6 hanketta). Tapaustutkimukseen saatiin vastaus yhdeksästä hankkeesta, joista kolme oli yritystukihankkeita ja kuusi kehittämishankkeita.

Sivutuotteiden tarjontaa ja käyttöä tarkasteltiin etsimällä kolmen hanketyypin (kehittämishankkeet, yritystukihankkeet ja maatalouden rakennetukihankkeet) joukosta teemaan liittyviä ja tutustumalla niiden tiivistelmiin. Hakusanoina käytettiin ”sivuv”, ”ravinn”, ”lanta” ja ”kierr”.

7.m4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot

Indikaattorityyppi	Indikaattorin koodi ja nimi (yksikkö)	Suhde	Indikaattorin arvo	Laskettu bruttoarvo	Calculated gross value out of which Primary contribution	Calculated gross value out of which Secondary contribution, including LEADER/CLLD contribution	Laskettu nettoarvo	Tietolähteet
Yhteinen tulosindikaattori	R15: tuetuissa hankkeissa tuotettu uusiutuva energia (kohdeala 5C)*	Ei						Aineistoa indikaattorin laskemiseksi ei saatu kerättyä. Hankemäärä on tässä vaiheessa vielä vähäinen.
Yhteinen tulosindikaattori	T16: kokonaisinvestoinnit uusiutuvan energian tuotantoon (kohdeala 5C)	Ei	2 539 138,00					Hyrrä
Lisätulosindikaattori	Maaseudun kehittämissuunnitelmasta tuettujen uusiutuvan	Ei						

	energian käyttöä koskevat kokonaisinvestoinnit;							
Lisätulosindikaattori	Sivutuotteiden tarjontaa ja käyttöä (tarkasteltiin perehtymällä hankkeiden tiivistelmiin)	Ei						

7.m5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyys ja luotettavuuteen

Aineiston hakuun liittyi selkeitä ongelmia, sillä Mavi:n tietokannasta sai vain kaikki hankkeet yhtenä listana, eikä kaikkien hankkeiden osalta ollut valittu oikeaa kohdealaa tai toimenpidettä.

Tiedonsaannin ongelmia liittyy myös uusiutuvan energian tuotantomäärän arviointiin. Sitä kysytään yritystukien indikaattorilomakkeella 3305ind, mutta arvioinnin tekohetkellä tieto saatiin vain kahdeksasta hankkeesta, sillä tieto kerätään vasta hankkeen päättymisen yhteydessä.

Arvioinnin onnistumisen kannalta jatkossa olennaisen tärkeää on julkisen hankekuvauksen sisältö. Kuvauksen kirjoittaminen tulisi ohjeistaa ja valvoa siten, että kuvauksesta selviää täsmälliset toimenpiteet mitä hanketuella on tarkoitus tehdä. Peräti 53 maatalousinvestointi-hankkeista oli sellaisia, ettei niistä voinut hankekuvauksen perusteella päätellä, sisältääkö hanke investointia uusiutuvan energian tuotantoon tai sivuvirtojen hyödyntämiseen. Arviointikysymyksessä tuli selvittää myös biotalouteen tarkoitettujen sivutuotteiden, jätteiden, jäännösten ja muiden kuin elintarvikkeiksi tarkoitettujen raaka-aineiden tarjontaa ja käyttöä. Siitä hankkeista kerättävä aineisto antaa niukasti tietoa eikä johtopäätöksiä pystytty tekemään.

Ohjelman toimenpiteet yritys-, hanke- ja rakennetukien osalta ovat vasta käynnistyneet, eikä tässä arvioinnissa mukana olevien vähäisen hankemäärän vuoksi voida vielä tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

7.m6) Vastaus arviointikysymykseen

Maaseudulla on käynnissä suuri rakennemuutos fossiilisista polttoaineista kohden uusiutuvia energialähteitä, erityisesti biopolttoaineita. Vuonna 2013 oli maa- ja puutarhatalouden kuluttamasta energiasta puu- ja peltoenergiaa jo 45 % (Luke Tilastotietokanta, Maa- ja puutarhatalouden energiankulutus 2015, www.statdb.luke.fi).

Maatalousinvestoinneissa avustusta myönnettiin eniten biolämpölaitosten rakentamiseen/uusimiseen, noin 38 % kaikesta uusiutuvaan energiaan liittyvästä avustuksesta. Osuus voi olla todellisuudessa vielä suurempi, sillä hankelistauksesta löydettiin 53 hanketta, joista ei varmasti voinut sanoa, että kuuluvat uusiutuvaan energiaan. Näistä suuressa osassa oli investoitu lämpölaitoksen rakentamiseen, joka voi tarkoittaa joko uusiutuvaa tai fossiilista lämmöntuotantoa.

Lähes yhtä paljon, noin 35 % kaikesta uusiutuvaan energiaan liittyvästä avustuksesta, oli suunnattu investointeihin, jotka liittyivät viljan kuivaamiseen uusiutuvalla energialla. Viljan kuivaus fossiilisella energialla aiheuttaa noin 5 % viljan viljelyn kasvihuonekaasupäästöistä Suomessa, jonka vuoksi siirtyminen

uusiutuvaan energiaan viljan kuivauksessa tuo päästövähennyksiä viljaketjuun. Myös aurinkoenergiaan tai maalämpöön liittyviä maatalouden investointihankkeita oli toteutettu. Biokaasulaitosten rakentamista tapahtui neljässä hankkeessa, minkä lisäksi biokaasun tuotantoon liittyviä esiselvityksiä oli useita.

Yritystukihankkeista lukumäärällisesti suurin osa kohdistui uusiutuvan energian raaka-aineen tuotantoon ja siellä puun käsittelyyn ja korjuun toimialoihin. Euromääräisesti suurempi osa kohdistui kuitenkin investointeihin uusiutuvaan energiaan, joista kaukolämmön ja –kylmän erillistuotanto ja jakelu sai eniten tukea.

Uusiutuvaan energiaan liittyviä kehittämishankkeita oli niin ikään toteutettu, kaikkiaan 64 kappaletta. Nämä jakautuivat melko tasaisesti eri alatoimenpiteille sisältäen sekä tiedonvälitystä, yhteistyöhankkeita että maaseudun palveluiden kehittämistä.

Konkreettisiin investointeihin tukirahoitusta sidottiin maatalousinvestoinneissa 4 549 034 euroa (116 hanketta) ja yritystuissa 1 721 257 euroa (13 hanketta). Uusiutuvan energian kehittämiseen, raaka-aineen tuotantoon ja fossiilisesta uusiutuvaan siirtymiseen jaettiin yritystukea 2 430 736 euroa (39 hanketta). Erillisiin kehittämishankkeisiin rahoitusta myönnettiin 9 571 743 euroa (64 hanketta). Suorien investointien ja kehittämistyyppisten hankkeiden rahoitussuhde oli täten 34 % investointeihin ja 66 % kehittämiseen.

Tuetuista maatalousinvestoinneista 1 497 370 euroa suuntautui selkeästi kasvintuotantoon, 968 707 euroa kotieläintuotantoon, 1 131 644 euroa sekatiloille ja loput muihin toimialoihin. Tukien voi siten arvioida jakautuneen tasaisesti kasvintuotannon ja kotieläintuotannon tiloille. Investoinneista 726 463 euroa ohjautui maalämpöön tai aurinkosähköön, 1 738 615 euroa biolämpölaitoksiin, 1 574 354 euroa vilja kuivaukseen ja 417 112 euroa biokaasuun. Mikäli kaikkien kehittämishankkeiden katsotaan osaltaan toimivan tiedonsiirron työkaluna ja panostavan viestintään, kaksi kolmasosaa selkeästi uusiutuvaan energiaan myönnetystä rahoituksesta panostaa viestintään. Suoranaisesti koulutukseen ja tiedonvälitykseen (kehittämishankkeiden alatoimenpiteet 1.1 ja 1.2) rahoitusta myönnettiin 2 914 438 euroa.

Maaseudun palveluihin, vapaa-aikaan, matkailuun sekä kulttuuri- ja luontoperintökohteisiin uusiutuvan energian hankkeista kohdentui 554 911 euroa kehittämishankkeina ja 193 661 euroa yritystukina. Osuus oli pieni kokonairahoitukseen nähden.

Tapaustutkimuksessa tuensaajat olivat pääasiassa tyytyväisiä tukimuodon toimivuuteen. Vastauksissa nousee esille, että nimenomaan maaseudun toimijoilla on hyvät mahdollisuudet tarjota ratkaisuja uusiutuvan energian lisäämiseksi ja myös energiansäästöön. Puolueettomuutta ja riippumattomuutta yksityisistä rahoittajista (kehittämishankkeet) pidettiin hyvänä asiana. Kehittämishankkeita pidettiin hyvänä myös verkottumisen edistämiseen nimenomaan maaseudulla, koska muiden rahoitusmuotojen arveltiin kohdentuvan helpommin kaupunkien yrityksiin. Lisäksi hankkeet sopivat tiedon ja osaamisen kartuttamiseen sekä selvittämään asioita.

Maaseutuohjelman kehittämisessä nousi esille sisällöllisistä asioista investointien tuki. Edelleen koettiin, ettei investointeja tueta vielä riittävästi. Epäiltiin, ettei kehittämishankkeen jälkeen ole mahdollista edetä, ellei investoinnille löydy rahoitusta. Ehdotettiin, että laiteinvestointien lisäksi voitaisiin rahoittaa suoraan asiakkaita, jotka käyttävät haluttuja palveluja. Lisäksi nostettiin esille, että tulisi kehittää tukimuotoja myös maatilojen liikennepolttoaineiden tuotantoon ja myyntiin.

Maaseutuohjelman byrokraattisuus sai osakseen kritiikkiä. Yritystuensaaja nosti esille, että hankesuunnitelmasta tuli voida joustaa paremmin, mikäli yrityksen toiminta kehittyy, eikä alkuperäinen suunnitelma ole enää mielekäs. Kehityshankkeiden puolella Hyrrä ei toiminut moitteetta, paperityötä oli liikaa ja epäoleelliset pikkuasiat saivat paljon huomiota.

7.m7) Päätelmät ja suositukset

7.m7.a) Päätelmä/suositus 1

Päätelmä:

Maaseutuohjelman panostus uusiutuvan energian käytön kehittämiseen ja viestintään on ollut merkittävä. Erityisesti viestinnällä on ollut merkittävä rooli hankkeissa.

Valtaosa maatalouden investoinneista kohdentui biolämpölaitoksiin ja viljankuivaukseen. Yritystukihankkeissa suuri osa tuista kohdentui investointeihin uusiutuvan energian tuottamiseksi ja yksittäisenä toimialana kaukolämmön ja –kylmän jakelu sai eniten tukea. Sekä maatalouden investoinneissa että yritystuissa pääosa tuetusta toiminnasta suuntautui puun energiakäyttöön. Muiden energiamuotojen kehittämisrahoitus on tapahtunut luultavasti TEM:n energiatukien kautta

Suositus:

Haetaan tasapainoa investointitukien ja tiedonvälityshankkeiden välillä.

7.n) CEQ14-5D - Missä määrin maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteillä on edistetty maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöjen vähentämistä?

7.n1) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo

Ensisijaisesti vaikuttavat:

- Koulutus (M01), Neuvonta (M02), Maatalousinvestoinnit (M04.1), Yhteistyö ja innovaatioryhmät (M16.1), Yhteistyö, pilotit, uudet tuotteet ja menetelmät (M16.2), Yhteistyö, ilmastonmuutos (M16.5)

Toissijaisesti vaikuttavat:

- Ympäristökorvaukset (M10.1), Luonnonmukainen tuotanto (M11), Eläinten hyvinvointikorvaus (M14), Yhteistyö, maataloustoiminnan monipuolistaminen (M16.9)

Seuraavassa tarkastellaan erityisesti investointien ja ympäristökorvausten vaikutusta kaasupäästöihin. Ympäristökorvausten osalta tarkasteltiin erityisesti *monivuotista ympäristönurmea, lietelannan sijoittamista sekä peltojen talviaikaista kasvipeitteisyyttä*. Hiilidioksidiin liittyvä hiilivaraston muutos on esitelty tarkemmin raportin osassa on' Hiilen sitominen ja talteenotto maa- ja metsätaloudessa'. Suoraan kasvihuonekaasupäästöihin vaikuttavien toimenpiteiden ohella ohjelmaan liittyy myös epäsuoria vaikutuksia. Muun muassa peltoalueiden valunnan väheneminen pienentää samalla myös typpioksiduulin haihtumista ilmaan.

7.n2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki

Arviointikriteerit	Yhteinen tulosindikaattori	Lisätulosindikaattori
Maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöt ovat vähentyneet	R18: vähentyneet metaani- ja typpioksidipäästöt (kohdeala 5D)*	
Maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöt ovat vähentyneet	R19: vähentyneet ammoniakkipäästöt (kohdeala 5D)*	
Maatalouden kasvihuonekaasu- ja ammoniakkipäästöt ovat vähentyneet	R16 / T17: niiden eläinyksiköiden (ey) prosenttiosuus, joita koskevat investoinnit kasvihuonekaasujenpäästöjen ja/tai ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi karjanhoidossa (kohdeala 5D)	

7.n3) Käytetyt menetelmät

Typpioksiduuli ja ammoniakki

Arvioinnissa käytetty kasvihuonekaasulaskenta pohjautuu IPCC Guidelines 2006 ohjeisiin, jota käytetään kasvihuonekaasuinventaariossa, ja jotka mainitaan laskennan perustaksi EU:n indikaattorilaskentaohjeessa (EU komissio 2016). Kyseiset ohjeet on luotu kasvihuonekaasupäästöjen arvioimiseksi valtioiden tasolla, mikä rajoittaa niiden käyttökelpoisuutta Maaseutuohjelman ympäristövaikutusten arvioinnissa.

Ammoniakkipäästöjen laskenta tehtiin Lukessa käyttäen kansallista maatalouden typpimallia, joka on käytössä kasvihuonekaasuinventaarion laskennassa (Grönroos ym. 2009). Maatalouden typpimallin

ammoniakkipäästökertoimet ja erilaisten tiloilla tapahtuvien päästövähennystoimien vaikutukset pohjautuvat EMEP/EEA ohjeisiin sekä artikkeleihin. Ammoniakkipäästöillä on yhteys kasvihuonekaasupäästöihin, sillä niistä aiheutuu epäsuoria typpioksiduulipäästöjä.

Kasvihuonekaasupäästöjä koskien arvioitiin määrällisesti typpioksiduulipäästöjä orgaanisen maan viljelyn (Monivuotinen ympäristönurmi) ja lietelannan sijoittamisen yhteydessä. Ammoniakkipäästöjä tarkasteltiin lietteen sijoittamisen osalta. Kvalitatiivisesti arvioitiin joitakin kaasupäästöihin liittyviä ohjelman toimia. Metaanivähennystä ei arvioitu koska Maaseutuohjelmassa ei ole eläinten ruokintaan liittyviä toimenpiteitä. Lantaloiden kattamiseen on saatavilla Maaseutuohjelman investointiavustuksia. Ohjelma ei vaadi tiettyntyyppisiä katteita lantavarastoilta tai tietynlaisia lannankäsittelyjärjestelmiä, mutta näitä on käsitelty Nitraattiasetuksessa, joka vaatii kelluvaa/kiinteää katetta uusilta lietesäiliöiltä. Biokaasun tuotanto maatalouden jätteistä vaikuttaa mm. metaanipäästöihin, mutta arviointimenetelmää ei ole vielä käytössä Suomen kasvihuonekaasuinventaariossa. Laskennallisessa tarkastelussa (N₂O ja NH₃) verrattiin tilannetta kasvihuonekaasuinventaarion vuoteen 2014 tai laskenta tehtiin kontrafaktuaalisella menetelmällä (CO₂).

Aineistona käytettiin MAVI:n toimittamia tietoja.

Koulutuksen ja yhteistyö osalta tarkasteltiin MAVI:n kehittämishanketietoja. Hankkeista oli vaihtelevantasoisia kuvauksia, mikä osaltaan vaikeutti niiden kohdentamista kaasupäästöihin liittyviksi.

Neuvontaa tarkasteltiin neuvonnasta tehdyn erillisen arvioinnin perusteella (Ranta T. ym 2017).

Eläinten hyvinvointikorvaus on mahdollista saada mm. liittyen eläinten laidunnukseen/jaloitteluun. Lannan päätyminen laitumelle tai jaloittelutarhoihin voi mm. lisätä ravinteiden valuntaa verrattuna tilanteeseen, jossa lanta varastoitaisiin ja levitettäisiin nopeasti mullaten pellolle. Toisaalta laidunnus vähentää metaanipäästöjä verrattuna lannan varastointiin. Vaikutus kaasupäästöihin on siten tapauskohtaista.

Luonnonmukainen tuotanto on iso kokonaisuus jonka vaikutukset kaasupäästöihin eivät ole yksiselitteisiä. Vaikutusta päästöihin on pohdittu mm. meta-analyyseissä (Tuomisto ym. 2012), jonka mukaan ammoniakki ja N₂O päästöt voivat olla peltopinta-alaa kohti pienempiä kuin tavanomaisessa viljelyssä, mutta tilanne on päinvastainen kun tarkastellaan päästöjä tuotosta kohti.

Maatalousinvestointien osalta tarkasteltiin lantaloiden rakentamista, multaimien hankintaa ja biokaasulaitosten perustamista. Vaikutusta kaasupäästöihin on erityisesti lietesäiliön kiinteällä katteella, joka vähentää tehokkaasti varastoinnin aikaisia ammoniakkipäästöjä lannasta. Ammoniakkipäästöjä vähentää myös lannan levittäminen sijoittamalla/multaaminen levitettäessä.

Ympäristökorvaukset

Monivuotinen ympäristönurmi. Khk-inventaarion perusteella orgaanisen maan viljely on maataloudessa merkittävä kasvihuonekaasujen lähde. Sen päästöjä lasketaan sekä ns. maankäyttösektorilla (CO₂) että maataloussektorilla (N₂O). IPCC:n ohjeistolla voidaan laskea orgaanisen peltomaan N₂O -päästö yksivuotisilla ja monivuotisilla kasveilla. Monivuotisilla kasveilla päästökerroin on pienempi, koska muokkausta on harvemmin. Maaseutuohjelma pyrkii vähentämään eloperäisen maan raivausta pelloiksi rajoittamalla raivattujen peltojen tukikelpoisuutta. Lisäksi ohjelmassa on toimenpide, jonka tarkoitus on vähentää kaasupäästöjä jo olemassa olevalta orgaaniselta viljelysmaalta. 'Monivuotisia ympäristönurmiä' voi perustaa turve- tai multamaalle/sulfaattimaalle/pohjavesialueelle. MAVIn aineistosta saatiin ympäristönurmen ala ja siitä vähennettiin pohjavesialueet. Sulfaattimaan alaa ei tiedetä, mutta sen määrä arvioitiin pieneksi. Jäljelle jääneen turvemaan nurmialan (2460 ha vuonna 2015 ja 2610 ha vuonna 2016) perusteella arvioitiin päästövähennemä, olettaen että lähtötilanteessa jakauma (monivuotinen/yksivuotinen

kasvi) on ollut vuoden 2014 khk-inventaarion mukainen.

Peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys Toimenpiteellä tavoitellaan pintavalunnan vähenemisen lisäksi kasvihuonekaasupäästöjen vähennystä vaikkakaan toimenpidettä ei kohdisteta erityisesti turvemaille. MAVIn tukitiedoissa ei ole erottelua yksi- ja monivuotisten kasvien lohkoihin, eikä jakoa orgaanisen ja kivennäismaan välillä, joten mahdollista N2O päästövähennystä ei voitu laskea. Vuonna 2016 oli 'aito kasvipeitteisyys' alaa reilut miljoona hehtaaria ja osa tästä on monivuotisella kasvulla viljeltyä eloperäistä peltoa.

Lietelannan sijoittamisella pyritään mm. ammoniakkipäästöjen vähennykseen. MAVIn mukaan suurin lannoiteryhmä tälle toimenpiteelle on lietelanta ja virtsa, vaikka muutakin nestemäistä orgaanista ainesta voi levittää. Lietelantaa ja virtsaa levitettiin vuonna 2015 n. 212 000 hehtaarille ja 2016 n. 198 000 hehtaarille. Lannoite voi olla omalta tilalta tai vastaanotettua ja levityskalustona voi olla viiltävä tai välittömästi multaava laite. Vähimmäismäärä, joka pellolle levitetään on 20m3/ha/vuosi. Päästövähennystä arvioitiin käyttämällä apuna ns. Typpimallia, jota käytetään khk-inventaariossakin, ja tekemällä oletuksia lietteen suhteen. Lietteen oletettiin olevan puoliksi naudan ja puoliksi sian lietelantaa ja vastaanottavien peltotyyppien jakauman vuoden 2014 mukainen. Määränä käytettiin 20m3/ha. Lietteen sijoittamista verrattiin päästöihin, jos levitysmenetelmien jakauma on kuten Typpimallissa vuonna 2014.

Valunnan vähentäminen Ympäristökorvauksissa on monenlaisia toimenpiteitä, jotka tähtäävät valunnan vähentämiseen, mm. talvikauden kasvipeitteisyys ja lannan sijoittaminen. Valunnan väheneminen pienentää epäsuoria N2O-päästöjä. Kansallisessa khk-inventaariossa lasketaan kuitenkin valuntaa oletuskertoimilla pelloille *päätyvästä* tpestä ja mineraalimaiden eloperäisen aineksen mineralisaatiosta (eikä turvepeltojen orgaanisen aineksen hajoamisesta aiheutuvaa typpivaluntaa lasketa), joten inventaarion laskentamenetelmän soveltaminen N2O -päästövähennyksen arviointiin on haastavaa, eikä laskentaa tehty valunnan osalta.

Keinolannoitteiden käyttöä vähentää esimerkiksi ohjelman lannoitusrajoitukset ja lannan siirtäminen eläintiloilta kasvinviljelytiloille (Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen toimenpide). Kaiken muodostuvan lannan voi olettaa päätyvän maahan ja tuottavan siellä kaasupäästöjä, mutta keinolannoitteen käyttöä voidaan vähentää, jos sitä ostetaan tiloille vähemmän. Tätä osuutta ei kuitenkaan lähdetty arvioimaan.

Hiilidioksidipäästöjä viljelysmaalta on arvioitu tähän liittyvän erillisen arviointikysymyksen yhteydessä.

7.n4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot

Indikaattorityyppi	Indikaattorin koodi ja nimi (yksikkö)	Suhde	Indikaattorin arvo	Laskettu bruttoarvo	Calculated gross value out of which Primary contribution	Calculated gross value out of which Secondary contribution, including LEADER/CLLD contribution	Laskettu nettoarvo	Tietolähteet
Yhteinen tulosisindikaattori	R18: vähentyneet metaani- ja typpioksidipäästöt (kohdeala 5D)*	Ei		12 289,00	0,00	12 289,00	12 289,00	4/2017 Maaseutuohjelman ympäristötoimien tuloksellisuuden arviointi, Luonnonvarakeskus. Luku sisältää ohjelman tulokset 2015 ja 2016

Yhteinen tulosindikaattori	R19: vähentyneet ammoniakkipäästöt (kohdeala 5D)*	Ei		2 383,00	0,00	2 383,00	2 383,00	4/2017 Maaseutuohjelman ympäristötoimien tuloksellisuuden arviointi, Luonnonvarakeskus. Luku sisältää ohjelman tulokset 2015 ja 2016.
Yhteinen tulosindikaattori	R16 / T17: niiden eläinyksiköiden (ey) prosenttiosuus, joita koskevat investoinnit kasvihuonekaasujenpäästöjen ja/tai ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi karjanhoidossa (kohdeala 5D)	Kyllä	0.42%					Hyrrä ja Maaseutuvirasto

7.n5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyyteen ja luotettavuuteen

IPCC laskentamenetelmät on kehitetty maakohtaiseen kasvihuonekaasuarviointiin eikä niiden soveltaminen muuhun käyttöön ole ongelmatonta. Esimerkiksi kaikkien ohjelman toimenpiteiden päästölaskentaan ei ole vielä menetelmiä ja päästökertoimia (esim. biokaasu, separointi). Päästökertoimiin liittyy epävarmuutta, samoin lähtötietojen osalta jouduttiin tekemään oletuksia (esim. lietalannan ominaisuudet). Kaikista toimenpiteistä ei saada tarvittavia tietoja, jotta niiden vaikutukset päästöihin voitaisiin laskea (kuten peltojen talviaikainen kasvipeitteisyys, N₂O). Käytettävissä olevat resurssit ja aikataulu asettivat oman rajoitteensa työlle.

Tietojen keräämistä tuen piirissä olevilta tiloilta (MAVI) voitaisiin mahdollisuuksien mukaan kehittää siten, että kaasupäästöjä olisi mahdollista arvioida paremmin (esim. tarkemmat ilmapäästöihin liittyvät hakusanat, selkeät hankekuvaukset, orgaanisen peltomaan alat toimenpiteissä ja monivuotiset kasvit niillä).

Ohjelman toimenpiteet yritys-, hanke- ja rakennetukien osalta ovat vasta käynnistyneet, eikä tässä arvioinnissa mukana olevien vähäisen hankemäärän vuoksi voida vielä tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

7.n6) Vastaus arviointikysymykseen

Suurin vähenemä kasvihuonekaasupäästöissä on tapahtunut hiilidioksidipäästöissä, joista on tarkemmin kerrottu raportin osassa Hiilen sitominen ja talteenotto maa- ja metsätaloudessa. Tähän vähenemään verrattuna muiden toimenpiteiden vaikutus on varsin vaatimatonta. Typpioksiduulipäästöjen arvioitu vähenemä Maaseutuohjelman myötä oli 6251 tonnia (2015) ja 6038 tonnia (2016) CO₂ ekvivalenttia.

Ammoniakkipäästöjä vähentää lietalannan sijoitus, joka on ollut suosittu toimenpide. Ammoniakkipäästöjen arvioitu vähenemä Maaseutuohjelman myötä oli 1232 tonnia (2015) ja 1151 tonnia (2016).

Tilakohtaista neuvontaa on annettu vasta vähäisesti ilmastonmuutoksen hillintää koskien.

Maatalousinvestoinnit (M04.1): Multaimet suosittu toimenpide ja liittyy kiinteästi lietteen sijoituslevitykseen, jolla NH₃ päästöjä vähentävä vaikutus. Kaikista investointitukia saaneista tiloista (3271) kuusi oli asentamassa lietesäiliölle kiinteän katteen. Lisäksi oli yksi hanke lietteen päästöjen vähentämiseen eläinsuojassa (lämmön talteenotto lietteestä). Multaimia oli hankittu 92 kappaletta, joten

kyseinen investointi oli suosittu (345 ympäristön tilaa edistävää koneinvestointia yhteensä). Lietelannan separaattoreita oli hankittu 19. Niiden kaasupäästövähennys liittyy mahdollisesti vähentyneeseen keinolannoitekäyttöön, kun käsitellyn lannan ravinteet saadaan tehokkaammin hyödynnettyä.

Investointitukea sai neljä maatilakohtaista biokaasulaitosta (hyväksyntä 2015/2016). Niiden merkitys on määrällisesti vähäinen, mutta uuden teknologian käyttöönoton ja esittelyn kannalta merkittävä. Biokaasuyhdistyksen mukaan maatilakohtaisia biokaasulaitoksia on kaikkiaan vasta 17 kappaletta (vuosi 2017).

Kehittämishankkeita kaasupäästöihin liittyen oli lähinnä biokaasusta (16 kpl). Nämä saattavat tulevaisuudessa johtaa biokaasun lisääntyneeseen tuotantoon.

Ympäristökorvaukset (M10.1): Monivuotinen nurmi orgaanisella peltomaalla vähentää N2O päästöjä verrattuna yksivuotiseen kasviin siltä osin, kun kohdistuu eloperäisille maille ja kasvusto monivuotista. Riittäviä tietoja ei ollut käytettävissä, jotta vähennys olisi voitu laskea. Jos Maaseutuohjelman *vesistöön kohdistuvat toimet* vähentävät typpivalunutta esim. lannoitteista vesistöihin, vähentää se samalla epäsuoraa N2O päästöä. Kun keinolannoitteita korvataan *orgaanisilla lannoitteilla* kuten lanta, vähenevät samalla suorat ja epäsuorat keinolannoitteen N2O päästöt.

Luonnonmukainen tuotanto (M11): Vaikutuksissa sekä kaasupäästöjä vähentäviä että lisääviä tekijöitä, monimutkainen kokonaisuus.

7.n7) Päätelmät ja suositukset

7.n7.a) Päätelmä/suositus 2

Päätelmä:

Turvemaat ovat iso päästölähde maatalouden kasvihuonekaasuinventaarion perusteella myös typpioksiduulin osalta, joten toimenpiteet (muokkauksen vähentäminen) turvemaihin liittyen ovat olennaisia, kun halutaan vähentää N2O päästöjä.

'Monivuotinen ympäristönurmi turvemaiilla' toimenpidettä on toteutettu vähän ja sen perusteella vaikuttaa siltä, että Maaseutuohjelma 2014-2020 ei ole vielä pystynyt tehokkaasti vähentämään turvepeltojen N2O päästöjä joten tällä saralla olisi parannettavaa. Typpioksiduulipäästöjä, kuten CO2 päästöjäkin, vähentäisi monivuotisten kasvien suosiminen turvemaiilla

Suositus:

Monivuotinen ympäristönurmi turvemaiilla' toimenpide, joka on nimenomaan tarkoitettu kaasupäästöjen vähentämiseen, ei ole ollut erityisen suosittu ja sitä voisi yrittää tehdä houkuttelevammaksi.

7.n7.b) Päätelmä/suositus 3

Päätelmä:

Maaseutuohjelman toimenpide 'Lietelannan sijoituslevitys' vähentää levityksen aikaista ammoniakkihaihduntaa ja lienee suosittu toimenpide jatkossakin. Sijoituslannoituksen yleistyessä lannan levityksen ammoniakkipäästöt ja täten myös epäsuorat N₂O päästöt vähenevät.

Suositus:

Edellisten ammoniakkipäästöjä vähentävien toimien rinnalle olisi hyvä saada muitakin vähentäviä toimia.

7.o) CEQ15-5E - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on edistetty hiilen sitomista ja talteenottoa maa- ja metsätaloudessa?

7.01) Kohdealaa tukevien toimenpiteiden luettelo

Ensisijaisesti hiilen sitomiseen vaikuttavat:

- Koulutus (M01), Neuvonta (M02), Yhteistyö, innovaatioryhmät (16.1), Yhteistyö, pilotit, uudet tuotteet ja menetelmät (M16.2), Yhteistyö, ilmastonmuutos (M16.5)

Toissijaisesti vaikuttavat:

- Ympäristökorvaukset (M10.1), Luonnonmukainen tuotanto (M11), Yhteistyö, maataloustoiminnan monipuolistaminen (M16.9), Leader (M19.2 ja 18.3)

Tämän kysymyksen kohdalla käsitellään ympäristökorvausten vaikutusta maaperän hiilen sidontaan. Ympäristökorvauksen vaikuttavia osatekijöitä ovat säätösalaajitus ja –kastelu, ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen, orgaaniset katteet, kerääjäkasvit ja monivuotiset nurmet (suojavyöhykkeet, ympäristönurmet ja luonnonhoitopellot).

Alueellisten hankkeiden joukossa on neljä hanketta, joissa edistetään kierrätyslannoitteiden tai maanparannusaineiden käyttöä pelloilla. Niiden määrällistä vaikutusta ei voida arvioida tässä vaiheessa.

7.02) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki

Arviointikriteerit	Yhteinen tulosindikaattori	Lisätulosindikaattori
Maaseutuohjelman toimenpiteillä hiilen määrä peltomaassa on kasvanut ja hiilinieluvaikutukset lisääntyneet		Peltomaan orgaanisen aineksen määrä (vaikuttavuusindikaattori), Seuraavien toimien lukumäärät M10 (Säätösalaajitus ja –kastelu; Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen; Orgaaniset katteet; Kerääjäkasvit; Monivuotiset nurmet (turvemaalla))

7.03) Käytetyt menetelmät

Hiilen sitoutuminen maatalousmaahan ja biomassaan raportoidaan kasvihuonekaasuinventaarion kategorioissa viljelysmaa ja ruohikkomaa, jotka sisältyvät raportointiluokkaan ”Maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätalous”. Hiilivarastomuutos raportoidaan hiilidioksidipäästöinä (CO₂). Koska Suomen ruohikkomaat ovat enimmäkseen hylättyjä peltoja, tässä selvityksessä oletetaan, että toimet on suunnattu viljelysmaalle ja laskentamenetelmät ovat sen mukaiset. Menetelmät vastaavat kasvihuonekaasuinventaariorissa käytettyjä, mutta tähän työhön käytettiin lisäksi kirjallisuudesta löytyviä tietoja. Arviot on tehty kontrafaktuaalisella menetelmällä eli vaikutus on laskettu vertaamalla tilanteeseen, jossa toimea ei olisi käytössä.

Säätösalaajitus ja –kastelu. Jos oletetaan, että viljelijä on käyttänyt säätöä siten, että pohjaveden pinta on normaalia korkeammalla, voidaan laskea toimen vaikutus käyttäen IPCC:n päästökertoimia arvion pohjana (IPCC 2013). Päästökertoimien mukaan hiilidioksidin ja metaanin yhteenlasketut päästöt pienenevät 40 % siirryttäessä normaaliolijutuksesta korkeaan vesipintaan. Koska tuki ei varsinaisesti velvoita nostamaan

vesipintaa, tehtiin tässä varovainen arvio pienentämällä päästökerrointa 25 %. Se on linjassa myös turveprofiileista tehtyjen mittausten kanssa, joiden perusteella arvioitiin, että päästöt vähenevät vähintään 25 % veden pinnan noustessa 70 cm:stä 30 cm:iin (Regina ym. 2014). Päästöjen vähennys on silloin hehtaaria kohden 6,2 tonnia hiilidioksidia.

Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen. Toimen maanparannusaineista tässä laskelmassa otettiin huomioon vain ne, jotka eivät olleet lantaa, koska lannat päätyvät maaperään joka tapauksessa. Muita kuin lantaperäisiä maanparannusaineita oli käytetty 2850 hehtaarilla vuonna 2015 ja 2620 hehtaarilla vuonna 2016. Koska toimenpide vaatii levitysmääräksi vähintään 15 m³ hehtaarille, saadaan näiden aineiden vähimmäiskäyttömäärä kertomalla hehtaarit 15:llä. Niiden kuiva-ainepitoisuus ja hiilipitoisuus vaihtelee suuresti ja tyypillisiä arvoja etsittiin eri lähteistä (Evira.fi-sivustolta löytyvät analyysitulokset ja erilaiset tuoteselosteet). Hiilimäärän laskemiseksi levitetty kuutiomäärä kerrottiin tilavuuspainolla, kuiva-aineprosentilla ja hiilipitoisuudella. Näin arvioitu peltoihin päätyneen hiilen määrä oli 2,9 kt vuonna 2015 ja 3,8 kt vuonna 2016. Kasvihuonekaasuinventaarion menetelmän perusteella hiilivarastovaikutuksen arvioitiin olevan 1,2-1,7 tonnia hehtaarille (4,4-6,2 t CO₂), mikä on linjassa myös ruotsalaisen pitkäaikaiskokeen kanssa (Kätterer ym. 2014).

Orgaaninen kate. Orgaanisen katteen osalta oletettiin, että muille kasveille on levitetty puuhaketta ja siemenperunalle olkea. Oljen osalta voidaan arvioida, että se ei lisää nettona hiilen määrää peltomaassa, koska olki poistetaan viljapelloilta ja tuodaan perunapelloon. Puutarhakasveille oletettiin levitetyn 3 cm kerros puuhaketta. Hakkeen ominaisuuksina käytettiin Bioenergiapörssi-sivustolta löytyviä tietoja. Niiden perusteella katteessa olisi levitetty maahan noin 110 kt hiiltä molempina vuosina. Hiilen hajoamista mallinnettiin Yasso07-mallilla, jonka mukaan katteen hiilestä (27 t/ha) siirtyy maaperän humusfraktioon 56 kg/ha ensimmäisen vuoden aikana. Tämä vastaa 0,2 hiilidioksiditonnia hehtaarilta.

Kerääjäkasvit. Hiilivarastovaikutuksen laskemiseen käytettiin meta-analyysin tuottamaa tulosta, jonka mukaan kerääjäkasvi kerryttää maaperän hiiltä 0,32 tonnia hehtaarille vuodessa (1,17 tonnia CO₂) (Poepflau & Don 2015).

Monivuotiset nurmet. Aineistosta ei käynyt ilmi, kuinka paljon monivuotisia nurmia on perustettu turvemaille, joissa hyöty toimesta on suurin. ELY-keskuskohtaisista pinta-aloista johdettiin turvemaille kohdistunut ala käyttämällä tietoa turvemaiden osuudesta ELY-keskuksessa. Suojavyöhykenurmien, monivuotisten nurmien ja luonnonhoitopeltojen oletettiin korvaavan yksivuotisten kasvien viljelyä, jolloin päästövähennys voitiin laskea yksivuotisten ja monivuotisten viljelykasvien hiilidioksidin päästökertoimien erotusta käyttäen. Ero päästökertoimissa on noin 8 tonnia hiilidioksidia per hehtaari.

7.04) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot

Indikaattorityyppi	Indikaattorin koodi ja nimi (yksikkö)	Suhde	Indikaattorin arvo	Laskettu bruttoarvo	Laskettu nettoarvo	Tietolähteet
Lisätulosindikaattori	Peltomaan orgaanisen aineksen määrä (vaikuttavuusindikaattori), Seuraavien toimien lukumäärät M10 (Säätösalaajitus ja -kastelu; Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen; Orgaaniset katteet; Kerääjäkasvit; Monivuotiset nurmet	Ei				

	(turvemaalla)					
--	---------------	--	--	--	--	--

7.o5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyteen ja luotettavuuteen

Maaperän hiilivarastojen arviointi on aina epävarmaa. Kasvihuonekaasuinventaariossa viljelysmaan päästöarvioiden epävarmuus on $\pm 80\%$. Lähtötietojen käyttöön liittyy paljon oletuksia. Säätosalaojituksen kohdalla ei voi tietää, käyttääkö viljelijä sitä vain varautuakseen kuiviin kausiin, vai säätäkö hän kasvukauden ulkopuolella pohjaveden pinnan korkeammalle turvetta säästääkseen. Maanparannusaineiden kohdalla oletettiin levitysmääräksi minimi eli 15 m³, eikä aineiden hajoamisnopeutena käytetty yksilöllisiä arvoja eri aineille. Orgaanisen katteen paksuudeksi arvioitiin 3 cm, vaikka se voi olla myös enemmän. Kerääjäkasvien tuottamasta biomassasta ei ole lukuja, vaan arvio perustuu globaaliin keskiarvoon. Nurmien kohdalla arvio tehtiin vain turvemaille, koska kivennäismaiden osalta lähtötieto on vielä liian epävarmaa. Tällä hetkellä kasvihuonekaasuinventaarion menetelmin ei saada riittävän hyvin osoitettua nurmen hyötyjä yksivuotisiin kasveihin verrattuna kivennäismaalla, mutta menetelmä on tarkentumassa lähivuosina.

Ohjelman toimenpiteet yritys-, hanke- ja rakennetukien osalta ovat vasta käynnistyneet, eikä tässä arvioinnissa mukana olevien vähäisen hankemäärän vuoksi voida vielä tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä.

7.o6) Vastaus arviointikysymykseen

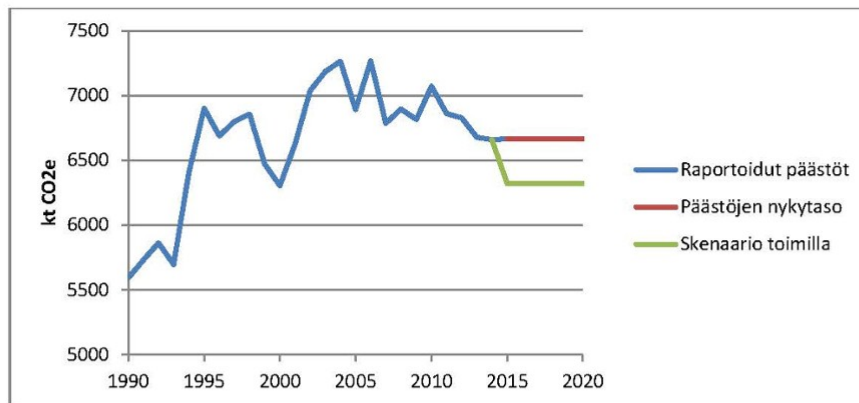
Suurin vaikutus maatalousmaan hiilivarastojen kehitykseen on ollut kerääjäkasveilla ja monivuotisilla nurmilla (Taulukko 9). Tehokkain hehtaarikohtainen vaikutus saavutetaan turvemaiden nurmiviljelyllä. Säätosalaojituksen ja ravinteiden kierrätyksen teho on ollut samaa suuruusluokkaa. Pienin vaikutus on ollut orgaanisella katteella. Toimien yhteisvaikutus on ollut 422 kt vuonna 2015 ja 267 kt vuonna 2016 (Kuva 10). Tämä on 4-6 % viljelysmaa-kategorian päästöistä. Toimia olisi voinut olla käytössä myös ilman Maaseutuohjelmaa, mutta tässä ei ole yritetty arvioida, mikä tämä osuus olisi.

Taulukko 9. Toimien vaikutus LULUCF-sektorin viljelysmaa-kategorian päästöihin verrattuna tilanteeseen, jossa toimea ei olisi ollut käytössä

Toimenpide	Hiilivaraston kasvu tai päästövähennys (kt CO ₂)		Osuus raportoiduista päästöistä (%)**
	2015	2016	
Säätösalaajitus ja -kastelu	13,9*	13,9	0,2
Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen	12,5	16,3	0,2
Orgaaniset katteet	0,82	0,84	0,01
Keräjäkasvit	295	139	4,4
Monivuotiset nurmet (turvemaalla)	99,7	96,9	1,5
Yhteensä	422	267	6,3

*Pinta-aloja ei ollut käytettävissä, joten on oletettu samansuuruisen vähenemä kuin vuonna 2016

**Vuoden 2016 päästöjä ei ole vielä raportoitu, tässä on verrattu vuodelle 2015 laskettua päästövähennystä koko Cropland-kategorian päästöihin vuonna 2015

Kuva 10. Raportoidut päästöt viljelysmaasta sekä skenaario, jossa päästöt pysyvät vuoden 2015 tasolla ja arvio ympäristökorvauksen toimien potentiaalisesta vaikutuksesta tulevaisuuden päästökehitykseen (vuosien 2015-16 keskiarvo).

7.o7) Päätelmät ja suositukset

7.o7.a) Päätelmä/suositus 1

Päätelmä:

Toimien arvioitu vaikutus viljelysmaa-luokan päästöihin oli yllättävän suuri. Nurmialaa lukuun ottamatta Maaseutuohjelman toimet eivät ole päästötilastoihin raportoiduissa luvuissa mukana. Kuva 1 havainnollistaa toimien mahdollista vaikutusta, jos ne saataisiin kasvihuonekaasuraportoinnin piiriin. Viljelysmaan päästöt ovat laskeneet vuodesta 2010 alkaen ja se johtuu pääasiassa vähäisemmästä turvemaiden raivauksesta ja nurmen osuuden lisääntymisestä. Maaseutuohjelman toimilla on potentiaalia voimistaa laskevaa kehitystä. Toimien viemistä viralliseen raportointiin rajoittaa se, että niistä tarvittaisiin lähtötiedot vuodesta 1990 alkaen.

Viljelysmaa-kategorian päästöt koostuvat miltei pelkästään turvepeltojen päästöistä, ja tehokkaimmat toimet yleensä kohdistuvat niihin. Tehokkain tapa vaikuttaa viljelysmaan hiilivarastoihin olisi estää turvemaiden raivaus. Se on kuitenkin ympäristökorvaukseen verrattuna varsin hankalasti toteutettava toimi. Tulokset kuitenkin osoittavat, että myös isossa mittakaavassa tehtävät kivennäismaiden viljelyyn liittyvät toimet saattavat olla tehokkaita.

Suositus:

Kerääjäkasvien käytön lisääminen on toteutettavissa nykyistä huomattavasti isommalla pinta-alalla. Potentiaalia hiilivaraston kasvattamiseen olisi myös säätösalojituksella sekä ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättämisellä, sillä niiden pinta-ala on kovin vaatimaton.

7.o7.b) Päätelmä/suositus 2

Päätelmä:

Säätösalojituksen teho on todennäköisesti yliarvioitu tässä selvityksessä, koska säätöä ei välttämättä ole käytetty nostamaan veden pintaa. Toimen teho paranisi, jos viljelijöille tuotettaisiin tietoa vedenpinnan noston ilmastovaikutuksista. Tuen saannin edellytyksenä voisi olla veden pinnan nosto talvikaudelle, mutta tämä saattaisi vähentää toimen suosiota.

Suositus:

7.o7.c) Päätelmä/suositus 3

Päätelmä:

Kerääjäkasvien suosimisella ja turvemaiden monivuotisilla nurmilla on erittäin positiiviset vaikutukset peltomaiden hiilivarastoihin. Koska molemmilla tiedetään olevan myös suotuisa vaikutus ravinnehuuhtoumiin, nämä toimet kannattaa pitää ohjelmassa mukana. Säätosalaajitus on todennäköisesti houkutteleva viljelijän kannalta monipuolisten hyötyjensä vuoksi, mutta ellei vedenpinnan nostoa vaadita, toimen ilmastovaikutus on epävarma. Ravinteiden ja orgaanisten aineiden kierrättäminen edistää kiertotaloutta, eli lantojen käyttöä kasvinviljelytiloilla ja maatalouden ulkopuolisten materiaalien käyttöä pelloilla. Se on siksi kannatettava toimi, vaikka sen teho tässä analyysissä jäi pieneksi. Orgaanisten katteiden teho tulee aina jäämään koko maan mittakaavassa pieneksi, koska puutarhakasvien pinta-ala on pieni. Katteiden poisjättäminen tukien joukosta saattaisi olla perusteltua.

Suositus:

Kerääjäkasvien viljely turvemailla vähentäisi niiden aiheuttamia hiilidioksidipäästöjä.

7.p) CEQ16-6A - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on tuettu pienyritysten monipuolistamista, perustamista ja kehittämistä sekä helpotettu työpaikkojen luomista?

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelmakauden tässä vaiheessa ei ole vielä tarkoituksenmukaista analysoida toimenpiteiden vaikutuksia.

7.q) CEQ17-6B - Missä määrin maaseudun kehittämissuunnitelman toimenpiteillä on tuettu paikallista kehittämistä maaseutualueilla?

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelmakauden tässä vaiheessa ei ole vielä tarkoituksenmukaista analysoida toimenpiteiden vaikutuksia.

7.r) CEQ18-6C - Missä määrin maaseutuohjelman toimenpiteillä on parannettu tieto- ja viestintätekniikan saavutettavuutta, käyttöä ja laatua maaseutualueilla?

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelmakauden tässä vaiheessa ei ole vielä tarkoituksenmukaista analysoida toimenpiteiden vaikutuksia.

7.s) CEQ19-PE - Missä määrin prioriteettien ja kohdealojen välinen synergia on tehostanut maaseudun kehittämissuunnitelmaa?

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelmakauden tässä vaiheessa ei ole vielä tarkoituksenmukaista analysoida synergioita.

7.t) CEQ20-TA - Missä määrin tekninen apu on edistänyt asetuksen (EU) N:o 1303/2013 59 artiklan 1 kohdassa ja asetuksen (EU) N:o 1305/2013 51 artiklan 2 kohdassa säädettyjen tavoitteiden saavuttamista?

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelmakauden tässä vaiheessa ei ole vielä tarkoituksenmukaista analysoida teknisen avun vaikutuksia tavoitteiden saavuttamiseen.

7.u) CEQ21-RN - Missä määrin kansallisella maaseutuverkostolla on edistetty asetuksen (EU) N:o 1305/2013 54 artiklan 2 kohdassa säädettyjen tavoitteiden saavuttamista?

7.u1) Kansallisen maaseutuverkoston toimintalogiikka

Kyseessä on tekninen avun toimi eikä sille ole määritelty interventiologiikka ohjelman valmisteluvaiheessa.

7.u2) Arviointikriteerien ja yhteisiin arviointikysymyksiin vastaamiseen käytettyjen yhteisten ja lisätulosindikaattoreiden välinen linkki

Arviointikriteerit	Yhteinen tulosindikaattori	Lisätulosindikaattori
Maaseutuverkoston järjestämään toimintaan osallistuvien henkilöiden määrä ja sidosryhmien monipuolisuus ovat lisääntyneet		Maaseutuverkoston tilaisuuksiin osallistuneiden henkilöiden lukumäärä vuosina 2015 – 2016
Maaseutuverkoston järjestämään toimintaan osallistuvien henkilöiden määrä ja sidosryhmien monipuolisuus ovat lisääntyneet		Maaseutuverkoston tilaisuuksiin osallistuneiden henkilöiden lukumäärän kasvu vuosina 2015 – 2016 yhteensä ja tavoitelluissa kohderyhmissä (yrittäjä- ja nuorisojärjestöt)
Maaseutuverkoston järjestämään toimintaan osallistuvien henkilöiden määrä ja sidosryhmien monipuolisuus ovat lisääntyneet		Palvelupakettien järjestäjätahojen lukumäärä taustatahon mukaan
Maaseutuverkoston toiminta on luonut edellytyksiä innovaatiotoiminnalle maataloudessa, elintarviketuotannossa, metsätaloudessa ja maaseutualueilla		Innovaatioita edistävien tapahtumien lukumäärä, joita maaseutuverkoston puitteissa on järjestetty
Maaseutuverkoston toiminta on parantanut ohjelman hallinnollisten toteuttajien osaamista ja kykyä tavoittaa alueen sidosryhmiä		Keskiarvo vuosittaisesta palautteesta, jossa ELY-keskukset arvioivat asteikolla 1 – 5, missä määrin maaseutuverkosto on parantanut viranomaisten ja sidosryhmien välistä tiedonkulkua maaseutuohjelman toimeenpanon parantamiseksi
Maaseutuverkoston toiminta on parantanut ohjelman hallinnollisten toteuttajien osaamista ja kykyä tavoittaa alueen sidosryhmiä		Osallistujapalautteen keskiarvo niistä tilaisuuksista, joista palaute on kerätty
Maaseutuverkoston toiminta on parantanut ohjelman hallinnollisten toteuttajien osaamista ja kykyä tavoittaa alueen sidosryhmiä		Osuus maaseutuverkoston toimintaan osallistuvista henkilöistä, jotka arvioivat maaseutuverkoston toimivan nyt paremmin kuin edellisellä ohjelmakaudella
Maaseutuverkoston toiminta on parantanut ohjelman hallinnollisten toteuttajien osaamista ja kykyä tavoittaa alueen sidosryhmiä		Osuus ohjelman toimeenpanon osallistuvista henkilöistä, jotka arvioivat maaseutuverkoston tukeneen heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa maaseudun elinvoimaisuuden kehittämiseen
Maaseutuverkoston toiminta on parantanut ohjelman hallinnollisten toteuttajien osaamista ja kykyä tavoittaa alueen sidosryhmiä		Viestintäverkoston alueellinen kattavuus
Suuri yleisö ja potentiaaliset tuensaajat ovat tietoisia maaseudun kehittämisohjelman rahoitusmahdollisuuksista		Maaseutuverkoston seuraajien lukumäärä sosiaalisessa mediassa
Suuri yleisö ja potentiaaliset tuensaajat ovat tietoisia maaseudun kehittämisohjelman rahoitusmahdollisuuksista		Osuus maaseudun kehittämisohjelman valituista sidosryhmistä, jotka ovat tietoisia ohjelman rahoitusmahdollisuuksista

Maaseutuverkoston arvioinnin yhteydessä hyödynnettyjä indikaattoreita on kerätty sekä verkostopalveluyksikön tietokannoista että ulkoisen arvioinnin yhteydessä toteutetulla sähköisellä kyselyllä. Yksi indikaattori perustuu erilliseen selvitykseen. Ulkoisessa arvioinnissa on hyödynnetty haastatteluita sekä organisoitu ryhmäkeskustelu maaseutuverkoston ohjausryhmän kokouksessa. Näiden laadullisten aineistojen avulla on syvennetty ja kommentoitu indikaattoritiedoista muodostuvaa kuvaa sekä laadittu nyt käsiteltävää raporttia laajempia kehittämissuhteita maaseutuverkoston työn tueksi.

Arvioinnissa hyödynnettävät indikaattorit ovat muodostuneet seuraavalla tavalla:

- **Maaseutuverkoston tilaisuuksiin osallistuneiden henkilöiden lukumäärä vuosina 2015 – 2016**

Osasta maaseutuverkoston puitteissa järjestetyistä tapahtumista on kerätty ja ilmoitettu osallistujatiedot jaoteltuna taustatahojen mukaan. Vuosina 2015 ja 2016 tällaisia tilaisuuksia on ollut yhteensä 43. Kerätyt tiedot riittävät hyvin osoittamaan maaseutuverkoston aktiivisuuden, mutta ne eivät tavoita kaikkea osallistumista. Tapahtumista on jätetty pois erilaiset messu-tilaisuudet

- **Maaseutuverkoston tilaisuuksiin osallistuneiden henkilöiden lukumäärän kasvu vuosina 2015 – 2016 yhteensä ja tietyissä tavoitelluissa kohderyhmissä (yrittäjä- ja nuorisjärjestöt)**

Tapahtumatietojen perusteella on houkuttelevaa tarkastella, onko tilaisuuksiin saatu lisää sellaisia toimijoita, joihin on päätetty kohdistaa erityisiä toimenpiteitä (esim. nuorisjärjestöt sekä maaseutuyritykset ja yrittäjäjärjestöt). Osallistujamäärien kehitystä ei voida kuitenkaan kuvata luotettavasti tapahtumatietojen perusteella. Ei ole olemassa mitään systemaattista perustetta sille, mistä tapahtumista osallistujatietoja on ja ei ole ilmoitettu. Esimerkiksi yritysjärjestöjen ja maaseutuyritysten kohdalla osallistujamäärä on erittäin todennäköisesti kasvanut vuodesta 2015, sillä vuonna 2016 toteutettiin 15 tapahtuman yritysikiertue. Näistä tapahtumista ei kuitenkaan ole ilmoitettu osallistujamääriä.

- **Palvelupakettien järjestäjätahot lukumäärä taustatahojen mukaan**

Meneillään olevalla ohjelmakaudella käyttöönotettu palvelupakettikonsepti on mielenkiintoinen aloite, jonka tavoitteena on laajentaa maaseutuverkoston toimintaa ja antaa sidosryhmille itselleen vastuu omannäköisen toiminnan järjestämisestä. Kuvaus palvelupaketteja järjestäneiden organisaatioryhmien lukumäärästä perustuu verkostopalveluyksikön raportointiin palvelupakettien toteuttajista vuosina 2015 -2 016

- **Viestintäverkoston alueellinen kattavuus**

Viestintäverkoston toiminta on organisoitunut Facebook-ryhmän ympärille ja sen jäseniä kartoittamalla voi esittää, miten kattavaa viestintäverkoston toiminta on alueellisesti. Alueyksikkö tässä tapauksessa on ELY-alue. Tällä hetkellä esitetty tieto perustuu haastatteluun.

- **Osuus ohjelman toimeenpanon osallistuvista henkilöistä, jotka arvioivat maaseutuverkoston tukeneen heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa maaseudun elinvoimaisuuden kehittämiseen**

Prosenttiosuus perustuu ulkoisen arvioinnin yhteydessä toteutettuun sähköiseen kyselyyn. Ohjelman toteutukseen osallistuneilla henkilöillä tarkoitetaan seuraavien organisaatioiden työntekijöitä: ELY-keskukset, Leader-yhdistykset ja Maaseutuvirasto. Kyselyn vastaajia pyydettiin

esittämään oma subjektiivinen arvionsa seuraavasta kysymyksestä: *Onko maaseutuverkoston toimintaan osallistuminen mielestäsi parantanut mahdollisuuksiasi vaikuttaa maaseudun elinvoimaisuuden kehittämiseen?* Osuus koskee niitä henkilöitä, jotka ovat valinneet jonkin seuraavista vaihtoehdoista:

- Kyllä, en pystyisi tekemään työtäni ilman maaseutuverkostoa
- Kyllä, toiminnalla on ollut selkeitä vaikutuksia omaan työhöni
- Kyllä, toiminnalla on ollut joitain vaikutuksia omaan työhöni

Tieto on kerätty sähköisellä kyselyllä, joka on voinut houkutella erityisesti sellaisia ihmisiä vastaamaan, jotka tuntevat ja suhtautuvat positiivisesti maaseutuverkoston toimintaan. ELY:jen ja Leader-yhdistysten näkökulmasta tavoitettavuuden voidaan kuitenkin arvella olevan kohtuullisia.

- **Osallistujapalautteen keskiarvo niistä tilaisuuksista, joista palaute on kerätty**

Verkostopalvelu-yksikön järjestettyjen tapahtumien tietokantaan on raportoitu palaute osasta maaseutuverkoston puitteissa järjestetyistä tilaisuuksista. Tilaisuuksia on arvioitu useista eri näkökulmista asteikolla 1 – 5. Indikaattoriluku on näiden keskiarvojen keskiarvo.

- **Osuus maaseutuverkoston toimintaan osallistuvista henkilöistä, jotka arvioivat maaseutuverkoston toimivan nyt paremmin kuin edellisellä ohjelmakaudella**

Prosenttiosuus perustuu ulkopuolisen arvioinnin sähköiseen kyselyyn, jonka yhteydessä pyydettiin ottamaan kantaa väittämään: *Maaseutuverkosto toimii nyt paremmin kuin ohjelmakaudella 2007 - 2013*. Prosenttiosuus sisältää ne henkilöt, jotka olivat väittämän kanssa joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Prosenttiosuus sisältää vain sellaiset henkilöt, jotka kokivat pystyvänsä arvioimaan tilannetta suhteessa edelliseen ohjelmakauteen. Indikaattori perustuu ajatukseen, että maaseutuverkoston toiminnan laadun kehitys vaikuttaa verkoston toimijoiden kykyyn toteuttaa omaa tehtäväänsä.

- **Keskiarvo vuosittaisesta palautteesta, jossa ELY-keskukset arvioivat asteikolla 1 – 5, missä määrin maaseutuverkosto on parantanut viranomaisten ja sidosryhmien välistä tiedonkulkua maaseutuohjelman toimeenpanon parantamiseksi**

Indikaattori perustuu ELY-keskusten vuosittain antamaan palautteeseen (raportoitu ELY:jen vuosiraporteissa), jossa teemaa on sanallisen kuvauksen lisäksi arvioitu asteikolla 1 – 5. Luku sisältää sekä vuoden 2015 että vuoden 2016 tiedot. Kolme ELY-keskuksesta ei ollut raportoinut asiaa kumpanakaan vuonna.

- **Maaseutuverkoston seuraajien lukumäärä sosiaalisessa mediassa:**

Luvut on poimittu maaseutuverkoston keskeisistä sosiaalisen median tileistä toukokuussa 2015. Raportoidut kanavat olivat Facebook, Twitter ja Instagram

- **Osuus maaseudun kehittämisohjelman valituista sidosryhmistä, jotka ovat tietoisia ohjelman rahoitusmahdollisuuksista**

Luvut perustuvat TNS Gallupin vuonna 2015 toteuttamaan maaseudun kehittämisohjelman tunnettuustutkimukseen, jossa on hyödynnetty kattavia otoksia. Luku kuvaa yleistä tietoisuutta maaseudun kehittämisohjelman rahoitusmahdollisuuksista, eikä siitä voida johtaa näkemystä maaseutuverkoston roolista tunnettavuuden kehittäjänä. Selvitys on tarkoitettu toistaa vuosina 2017

ja 2019.

- **Innovaatioita edistävien tapahtumien lukumäärä**

Luku perustuu verkostopalvelu-yksikön tapahtumista tekemään kategorisointiin.

7.u4) Indikaattoreiden ja tietolähteiden määrälliset arvot

Indikaattorityyppi	Indikaattorin koodi ja nimi (yksikkö)	Suhde	Indikaattorin arvo	Laskettu bruttoarvo	Laskettu nettoarvo	Tietolähteet
Yhteinen tuotosindikaattori	O24 - Kansallisen maaseutuverkoston tuella perustettujen temaattisten ja analyttisten vaihtojen lukumäärä	Ei	66,00			Maaseutuverkostopalvelut, tietokanta
Yhteinen tuotosindikaattori	O25 - Kansallisen maaseutuverkoston viestintävälineiden lukumäärä	Ei	1 082,00			Maaseutuverkostopalvelut, tietokanta
Yhteinen tuotosindikaattori	O26 - Niiden Eurooppalaisen maaseudun kehittämissjärjestön toimien lukumäärä, joihin kansallinen maaseutuverkosto on osallistunut	Ei	52,00			Maaseutuverkostopalvelut, tietokanta
Lisätulosindikaattori	Maaseutuverkoston tilaisuuksiin osallistuneiden henkilöiden lukumäärä vuosina 2015 – 2016	Ei	4 794,00			Maaseutuverkostopalvelut, luettelo tapahtumista ja niiden osallistujamääristä; osallistujatiedot ilmoitettu 43 tapahtuman osalta
Lisätulosindikaattori	Maaseutuverkoston tilaisuuksiin osallistuneiden henkilöiden lukumäärän kasvu vuosina 2015 – 2016 yhteensä ja tavoitelluissa kohderyhmissä (yrittäjä- ja nuorisojärjestöt)	Ei				Yhteensä: + 184 hlö Nuorisojärjestöt: - 4 hlöä. Yritysjärjestöt: - 4 hlöä Maaseutuyritykset: + 3 hlöä
Lisätulosindikaattori	Palvelupakettien järjestäjätahojen lukumäärä taustatahon mukaan	Ei				Yhteensä: 101 Leader: 29 Yritys- ja tuottajajärjestöt: 24 Nuorisojärjestöt: 15 Muut: 14 ELY: 11 Kunta: 8
Lisätulosindikaattori	Osallistujapalautteen keskiarvo niistä tilaisuuksista, joista	Ei	4,00			Maaseutuverkostopalveluiden tapahtumaluettelo niiden tapahtumien osalta, joista on ilmoitettu osallistujien

	palaute on kerätty					antama palaute asteikolla 1 – 5
Lisätulosindikaattori	Osuus ohjelman toimeenpanon osallistuvista henkilöistä, jotka arvioivat maaseutuverkoston tukeneen heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa maaseudun elinvoimaisuuden kehittämiseen	Kyllä	96%			Ulkaisen arvioinnin yhteydessä toteutettu sähköinen kysely. Kyselyyn vastasi 24-25 ELY-keskusta tai Leader-ryhmää.
Lisätulosindikaattori	Osuus maaseutuverkoston toimintaan osallistuvista henkilöistä, jotka arvioivat maaseutuverkoston toimivan nyt paremmin kuin edellisellä ohjelmakaudella	Kyllä	55%			Ulkaisen arvioinnin yhteydessä toteutettu sähköinen kysely
Lisätulosindikaattori	Keskiarvo vuosittaisesta palautteesta, jossa ELY-keskukset arvioivat asteikolla 1 – 5, missä määrin maaseutuverkosto on parantanut viranomaisten ja sidosryhmien välistä tiedonkulkua maaseutuohjelman toimeenpanon parantamiseksi	Ei	3,20			ELY-keskusten raportit maa- ja metsätalousministeriölle vuosina 2015 ja 2016
Lisätulosindikaattori	Viestintäverkoston alueellinen kattavuus	Kyllä	100%			Viestintäverkoston Facebook-ryhmään kuuluvien viestintäyhteys henkilöiden taustatahojen kartoitus (alue= ELY-alue)
Lisätulosindikaattori	Maaseutuverkoston seuraajien lukumäärä sosiaalisessa mediassa	Ei				Facebook: 5800 Twitter: 1700 Instagram: 340 Luvut on poimittu maaseutuverkoston sosiaalisen median kanavista toukokuussa 2017
Lisätulosindikaattori	Innovaatioita edistävien tapahtumien lukumäärä, joita maaseutuverkoston puitteissa on järjestetty	Ei	41,00			Maaseutuverkostopalvelut, tietokanta. Tapahtumat ja tiedonvaihto, jotka ovat keskittyneet neuvojiin ja/tai innovaatioiden tukipalveluihin
Lisätulosindikaattori	Osuus maaseudun kehittämisohjelman valituista sidosryhmistä, jotka ovat tietoisia ohjelman rahoitusmahdollisuuksista	Kyllä				Koko väestö: 35 % PK-yrittäjät: 38 % Maataloustuottajat: 65 % Maaseudun kehittämisohjelman tunnettuuskysely (TNS 2015)

7.u5) Kohdatut ongelmat, jotka vaikuttavat arviointitulosten pätevyteen ja luotettavuuteen

Maaseutuverkoston arvioinnin keskeinen haaste on verkoston avoin luonne. Verkostolla ei ole jäseniä, vaan maaseudun kehittämisohjelman ympärillä tehtävä valtakunnallinen ja alueellinen yhteistyö, jossa hyödynnetään verkostopalvelu-yksikön resursseja, voidaan lukea maaseutuverkoston toiminnaksi. Avoimen verkoston koostumusta tai kehitystä ei voida yksiselitteisesti kuvata.

Ulkopuolisen arvioinnin yhteydessä tehdyn sähköisen kyselyn perusteella on mahdollisuus kuvata verkoston

rakennetta. Kysely perustuu useista eri lähteistä saatuihin yhteystietoihin, eikä se lähtökohdiltaan tai vastausprosenttiltaan välttämättä kuvaa maaseutuverkostoa tarpeeksi tarkasti, että sen perusteella kannattaisi tehdä johtopäätöksiä verkoston koostumuksesta.

Maaseutuverkoston toiminnasta kertovat indikaattorit kuvaavat verkostoon kytkeytyviä tuotoksia, eikä niitä ole systemaattisesti mahdollista verrata aikaisemman ohjelmakauden vastaaviin tietoihin tai toiminnalle asetettuihin määrällisiin tavoitteisiin. Indikaattorit itsessään eivät kerro verkoston onnistumisesta tai merkityksestä, jolloin arviot toiminnasta perustuvat lähinnä laadulliseen aineistoon.

7.u6) Vastaus arviointikysymykseen

Manner-Suomen ja Ahvenanmaan maaseutujen kehittämisohjelmien toimeenpanoa ja tiedotusta tukevan maaseutuverkoston toimintaa jäsenetään neljän teeman kautta. Maaseutuverkoston tavoitteena on 1) *lisätä sidosryhmien osallistumista maaseudun kehittämiseen*, 2) *parantaa maaseudun kehittämisohjelmien täytäntöönpanon laatua*, 3) *tiedottaa suurelle yleisölle ja mahdollisille tuensaajille maaseudun kehittämispolitiikasta ja rahoitusmahdollisuuksista* sekä 4) *edistää innovointia maataloudessa, elintarviketuotannossa, metsätaloudessa ja maaseutualueilla*.

Maaseutuverkoston toiminta on käynnistynyt nykyisellä ohjelmakaudella sujuvasti huolimatta taustaorganisaation vaihtumisesta. Kerätyt indikaattoritiedot kertovat aktiivisesta toiminnasta, jonka voi katsoa edistäneen laajan ohjelman eri tavoitteita. Ulkoisen arvioinnin yhteydessä toteutettu laadullinen tiedonkeruu taas osoittaa, että toimintaa on pystytty uudistamaan verrattuna edelliseen ohjelmakauteen.

Maaseutuverkoston toiminta on Suomessa hyvin organisoitua ja laajasti verkostoitunutta. Maaseutuverkostoa koordinoiva verkostopalvelu-yksikkö hyödyntää työssään edeltävän ohjelmakauden arviointeja ja muita selvityksiä ja on avoin uudenlaisia toimintatavoille.

1) Maaseutuverkoston toiminta on jatkunut karkeasti yhtä aktiivisena kuin edeltävällä ohjelmakaudella. Suomen maaseutuverkosto on luonteeltaan avoin, eikä sillä ole jäseniä. Maaseutuverkoston aktiivisuutta voi tarkastella järjestettyjen tapahtumien ja osallistujatietojen kautta. Vuosina 2015 ja 2016 järjestettiin yhteensä 222 tilaisuutta, joista 43 on olemassa taustatahojen mukaan jaotellut osallistujatiedot.

Tilaisuuksiin osallistui noin 4800 henkilöä. Monia tapahtumia on voinut myös seurata jälkikäteen tallenteiden avulla. Maaseutuverkosto on ollut mukana messutapahtumissa, joissa on kohdattu tuhansia ihmisiä. Tietojen perusteella maaseutuverkoston ydin muodostuu samoista toimijoista kuin edellisellä ohjelmakaudella, jolloin asiaa tarkasteltiin verkostoanalyysin kautta.

Ydinryhmään kuuluvat ELY-keskukset, Leader-ryhmät sekä kylätoimijat ja kunnat. Ensin mainitut ryhmät ovat keskeisiä ohjelman toimeenpanon näkökulmasta ja siten on luontevaa, että toiminta palvelee heidän osaamisensa kehittämistä.

Verkostopalvelu-yksikkö on kehittänyt uusia toimintamuotoja sidosryhmien tavoittamiseen. Tärkeässä roolissa ovat teemaryhmät, jotka keskittyvät edistämään tarkemmin rajattua aihetta ja aktivoimaan siihen liittyviä toimijoita. Esimerkiksi yrittäjäyys-teemaryhmä organisoi 15 tilaisuuden tapahtumakiertueen ja kehitti suhteita yrittäjäjärjestöihin. Järjestöjen tuella tieto kehittämisohjelman rahoitusmahdollisuuksista voi levitä kohderyhmälle suoremmin. Toimenpiteiden voi arvella johtaneen maaseutuyritysten ja yrittäjäjärjestöjen suurempaan osallistumisaktiivisuuteen vuonna 2016 kuin vuonna 2015, mutta kiertueen

tilaisuuksista ei ole saatavilla tietoa osallistujien jakautumisesta.

Teemaryhmiä tuki toiminnassa palvelupaketti-konsepti, jonka avulla sidosryhmät voivat itse järjestää haluamaansa toimintaa. Uusi palvelu on otettu hyvin vastaan. Tilaisuuksia on järjestetty jo yli 100 ja järjestäjät ovat olleet niihin hyvin tyytyväisiä. Palvelupakettien avulla vastuuta verkostotoiminnan organisoimisesta halutaan siirtää enemmän alueellisille toimijoille, joilla uskotaan olevan paremmat mahdollisuudet tunnistaa oikeat teemat ja houkuttaa kohderyhmiä paikalle.

Palvelupakettien järjestäjätahojen perusteella maaseutuverkosto on pystynyt jonkin verran laajentamaan toimijoiden kenttää. Paikalliset yrittäjä- ja tuottajajärjestöt (erityisesti MTK) ovat organisoineet runsaasti tilaisuuksia. 4H-yhdistykset hyödynsivät palvelupaketteja nuorille tarkoitettujen tilaisuuksien järjestämiseen. Molemmassa kehityssuunnissa teemaryhmillä on ollut ratkaiseva rooli toimijoiden aktivoimisessa. Eniten palvelupaketteja ovat hyödyntäneet Leader-ryhmät.

Sidosryhmien osallistuminen maaseutuverkoston toimintaan on aktiivista ja toimintaan osallistuvien sidosryhmien koostumusta on pyritty aktiivisesti kehittämään uudenaikaisilla toimintamuodoilla. Toiminta on monimuotoista ja se tukee laajaa ohjelmaa. Verkoston ei voi katsoa keskittyvän liikaa johonkin teemaan.

2) Maaseutuverkoston puitteissa on järjestetty runsaasti tapahtumia, jotka keskittyvät toimeenpanon laadun kannalta oleellisten henkilöiden tukemiseen ja osaamisen kehittämiseen. Maaseutuverkosto on organisoitunut mm. Leader-ryhmien laatutyötä.

Maaseutuverkostolla on hyvät mahdollisuudet koordinoida ohjelman toimeenpanon laatua kehittävää toimintaa. Tärkeässä roolissa tässä on valtakunnallinen viestintäverkosto, jonka kokoamiseksi ja koordinoimiseksi maaseutuverkosto on tehnyt paljon töitä. Aktiivinen ja kattava viestintäverkosto mahdollistaa toimijoiden välisen vuoropuhelun ja yhtenäisistä käytännöistä sopimisen. Valtakunnalliseen viestintäverkostoon kuuluu osallistujia kaikilta ELY-alueilta ja sillä on merkittävä rooli verkoston rakenteen vahvistajana.

Arvioinnin yhteydessä ei ole tunnistettu mitään erityisiä puutteita ohjelman toimeenpanossa, joihin kehittämistoimien tulisi erityisesti kohdistua. Maaseutuverkosto on tukenut valtakunnallisten koordinaatiohankkeiden toteutusta ja verkottanut kehittämishankkeita keskenään, mikä voi kehittää hankkeiden toteutuksen laatua. Verkostolla voisi olla vielä voimakkaampi rooli hankkeiden ja ohjelman tavoitteiden tukemisessa esiintyvän tarpeen mukaan. Tässä keskeisessä roolissa ovat maaseutuverkoston ja ohjelman sisältöasiantuntijoiden keskinäinen vuoropuhelu.

Ulkopuolisen arvioinnin yhteydessä toteutettu sähköinen kysely osoittaa, että maaseutuverkosto vaikuttaa positiivisesti ohjelman toimeenpanossa työskentelevien henkilöiden mahdollisuuksiin kehittää maaseudun elinvoimaisuutta. Peräti 96 % kyselyyn vastanneista ELY-keskusten ja Leader-järjestöjen toimijoista koki, että maaseutuverkosto tukee heitä heidän omassa työssään. 55 % kaikista kyselyyn vastaajista oli sitä mieltä, että maaseutuverkosto toimii nyt paremmin kuin ohjelmakaudella 2007 – 2013. Toiminnan kehittyneen laadun oletetaan kehittävä myös toimijoiden mahdollisuuksia tehtävien hoitamiseen.

3) Maaseutuverkoston viestinnän on arvioinnin yhteydessä kuvattu kehittyneen suhteessa edelliseen ohjelmakautteen. Valtakunnallisen viestintäverkoston rakentamiseksi on tehty paljon työtä ja alueille on perustettu viestintähankkeita, jotka ovat merkittäviä resursseja maaseudun kehittämissuunnitelman viestinnässä. Viestintäverkostoa koordinoidaan Facebook-ryhmässä, jossa on 144 jäsentä. Tämä on keskeinen resurssi läpi koko ohjelmakauden ja verkostoa tullaan hyödyntämään mm. ohjelman tulosten viestinnässä.

ELY-keskuksilla on ollut sekä vuonna 2015 että vuonna 2016 mahdollisuus kommentoida maa- ja metsätalousministeriölle maaseutuverkoston vaikutusta viranomaisten ja sidosryhmien väliseen

tiedonkulkuun. Osa ELY-keskuksista kaipaa lisää tukea alueelliseen viestintää sekä materiaalien että alueen toimijoita verkottavien tilaisuuksien kautta. Kommenteissa toivotaan, että jatkossakin kiinnitetään huomiota alueilla toteutettavan viestinnän yhtenäisyyteen.

Maaseutuverkoston viestintää ei ole tarkoituksenmukaista erottaa muusta kehittämisohjelmaan liittyvästä viestinnästä, vaan eri toimijat tekevät yhteistyötä tiiviisti. Verkostolla on kuitenkin ollut merkittävä rooli mm. ohjelman lanseerauskampanjan toteuttamisessa, jolla tavoiteltiin valtakunnallista näkyvyyttä mm. TV- ja radiomainosten avulla. Verkostolla on 5800 Facebook- ja 1700 Twitter-seuraajaa. Luvut ovat selvästi nousseet vuonna 2016 vuoteen 2015 verrattuna. Vuonna 2015 Maaseutu.fi-verkkosivustolla vieraili yli 58 000 erillistä kävijää.

Maaseutuverkoston viestintä on aktiivista, mutta maaseudun kehittämisohjelman rahoitusmahdollisuuksien tunnettuudessa on vielä kehittämistä. Vuonna 2015 toteutetun tunnettuustutkimuksen mukaan 62 % pk-yrittäjistä ei tunne EU:n maaseuturahoituksen kehittämismahdollisuuksia. Alle 40-vuotiaiden yrittäjien kohdalla luku on peräti 82 %.

Maaseutuverkostossa on kohdistettu toimenpiteitä mm. yrittäjien tavoittamiseksi. Yrittäjyys-teemaryhmän toteuttaman kiertueen lehdistötiedotteesta tehty juttua luettiin Suomen yrittäjien verkkojulkaisussa yli 20 000 kertaa. Kohdennetuilla toimenpiteillä voidaan jatkossa tavoittaa kohderyhmiä, jotka nähdään ohjelman tavoitteiden kannalta keskeisiksi.

Maaseutuverkoston viestintä on ammattimaista, mistä yhtenä osoituksena on aikomus toistaa tunnettuustutkimus myös vuosina 2017 ja 2019. Tällöin voidaan seurata mm. sitä, tunnetaanko rahoitusmahdollisuudet yrittäjien keskuudessa aikaisempaa paremmin.

4) Maaseutuverkostolla toivotaan olevan rooli maaseudun keskeisten elinkeinojen innovaatiotoiminnan edistämässä. Tavoite edellyttää pitkäjänteisyyttä ja useiden eri toimijoiden yhteistyötä. Maaseutuverkoston rooli on luoda puitteita toimijoiden kohtaamiselle, kertoa hyvistä onnistumisista ja tukea maaseutua uudistavia aloitteita.

Verkoston vaikutusta innovaatioiden syntyyn tai leviämiseen ei voida yksiselitteisesti kuvata, mutta verkoston puitteissa on organisoitu sekä verkostoitumista tukevaa että uusia ajatuksia esittelevää toimintaa. Innovaatiot-teemaryhmä on käsitellyt asiaa ja korostanut innovaatiotoiminnan merkitystä maaseudun kehittämisessä. Maaseutuverkostossa on organisoitua eri aihepiireihin liittyviä hanketapaamisia ja tuettu valtakunnallisten koordinaatiohankkeiden viestintää ja toteuttamista.

Maaseutuverkosto toimii ammattimaisesti ja se pystyy hyödyntämään sille osoitettuja resursseja tehokkaasti. Verkostolla on hyvät yhteydet läpi koko maan ja se pystyy tiedottamaan tehokkaasti ja ammattimaisesti kehittämisohjelmaan liittyvistä asioista. Maaseutuverkosto on luonteva osa kehittämisohjelman toteuttamista, eikä sitä ole aina tarkoituksenmukaista erottaa erilliseksi toiminnoksi kehittämisohjelman kokonaisuudesta. Maaseutuverkoston toimintaa koordinoiva verkostopalvelu-yksikkö toimii ammattimaisesti ja on osoittanut kyvyn kehittää ja kokeilla uudenlaisia toimintamuotoja.

7.u7) Päätelmät ja suositukset

7.u7.a) *Päätelmä/suositus 1*

Päätelmä:

Teemaryhmät ja palvelupaketit konkretisoivat maaseutuverkoston toimintaa

Maaseutuverkosto ja sitä koordinoiva verkostopalvelut-yksikkö on onnistunut kehittämään käynnissä olevalla ohjelmakaudella uusia toimintatapoja, joiden avulla verkosto voi fokusoida toimintaa tiettyihin kysymyksiin (teemaryhmät) ja jakaa aikaisempaa enemmän vastuuta alueellisille toimijoille (palvelupaketit). Molemmista toimintamalleista on kertynyt hyviä kokemuksia ja niiden voidaan katsoa monipuolistaneet verkoston toimintaa. Teemaryhmien toimintaa on voitu organisoida palvelupakettien avulla. Esimerkiksi maaseutuyrittäjien ja yrittäjäjärjestöjen tietoisuutta maaseutuohjelman mahdollisuuksista on lisätty hyödyntämällä yhdessä kumpaakin työmuotoa. Teemaryhmään osallistuminen voi sitouttaa avainhenkilöitä maaseutuohjelman tavoitteisiin ja palvelupakettien avulla järjestettävät tilaisuudet voivat olla kohdennetumpia ja perustua selkeämmin alueellisesti tunnistettuihin tarpeisiin kuin valtakunnallisesti suunniteltu toiminta.

Suositus:

Teemaryhmien ja palvelupakettien hyödyntämistä kannattaa jatkaa ohjelmakauden loppuun saakka ja mahdollisuuksien mukaan osoittaa niihin lisää resursseja. Teemaryhmiä voisi olla samanaikaisesti käynnissä enemmän ja niissä voitaisiin hyödyntää vaihtelevia toimintatapoja (esim. yhden ja kahden vuoden ryhmät). Korvaamalla puheenjohtajien työaika heidän taustaorganisaatioilleen, toiminnalle voidaan asettaa selkeämpiä odotuksia

7.u7.b) Päätelmä/suositus 2

Päätelmä:

Valtakunnallinen viestintäverkosto tukee alueita viestinnän toteuttamisessa

Maaseutuverkoston ja maaseudun kehittämisohjelman viestintä on hyvin organisoitua ja sitä toteutetaan tiiviissä yhteistyössä. Viestinnän keskeinen resurssi on valtakunnallinen viestintäverkosto, jossa on edustajia kaikilta ELY-alueilta. Tämän lisäksi alueilla on omia viestintähankkeita. Maaseutuverkostolla on erinomaiset mahdollisuudet toteuttaa ohjelmaa tukevaa sekä tuloksista kertovaa viestintää. Osa ELY-keskuksista kuitenkin kokee, että heidän ja ohjelman tuensaajien välisessä tiedonkulussa on edelleen kehitettävää ja että maaseutuverkosto voi tukea toimintaa tuottamalla viestintämateriaaleja ja järjestämällä alueellista yhteistyötä tukevia tilaisuuksia.

Suositus:

Hyvin organisoitua ja resursoitua viestintää tulee hyödyntää loppuohjelmakaudella täysmittaisesti. Erityisesti huomiota kannattaa kiinnittää tulosviestinnän toteuttamiseen tavalla, joka nostaa esiin potentiaalisesti laajalle levitettäviä käytäntöjä ja tukee mahdollisimman konkreettisesti niiden käyttöönottoa (esim. kiertueet ja tapaamiset). Erityisesti niitä ELY-alueita, joissa alueellista yhteistyötä on tehty vähiten, tulee tukea vielä lisää viestinnän suunnittelussa sekä alueellisten toimijoiden verkottamisessa (esim. materiaalit ja erilliset tilaisuudet)

Päätelmä:

Maaseutuverkostolla on potentiaalia tukea ohjelman tavoitteiden toteutumista

Maaseutuverkostosta on rakentunut keskeinen osa maaseudun kehittämisohjelman toteutusta, eikä sen toimintaa ole esimerkiksi viestinnän suhteen tarkoituksenmukaista erottaa muusta maaseudun kehittämisohjelmaan liittyvästä viestinnästä. Valtakunnallinen viestintäverkosto, alueellisten toimijoiden tukeminen sekä teemaryhmät muodostavat kokonaisuuden, jonka avulla on mahdollisuus nostaa tietoisuutta halutuista teemoista, kehittää toimijoiden osaamista ja tukea ohjelman vaikuttavuutta tavoitellussa suunnassa. Tämä huomioiden on hyvä kiinnittää vielä enemmän huomiota maaseutuverkoston ja ohjelman toteutuksen ja seurannan yhteistyöhön. Kehittämällä tätä prosessia varmistetaan, että maaseutuverkostoa voidaan täysimääräisesti hyödyntää maaseutupolitiikan suuntaamista tukevana välineenä.

Suositus:

On hyvä käydä yksityiskohtaisesti läpi, miten ohjelman toteutukseen liittyvät seurantatiedot ja tavoitteet vaikuttavat maaseutuverkoston viestintään ja muuhun toimintaan. Tarvittaessa tulee kehittää johtamisen tapa, jolla maaseutuverkoston muodostamaa resurssia voidaan entistä paremmin hyödyntää ohjelman kannalta keskeisten tavoitteiden edistämässä (esim. viestinnän resurssien kohdentaminen tai jonkin vaikuttavaksi havaitun hankekokonaisuuden edistäminen). Erityisen tärkeää on huomioida tulevan ohjelmakauden valmistelu mahdollisimman varhain.

7.v) PSEQ01-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelma ei sisällä erityisiä kohdealoja eikä näin ollen erityisiä arvioinnin lisäkysymyksiäkään.

7.w) PSEQ02-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelma ei sisällä erityisiä kohdealoja eikä näin ollen erityisiä arvioinnin lisäkysymyksiäkään.

7.x) PSEQ03-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelma ei sisällä erityisiä kohdealoja eikä näin ollen erityisiä arvioinnin lisäkysymyksiäkään.

7.y) PSEQ04-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelma ei sisällä erityisiä kohdealoja eikä näin ollen erityisiä arvioinnin lisäkysymyksiäkään.

7.z) PSEQ05-FA - Ohjelmakohtaisiin kohdealoihin liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelma ei sisällä erityisiä kohdealoja eikä näin ollen erityisiä arvioinnin lisäkysymyksiäkään.

7.aa) PSEQ01-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelma ei sisällä arvioinnin erityiskysymyksiä.

7.bb) PSEQ02-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelma ei sisällä arvioinnin erityiskysymyksiä.

7.cc) PSEQ03-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelma ei sisällä arvioinnin erityiskysymyksiä.

7.dd) PSEQ04-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelma ei sisällä arvioinnin erityiskysymyksiä.

7.ee) PSEQ05-TOPIC - Ohjelmakohtaiseen arviointiaiheeseen liittyvä ohjelmakohtainen arviointikysymys

Tämä kysymys on merkitty merkityksettömäksi tälle vuotuiselle täytäntöönpanokertomusversiolle

Ohjelma ei sisällä arvioinnin erityiskysymyksiä.

8. ASETUKSEN (EU) N:o 1303/2013 5, 7 JA 8 ARTIKLAN MUKAISTEN PERIAATTEIDEN HUOMIOON OTTAMISEKSI TÄYTÄNTÖÖNPANNUT TOIMET

8.a) Miesten ja naisten tasa-arvon edistäminen ja syrjimättömyys (asetuksen (EU) N:o 1303/2013 7 artikla)

Suomen perustuslain (731/1999) 6 §:n mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Suomessa yhdenvertaisuuslaki (2004/21) määrittelee syrjinnän ja luo pohjan lakiin perustuvalla ihmisten yhdenvertaiselle kohtelulle. Sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiellosta säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986). Kaikki viranomaiset edistävät yhdenvertaisuutta omilla toimialoillaan. Lisäksi on olemassa erillisiä yhdenvertaisuusasioista tai syrjinnän valvonnasta vastaavia viranomaisia. Kansalaisjärjestöt ovat tulleet kuulluiksi ja osallisiksi Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman valmisteluun strategiaryhmän, toimenpiteiden valmistelutyöryhmien sekä ohjelman julkisen kuulemisen yhteydessä. Järjestökenttä on otettu huomioon seurantakomiteoita nimettäessä.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelmalla koordinoidaan poikkihallinnollista tasa-arvopolitiikkaa valtioneuvostossa. Tasa-arvo-ohjelma sisältää kaikkia ministeriöitä koskevia toimia sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseksi valtioneuvoston päätöksenteossa.

Strategiaryhmää ja seurantakomiteaa muodostettaessa pyydettiin Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 toiminnan piiriin kuuluvilta yhteiskunnan keskeisiltä sidosryhmiltä jäsenesityksenä yhtä mies- ja yhtä naisedustajaa. Esitysten perusteella ryhmät koottiin siten, että sekä naisia että miehiä kumpiakin tuli kuhunkin ryhmään vähintään 40 prosenttia. Strategiaryhmässä oli 12 miestä ja 16 naista. Seurantakomiteassa oli 31.12.2016 16 miestä ja 17 naista.

Perustuslain 6 § varmistaa, että kaikki ovat oikeutettuja hakemaan ja saamaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 tukia tukikelpoisuusehdot täyttäessään sukupuolesta, iästä, alkuperästä, kielestä, uskonnosta, vakaumuksesta, mielipiteestä, terveydentilasta, vammaisuudesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä riippumatta. Koska tukien hakeminen perustuu vapaaehtoisuuteen, ei ole mahdollista varmistaa, että tuet jakautuvat tasan miehille ja naisille. Sukupuoli ei voi toimia tuensaajien valinnassa valintakriteerinä. Toimenpanoon tasa-arvoiseen etenemiseen voidaan vaikuttaa koulutuksella ja vaikuttamalla asenneilmapiiriin. Ohjelman tuloksia seurataan myös sukupuolinäkökulmasta.

Joissakin ohjelman tukimuodoissa on lisäksi tehty erityistoimia tasa-arvon ja syrjimättömyyden varmistamiseksi. Esimerkiksi Leader-toimenpiteen yhtenä tavoitteena on kaikkien väestöryhmien tasa-arvoisten mahdollisuuksien edistäminen. Useimpien Leader-ryhmien strategioissa nuorten osallistuminen on yhtenä painopisteenä. Sekä Leader-toimenpiteessä että ELY-keskusten rahoittamissa kehittämishankkeissa on tuettu myös maahanmuuttajien työllistymistä ja integroitumista yhteiskuntaan.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 viljelijätuissa (ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, luonnonhaittakorvaukset ja eläinten hyvinvointikorvaukset) oli vuoteen 2014 asti rajoite, että tukea ei saanut viljelijä, joka oli yli 65-vuotias tai sai maatalousyrittäjän eläkettä (MYEL-eläkettä). Nämä ikä- ja eläkerajoitteet poistettiin edellä mainituista tukijärjestelmistä 2015 alkaen osittain EU-lainsäädännön takia.

Vaikka hallinnonala kannustaa sähköiseen tukihakuun, niin perinteinen paperinen haku on vielä mahdollista. Tämä mahdollistaneekin myös tuen hakemisen niillä väestöryhmillä, joilla sähköisen

hakemuksen tekeminen ei ole mahdollista.

8.b) Kestävä kehitys (asetuksen (EU) N:o 1303/2013 8 artikla)

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 luvussa 5.1. esitetyistä kuudesta tavoitteesta ”ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutuminen ilmastonmuutokseen tehostuvat” sekä ”luonnon monimuotoisuus lisääntyy ja vesistöjen tila ja maatalouskäytössä olevan maaperän tila paranevat” liittyvät kestävän kehityksen ympäristönäkökulmaan.

Tavoitteisiin pyritään ohjelman tarjoaman monipuolisen keinovalikoiman avulla. Ympäristökorvauksen toimenpiteillä vaikutetaan merkittävästi vesistöjen ravinnepäästöjen vähenemiseen sekä ilmaston muutoksen hillintään ja sopeutumiseen. Seurantatutkimukset aikaisemmilta ohjelmakausilta todentavat fosforilannoitteiden käytön sekä ravinnepäästöjen jatkuvan vähenemisen Suomen vesistöihin ja viime kädessä Itämereen. Luomutuotannon kasvattaminen on osa Suomen kansallista strategiaa ja luomutuotannosta muodostavat merkittävän osan ohjelman panostusta kestäväan kehitykseen. Ohjelman investointituet mahdollistavat monipuolisten ympäristöinvestointien tekemisen.

Maaseutuohjelmassa lähdetään siitä että ravinteiden kierrätyksen sekä hyvän maaperän hoidon avulla voidaan vastata vesistö-, maaperä- ja ilmastonmuutoshaasteisiin. Hyvän maaperän hoidolla lisätään tuottavuutta, vähennetään eroosiota sekä ravinnepäästöjä vesistöihin. Samalla lisääntynyt orgaaninen aines muodostaa hiilinielun. Hyvä maaperä pidättää vettä edistäen sopeutumista sekä sadannan muutoksiin, lyhentyneeseen routakauteen että yleistuviin kuivuusjaksoihin. Ympäristökorvauksen eri toimenpiteet muodostavat kattavan keinovalikoiman vesistö- ja ilmastopäästöjen hallintaan sekä ilmastonmuutoksen sopeutumiseen.

Ravinteiden kierrätys on toinen keskeinen keino hallita maatalouden vesistö- ja ilmastovaikutuksia. Lannan ravinteiden sekä maatalouden ja elintarviketalouden sivuvirtojen hyväksikäyttö vähentää vesistöihin ja ilmaan joutuvien ravinteiden määrää. Maaseutuohjelmalla tuetaan monipuolisesti ravinteiden kierrätystä. Investointituilla voidaan parantaa lannankäsittelyä. Ohjelmassa on korvamerkitty 6,5 milj. euroa vuosille 2015–2017 käytettäväksi vesiensuojelun sekä ravinteiden kierrätyksen edistämiseen vesistöjen kannalta herkillä alueilla joissa maatalouden paine vesistöjä kohtaan on suuri. Tällaisia alueita ovat Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan sekä Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskusten alueet. Rahoitus on jaettu siten, että Varsinais-Suomi sai 3 milj. euroa ja muut ELY keskuksat kukin 700 000 euroa. Painotus Varsinais-Suomeen johtuu Saaristomeren valuma-alueen sijoittumisesta pääosin Varsinais-Suomeen sekä vesistöalueen herkästä luonnosta ja huonosta tilasta. Vuoden 2016 loppuun mennessä noin 3 milj. oli sidottu erilaisiin hankkeisiin ja yritystukiin. Hankkeet ovat liittyneet mm. maaperän hoitoon, orgaanisten lannoitevalmisteiden testaukseen sekä lannan prosessointiratkaisuihin eri tuotannon aloille, kuten broilerin lihan, sianlihan sekä turkiseläinten tuottajille.

Ilmastomuutoksen aiheuttamiin haasteisiin on pureuduttu valtakunnallisella hankkeella, joka tuottaa neuvontamateriaalia sekä työskentelee viljelijäryhmien kanssa ilmastonmuutoksen hillintä ja sopeutumistoimien edistämiseksi.

8.c) Asetuksen (EU) N:o 1303/2013 5 artiklassa tarkoitettujen kumppanien rooli ohjelman täytäntöönpanossa

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 strategia, rahoituksen painotukset, toimenpidevalikoima ja toimenpiteiden sisällöt valmisteltiin laajoissa valmisteluryhmissä. Ryhmissä oli jäsenet kaikilta Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 toiminnan piiriin kuuluvilta yhteiskunnan keskeisiltä sidosryhmiltä. 27.4.2011 asetettiin luonnonhaittakorvauksia, maaseudun yritystukia ja alueellisia kehittämistukia, maatalouden rakennetukia, maatalouden riskienhallintatoimenpiteitä ja maatalouden ympäristökijärjestelmää valmistelevat työryhmät.

Maaseudun kehittämisen strategiaryhmä asetettiin 22.12.2011. Strategiaryhmässä oli edustajat Maaseutuvirastosta, alueellista elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista, Ahvenanmaan maakunnasta, Maatalouden taloudellisesta tutkimuslaitoksesta (nyk. Luonnonvarakeskus), tuottajajärjestöistä (MTK ja SLC), Suomen Yrittäjistä, Pellervon Taloudellisesta Tutkimuslaitoksesta, Suomen Kuntaliitosta, Leader-ryhmistä ja Suomen Luonnonsuojeluliitosta sekä eri ministeriöistä (VM, TEM, YM, MMM). Maaseudun kehittämisen strategiaryhmän tehtävänä oli mm. laatia ehdotus ohjelmakauden 2014–2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan sisältyväksi strategiaksi sekä Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) osalta kansalliseksi kumppanuussopimukseksi vuonna 2014 alkavan ohjelmakauden maaseudun kehittämisohjelmien valmistelemiseksi unionin säädösten edellyttämällä tavalla. Työryhmä edusti maaseuturahaston rahoitukselta vaadittavaa kansallista kumppanuutta.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 luonnoksen julkinen kuuleminen järjestettiin 23.5.–25.6.2013. Kaikilla oli mahdollisuus lausua ohjelman luonnokseen. Lausuntoja saatiin yli 100 kappaletta.

Seurantakomitea asetettiin 8.1.2015. Seurantakomitea koostuu viranomaisten ja välittävien elinten edustajista sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1303/2013 (rahastojen yleisasetus) 5 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen kumppanien edustajista. Seurantakomitean jäsenet on koottu tasapuolisesti keskushallinnon, kansalaisyhteiskunnan ja aluehallinnon edustajista. Koska Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa toteutetaan koko Manner-Suomen alueella, on seurantakomitean kokoonpanossa pyritty varmistamaan kaikkien alueiden edustus. Seurantakomiteassa on jäsenet Elinkeinoelämänturvallisuusvirastosta, Maaseutuvirastosta, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista, tuottajajärjestöistä, Suomen Yrittäjistä, Elinkeinoelämän keskusliitosta, ammattiliitoista, neuvontajärjestöistä, nuorisojärjestöistä, kunnista, Suomen Kylätoiminta ry:stä, eläinsuojelujärjestöistä, Leader-ryhmistä, maakuntien liitoista sekä ministeriöistä (VM, TEM, YM ja MMM). Seurantakomitean jäsenet ja kokousten esityslistat sekä pöytäkirjat löytyvät maaseutu.fi sivuilta.

Seurantakomitea kokoontuu pääsääntöisesti 2 kertaa vuodessa. Se hyväksyy mm. ohjelmamuutokset ja vuosiraportit. Jokaisessa kokouksessa käsitellään myös ajankohtaiset maaseutuverkoston kuulumiset ja seurantakomitean jäsenillä on mahdollisuus vaikuttaa maaseutuverkoston ja sen ohjausryhmän toimintaan. Ohjelmakaudella 2014–2020 seurantakomitea on kokoontunut 6 kertaa. Kokouksiin on osallistuttu aktiivisesti ja keskustelu on ollut vilkasta. Edustajat ovat sitoutuneet erittäin hyvin tehtäväänsä.

Kumppaneille, sidosryhmille ja tuensaajille on järjestetty ohjelman eri aihealueista toimeenpanon edessä lukuisia koulutustilaisuuksia sekä seminaareja. Maaseutu-fi-sivuilla on esitetty kaikki maaseutuverkoston vuoden 2014 alusta järjestetyt koulutukset ja muut tapahtumat. Lisäksi Maaseutuvirasto järjestää viranomaisille tarvittavaa koulutusta.

Maaseutuverkoston tehtävänä on edistää yhteistyötä ja tiedon vaihtoa verkoston osapuolten välillä. Verkoston toimintaa ohjaa ja linjaa maa- ja metsätalousministeriön asettama ohjausryhmä. Maaseutuverkoston toimintaa haluttiin monipuolistaa edeltävään kauteen verrattuna ja tavoitteena on saada

entistä aktiivisemmin sidosryhmät mukaan toimintaan. Tähän pyrittiin vaikuttamaan mm. perustamalla ohjausryhmälle teemakohtaisia työryhmiä.

Teemaryhmiä oli vuoden 2016 loppuun mennessä perustettu yhteensä 6 kpl. Näistä vuosina 2015–2016 toimivat Ympäristö ja ilmasto, Innovaatiot, Nuoret sekä Yrittäjyys ja elinkeinot -teemaryhmät.

Teemaryhmät Maaseudun hyvinvointi ja Tulevaisuuden maaseutuyrittäminen tulevat toimimaan vuodet 2017–2018. Teemaryhmien puheenjohtajat ovat olleet ainakin ryhmän toimintakauden ajan ohjausryhmän jäseniä. Teemaryhmien vaikutusta toiminnan monipuolistumiseen ja sidosryhmien entistä laajempaan osallistumiseen tullaan selvittämään osana maaseutuverkoton toiminnan arviointia, joka käynnistyy vuoden 2017 aikana.

9. EDISTYMINEN INTEGROIDUN LÄHESTYMISTAVAN VARMISTAMISESSA MAASEUTURAHASTON JA MUIDEN UNIONIN RAHOITUSVÄLINEIDEN KÄYTTÖÖN

Tätä osiota sovelletaan ainoastaan vuotuisiin täytäntöönpanokertomuksiin 2018

10. RAHOITUSVÄLINEIDEN KÄYTTÖÖNOTTOA KOSKEVA KERTOMUS (ASETUKSEN (EU) N:o 1303/2013 46 ARTIKLA)

30A. Onko ennakoarviointi aloitettu?	Ei
30B. Onko ennakoarviointi valmistunut?	Ei
30. Ennakoarvioinnin valmistumispäivä	-
31.1. Onko valinta- tai nimeämismenettely jo käynnistetty?	Ei
13A. Onko rahoitussopimus allekirjoitettu?	Ei
13. Päivä, jona rahoitussopimus rahoitusvälineen täytäntöönpanosta vastaavan elimen kanssa on allekirjoitettu	-

11. YHTEISTEN JA OHJELMAKOHTAISTEN INDIKAATTOREIDEN SEKÄ MÄÄRÄLLISTEN TAVOITEARVOJEN KOODITAUUKOT

See Monitoring Annex

Annex II

Detailed table showing implementation level by Focus areas including output indicators

Kohdeala 1A							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
1A	T1: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14, 15 ja 35 artiklan mukaisten menojen prosenttiosuus suhteessa maaseudun kehittämissuhteen kokonaisuuteen (kohdeala 1A)	2014-2016			0,06	1,79	3,35
		2014-2015			0,01	0,30	

Kohdeala 1B							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
1B	T2: yhteistyötoimenpiteistä tuettujen yhteistyötoimien kokonaismäärä (asetuksen (EU) N:o 1305/2013 35 artikla) (ryhmät, verkostot/klusterit, pilottihankkeet...) (kohdeala 1B)	2014-2016					310,00
		2014-2015					

Kohdeala 1C							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
1C	T3: asetuksen (EU) N:o 1305/2013 14 artiklan mukaisesti koulutettujen osallistujien kokonaismäärä (kohdeala 1C)	2014-2016					20 000,00
		2014-2015					

Kohdeala 2A							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
2A	T4: niiden maatilojen prosentiosuus, jotka saavat maaseudun kehittämissuunnitelmasta tukea rakenneuudistukseen tai nykyaikaistamiseen tehtäviin investointeihin (kohdeala 2A)	2014-2016	0,99	8,29	0,99	8,29	11,94
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
2A	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	145 378 987,14	16,55	16 768 542,17	1,91	878 400 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	9 194 975,39	183,90	301 994,22	6,04	5 000 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016			0,00	0,00	4 000 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2016			0,00	0,00	1 600,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	0,00	0,00	0,00	0,00	2 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2016			0,00	0,00	2 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	136 184 011,75	15,63	16 466 547,95	1,89	871 400 000,00
M04	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2016			52 594 277,21	2,91	1 809 200 000,00
M04.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016			16 466 547,95	1,89	871 400 000,00
M04.1	O4 - Tuettujen tilojen/tuensaajien lukumäärä	2014-2016			583,00	8,33	7 000,00

Kohdeala 2B							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
2B	T5: niiden maatilojen prosentiosuus, joilla on maaseudun kehittämissuunnitelmasta tuettu liiketoiminnan kehittämissuunnitelma / tuettuja investointeja nuorille viljelijöille (kohdeala 2B)	2014-2016	0,03	0,65	0,03	0,65	4,61
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
2B	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	27 759 170,76	18,76	703 590,20	0,48	148 000 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	9 221 474,58	307,38	63 759,72	2,13	3 000 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016			0,00	0,00	2 000 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2016			0,00	0,00	800,00
M06	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	18 537 696,18	12,78	639 830,48	0,44	145 000 000,00
M06	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2016					327 000 000,00
M06.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016			639 830,48	0,44	145 000 000,00
M06.1	O4 - Tuettujen tilojen/tuensaajien lukumäärä	2014-2016			20,00	0,74	2 700,00

Kohdeala 3A

FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
3A	T6: niiden maatilojen prosenttiosuus, joita tuetaan laatujärjestelmien, paikallismarkkinoiden ja lyhyiden jakeluketjujen sekä tuottajaryhmien ja -organisaatioiden avulla (kohdeala 3A)	2014-2016					8,53
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
3A	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	159 720 371,16	28,57	136 585 492,17	24,43	559 000 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	4 469 641,94	148,99	0,00	0,00	3 000 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016			0,00	0,00	2 000 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2016			0,00	0,00	800,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	1 102 950,87	22,06	1 102 958,69	22,06	5 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2016			4 107,00	91,27	4 500,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	22 831 688,21	51,89	3 754 786,16	8,53	44 000 000,00
M04	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2016					171 400 000,00
M04.1	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2016			40,00	8,00	500,00
M14	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	118 858 288,12	25,95	131 727 747,32	28,76	458 000 000,00
M14	O4 - Tuettujen tilojen/tuensaajien lukumäärä	2014-2016			6 208,00	137,96	4 500,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	12 457 802,02	25,42			49 000 000,00
M16.4	O9 - Tuettuihin järjestelmiin osallistuvien maatilojen lukumäärä	2014-2016					5 000,00

Painopiste P4

FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
P4	T12: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi (kohdeala 4C)	2014-2016			63,18	117,15	53,93
		2014-2015			62,21	115,35	
	T10: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (kohdeala 4B)	2014-2016			82,29	103,03	79,87
		2014-2015			82,44	103,22	
	T9: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus (kohdeala 4A)	2014-2016			10,94	62,15	17,60
		2014-2015			9,59	54,48	
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
P4	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	2 382 665 007,23	42,45	2 352 967 419,32	41,92	5 613 531 757,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	3 073 882,09	27,45	0,00	0,00	11 200 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016			0,00	0,00	8 200 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2016			0,00	0,00	3 280,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	2 693 763,86	14,18	2 691 458,30	14,17	19 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2016			12 021,00	27,96	43 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	2 940 369,19	49,01	93 804,21	1,56	6 000 000,00
M04	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2016					6 000 000,00
M04.4	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2016			12,00	1,47	819,00
M10	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	793 008 915,54	49,99	776 627 267,70	48,96	1 586 331 757,00
M10.1	O5 - Kokonaispinta-ala (ha)	2014-2016			3 852 891,62	202,78	1 900 000,00
M11	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	109 462 746,44	33,58	104 483 764,33	32,05	326 000 000,00
M11.2	O5 - Kokonaispinta-ala (ha)	2014-2016			215 326,40	60,66	355 000,00
M13	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	1 466 853 059,03	40,19	1 469 071 124,78	40,25	3 650 000 000,00
M13.1	O5 - Kokonaispinta-ala (ha)	2014-2016			1 151 672,18	98,60	1 168 000,00
M13.2	O5 - Kokonaispinta-ala (ha)	2014-2016			1 022 420,26	98,59	1 037 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	4 632 271,08	30,88			15 000 000,00

Kohdeala 5B							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
5B	Neuvontapalveluja käyttävien edunsaajien lukumäärä (kpl)	2014-2016			221,00	11,05	2 000,00
		2014-2015			18,00	0,90	
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
5B	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	1 848 034,79	15,40	138 819,07	1,16	12 000 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	34 836,50	1,16	0,00	0,00	3 000 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016			0,00	0,00	2 000 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2016			0,00	0,00	800,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	139 177,42	6,96	138 819,07	6,94	2 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2016			221,00	11,05	2 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	1 674 020,87	23,91			7 000 000,00

Kohdeala 5C							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
5C	T16: kokonaisinvestoinnit uusiutuvan energian tuotantoon (euroa) (kohdeala 5C)	2014-2016			2 539 138,00	2,15	117 900 000,00
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
5C	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	12 167 757,06	18,05	978 127,62	1,45	67 400 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	2 292 401,12	143,28	0,00	0,00	1 600 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016			0,00	0,00	600 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2016			0,00	0,00	240,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	121 254,15	6,06	121 835,19	6,09	2 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2016			355,00	17,75	2 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	6 669 279,24	11,74	856 292,43	1,51	56 800 000,00
M04	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2016			2 539 138,00	2,15	117 900 000,00
M04.1 M04.3	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2016			27,00	5,93	455,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	3 084 822,55	44,07			7 000 000,00

Kohdeala 5D							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
5D	T17: niiden eläinyksiköiden (ey) prosenttiosuus, joita koskevat investoinnit kasvihuonekaasujenpäästöjen ja/tai ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi karjanhoidossa (kohdeala 5D)	2014-2016			0,42	3,90	10,77
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
5D	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	4 579 679,44	7,17	619 041,62	0,97	63 900 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	550 000,00	34,38	0,00	0,00	1 600 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016			0,00	0,00	600 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2016			0,00	0,00	240,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	614,30	0,03	614,30	0,03	2 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2016			2,00	0,10	2 000,00
M04	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	3 928 785,14	6,92	618 427,32	1,09	56 800 000,00
M04	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2016			1 824 716,63	1,55	117 900 000,00
M04.1 M04.3 M04.4	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2016			47,00	10,33	455,00
M04.1 M04.3 M04.4	O8 - Tuettujen eläinyksiköiden (ey) lukumäärä	2014-2016			4 677,00	3,90	120 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	100 280,00	2,87			3 500 000,00

Kohdeala 5E							
FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
5E	Neuvontapalveluja käyttävien edunsaajien lukumäärä (kpl)	2014-2016			161,00	8,05	2 000,00
		2014-2015			245,00	12,25	
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
5E	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	36 329,46	0,51	38 215,53	0,54	7 100 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	0,00	0,00	0,00	0,00	1 600 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016			0,00	0,00	600 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2016			0,00	0,00	240,00
M02	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	36 329,46	1,82	38 215,53	1,91	2 000 000,00
M02.1	O13 - Neuvontaa saaneiden tuensaajien lukumäärä	2014-2016			161,00	8,05	2 000,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	0,00	0,00			3 500 000,00

Kohdeala 6A

FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
6A	T20: tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (kohdeala 6A)	2014-2016			15,30	0,38	4 000,00
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
6A	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	93 145 953,76	24,71	5 725 238,58	1,52	377 000 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	11 451 770,61	23,86	154 942,01	0,32	48 000 000,00
M01.1	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016			0,00	0,00	30 000 000,00
M01.1	O12 - Koulutukseen osallistujien lukumäärä	2014-2016			0,00	0,00	12 000,00
M06	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	49 901 432,92	19,42	5 570 296,57	2,17	257 000 000,00
M06	O2 - Investoinnit yhteensä	2014-2016			22 622 904,04	2,57	879 540 000,00
M06.2 M06.4	O4 - Tuettujen tilojen/tuensaajien lukumäärä	2014-2016			131,00	2,38	5 500,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	31 792 750,23	44,16			72 000 000,00

Kohdeala 6B

FA/M	Tavoiteindikaattorin nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
6B	T23: tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Leader) (kohdeala 6B)	2014-2016			2,15	0,13	1 700,00
		2014-2015					
	T22: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyötyy parannetuista palveluista/infrastruktuureista (kohdeala 6B)	2014-2016			29,32	62,29	47,07
		2014-2015					
	T21: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka kuuluu paikallisten kehittämisstrategioiden piiriin (kohdeala 6B)	2014-2016			70,41	149,58	47,07
		2014-2015			70,41	149,58	
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
6B	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	130 586 705,73	36,89	6 548 522,14	1,85	354 000 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	4 778 603,64	477,86	388 249,59	38,82	1 000 000,00
M07	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	22 435 015,43	44,87	229 770,63	0,46	50 000 000,00
M07.1	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2016					80,00
M07.1 M07.2 M07.4 M07.5 M07.6 M07.7 M07.8	O15 - Parannetuista palveluista/infrastruktuureista (IT tai muut) hyötyvä väestö	2014-2016			56 745,00	3,15	1 800 000,00
M07.2	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2016					150,00
M07.4	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2016			3,00	2,14	140,00
M07.5	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2016			1,00	1,25	80,00
M07.6	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2016					50,00
M16	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	0,00	0,00			3 000 000,00
M19	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	103 373 086,66	34,46	5 930 501,92	1,98	300 000 000,00
M19	O18 - Paikallisten toimintaryhmien kattama väestö	2014-2016			2 692 334,00	149,57	1 800 000,00
M19	O19 - Valittujen paikallisten toimintaryhmien lukumäärä	2014-2016			54,00	100,00	54,00
M19.2	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016			5 650 119,85	2,60	217 000 000,00
M19.3	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016			96 233,89	0,42	23 000 000,00
M19.4	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016			184 148,18	0,31	60 000 000,00

Kohdeala 6C

FA/M	Tavoiteindikaattori nimi	Ajanjakso	Based on approved (when relevant)	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Tavoite 2023
6C	T24: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyöttyy uusista tai parannetuista palveluista/infrastruktuureista (TVT) (kohdeala 6C)	2014-2016					49,69
		2014-2015					
FA/M	Tuotosindikaattori	Ajanjakso	Committed	Käyttöönotto (%)	Realised	Käyttöönotto (%)	Suunniteltu 2023
6C	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	12 966 516,98	41,83	0,00	0,00	31 000 000,00
M01	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	1 317 339,28	131,73	0,00	0,00	1 000 000,00
M07	O1 - Julkiset menot yhteensä	2014-2016	11 649 177,70	38,83			30 000 000,00
M07.3	O15 - Parannetuista palveluista/infrastruktuureista (IT tai muut) hyötyvä väestö	2014-2016					1 900 000,00
M07.3	O3 - Tuettujen toimintojen/toimien lukumäärä	2014-2016					100,00

Annex III

Summary table of quantified results

Result indicator name and unit (1)	Target value (2)	Main value (3)	Secondary contribution (4)	LEADER/CLLD contribution (5)	Total RDP (6)=3+4+5
R1 / T4: niiden maatilojen prosenttiosuus, jotka saavat maaseudun kehittämisohjelmasta tukea rakenneuudistukseen tai nykyaikaistamiseen tehtäviin investointeihin (kohdeala 2A)	11,94	0,99	N/A	0,00	0,99
R2: tuettujen maatilojen maatalouden tuotoksen/vuosityöyksikkö muutos (kohdeala 2A)*	N/A				
R3 / T5: niiden maatilojen prosenttiosuus, joilla on maaseudun kehittämisohjelmasta tuettu liiketoiminnan kehittämissuunnitelma / tuettuja investointeja nuorille viljelijöille (kohdeala 2B)	4,61	0,03	N/A	0,00	0,03
R4 / T6: niiden maatilojen prosenttiosuus, joita tuetaan laatu järjestelmien, paikallismarkkinoiden ja lyhyiden jakeluketjujen sekä tuottajaryhmien ja -organisaatioiden avulla (kohdeala 3A)	8,53		N/A	0,00	0,00
R5 / T7: niiden maatilojen prosenttiosuus, jotka osallistuvat riskinhallintajärjestelmiin (kohdeala 3B)			N/A	0,00	0,00
R6 / T8: niiden metsien tai muiden puustoisten alojen prosenttiosuus, joista on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus (kohdeala 4A)		0,00	N/A	0,00	0,00
R7 / T9: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty luonnon monimuotoisuutta tukeva hoitosopimus (kohdeala 4A)	17,60	10,94	N/A	0,00	10,94
R8 / T10: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (kohdeala 4B)	79,87	82,29	N/A	0,00	82,29
R9 / T11: sen metsätalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus vesienhoidon parantamiseksi (kohdeala 4B)		0,00	N/A	0,00	0,00
R10 / T12: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi (kohdeala 4C)	53,93	63,18	N/A	0,00	63,18
R11 / T13: sen metsätalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus maaperän hoidon parantamiseksi ja/tai maaperän eroosion torjumiseksi (kohdeala 4C)		0,00	N/A	0,00	0,00
R12 / T14: sen keinokastellun maan prosenttiosuus, jolla siirrytään tehokkaampaan kastelujärjestelmään (kohdeala 5A)			N/A	0,00	0,00
R13: maatalouden vedenkäytön tehostaminen maaseudun kehittämisohjelmasta tuetuissa	N/A				

hankkeissa (kohdeala 5A)*						
R14: maatalouden ja elintarvikkeiden jalostuksen energiankäytön tehostaminen maaseudun kehittämissuunnitelmasta tuetuissa hankkeissa (kohdeala 5B)*	N/A					
R15: tuetuissa hankkeissa tuotettu uusiutuva energia (kohdeala 5C)*	N/A					
R16 / T17: niiden eläinyksiköiden (ey) prosenttiosuus, joita koskevat investoinnit kasvihuonekaasujenpäästöjen ja/tai ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi karjanhoidossa (kohdeala 5D)	10,77	0,42	N/A	0,00	0,42	
R17 / T18: sen maatalousmaan prosenttiosuus, josta on tehty hoitosopimus kasvihuonekaasujenpäästöjen ja/tai ammoniakkipäästöjen vähentämiseksi (kohdeala 5D)		0,00	N/A	0,00	0,00	
R18: vähentyneet metaani- ja typpioksidipäästöt (kohdeala 5D)*	N/A	0,00	12 289,00	0,00	12 289,00	
R19: vähentyneet ammoniakkipäästöt (kohdeala 5D)*	N/A	0,00	2 383,00	0,00	2 383,00	
R20 / T19: sen maa- ja metsätalouden prosenttiosuus, josta on tehty hiilen sitomista taikka suojelemaan edistävää hoitosopimus (kohdeala 5E)		0,00	N/A	0,00	0,00	
R21 / T20: tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (kohdeala 6A)	4 000,00	15,30	N/A	2,15	17,45	
R22 / T21: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka kuuluu paikallisten kehittämissuunnitelmien piiriin (kohdeala 6B)	47,07	70,41	N/A		70,41	
R23 / T22: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyötyy parannetuista palveluista/infrastruktuureista (kohdeala 6B)	47,07	29,32	N/A	0,12	29,44	
R24 / T23: tuetuissa hankkeissa syntyneet työpaikat (Leader) (kohdeala 6B)	1 700,00	2,15	N/A		2,15	
R25 / T24: sen maaseutuväestön prosenttiosuus, joka hyötyy uusista tai parannetuista palveluista/infrastruktuureista (TVT) (kohdeala 6C)	49,69	0,00	N/A	0,00	0,00	

Asiakirjat

Asiakirjan otsikko	Asiakirjan tyyppi	Asiakirjan päivämäärä	Paikallinen viite	Komission viite	Tarkistussumma	Tiedostot	Lähetyspäivämäärä	Lähtetäjä
Manner-Suomen maaseudun kehittämissuohjelman 2014-2020 vuoden 2016 kertomuksen tiivistelmä	Yleistajuinen tiivistelmä	16-06-2017		Ares(2017)3031052	3319307028	Manner-Suomen maaseudun kehittämissuohjelman 2014-2020 vuoden 2016 kertomuksen tiivistelmä	16-06-2017	nantile
AIR Financial Annex 2014FI06RDRP001	Talosuhte (Järjestelmä)	16-06-2017		Ares(2017)3031052	258229035	AIRfinancialAnnex2014FI06RDRP001_fi.pdf	16-06-2017	nantile

